RADOLA GAJDA

MOJE PAMĚTI

ISBN 80-85914-36-0

BONUS MEMORABILIA

RADOLA GAJDA

MOJE PAMĚTI

1996

NAKLADATELSTVÍ
Bonus A BRNO

Kpt. Gajda

© Bonus A 1996
ISBN 80-85914-36-0

I.

ČESKOSLOVENSKÁ ANABÁZE

1. KRÁTKÝ PŘEHLED VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉHO VOJSKA V RUSKU.

DRUŽINA.
SVAZ ČESKOSLOVENSKÝCH SPOLKŮ NA RUSI.
ODBOČKA ČESKOSLOVENSKÉ NÁRODNÍ RADY PRO RUSKO.
RUSKÁ ÚNOROVÁ REVOLUCE.
BOJ U ZBOROVA.
DALŠÍ FORMOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉHO VOJSKA.

Zpráva o vypuknutí strašné války, která bleskurychle proletěla 26. července roku 1914 celým světem, vzbudila velmi tísnivý dojem v naší malé, ale krásné vlasti. Naše myšlenky zalétaly přes hory na jih k azurovým vodám Adrie a na východ k rovinám široké, bílé Rusi, kde se k válce připravovali naši pokrevní bratři a bratři smýšlením. S prokletím v duši jsme se chápali zbraní nám vnucených, abychom s nimi šli proti těm, do nichž jsme vždy vkládali světlé a hřejivé naděje. Nikdo tehdy nemohl předvídat, že přijde čas, kdy se mohutné Rusko, raněné, vyčerpané ztrátou krve, přivine k hrudi mladšího bratra a bude u něho hledat pomoc a sílu k boji. Tenkrát jsme byli tak malí a nepatrní; bylo nám nevýslovně těžko jít se zbraní v ruce, abychom hájili zájmy svých utlačovatelů.

Situace československého národa byla tak tragická, že nikdo nesměl pronést ani slůvko odporu. Rakousko-uherská vláda od toho dne, kdy vyhlásila válku, používala nejukrutnější represálie proti těm, na něž padl třeba jen stín podezření, že mají sympatie ke spojencům, hlavně k Rusku a k Srbsku. Hromadné věznění vynikajících českých a slovenských předáků a prostých obyvatel, kteří se provinili pouze slovem neprozřetelně proneseným, jejich dlouhé věznění, odsuzování k smrti zastřelením nebo oběšením, to byly prostředky, jimiž rakousko-uherská vláda zdržovala československý národ od projevů nespokojenosti.

Ale Čechoslováci zvolili jinou taktiku: ti, kdož zůstali v týlu, hleděli všemožně, aby uškodili rakouské armádě, protahovali dodávky

zásobování – někdy dokonce zásoby ničili – podrývali finanční situaci, neupisujíce válečné půjčky atd. Ti, kdož byli posláni na frontu, do bitevní linie, vyčkávali pouze na vhodný okamžik a při první možnosti se dávali zajímat, jednotlivě i v celých oddílech a plucích.

Přechod celého 28. pražského pluku i s plukovní hudbou, 36. mladoboleslavského, většiny 21. čáslavského a části 13. olomouckého zeměbranecekého pluku atd. jednak k Rusům, jednak k Srbům jsou případy, na které se poukazovalo v rakouském parlamentu s prokláním a které jasně charakterizují poměr Čechoslováků ke spojencům a jejich náladu hned na počátku války.

Šťastnější a svobodnější ve svém počínání byli ti nemnozí příslušníci našeho národa, kteří byli v den vyhlášení války na půdě spojenecké, za hranicemi. V Srbsku Čechoslováci bez nejmenších potíží vstupovali jako dobrovolníci do srbských formací a bojovali v jejich řadách. Horší byla situace ve velikém Rusku, kde se prakticky vědělo o osudu nevelkého slovanského národa, tak dlouho a úporně hájícího svou národní samostatnost proti choutkám německo-maďarských vládců dvojjediné říše. Jako malému, rekovnému Srbsku byl každý československý dobrovolník drahý, tak veliké Rusko nepotřebovalo pomoc několika set synů poroberného národa. Proto když Čechoslováci v Rusku chtěli začít aktivní boj se společným nepřítelem a domáhali se utvoření samostatné bojové jednotky, která by byla jádrem pro budoucí široké národní hnutí, byla jejich situace mnohem těžší než lidekoliv jinde.

Kromě toho je třeba připomenout, že ruská vláda, bojíc se, aby se neopakovaly události z roku 1905, slídila po každém hnutí, ve kterém se tajilo sebemenší nebezpečí pro absolutismus. Tím se též vysvětluje, že Čechoslováci za doby carské vlády mluvili o své vlasti jako o budoucím Československém království – mluvilo se dokonce o té nebo oné dynastii – avšak v duši většiny z nich byl již tenkrát obraz svobodné vlasti jako samostatné republiky.

Čechové a Slováci usedlí v Rusku i v jeho dalekých „okrajinách" porozuměli hned v prvních dnech ruské mobilizace, že přišel čas, kdy osud nabízí snad naposledy Čechům a Slovákům, aby dokázali svoji způsobilost k samostatnému životu. Jejich organizace ve větších ruských městech – v Petrohradě, v Moskvě, v Kyjevě,

v Charkově, v Oděse, v Rostově na Donu a jinde – bily na poplach. Bylo rozhodnuto ze všech sil pomáhat slovanskému Rusku. Po náléhavých prosbách byly snahy československých usedlíků korunovány v Petrohradě prvním úspěchem: bylo dosaženo povolení formovat tzv. „Československou družinu", která by byla složena pouze z příslušníků československého národa. (Název družina znamená totéž v češtině jako v ruštině.) Organizační činnost připomenutých spolků našich usedlých krajanů na Rusi byla koncem roku 1914 soustředěna tím, že se utvořilo ústředí, zvané Svaz československých spolků na Rusi (Sojuz češsko-slovackych obščestv v Rossii). Hlavní práce přitom připadla Kyjevu, poněvadž byl nejblíže frontě a měl nejlepší přehled o potřebách dobrovolníků; záložní rota a později prapor byly totiž většinou v Kyjevě. I když se některým členům těchto československých organizací vytýká, že měli při své práci na zřeteli nejeden svůj osobní zájem, přesto byla jejich práce a zvláště snaha vytvořit první vojenskou jednotku československého odboje v Rusku velmi důležitá, neboť to byl základ pro naše pozdější zmohutnění v sílu nezničitelnou a neústupnou. Brzy začal Svaz pracovat i mezi zajatci, kde se řídil zásadou, že není-li hned možné dosáhnout povolení ruské vlády k větším vojenským formacím, bude dobré mít za sebou co největší počet československých hlasů, o které by bylo možné se opřít v případě, že by se válka nepředvídaně skončila, požadavek politické samostatnosti československého národa. Svaz začal pracovat ve skromných poměrech – finančně se udržoval dobrovolnou národní daní usedlíků a zajatců – ale v té těžké a temné situaci, jaká tehdy na Rusi byla, položil pevné základy našeho odboje. Jeho sémě se rozrostlo v úrodu mnohonásobnou: hrstka družiny jím založené se později rozrostla v pravidelnou šedesátitisícovou armádu nadšených a silných lidí.

V druhé polovině srpna roku 1914 se do Michajlovského kláštera v Kyjevě začali sjíždět čeští a slovenští dobrovolníci. K formování družiny byl určen štábem kyjevského vojenského okruhu kádr ruských důstojníků a poddůstojníků. Velitelem formací byl jmenován podplukovník Lotocký. Práce se začala projevovat. Z prvních moskevských dobrovolníků byla utvořena 1. rota družiny.

28. září téhož roku obdržela družina, skládající se tehdy již ze čtyř rot, od moskevské organizace prapor v československých národních barvách s korunou sv. Václava a s erby Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Slavnostní odevzdání praporu se konalo na Sofijském náměstí v Kyjevě.

9. října roku 1914 se družina odebrala na frontu. Byla poslána přes Cholm do Radziwilova, odkud šla pěšky přes Lvov do Jarosławě. Tam ji přehlížel generál Radko Dimitrev, který promluvil k našim dobrovolníkům procítěnou řeč. Z jeho řeči poprvé poznali, že alespoň někteří vlivní vojenští činitelé chápou náš zápas za samostatnost. Z Jaroslavě byla družina poslána do Landshutu, kde její setniny byly rozděleny k různým ruským jednotkám: 1. rota byla přidělena k 44. pěší divizi, 2. ke 12. armádnímu sboru, 3. a část 4. roty ke 20. haličskému pluku a zbytek 4. roty ke 42. divizi, všichni jako „rozvědačí“ (vyzvědačí).

V této době se podařilo Svazu československých spolků na Rusi dosáhnout spojení s Paříží, kde byli rovněž zástupci našeho národa – z nich nejvýznamnější Dr. Milan Štefánik – a kde československí usedlíci v listě „Nazdar“ a později v „L'Independance Tchèco-Slovaque“ propagovali tytéž myšlenky jako Svaz na Rusi. Pařížští Čechové měli lepší spojení v vlastí, a proto mohli dávat celé osvobozovací práci jednotný směr.

V prosinci roku 1914 se dali zapsat do družiny první dobrovolníci z československých zajatců, a to v Tarnově, kde byl tehdy štáb družiny. Brzy potom kádr družiny přešel do Kremenčugu, ale později se opět vrátil do Kyjeva.

Družina zůstávala i nadále rozdělena po malých oddílech u různých ruských pluků a divizí po celé jihozápadní frontě a stále vykonávala výzvědnou službu. Tento úkol velmi dobře odpovídal schopnostem dobrovolníků. Čechoslováci, inteligentnější než prostí ruští vojáci, znali jazyků a zvláštností rakouské armády, znali území, jímž procházela fronta, velmi často mohli dokázat to, co bylo nad síly ruského vojáka. Mnozí si vzpomínají na případy, jak družinící před většími operacemi po několik dní pobývali v nepřátelských řadách a jak, jsouce pokládáni za své, klidně vyzvídali vše, co mohlo Rusům prospět. „Bývalo často velmi směšné,“ píše jeden z družinících ve svých poznámkách, „že si převlečení

odvážlivci chodili po několik dní k rakouským kuchyním pro oběd a kávu.“

Avšak byly i nelehké překážky, jež museli družinící překonávat. Ruští vojáci, dokonce i důstojníci, nevěřili upřímným a dobrým úmyslům Čechoslováků, dosud jim úplně neznámých, a viděli v nich stále Rakušáky, poněvadž přišli z Rakouska a mluvili řečí téměř nesrozumitelnou, a nikoliv bratry Slovany, bojující za osvobození své vlasti. Byly dokonce případy, že družinící byli podezříváni ze špionáže. A nepřátelé Čechoslováků, germanofilové, jichž bylo v řadách ruského důstojnictva víc než dost, toto podezření ještě živili. Bylo třeba mnoho chrabrosti, sebezapření a lásky k vlasti, aby se vytrvalo pracovat za takových podmínek. Jako na vzácné výjimky vzpomínají starodružinící na generála Někrasova a Irmanova.

Přes všechny tyto překážky pracovali dobrovolníci s velkým úsilím a hrdinskými „rozvědkami“ (výzvědnými akcemi) zabezpečili družině v letopisech ruské armády čestné místo. Tomu nasvědčuje například tato zpráva ruského hlavního stanu: „Zpráva ze štábu nejvyššího velitele z 20. ledna roku 1916: Na jih od Pripjati v rajoně Galusie naši vyzvědači, mezi nimiž byli Češi, vykonali zdařilé výzvědy, při nichž se zvláště vyznamenal poručík Syrový.“

Ale vnitřní věci družiny byly málo záviděníhodné. Po odchodu plukovníka Lotockého přišel podplukovník Zazantovič, který se jako jeho předchůdce málo staral o materiální stav svých vojáků. Družinící nedostávali zavčas obleky, často trpěli hlady; avšak vytrvali, správně v tom vidouce intriky, jimiž měli být dohnáni ke vzpouře. Ruským germanofilům se vůbec nelíbila naše družina, která den ze dne rostla. Poměry se zlepšily koncem roku 1915.

Tehdy se ujal velení družiny plukovník Trojanov; družina pak byla přeměněna na 1. československý pluk sv. Václava. (Příkaz z 31. prosince roku 1915.)

Na počátku roku 1916 byl zformován kádr 2. československého pluku Jiřího z Poděbrad a na jaře téhož roku bylo povoleno vytvořit samostatnou 1. československou brigádu, jejímž velením byl pověřen plukovník Trojanov. Tato brigáda měla v Kyjevě záložní prapor, do kterého počátkem roku 1916 přišlo mnoho důstojníků z bývalých československých zajatců.

S příchodem důstojnictva, které mělo být kádrem budoucích větších formací, jak isme o nich snili, se situace poněkud změnila. Bylo jasné, že naše dosavadní vedení, Svaz, nebude mít tolik sil, aby sám zastal práci, která nabývala větších a větších rozměrů. Bylo nutné, aby k práci byli přibráni schopní pracovníci z řad bývalých zajatců, kteří počtem daleko převyšovali ruské Čechy; bylo též nutné, aby tito noví pracovníci měli jistý počet rozhodujících hlasů a aby byla zřízena další oddělení Svazu.

Sjezdem veškeré československé veřejnosti na Rusi v roce 1917 byla uznána za hlavu našeho odboje Československá národní rada s profesorem Masarykem v čele a zřízena Odbočka Československé národní rady pro Rusko, která přejala od Svazu věci vojenské i politické, takže Svaz zůstal jen ústředím domácích organizací.

Novou epochu ve vývoji československého vojska na Rusi znamenala únorová revoluce. S ní se zrodily nové naděje i nové možnosti. Svobodný ruský národ nemohl déle překážet snahám a cílům československých vojenských částí, nemohl brzdit úsilí malých slovanských národů, které dychtily ze sebe svrhnout nenáviděné cizácké jho. Vyšší velitelství povolilo provádět povolávání do vojska a formování v tom rozsahu, jak to bylo zapotřebí. Avšak v téže době začalo hrozit nové nebezpečí: počal se rozklad ruské armády. Naši dobrovolníci museli přihlížet k tomu, jak ruští vojáci za láhev rumu odnášeli do germánských zákopů pytel chleba a jiných požitvatin, aby nasytili hladovějící „soudruhy" Němce a Maďary. Když se družinící snažili zabránit Rusům bratříčkovat se s Němci, dostalo se jim za to nadávek a spílání, byli opět nazýváni špiony a nebyli pouštěni na výzvědy. Historickým dokumentem z této doby je příkaz velitele 3. divize generálmajora Musea, v jehož pravomoci byla tenkrát 1., 3. a 4. setnina.

Trostěnec. *20. května 1917.*

Příkaz 3. pěší divizi č. 107.

„V poslední době je často slyšet mezi vojáky divize slova nedůvěry k vyzvědačům-Čechoslovákům 1. roty 1. československého pluku. S lítostí slyším tato slova, neboť vznikla z nesprávného

pojmu o čestných úmyslech našich rodných bratří Čechoslováků. Jsem přesvědčen, že porozumí-li každý vojáк duši Čechoslováka, nemůže mít ani stín podezření na člověka, v jehož žilách proudí rodná krev a jenž je téměř spojen s každým ruským revolučním vojákem týmiž revolučními ideami a ideálem svobod, o nichž sní každý ruský člověk právě tak jako Čechoslovák. Od samého počátku vojny se hrstka Čechoslováků bije po boku rusého vojína, obětuje vše na světě. A ne pouze v ruské armádě, nýbrž též společně s Francouzi, Angličany, Italy a Srby, oni bojují za vítězství opravdové svobody, rovnosti a bratrství. Kdo jsou Čechoslováci? Slovanský národ, jediný, který již tisíce roků vzdoruje německému tlaku na východ… Počátek vojny roku 1914 byl též počátkem československé revoluce proti německému imperialismu. Samodržavci František Josef a Vilém posílali Čechoslováky na jatky, ale Čechoslováci se vzbouřili. Rozdělovali je do německých a maďarských pluků, avšak marně. Čechoslováci přecházeli s celými ruskými pluky do bratrského zajetí a ihned prosili za dovolení bojovat proti německému imperialismu. Stará vláda všemi prostředky překážela rozšíření československé revoluce; ale nová demokratická vláda dovolila Čechoslovákům formovat vlastní vojsko, kterému bude štěstím smísit svou krev s krví ruského „tovaryše" (druha) v boji za upevnění svobody, dobyté národem a armádou. Čechoslováci, majíce zkušenosti ze staletého boje s Němci, úpěnlivě prosí své ruské tovaryše, aby nevěřili německým léčkám a slibům. Jediným prostředkem k vítězství svobody je vítězství nad německým militarismem, jenž je vůbec oporou absolutismu. Všichni Čechoslováci, kteří se dostali do zajetí, dobrovolníci a odborníci ve výrobě střeliva pro ruskou armádu prosí své tovaryše, aby je přijali do svých revolučních řad. Revoluce, jež začala zajatými Čechoslováky proti habsburkému absolutismu, jistě přivede prohnilé Rakousko k pádu. Je zapotřebí pouze jediného úderu, aby se rozpadla věznice národů, a osvobození národy, jež úpí nyní v okovech německého militarismu, se budou s vděčností sklánět před borcem za svobodu – ruským vojínem.

Podejme ruku svým tovaryšům a bratřím Čechoslovákům a bojujme společně s nimi za svobodu proti svému společnému nepříteli – německému absolutismu – a zapomeňme na temné

myšlenky a podezření, neboť každý Čechoslovák je právě tak revolucionářem, občanem a vojínem jako ruský voják."

Originál podepsal velitel divize
generálmajor Museus.

Na poradách komitétu jihozápadní fronty dali delegáti československé brigády zapsat brigádu do úderného oddílu ruské armády, a proto velitel fronty 21. května 1917 nařídil všem československým částem, aby se soustředily u městečka Podhajců, a podřídil je veliteli 7. armádní sboru. Ale již 2. června byly československé oddíly převedeny po pravomoci velitele 49. sboru ve vesnici Jezerské, kde 9. června západně od vesnice Pochrebce vystřídaly 13. finský pluk, pokládaný za nespolehlivý, poněvadž zakopal náboje, bomby atd. a odepřel konat službu. Brigáda měla tehdy – kromě rezerv a lidí „nestrojových" (bojové služby neschopných) – 1 900 bodáků, jimiž byl obsazen úsek dlouhý 6 km. 18. června obdržel 49. armádní sbor příkaz provést na svém úseku velikou demonstraci, aby přilákal německé síly z jižního úseku břežanského. Provádění příkazu začalo 19. června. Velitel armádního sboru, přihlížeje k tomu, že československá brigáda měla poprvé vystoupit jako bojová jednotka, nařídil, aby brigáda nastupovala na označenou výšinu teprve tehdy, až sousedé zprava i zleva úspěšně vyplní svou úlohu. Avšak sousední 15. finský pluk po nedostatečné dělostřelecké přípravě se dvakrát nadarmo pokoušel dobýt nepřátelské zákopy. Tu naše oddíly vyskočily ze zákopů, a strhujíce s sebou i druhé části, rychle prošly mrtvým pásmem, a dříve než se mohl nepřítel vzpamatovat, prošly dvěma řadami jeho zákopů. Bylo ukořistěno 22 děl, přes 3 000 zajatců a mnoho kulometů, které byly ihned obráceny proti nepříteli. Další postup našich pluků byl zastaven tou smutnou okolností, že ruské části na obou našich křídlech vyplnily své úlohy jen částečně, nebo dokonce je nevyplnily. Pluky československé brigády obdržely za tento výkon název „pluky 18. června" a na své prapory georgievské (svatojiřské) stuhy. Nejvyšší velitel generál Brusilov telegraficky oznámil předsedovi Československé národní rady profesoru Masarykovi, že z nastupujících oddílů se zvláště vyznamenala československá brigáda,

která v jednomyslném nadšení zničila věrolomného nepřítele a dobyla si nehynoucí slávu. Tímto vítězstvím pod Zborovem, kde Čechoslováci přeměnili druhořadý úkol, daný jim velitelem sboru, v prvotřídní úspěch, jenž jim byl přiznán též osobním poděkováním generála Selivačeva, získalo naše vojsko do vítězného vínku novou stuhu. Těla padlých Čechoslováků byla pohřbena v bratrských mohylách u vesnic Cecové, Krásné a Jezerné.

Avšak jenom nedlouho jsme se mohli radovat z těchto úspěchů. Již 5. července nepřítel zahájil nástup a ruské části, podlehnuvše propagandě bolševických agitátorů, bez boje začaly ustupovat, zahodily zbraně a nakonec se daly do panického útěku. V tyto těžké dny naše oddíly spolu s nečetnými oddíly kozáků a s údernými prapory kryly ústup celých armádních sborů a zachraňovaly, co se ještě zachránit dalo. Pro tento panický útěk ruské armády dostal nepřítel celou východní Halič, část Volyně a Podolí s ohromnými zásobami a válečným materiálem. Pevně třímajíce v rukou pušky, připraveni každým okamžikem se ohradit lesem bodáků, ustupovali naši vojáci, hoříce se v duši na to, že se Němcům tak lacino a hanebně odevzdala místa, jichž bylo dobyto za velikých obětí. Některé naše části si vedly přímo obdivuhodně herojsky.

Ustupovali jsme za bojů přes Tarnopol a řeku Gnězdu za městečko Skalat, kde se podařilo zadržet ruské části. Nezapomenutelnou pro mladé československé vojsko zůstane doba, o níž v naších srdcích navždy utkvěla slova generála Brusilova: „Čechoslováci, zrádně opuštění naší pěchotou pod Tarnopolem, se bili tak, že všichni před nimi musí pokleknout. Jedna brigáda zadržela několik divizí. Padl výkvět československé inteligence..." Naše části byly odvedeny k Podvoločisce a později do Berezné. Začátkem srpna roku 1917 je v Berezné přehlížel profesor Masaryk a dovolil přejmenovat první pluk na pluk mistra Jana Husa. V září se československá brigáda rozložila k přezimování ve vesnicích Labuň, Titkovo, Svinaja a Gricovo. Rezervní kádr byl v Žitomiru.

Naše vítězství u Zborova přimělo tehdejšího ruského ministra vojenství Kerenského změnit zamítavé stanovisko vůči rozšiřování československých formací, takže se mohlo plným tempem přikročit k formování II. divize, kterýžto úkol na sebe přijala Odbočka Československé národní rady na Rusi. Vytvořily se kádry 5. praž-

ského pluku Tomáše Masaryka, 6. hanáckého, 7. tatranského, 8. slezského pluku a 2. samostatné inženýrské roty, jakož i 2. dělostřelecké brigády v městečkách Borispole, Berezani, Jagotině i ve městě Pirjatině. Kádr 5. pluku navštívil 16. srpna profesor Masaryk a byl uvítán s velikým nadšením. Za účelem povolávání dobrovolníků byli vysláni emisaři do všech zajateckých táborů, z nichž se k místům formování brzy začali sjíždět dobrovolníci ve velikém počtu. Tito dobrovolníci byli lidé opravdu nadšení a silní. Přihlašovali se v nejtěžších chvílích, kdy kolem sebe viděli rostoucí rozklad ruského společenského života, kdy viděli, jak umírá stará slavná ruská armáda a jak se na západní frontě vítězně probíjejí kupředu německé pluky. Viděli, že vítězství je spíše na straně Německa než na straně těch, ke kterým přešli. Ale byli nadšeni pro spravedlivou věc a šli nezištně dát svůj život v sázku za veliký cíl, za osvobození vlasti. Velitelem divize byl jmenován generál Podhajecký. Současně také končila svůj vývoj I. divize, v níž po dokončení formování 3. pluku Jana Žižky z Trocnova byl postaven 4. pluk Prokopa Velikého i první dělostřelecká brigáda.

Rychle pokračovala vnitřní organizační práce i bitevní výcvik, avšak při ohromném rozrušení, které nastalo v ruské armádě, bylo neobyčejně obtížné vyzbrojit, obléci a zásobovat naše dobrovolníky, tvořící již celý armádní sbor pod velením ruského generálmajora Šokorova, jehož náčelníkem štábu byl jmenován rovněž Rus, generálmajor Diterichs.

2. ODCHOD ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK Z UKRAJINY NA FRANCOUZSKOU FRONTU.

PO BRESTLITEVSKÉM MÍRU.
BOJE S NĚMCI U BACHMAČE.
ÚMLUVA O ODEVZDÁNÍ ZBRANÍ A NEDOROZUMĚNÍ S BOLŠEVIKY.
ÚMLUVA MEZI MIRBACHEM A TROCKÝM O ODZBROJENÍ ČECHOSLOVÁKŮ.

Jak slavně a nadšeně začala únorová revoluce v Rusku, tak rychle se splnily obavy těch, kdož si byli vědomi toho, že tak veliký převrat se nemůže obejít bez ohromných otřesů a krveprolití. Únorová revoluce se podařila velice snadno; téměř bez obětí se ruskému národu dostalo najednou tolik svobod. Proto nemohl pochopit jejich vysokou cenu a neuměl si získané svobody dostatečně vážit. V prvních dnech, kdy ještě bylo opravdové nadšení, všichni viděli, že zatím republice hrozí nejvíce jedno: vnější nepřítel, Němec. A pluky v nadšení přísahaly, že nepřestanou bojovat, dokud nebude republika spasena od vnějších nepřátel. Ale brzy tytéž pluky, v nichž se uvolnila kázeň špatným pochopením rozkazu ministra Gučkova a ve kterých začala činnost bolševických agitátorů, utíkaly z fronty, aby nepromeškaly dělení země a majetku uvnitř říše.

Po nepodařeném pokusu generála Kornilova udělat pořádek v Petrohradě a Kronštadtě se bolševici ujali vlády v říši a museli, nemohouce proti Němcům postavit žádné síly, korunovat rok ruské revoluce brestlitevským mírem, jehož podmínky byly tak hanebné, že nemohly být ani oznámeny národu.

Ihned po uzavření míru Němci vrhli své pluky do Ruska, aby pod záminkou pomoci Ukrajincům mohli drancovat a vyvážet všechno, co by alespoň na první dobu mohlo zlepšit jejich domácí poměry. V ten čas byl československý sbor na Ukrajině. První divize zaujímala rajon kolem Žitomiru, druhá východně od Kyjeva.

Štáb sboru a Odbočka Národní rady byly v Kyjevě. A tak československé oddíly prožívaly všechny hrůzy bolševicko-ukrajinských bojů a viděly všechna bezpráví, loupeže, vraždy, ničení národního majetku a všechny ty neupřímné pokusy různých, nikomu dříve neznámých politických vůdců a hlasatelů lepší budoucnosti.

Aby bylo naše vojsko uchráněno od bolševických rozkazů a bolševické svévole, bylo již v lednu roku 1918 při demobilizaci ruské armády, ještě za přítomnosti profesora Masaryka v Kyjevě, prohlášeno za autonomní část francouzské armády. Tímto rozkazem se vymykalo vlivu komisařů a přijímalo z nových zařízení v ruské armádě jen to, co bylo ku prospěchu a nepoškozovalo celistvost a způsobilost armády k boji. Přesto druhé divizi hrozilo nebezpečí, že bude zatažena do bojů jednotlivých stran. Jejím rajonem ustupovaly ukrajinské pluky Petljurovy a prosily o pomoc a za nimi postupovaly na Kyjev oddíly Muravjevovy, kterým v jejich bolševickém zápalu nebylo nic svaté a které by nedbaly ani Čechoslováků, kdyby v nich neviděly disciplinovanou a svornou sílu. Odbočka Národní rady vydala rozkaz nevměšovat se do ruských vnitřních poměrů a jediné toto heslo nás zachránilo od zbytečných ztrát a opakování toho, co bylo v Kyjevě na podzim, kdy 2. československý pluk byl proti našim intencím Ukrajinci zavolán do Kyjeva, aby pomáhal při potlačení bouří ukrajinských bolševiků, při nichž byl zabit jeden z nejlepších důstojníků 2. pluku, podporučík Hrdina.

Po uzavření brestlitevského míru nemohli Čechoslováci v Rusku déle zůstávat. Tento mír znamenal zradu našeho revolučního boje proti Rakousku ze strany Rusů, stavěl nám před oči buď trpkou exulantskou pouť kolem světa, nová utrpení a strádání, anebo perspektivy nečekaného míru s Německem, který by si ve své ukrutnosti jistě nezadal s mírem brestlitevským... Zůstat v Rusku by znamenalo zradit také všechny revoluční ideje československého národa a kromě toho se vydat napospas vítězům.

Zbývala tedy jen francouzská fronta. Avšak ani tu nebyla úloha lehká. Pro všeobecnou anarchii, zničení drah a pro boje ve všech koutech země nebylo lehké se tam dostat. Nejpravděpodobnější byla cesta na východ, přes Sibiř. Na vyjednávání s bolševiky v prvních dnech nebyl ani čas. Němci, vedeni ukrajinskými

hajduky, postupovali tak rychle na Ukrajinu a Muravjev ji tak rychle vyklizoval, že se počátkem března roku 1918 československá vojska stala vlastně zadním vojem utíkajících bolševiků.

Druhá československá divize se pohybovala na železniční linii Kyjev-Bachmač a Kyjev-Poltava. První divize, jdoucí pěšky, svým čelem dostihla 5. března stanici Grebenku, kde měla očekávat parostroje, které pro ni měla opatřit na své cestě druhá divize.

V tutéž dobu stál jeden ešalon 6. pluku v Bachmači pod velením pomocníka velitele pluku plukovníka Blajerského, jeden ešalon 7. pluku pod velením kapitána Kadlece v Romodanově (linie Kyjev-Poltava), jeden další ešalon 7. pluku na východ od Romodanova, pod velením velitele pluku plukovníka Smuglova. Němci spojení s Ukrajinci, hledíce od Minska odříznout našim vojskům cestu, dorazili ke Gomelu, míříce zjevně k Bachmači.

Jelikož Bachmač hrozil stát se osudným bodem pro náš ústup, velitel druhé divize generál Podhajecký se rozhodl poslat Kadlečův ešalon z Romodanova do Bachmače jako posilu tamějšího oddílu. Tento ešalon dojel do Bachmače o půlnoci z 6. na 7. března a vstoupil pod velení plukovníka Blajerského.

Plukovník Blajerský byl typickým reprezentantem ruského velitele, jaké jsme měli tenkrát v našem mladém vojsku. Zastrašený katastrofálním zánikem ruské armády, prospěchářsky se skláněje i před nejlaičtějšími direktivami našeho tehdejšího politického vedení, se dostal do konfliktu s kapitánem Kadlecem, když tento poukázal na nutnost neohlížet se na bolševiky „bojující" tenkrát po našem boku proti německé invazi a energicky zabezpečit ústup našeho vojska rozrušením mostů, obsazením telegrafů a stanic, hemžících se německými špiony, atd.

Nejvážnější překážkou pro Němce na trati Gomel-Bachmač mohlo být zničení železničního mostu přes řeku Desnu, vybudovaného 50 km před Bachmačem. Plukovník Blajerský konečně přistoupil na mínění kapitána Kadlece a 7. března byl tam stojící malý oddíl 6. pluku zesílen oddílem 7. pluku (pod velením podkapitána Jungra) na 250 mužů a 8 kulometů a bylo mu nařízeno zničit most.

Němci se den předtím posunuli až do stanice Nizkovky, 30 km od mostu. Jejich síly v Gomelu čítaly asi jeden pluk s dělostře-

lectvem. Podkapitán Junger dlouho nemohl vyplnit rozkaz. Překáželi mu v tom bolševici a železniční zřízenci, jimž bylo úto zničit tak velký most. „Válčení" rudé gardy v tehdejší době stálo vůbec za podívanou. Jejich oddíly se skládaly ponejvíce z výrostků, smě-ně až po zuby ozbrojených, rozptylujících se jako vrabci při prvním nepřátelském dělovém výstřelu. O válčení nemělí nikdo ani zdání. Mapy neměli. My ovšem také ne. Ještě nejlepší byli u bolševiků bývalí německtí zajatci. Tak vypadali naši tehdejší „spojenci".

8. března se podkapitán Junger dozvěděl, že se Němci přibližili až do stanice Měné (12 km od mostu). Zprávy líčící jejich síly od 1–3 praporu a hlášící, že mají úmysl postupovat proti nám, přinášely podkapitána Jungra ustoupit nejdříve do Makušina, vesnice u severního konce mostu, a potom dokonce do stanice Bondarevky, 5 km za mostem, jejž se před ústupem přece jen podařilo značně porouchat. Tento ústup se může zdát přenáhlený a neodůvodněný. Jisté je, že kdyby ústup k Bachmači pokračoval tak rychlým tempem, bylo by nemožné zajistit volný průjezd našich ešalonů, které zatím nepřetržitě projížděly.

Kapitán Kadlec v souhlasu s plukovníkem Blajerským se večer vypravil se všemi zbývajícími vlastními silami do Bondarevky a převzal osobně velení. Dospěv tam, seznal, že situace našich, majících asi 400 bodáků s 10 kulomety, vzdálených na 39 km od Bachmače, hrozila stát se kritickou. Na tom nic nezměnila ani posila jednoho děla, přivezeného v noci. Kapitán Kadlec, požádav o posilu plukovníka Červinku, velitele 6. pluku, jenž mezitím převzal velení v Bachmači od plukovníka Blajerského, se rozhodl na druhý den osobně se přesvědčit o pravdivosti znepokojujících zpráv, které se jen hrnuly. Vypraviv se 9. března v 9 hodin ráno na rychle sestaveném dělostřeleckém broněviku na výzvědy, dostal se pod dělostřelecký oheň Němců, kteří stáli někde za Makušinem. Postupuje s posádkou broněviku v síle jedné roty k mostu, dělostřeleckým ohněm ustavičně rušil práce nepřítele, snažícího se most rychle opravit.

K polednímu se vrátil do Bondarevky, kde se mezitím nahromadily znepokojující zprávy o německém obchvatu. Když ve 2 hodiny odpoledne bylo hlášeno, že před hodinou silný nepřátelský oddíl prošel vesnicí Jaduty směrem na Doč, situace se ještě zhoršila, neboť nepřítel byl naším již v týlu. Bondarevský oddíl ujel těsně před Němci, dorazivšími již blízko Doče, a usadil se v Česnokovce.

Velení v Bachmači, jež se neozvalo ani jednou na výzvy kapitána Kadlece o pomoc, teď konečně uvidělo, že se situace stávala katastrofální. V tu dobu se 1. divize teprve nakládala na vagony v obvodu Jična-Priluky. Téhož večera plukovník Červinka nařídil kapitánu Kadlecovi podniknout druhý den ráno, po předchozím zesílení částmi 6. československého pluku, výzvědnou výpravu s konečným cílem mostu přes Desnu.

Tak došlo 10. března 1918 ke krvavému boji u Doče. Kapitán Kadlec vystoupil k 9. hodině z Česnokovky, doprovázen po železniční jednám českým a jedním bolševickým broněvikem dohromady s 3 děly. V poledne narazil přední hlídkami na Němce, zaujímající okraj vesnice a stanici Doč. Boj byl zahájen přestřelkou mezi Němci zakopanými na okraji vsi a 8. rotou 6. pluku. Kapitán Kadlec, když jí dal dispozice, se obrátil nazpátek ke své hlavní části vedené podkapitánem Jungrem. Tento, místo aby se zastavil v momentu zahájení boje, posunul hlavní oddíl za hlídkami, rozvinul jej v jedinou linii. Kadlec, zbaven tím možnosti volně disponovat částmi svého oddílu, byl nucen vrhnout celek rázem frontálně proti Němcům. Když vedl osobně 10. rotu 7. pluku, nedbaje zběsilého kulometného ohně Němců, přivedl celou linii v nezadržitelný pohyb kupředu. Muženstvo na celé čáře přijalo s podivuhodným porozuměním tento příklad chrabrosti, a tak zanedlouho Čechoslováci zalehli na šest set kroků od Němců. Teprve zde začal z naší strany systematický boj, ale přitom byl kapitán Kadlec raněn do hlavy a musel opustit bitevní linii. Naši pokračovali v nástupu a vypudili Němce z okraje vesnice. Levé křídlo vniklo na nádraží a také odtud vybilo houževnatě se bránící Němce.

Bylo 5 hodin odpoledne. Vše se již zdálo vyhráno, ale naše vítězství bylo jen dočasné. Němci sice vyklidili nádraží, avšak část jich přesto zůstala ve vodní nádrži. Němci se usadili v této cihelné věži a svými kulomety kosili všechno, co se neopatrně ukázalo na nádraží. Přesto nechyběli chrabří, kteří se ručními granáty na položí věže snažili vypálit dveře vodárny, avšak marně. Mezitím se Němci, kteří obdrželi posily, rozmnožili na celý pluk a též ze západní strany začali kulomety ostřelovat nádraží. Naši odtud

ustoupili, a tím i všem ostatním, bojujícím s Němci mezi domy a stromy v ojedinělých hloučcích, dali podnět k odchodu. Volání po linii „levé křídlo ustupuje" rázem podlomilo útočnou náladu. Vše se hnulo nazpátek. Nebyl to útěk, lidé ustupovali volným krokem, ale bylo vyloučeno obrátit se zase proti nepříteli. Jen kulometčící se pokoušeli krýt ústup. Byla to kulometná rota pluku vyzbrojená kulomety systému „Colt". Na bojišti zanechala dva kulomety. Situaci nezměnilo ani zasažení učebné komandy 6. pluku do boje, která se rozvinula na pravém křídle našeho oddílu.

Dělostřelectvo obou stran pro průběh boje nepřišlo v úvahu, jsouc zaměstnáno vzájemným dělostřeleckým soubojem. K tomu ještě špatně mířené výstřely bolševických děl místo do Němců padaly do našich řad.

Němci nepronásledovali. Prostě nemohli. Jelikož přivykli tehdejším vojskům sovětů, byli úderem vynořivšího se českého vojska přilíš „potřepáni" a pravděpodobně byl náš ústup pro ně samotné překvapením. Druhého dne pochovali na tři sta mrtvých. Ale i naše ztráty byly vážné. Okolo sto zabitých, raněných a pohřešovaných, tedy pětina bojovníků. Poslední se ovšem též musí počítat mezi zabité, neboť žádná strana nikoho nešetřila. Čechoslovákům hrozila v zajetí šibenice a Němci se v souvislosti s tím báli krutosti Čechoslováků.

Večer po nerušeném ústupu se náš oddíl opět soustředil v Česnokovce pod velením podkapitána Jungra. Tomu poručil plukovník Červinka na druhý den při svítání zaujmout obrannou pozici asi 8 km před stanicí Česnokovkou. Taktiicky tato pozice mnoho neznamenala, již vzhledem k únavě lidí a nedostatku technických prostředků. Ale v dané situaci se víc dělat nedalo. Naštěstí Němci z již známých příčin nic nepodnikali.

Takový byl průběh prvního boje částí mladé II. divize. Měl všechny obvyklé vlastnosti boje dobrovolnického vojska: ohnivý rozmach v nástupu, prudkost v oděru, herojské počínání si většiny jednotlivců, z druhé strany nefungování spojení, citlivost vůči situaci znenadání nepřízivé se změnivší, přitom pokles útočného ducha, nekázeň, nedostatek autority důstojnictva a neodbornost jeho zlomku. Proto se také konečně musela uplatnit ucelenost německých vojsk v každém ohledu. Že však Němci mohli pouze stěží

uhájit Doč a následující dva dny nebyli schopni jakéhokoliv útočného podniku proti Bachmači, to zůstane navždy slavným úspěchem československého vojska.

Zadní voj I. divize, vedený poručíkem Čečkem, se utkal s druhou kolonou Němců asi v tytéž dny u Krut, křižovatky ležící přibližně 50 km západně od Bachmače na hlavní trati Kyjev-Kursk. Němci zde byli poraženi a mimo to obklíčeni, takže žádali příměří, k němuž Odbočka ČSNR ochotně svolila.

Odbočka chtěla vymoci, aby tato úmluva, platná až do 13. března a zaručující našim vlakům svobodný průjezd Bachmačem, byla uznána i Němci postupujícími na Bachmač ze severu. Výslala k nim za tím účelem parlamentáře. Pro charakteristiku tehdejších poměrů v našem vojsku budiž uvedeno, že mezi parlamentáři byl též kapelník; bylo to v rozkvětu komitétování a komisarování, kdy se k nejdůležitějším výkonům nedostali seriózní vojenští činitelé, nýbrž skoro výhradně nějaký „politik", vynikající leda dobrou výmluvností z zásobou hesel.

Němci přirozeně přijali tyto parlamentáře zpupně a bylo ještě dobře, že je opět propustili, neboť je mohli pověsit jako nikým neuznané povstalce. Kromě toho tento nesebevědomý krok politického vedení vzbudil v našich řadách před Bachmačem velké nepochopení, neboť každý soudil – a skutečnost to potvrdila – že do 13. března zadržíme Němce i proti jejich vůli.

12. březen prošel celkem klidně, nehledě na potyčky s jízdními hlídkami Němců, kteří podle všeho, obdrževše posily, připravovali nový útok. A skutečně, 13. března k 10. hodině dopoledne Němci začali opět útočit, převyšujíce nás počtem třikrát. Ačkoliv některé z našich oddílů byly již osmý den v činnosti, přece dovedly protáhnout boj až do večera, kdy postupně všichni naši naskákali do vagonů a ujeli, neboť I. divize mezitím již projela Bachmačem na Kursk, a tím bylo dosaženo cíle bojů.

Jízda východněji od Bachmače byla už bezpečnější; bezpečnější v tom smyslu, že jsme se zbavili vnějšího nebezpečí, Němců. Avšak odjezd na východ byl nekonečný, všude jsme naráželi na hrozné obtíže, často technické, a ještě častěji na obtíže způsobené zlou vůlí komisařů a agitátorů ruských i českých (Muny, Brabce, Švarce, Dr. Růžičky, Haška atd.) a jednotlivců, kteří přešli k bolše-

vikům na Ukrajině a kteří znemožněním další cesty chtěli donutit naše vojsko, aby rozmnožilo řady rudé gardy. Avšak jejich agitace mezi našimi hochy ztroskotala.

Odbočka Národní rady se všemožně starala o to, aby spory s bolševiky vždy urovnala, a byla ochotna ke všemožným ústupkům, dokonce i ohrožujícím bezpečnost vojska. Buď proto, že se naší síly báli, a chtěli ji tedy oslabit, nebo proto, že měli vůbec v úmyslu dohnat nás ke zjevnému konfliktu, který by nás zničil, si bolševici vymysleli nový požadavek – odevzdání zbraní. Odbočka Národní rady k tomu svolila a uzavřela zvláštní smlouvu, podepsanou v Moskvě, kterou se na každý vlak ponechávalo nepatrné množství zbraní: 168 ručnic a 1 strojní puška. Vojáci a důstojníci většinou zastávali názor, že při všeobecné anarchii v zemi, při svévolných činech jednotlivých sovětů v každém větším městě, při vzrůstajícím vlivu německých a maďarských zajatců, našich největších nepřátel, nemohou být zbraně odevzdány. Avšak delegátům, vysланým OČSNR k jednotlivým vlakům, se přesto podařilo vojáky přemluvit, a tak byla odevzdána část zbraní v Penze. Avšak dezorganizace ruské státní správy tu zavinila mnohé zmatky. Odevzdávání zbraní, umluvené mezi Sovětem lidových komisařů a zástupci Odbočky s profesorem Maxou v čele, bylo ze strany bolševiků pouhým úskokem. Bolševici na odzbrojení silně nalehali a z naší strany se zbraň vydávala jen krajně neochotně; velkou část zbraní tajně skrývali a zamlčovali. Podrážděni vojáků se stupňovalo novými a novými rozkazy Sovětu lidových komisařů, měnícími původní ustanovení. Znovu bylo nutno vydávat zbraně v Samaře; další samovolnou výděračskou politikou jednotlivých sovětů na linii železné dráhy, jimž všem záleželo na zbraních, vyrůstala jenom vzájemná zášť a vznikala řada různých příhod a sporů. Ze strany sovětů se nejednou vyhrožovalo násilím. Naproti tomu zajímavý je z té doby příkaz vrchního velitele vojsk Republik jižní Rusi Antonova-Ovsejenka, vydaný pod dojmem našeho boje s Němci u Bachmače:

„Štáb lidového komisaře pro boj s reakcí, 16. března roku 1918, č. 92.

Všem revolučnářským vojskům jihoruských republik! Naši soudruzi československého sboru, kteří čestně a hrdinně bojovali u Žitomira, Kyjeva, Grebenky a Bachmače a chránili hrdinně bojovali

vě a k Charkovu, nyní opouštějí Ukrajinu a odevzdávají nám část svých zbraní. Revoluční vojska nezapomenou na bratrskou službu, která jim byla prokázána československým sborem v bojích dělného lidu ukrajinského s imperialistickými loupežnými bandami. Zbraně odevzdané Čechoslováky přijímají revoluční vojska jako bratrský dar."

Vrchní velitel vojsk jihoruských republik
Antonov-Ovsejenko.

To byla krásná slova, ale řekl jsem již, jak si počínali soudruzi dále v Samaře a Petropavlovsku. Bylo samozřejmé, kam to vše směřuje. Němcům – v Moskvě byl tehdy hrabě Mirbach, který hájil německé zájmy – záleželo na tom, aby nám byl znemožněn odjezd do Francie, aby byl potlačen náš odboj a abychom byli učiněni neškodnými pro ně i pro bolševiky. Spojencům se tehdy vedlo ještě nevalně a Němci ještě věřili ve svůj úspěch za pomoci Ruska.

Připomínám tu pozdější slova sociálnědemokratických novin (v Irkutsku po příhodě kapitána Hoblíka) „Naše znamja" č. 19. z 29. května roku 1918, které píší: „Zač byla prolita krev?… V Irkutsku se utvořila nová fronta československo-ruská. A na ní už byla prolita krev. Zač? V čím jméně? Za čí zájmy? Kdyby bolševici, nyní vládnoucí, byli ještě sociálními demokraty, odpověděli by na tuto otázku zároveň s námi: ‚Ne za zájmy proletariátu!' Ovšem by současně s námi pokládali za svou povinnost přičinit se všemožně o to, aby překazili to rozmnožení front, nemající významu pro zájmy dělné třídy a rozdělující dělnictvo na tábory navzájem nepřátelské. Oni by potom porozuměli, že jenom pro imperialisty, jenom pro nepřátele proletariátu je výhodné rozdmýchávat víc a více mezinárodní nepřátelství a nesvár. Ale tak tomu není. Oni teď s lehkým srdcem hnali ruské proletáře proti Čechoslovákům a udělali to nikoliv ve prospěch dělnictva. NEBOŤ VE SKUTEČNOSTI JE ODZBROJENÍ ČESKOSLOVENSKÝCH VLAKŮ NEVYHNUTELNÉ POUZE JEDNOMU – KOMU? – VILÉMU, NĚMECKÉMU CÍSAŘI."

Mezitím co jsme my odevzdávali zbraně a strašně pomalu jeli kupředu, ze Sibiře vlak za vlakem projížděli zajatci Němci a Rakušané na západ, aby zavčas doplnili prořídlé německé vojsko…

3. NAŠE VYSTOUPENÍ

VOJENSKÝ SJEZD V ČELJABINSKU.
TELEGRAM TROCKÉHO.
MÉ VELENÍ NAD SKUPINOU ČESKOSLOVENSKÝCH
VOJSK VÝCHODNĚ OD OMSKA.

Počátkem května roku 1918, kdy první československé vlaky byly už daleko za Irkutskem blízko Verchně-Udinska a poslední ještě ve Rtiščevě, západně od Penzy, tedy kdy náš nevelký sbor byl roztažen na ohromném prostranství asi 7 000 km, sovětská vláda náhle zastavila naši další dopravu a nabídla odbočce ČSNR, aby se vlaky s Čechoslováky dopravovaly severní drahou na Archangelsk a Murmansk.

„Československý deník" píše o tom 11. května 1918 takto: „Z Moskvy obdržela odbočka ČSNR v Omsku telegram tohoto znění: ‚Poněvadž vladivostocké mořské transportní prostředky jsou velmi malé, je nutno využít též Archangelsk. Proto je nutno urychlit dopravu na Archangelsk a zásobit v Omsku potravinami všechny vlaky, které pojedou do Archangelska přes Omsk nebo jinou cestou.'"

Když se odbočka ČSNR dověděla o tomto novém projektu sovětské vlády, vyslala 9. května delegáty do Moskvy, aby o projektu vyjednávali. Odbočka předpokládala, že se jí podaří dostat svolení sovětské vlády, aby vlaky, stojící v té době na trati východně od Omska, mohly odjet ještě do Vladivostoku a jenom ty vlaky, které jsou v té době západně od Omska, aby jely severní drahou.

Vojsko samo se však zachovalo k tomuto novému projektu sovětské vlády úplně odmítavě. V jiných zprávách se totiž mluvilo i o jízdě přes Murmansk, a tu bylo známo, že tato dráha je ohrožena Němci, kteří vtrhli do Finska. Proto vojsko podezřívalo sovětskou

vládu, že napomáhá nějakým německým intrikám a že chce část našeho vojska vydat nepřáteli. Nemohlo odpustit Odbočce ČSNR, že souhlasí se sovětským projektem naší dopravy severní cestou.

V této těžké době se scházel v Čeljabinsku vojenský sjezd, na který jsem byl delegován důstojnickým sborem 7. pluku. Sjezd byl slíben vojsku ještě na Ukrajině a měl rozhodovat v otázkách reorganizace armády. Avšak tyto otázky ustoupily jiné, naléhavější: Jak se zachovat v této těžké situaci?

Krajně napjaté poměry dovršila příhoda se zajatcem Maďarem v Čeljabinsku, krátce před zahájením sjezdu. Čeljabinskem, kde tehdy dlel celý náš 3. pluk a část 6. pluku, projížděl ešalon zajatých Němců a Maďarů, vracejících se domů. Jakýsi Maďar ve své zpupnosti hodil nějakým železným předmětem po našich procházejících se dobrovolnících, z nichž jeden byl zasažen do hlavy a těžce poraněn. Naši se vrhli na ešalon, vysadili z něho viníka a v rozvášnění ho na místě lynčovali.

Brzy potom čeljabinský sovět lidových komisařů, v němž byli rovněž někteří Maďaři, nás žádal o vyslání svědků, aby byla ona příhoda vyšetřena. Tito svědkové se však nevrátili; byli bez veškerého vyšetřování prohlášeni za uvězněné. Proto byla k sovětu poslána druhá deputace se žádostí, aby byli bratři nespravedlivě uvězněni do 6 hodin večer propuštěni, jinak že budou osvobozeni násilím. Když se ani druhá deputace včas nevracela (čeljabinský sovět ji chtěl také zatknout), v 6 hodin odpoledne na rozkaz podplukovníka Vojcechovského bylo město obsazeno rychlým náběhem, ač bolševici předtím mobilizovali pro případ boje všechny své síly. Uvěznění Čechoslováci byli osvobozeni. Komisaři se většinou rozutekli a ostatní byli zajati. Do rukou se nám dostalo asi 2 800 pušek s dělostřeleckou baterií. Naše ztráty byly pouze 2 mrtví.

Jelikož jinak jsme se nechovali k bolševikům nepřátelsky, přišli druhého dne s námi vyjednávat. Jejich řečník před již zahájeným sjezdem výmluvnými slovy dokazoval, že jen naši společní nepřátelé nás chtějí provokací rozeštvat. Překážky v naší dopravě vysvětloval jen technickými nedostatky a sabotáží inteligence. Jinak se zavazoval, že se sověty všemožně přičiní o to, abychom byli co

nejrychleji dopravení do Vladivostoku. Sotva však řečník se svými soudruhy odešel, byl sjezdu doručen námi zachycený telegram čeljabinského sovětu, žádající soudruhy v Jekatěrinburku a Tjumeni o pomoc k potlačení vzbouřených Čechoslováků; místní síly prý na to nestačí, jelikož Čechoslováci jsou dobře organizováni, plní rozkazy svých představených a jsou ve strážní službě neobyčejně bdělí. Tento telegram byl zaslán komisařem vojenství, když jsme již opětně přistoupili na smír a vydali bolševikům město a většinu ukořistěných zbraní. A hned potom jsme se dověděli o jiném telegramu, vydaném náčelníkem operativního oddělení vojenského komisariátu v Moskvě Aralovem; tento telegram nařizoval, aby československé vlaky byly na jednotlivých stanicích odzbrojeny a ti, kdo se postaví na odpor, aby byli na místě zastřeleni.

Nyní bylo nad slunce jasnější, jak bolševici s námi doopravdy smýšlejí. Proto ke všem oddílům vojska byli vysláni členové s tímto usnesením: „Sjezd československého vojska vyjímá z pravomoci odbočky ČSNR řízení transportu vojska, které je na cestě do Vladivostoku, a odevzdává je zatímnímu výkonnému výboru sjezdem zvolenému a jím zplnomocněnému, bez jehož vědomí nemá nikdo právo dávat rozkazy týkající se dopravy."

Zatímní komitét (Kollegium) se skládal ze 4 vojáků, 4 členů odbočky NR a 3 velitelů pluků: plukovníka Čečka, podplukovníka Vojcechovského a mne. Předsedou tohoto výkonného výboru byl zvolen Bohdan Pavlů. – Usnesení sjezdu, dočasně suspendující jak velitelství armádního sboru, tak také Odbočku NR pro Rusko a rozhodující, aby naše vojsko bylo dopraveno do Vladivostoku, a to stůj co stůj, bylo učiněno jednomyslně. Udělalo na mne hluboký dojem, když po hlasování posval Bohdan Pavlů a pravil: „Nevím, vzpomněl-li někdo z bratří, že dnes je právě třistaleté výročí pražské defenestrace" (23. května 1618).

Poněvadž všichni již byli přesvědčeni, že vyjednávání nikam nepovedou, kolegium jménem vojska uložilo nám třem velitelům pluků vypracovat plán vojenských operací. Poručík Čeček navrhoval, aby se vší silou probíjely kupředu pouze jednotlivé vlaky bez veškerých pobočných operací. Podplukovník Vojcechovský chtěl ještě týž den znovu obsadit Čeljabinsk a odtud rozšířit dále operace k ostatním vlakům. Nemohl jsem s nimi souhlasit. S poručíkem

Čečkem proto ne, poněvadž jsem byl přesvědčen, že doprava je nemožná, nezabezpečíme-li si alespoň uzlové body. S podplukovníkem Vojcechovským pak zaprvé proto ne, že naše vlaky, neznajíce usnesení sjezdu, by mohly jednat jinak, takže by vznikla různá nedorozumění, zadruhé proto, že bychom my velitelé nemohli být u svých vojsk. Navrhoval jsem tudíž, abychom ihned odjeli ke svým plukům, dali příslušné instrukce a asi za 5 dní abychom vystoupili po veškeré železniční linii a drželi některé důležitější body, pokud nebudou členové sjezdu u svých oddílů. Nedohodli jsme se úplně. Ale jedno bylo všem jasné: že boj přijde a že vlaky, které jsou již na Sibiři, nesmějí dále na východ, dokud ostatní, stojící mezi Čeljabinskem a Rtiščevem, neminou nebezpečné pásmo a nebudou za Uralem. Přesto jsem se vrátil z Čeljabinska do Novo-Nikolajevska s úmyslem vystoupit se zbraní v ruce, až se věrolomnost bolševiků a jejich úmysl zničit nás anebo vydat Němcům znovu potvrdí.

Když jsem tam přijel, odevzdal mně plukovní pobočník tento telegram Trockého:

„Telegram z Moskvy, 25. května. Stanice Samara. Všem sovětům dělníků, sedláků a vojáků na dráze od Penzy do Omska. Všechny sověty na dráze jsou povinny pod nejpřísnější odpovědností odzbrojit Čechoslováky. Každý Čechoslovák, který bude zastižen se zbraní v ruce na železnici, budiž zastřelen na místě. V každém oddíle, ve kterém bude nalezen třeba jen jeden odzbrojený československý voják, nechť je tento vyveden z vozů a internován v zajateckém táboře. Místní vojenští komisaři jsou povinni okamžitě splnit tento rozkaz: jakékoliv kolísání při plnění tohoto rozkazu bude pokládáno za nečestnou zradu a bude přísně trestáno. Zároveň se vysílají do týlu Čechoslováků spolehlivá vojska, kterým je nařízeno pokořit a potrestat povstalce. S čestnými Čechoslováky, kteří odevzdají zbraně dobrovolně a podřídí se sovětské vládě, bude jednáno jako s bratry. Jim bude vycházeno všemožně vstříc. Všem železničním zřízencům oznámit, že ani jeden vagon s Čechoslováky se nesmí pohybovat dále na východ! Kdo ustoupí násilí a bude nápomocen Čechoslovákům v jejich cestě na východ, bude přísně potrestán. Tento rozkaz budiž přečten všem československým vlakům a oznámen všem železničním zřízencům v míst-

tech, kde jsou Čechosloväci. Každý vojenský komisař musí oznámit vyplnění rozkazu 377."

Lidový komisař vojenských věcí
Trocký.

Vyhlídky tedy velice smutné a mé tušení, že tu nepomůže než hrubá síla, se potvrzovalo. Pod mým velením byly části vojsk II. divize, které byly na trati od Omska až do Irkutska, později až k moři. V této skupině bylo 6 setnin 7. tatranského pluku, stojících v Novo-Nikolajevsku, 3 setniny 6. hanáckého pluku na stanici Čulymská, 2 setniny 7. tatranského pluku a 3. baterie (bez děl) 2. dělostřelecké brigády, stojící v Mariinsku, pod velením kapitána Kadlece, a skupina plukovníka Ušakova, skládající se ze 3 setnin úderného praporu, z vlaku druhého záložního pluku a z vlaku vozatajstva II. divize v Kansku Jenisejském. Všechny mé síly obsahovaly asi 4 000 skoro bezbranných lidí, seskupených v různých místech na prostranství asi 3 000 verst. Vlaky v Irkutsku, v Innokentěvské a Batarejné byly mezitím již odzbrojeny a zpráva o vystoupení k nim došla hodně později, až v Čitě, kdy už neměly prostředky k napadení. Když jsem se vracel z Čeljabinska, zastihl jsem v Omsku vlak podkapitána Žáka a toho jsem upozornil na možné vystoupení a podotkl, aby z Omska neodjížděl a v případě, že by se něco stalo, aby obsadil město Omsk. Avšak tento ešalon to nemohl vyplnit, neboť přijel velitel našeho sboru, ruský generál Šolorov, a zakázal podkapitánu Žákovi mne podporovat a pro jistotu vzal jeho ešalon s sebou do Čeljabinska.

Bolševické noviny v první řadě našich bojů obviňovaly nás Čechoslováky a hlavně velitele z různých nešvarů a vyčítaly nám, že jsme koupeni ruskou buržoazií. Všechna tato obvinění jsou velice naivní a netřeba na ně odpovídat. Ale nemohu mlčet na vážnější obvinění – že se totiž Čechoslováci dávno připravovali k vystoupení proti sovětské vládě. K vyvrácení tohoto obvinění je mnoho důkazů.

26. května 1918, v den, kdy po mém rozkazu bylo dobyto Novo-Nikolajevsko, rudí přepadli československý vlak č. 26 první divize 2. československé dělostřelecké brigády při vjezdu do

irkutského nádraží. Dělostřelci, rozjitření tímto hnusným přepadením, se skoro s prázdnýma rukama vrhli na nepřátelské strojní pušky a dobyli je. Po krátkém boji dobyli naši hrdinové i irkutské nádraží a okolní obvod, ale město neobsadili. Dva druhé naše vlaky přijížděly právě do stanice Innokentěvské a Batarejné, sousedící s Irkutskem. Naši druzi, dověděvše se o napadení našeho vlaku v Irkutsku, obsadili stanici Innokentěvskou a Batarejnou, rovněž i dělostřelecké a potravinové sklady, uvěznili některé členy sovětu, započali útok na Irkutsk, ale nevyzílili úspěch. Druhý den ráno na naléhání francouzského a amerického generálního konzula uzavřeli s bolševiky smír. Vrátili nejen všechny zbraně, jež dobyli, nýbrž vydali až na 30 ručnic i ty, které měli ve vlacích, když se bolševici zavázali dopravit je do Vladivostoku. Z tohoto zakončení irkutských událostí je vidět, že nebyl nijaký dříve vypracovaný společný plán.

Byla to ovšem hrubá chyba velitelů zmíněných vlaků, kteří, nestarajíce se o to, co se děje na západě, vydali nepřáteli území krví dobyté. (V Irkutsku bylo zabito 15, těžce raněno 33, lehce 30 bratří.) Má vojska musela po šesti nedělích znovu dobývat toto centrum bolševictví na východní Sibiři za podmínek mnohem těžších. Avšak to ještě není vše.

Ještě v polovině června, kdy celá západní Sibiř byla v boji, odsuzovali členové Odborky NR ve Vladivostoku i tam meškající generál Diterichs, náčelník štábu československého armádního sboru, naše vystoupení, a největší část vojsk, která byla ve Vladivostoku, proto zůstala nečinná. Naším ešalonům, které bojovaly na západě, byl poslán telegram:

„Vladivostok, 16. června 1918. Znovu vám důrazně připomínáme, že jediným naším cílem je, abychom co nejdříve přijeli na francouzskou frontu, a proto úplná neutralita v ruských záležitostech. Starejte se proto, abyste udělali smlouvu s místními sověty za podmínek jen trochu pro nás přípustných. Zároveň telegrafujeme ‚Centrosibiři', aby vaše doprava byla garantována smlouvou, uzavřenou mezi sovětem národních komisařů a odbočkou NR 26. března, která se úplně osvědčila při dopravě prvních 12 vlaků. Budou-li tyto podmínky zaručeny, vyžadujeme ve vašem vlastním zájmu a pro dosažení jediného našeho cíle, abyste

okamžitě přerušili své vystoupení a pokračovali v jízdě do Vladivostoku.

Členové Odbočky NR
Houska, Špaček, Dr. Girsa, generál Diterichs."

Tak jsme vstoupili do boje nejen nepřipraveni, ale i nejednotni ve svých řadách.

DOBYTÍ NOVO-NIKOLAJEVSKA.
RUSKÉ PROTIBOLŠEVICKÉ ORGANIZACE.

Po obdržení telegramu Trockého bylo nutno se rozhodnout a volit ze dvou zel menší: buď čekat, až budeme přepadeni, a bránit se, nebo sami napadnout.

Poprvé se kladla na mé svědomí taková těžká pochybnost. Pravda, skoro všichni moji lidé byli se mnou jednoho smýšlení, avšak odpovědnost za jejich životy ležela na mně. Byl jsem přesvědčen, že kdybychom byli napadeni, že bychom se nevzdali a bojovali do posledního muže. A onen příkaz Sovětu lidových komisařů musí být místními sověty dnes nebo zítra vyplněn. Rozhodl jsem se.

Dopoledne 25. května na schůzi za vodárnou jsem vysvětlil důstojníkům svého pluku usnesení a všechna opatření Čeljabinského sjezdu a potom jsem řekl své rozhodnutí. Nezatajil jsem jim ani telegram došlý ráno od generála Škorova, podepsaný ještě členem odbočky NR Dr. Kudelou a francouzským majorem Guinetem, který, jak se zdá, přijel vyjednávat o naší dopravě přes Archangelsk. V telegramu mně Škorov příkazuje nevystupovat, a neupošlechnu-li, hrozí mně polním soudem. Řekl jsem jen poznámku, že telegram přišel pozdě a že již nemůže změnit mé rozhodnutí. Důstojnický sbor se mnou úplně souhlasil, a pokud se pamatuji, jen dva z důstojníků upozorňovali, že by bylo třeba akci důkladněji připravit. Vystoupení bylo připraveno na večer téhož dne. Všem byly přiděleny jednotlivé funkce.

Nutno ještě podotknout, že s kapitánem Kadlecem, pomocníkem velitele 7. pluku, jsme už dříve propracovali různé otázky jak

se dorozumět, budeme-li nuceni vystoupit ze své neutrality. Měli jsme své šifry, domluvená znamení atd. Tak například věta „Odevzdejte dopis komisaři" znamenala „Obsaďte město"; nejpřísnější bolševický cenzor nezpozoruje nic závadného v takovém telegramu a poznámkou „Dovoluji expedovat" rozhodne o osudu svého města. Po skončení důstojnické schůze bylo mou první povinností poslat smluvený telegram kapitánu Kadlecovi. Ve dvě hodiny jsem obdržel už lakonickou odpověď „Dopis odevzdán", což znamenalo, že město Mariinsk je naše.

Teď byla řada na nás. Za odpoledne jsem oznámil rozhodnutí ruské protibolševické organizaci v Novo-Nikolajevsku, jež měla spojení se silnou organizací v Tomsku. Všechny mučila nedočkavost, zvláště když přišla zpráva kapitána Kadlece o dobytí Mariinska, kde byla ukořistěna dvě děla. Vojáci hořeli netrpělivostí, třebaže měli klidné vzezření. Večer jako vždycky hrála u vodárny plukovní hudba, na jejímž koncertě se sešlo obyvatelstvo celého města a mnoho rudogvardějců. Když se stmívalo, mnozí vojáci se podle rozkazů dříve daných rozcházeli po městě. V 11 hodin hudba odešla. Nastalo mrtvé ticho. Kolem 1 hodiny noční nad nádražím vysoko vyletěla červená signálová raketa. To bylo znamení k začátku boje. Skoro současně se ozvaly výbuchy ručních granátů v rudogvardějských kasárnách, u stanice a z města bylo slyšet vzdálenou střelbu z kulometů a z ručnic. To byl boj u domu revoluce a u „Vojenského městečka". Boj u něho byl nejdelší, neboť terén vojenského městečka tvořil přirozenou pevnůstku a byl těžce přístupný. Samo městečko bylo obsazeno silnou posádkou Maďarů a Němců, praporem Karla Marxe. Za 40 minut bylo město dobyto. Naše ztráty byly 2 mrtví a 3 ranění.

Vítězství bylo možné pro začátek nazvat značným: ukořistili jsme tolik zbraní, že stačilo nejen k ozbrojení všech mých lidí, nýbrž jsem mohl ještě část zbraní dát ruským dobrovolníkům.

Neustálé spory československých částí se sovětskou vládou nezůstaly nezpozorovány ruskými lidmi, v nichž věla nenávist k bolševikům pro zdeptání různých zpráv a z nichž většina nemohla bolševikům odpustit rozehnání Sibiřské oblastní dumy. Obyvatelstvo Sibiře bylo většinou sedláci a kozáci, majitelé vlastní půdy, mezi nimiž ovšem zásady komunismu nalézaly malý ohlas. Dělnictva

bylo málo. Proto když bolševici začali se svým loupežným režimem, rekvizicemi atd., ihned proti nim vzplanula tajná zloba. Členové bývalé oblastní dumy pracovali mezi lidem a utvářeli ve všech větších městech protibolševické organizace, jako je tvořili i důstojníci bývalé ruské armády. Zvláště důstojnické organizace vycítily napjatý poměr mezi Čechoslováky a sověty. Tajná důstojnická organizace v Novo-Nikolajevsku, která měla spojení se silnou organizací v Tomsku i v druhých západosibiřských městech, vysala 10. května ke mně delegaci, aby mne informovala o své činnosti. Tak jsem byl seznámen s plukovníkem Grišin-Almazovem, pozdějším ministrem vojenství v první době po převratu. Vzrůst protibolševického hnutí v ruských kruzích a organizacích byl pro nás přirozeně vítán pro případ, že by bylo nutné probíjet si cestu do Vladivostoku zbraní. Avšak při prvním setkání s nimi jsme jim nedávali nejmenší naději. Teprve když jsem se rozhodl vystoupit, zpravil jsem o svém rozhodnutí zmíněnou organizaci, která vykonávala ochrannou službu v samotném okolí stanice.

26. května o půl páté ráno zavládl v Novo-Nikolajevsku již obyčejný život a na ulicích města bylo vidět stráže sibiřské národní družiny s bílozelenými odznaky na rukávech. Byl to základ pozdější sibiřské armády, jmenovitě 1. novonikolajevského pluku.

Správa města přešla do rukou obnovené městské dumy s Landbergem, Sidorovem a Markovem v čele. Současně se kolem Grišin-Almazova organizovala Zatímní sibiřská vláda, jež měla být prvním organizačním a koncentračním bodem a zároveň hlavou nové, osvobozené sibiřské republiky.

Spolehat na nové, formující se oddíly dobrovolníků sibiřské národní družiny v prvním čase ovšem nebylo možné. Nejlepší setniny, složené ze samých důstojníků a studentů, kteří příkladně konali službu prostých vojínů, byly zatím zaměstnány hlavně organizací místní služby, stráží a formováním nových vojenských skupin. Větším ruským silám připadla důležitá úloha teprve později, hlavně v Irkutsku a dále na Bajkale.

ZABEZPEČENÍ NOVO-NIKOLAJEVSKA. SPOJENÍ S KAPITÁNEM KADLECEM.

Nedlouho jsme se mohli radovat z úspěchu v Novo-Nikolajevsku. Novo-Nikolajevsk měl pro nás nevýhodnou, centrální pozici. Byli jsme sice kryti ze západu, kde na stanici Čulymské vystoupil večer 25. května kapitán Čechovský se svými třemi setninami 6. hanáckého pluku, jenž postupoval na západ k Barabinsku, avšak pozice z jihu a východu byla úplně otevřená. Už druhého dne po dobytí Novo-Nikolajevska došly zprávy, že na nás táhnou z jihu od Barnaulu po altajské železniční bolševici, většinou Maďaři, celkem asi tisíc mužů se dvěma děly, a z východu že se proti nám seskupují oddíly rudých z Tomska a z Tajgy, jejichž část odešla též na Mariinsk, kde vystoupil kapitán Kadlec. Naše pozice byla zhoršena ještě tím, že bolševici mohli kdekoliv na řece Obu, protékající celém města, přistát a mohli nám padnout do boku nebo do týlu; v takovém případě by se byly naše slabé stráže, rozestavené podél břehu a v přístavu, neubránily. Bylo nutné jednat rychle a rázně a nedat bolševikům čas, aby se vzpamatovali, seskupili a přešli do útoku. Vyslal jsem rychle na jih vlak poručíka Václavka, skládající se z jedné roty, hudebníků a oddílu písařů 7. pluku se dvěma kulomety, a na východ vlak podkapitána Kutlvašra, skládající se ze dvou a půl setniny 7. pluku. První odehnal bolševiky asi na sto km od Novo-Nikolajevska. Na východě byla situace těžší. Podkapitán Kutlvašr se nedostal než před hranici Jurga, asi 146 verst od Novo-Nikolajevska, a neodhodlal se dále, jelikož se hál bočných útoků ze strany kolčuginské dráhy, odbočky k dolům, kde bylo asi 600 rudých. Kromě toho ani jeho týl podle důstojných zpráv nebyl jistý, a proto jsem dostával stále naléhavé prosby o pomoc.

Odvolal jsem tedy z altajské dráhy výpravu poručíka Václavka a rozhodl jsem se, že si nejdříve dobudu spojení s kapitánem Kadlecem v Mariinsku.

29. května byl poslán kapitánovi Kutlvašrovi na pomoc technický ešalon poručíka Husárka, zesílený asi 60 dobrovolníky sibiřské národní družiny. 30. května jsem přijel sám za oběma ešalony s vlakem poručíka Václavka a ihned jsem započal postup na stanici Tajgu, neboť stanici Jurgu zatím nepřítel sám vyklidil. V Tajze

byly právě vnitřní nepokoje a bolševický sovět, jenž se cítil slab, chtěl s námi přátelsky vyjednávat. Dotazoval se kapitána Kutlvašra, jak vzniklo nepřátelství mezi námi a jím. Ešalon poručíka Husárka jel zatím kupředu a narazil na nepřítele až u stanice Litvinovo, vzdálené asi 183 versty od Novo-Nikolajevska. Útok pěchoty a jízdních výzvědů bolševici nevydrželi a ustoupili k Jaškinu, poškozujíce trať a mosty.

Nikdo netušil, že fronta je už zlomena a že tento malý boj rozhodl osud stanice Tajgy i města Tomska. Když jsme spravili trať a dojeli do zastávky Chopkino, asi 17 verst před Tajgou, a opravili za několik hodin poškozenou trať, přijeli nám naproti železniční zřízenci a pokrokoví socialisté s radostnou zprávou, že Tajga je již osvobozena a že nám naproti jsou již vyslány vlaky.

Když jsme přijeli do Tajgy, čekala nás druhá radostná zvěst od sociálních demokratů i od důstojnické organizace, že Tomsk je rovněž osvobozen. Brzy potom přijela z Tomska delegace vůdců protibolševických organizací, právě osvobozených z vězení, a jásot dosáhl vrcholu. Zároveň přicházel z Tomska telegram za telegramem, aby alespoň část Čechoslováků se mnou přijela do Tomska, neboť lid prý chce přivítat osvoboditele. (Tomsk leží stranou od hlavní tratě. Je to středisko kultury západní Sibiře a má univerzitu. Sovětská vláda tu nikdy neměla silné postavení.)

V Tomsku se ihned po první zprávě o převratu v Novo-Nikolajevsku pokusila důstojnická organizace o převrat, ale pokus skončil naprosto neúspěšně. Ale strach sovětu z Čechoslováků byl tak veliký a naděje na vlastní síly tak malá, že sovět, když dostal zprávu, že se Čechoslováci blíží k blízké Tajze, ve 3 hodiny ráno 31. května uprchl na lodi Jermak po řece Tomi na sever, vzal přitom všechny státní peníze a zlato a vládu odevzdal menševikům. Když se rudí dověděli, že sovět utekl, složili zbraně.

Naši radost zkalil jedině telegram profesora Maxy z Moskvy, z kterého vysvítalo, že i v té době, kdy už ovládáme mnohá města na sibiřské dráze a kdy jsme svou důvěru zaplatili krví bratří, zrádně připadených v Irkutsku a u Marijanovky, není ještě jednoty mezi naším vedením politickým a vojenským. Profesor Maxa telegrafoval vojskům, aby okamžitě přerušila boj proti bolševikům, nařizuje, aby hlavní viníci byli vydáni bolševickým úřadům k potrestání. Mně oznámil, že budu postaven před polní soud. Vzhledem k tehdejší situaci jsme nemohli měnit přijaté rozhodnutí. Tím spíše, že jsme nevěděli, nejedná-li profesor Maxa pod terorem bolševiků. Pokud se jeho telegram týkal mne, odpověděl jsem telegraficky těmito slovy: „Já Vás dočasně neuznávám. Nejste členem vojenského kolegia, které mne zplnomocnilo na sjezdu. Mou povinností je činit všechna opatření, aby bylo naše vojenské postavení zabezpečeno. Přikázal jsem všem oddílům, jež mně byly svěřeny sjezdem, aby Váš příkaz nesplnily, nýbrž poslouchaly jen příkazy vojenského velitele." Do Tomska jsem přijel se svým štábem a 1. setninou 7. pluku. Dostalo se nám nadšeného uvítání. Pro další boj jsme dostali cennou pomoc: obdrželi jsme 2 těžké houfnice s 24 náboji a dvě lehká děla s 52 náboji. Až do té doby jsme byli bez děl.

Provést spojení s kapitánem Kadlecem bylo přikázáno poručíku Husárkovi. Nepřítel, který ustupoval do Tajgy k Mariinsku, se snažil zadržet náš rychlý postup, aby získal čas. Dokud je bolševici, útočící z obou stran na naše oddíly v Mariinsku, nezničí, čímž by se jim otevřela cesta ústupu ke Krasnojarsku. Proti přepadení Anžerských a Sudžanských uhelných dolů se zabezpečili tím, že na několika místech silně poškodili trať, doufajíce, že tak nás zdrží na několik dní. Poručíku Husárkovi se však podařilo dobře organizovanou prací opravit trať za několik hodin a již v noci na 1. června byla anžerská stanice námi obsazena. Byly tam ukořistěny bohaté sklady vojenské obuvi a oděvů. Stejně jako tomský sovět utekl i sovět z následující veliké stanice, ze Sudžanky, jenže se mu nepodařilo vzít s sebou peníze.

Po následní 1. června došly zprávy, že kapitán Kadlec je od rána v nerovném boji na dvě fronty. Vlaky spěchaly, aby se s ním spojily a aby mu zavčas podaly pomocnou ruku. Kapitán Kadlec dobyl Mariinsk až ve dvě hodiny odpoledne 25. května, vystoupiv na můj příkaz. Odzbrojil na nádraží stojící vlak rudých, kteří jeli na semenovskou frontu, a ukořistil přitom dvě děla. První den po našem vystoupení použily opět sověty, jako bylo u nás i u kapitána Čechovského, vyjednávací taktiku, přičemž si nejenergičtěji počínal sovět v Krasnojarsku, který žádal bezpodmínečně naše odzbrojení, jinak že si je vynutí násilím. Vyjednávání ztroskotalo, jako ztroskotalo vyjednávání s anžerskými a tomskými bolševiky.

První útok byl podniknut na kapitána Kadlece ze západu od Anžerských a Sudžanských dolů. Byl však brzy odražen a dělníci byli odehnáni daleko na západ. Větší nebezpečí hrozilo v tom okamžiku z východu, kde bolševici soustředili již asi 3 000 lidí a zřídili zákopy za řekou na vyvýšeninách asi 5 km od města a rozestavěli dělostřelectvo. Avšak ani kapitán Kadlec nelenil a důkladně připravoval opevnění, k nimž použil rakouských a německých zajatců. Později měl boj ráz boje o pevnost. Východní nepřátelské oddíly zahájily střelbu po městě ze 4 děl 31. května, kdy i náš prapor na západě byl napaden bolševickým obrněným vlakem. Pravděpodobně se oba oddíly bolševiků dorozuměly o společné akci.

Postup rudých se počal 1. června dopoledne. Nejsilnější útoky byly podnikány ze západu, kde se bili bolševici anžerští a sudžanští. Boj tu byl zuřivý a po druhém útoku, zradou jednoho českého bolševika, který byl v radách anžerských bolševiků a který výkřiky: „Bratři, nestřílejte, my vám jdeme na pomoc" a máváním červenobílým praporkem v ruce popletl naše vojáky, že nechali bolševiky přijít až na několik kroků k pozici, se nepřáteli podařilo protrhnout naši obrannou linii na západě. Naši po krátkém boji rychle ustoupili k městu a zanechali na místě 5 raněných bratří, kteří byli rudými dobiti. Nebezpečí bylo odstraněno jen duchapřítomností kapitána Voronova (Rusa v českých službách), který na rozkaz kapitána Kadlece, ač sám raněn, sebral hrstku nemocných vojáků, všechny kuchaře, důstojnické sluhy a lehce raněné a s těmito několika vojáky napadl bok nastupujících rudých. Bolševici byli kryavě odraženi a jejich vůdce – Čech – nám padl raněný do rukou. Zrádce neušel spravedlivému trestu; na rozkaz kapitána Kadlece byl zastřelen ihned po boji, aby se vojáci nad ním nedopustili samosoudu.

Zatím poručík Jančík s 10. rotou na východ od Marijinska odrážel mnohonásobné útoky bolševického obrněného vlaku. Posily nebylo možné odnikud očekávat, neboť necelých tisíc lidí, unavených ustavičnou službou a bděním, bylo do jednoho nadlidsky zaměstnáno na frontě kolem celého města, obrovské na takový počet lidí.

K večeru se podařilo útokem pěchoty a broněviku – obrněného vlaku – prorazit západní frontu nepřítele, který byl obrácen na

útěk. Jeho vlak se však brzy srazil s nemocničním vlakem, jedoucím na frontu, a s tím ešalonem bolševiků, který ustupoval do Tajgy, hnán poručíkem Husárkem. Tak nastala katastrofa, při níž zahynulo mnoho bolševiků.

Rudí, kteří zůstali naživu, se rozběhli do okolních lesů, jsouce pronásledováni ihned řetězy bratří ze skupiny Husárkovy a z druhé strany řetězy skupiny Kadlecovy. Brzy oba řetězy našich, nevědoucích druh o druhu, se s jásotem spojily, a tak byli přemoženi tomští bolševici právě v poslední chvíli, kdy skupina Kadlecova byla úplně vyčerpána.

PŘÍMĚŘÍ U MARIINSKA. VÝPRAVA NA KOLČUGINO, BARNAUL, SPOJENÍ SE SKUPINOU OPERUJÍCÍ ZÁPADNĚ OD OMSKA.

Hned po boji 1. června se hlásil u kapitána Kadlece nový bolševický parlamentář, lékař Polák, který na základě plných mocí od Centrosibiře (ústřední bolševické vlády v Irkutsku) a velitele bolševické fronty chtěl projet s delegací do Omska, popřípadě i dále k Sovětu lidových komisařů, aby byla s centrem dosažena dohoda. Poněvadž oddíl kapitána Kadlece potřeboval oddech po veliké námaze a poněvadž mne přiměří nijak nevázalo západně od Mariinska, ba naopak mi dávalo možnost použít všechny volné síly k rozbití bolševických front na západě, rozhodl jsem se uzavřít přímění na mariinské frontě do 10. června do jedné hodiny noční. Delegaci, skládající se z Litkina, Weinbauma a Belenca a doprovázenou americkým plukovníkem Emersonem, jsem propustil do Omska. Tímto přímětím jsem získal čas a mohl jsem poslat posílu kapitánu Čehovskému proti Omsku a současně přemoci i kolčuginský a barnaulský bolševický oddíl.

Na kolčuginskou odbočku, vedoucí do uhelných dolů ze stanice Jurga, jsem poslal dva vlaky poručíka Šourka, složené z 1. setniny, hudby, z kulometného oddílu a z jízdní čety 7. tatranského pluku a několika desítek Rusů. Poručík Šourek se dal do boje u stanice Arljuku, kde nepřítele v počtu několika set lidí porazil na hlavu. Ztratili jsme 2 mrtvé a několik raněných; sám poručík Šourek byl

raněn a odevzdal velení poručíku Moresovi, jenž na druhý den obsadil uhelné doly i stanici Kemerovo na druhé odbočce trati.

Hůře bylo na barnaulské frontě. Barnaulští bolševici dostali značné posily z Bijska, Semipalatinska a z Kuzněcka a připravili si důkladné pozice na poloviční cestě z Novo-Nikolajevska do Barnaulu u stanice Čerepanovo. Přední hlídky měli u stanice Berské. 4. června jsem poslal na altajskou dráhu proti Barnaulu výpravu poručíka Husárka, z československých a ruských oddílů, v úhrnné síle asi 600 bodáků. Poručík Husárek poslal dopředu asi 200 Rusů pod velením poručíka Sergejeva, který prošel bez překážky do stanice Jevsino, zatímco Husárek sám musel opravovat most přes řeku Iň u Novo-Nikolajevska.

Poprvé se rudí postavili na odpor u Čerepanova. 5. června oddíl poručíka Husárka po hodinovém boji, když se mu podařilo vpadnout pravým křídlem do týlu nepřítele, donutil nepřítele k ústupu do Usť-Talmeňky, 45 km jižněji. Naše ztráty byly 2 mrtví a 2 ranění. Bolševici měli 20 mrtvých kromě těch, které odvezli s sebou. Po boji u Čerepanova jsem odjel sám na omskou frontu a poručík Husárek se zdržel do 8. června u Čerepanova; spravoval trať a stavěl spálené železniční mosty, jež na této trati – kromě největších železných – byly vesměs dřevěné.

Dále zůstala těžká úloha dobývat v bažinatém terénu bolševické pozice za stanicí Usť-Talmeňka a dobýt důležitý most přes řeku Čumyš. Pozice nepřítele byly za řekou na výhodných místech, most byl zničen a zabarikádován. Poručík Husárek se rozhodl dobýt nepřátelské pozice obchvatným manévrem, a proto vyslal oddíl poručíka Sergejeva s jízdou do boku bolševikům. Avšak výprava se nezdařila, jelikož nenašla přes rozvodněný Čumyš brod a po spravení mostu bylo nutno postupovat frontálním útokem. Rozhodný boj začal 9. června. Byl znovu vypraven obchvatný oddíl, tentokrát česko-ruský, kterému veleli podporučík Česnovský a kapitán Nikolský, vpravo od trati. Obchvatnému oddílu se podařilo zničit trať v nepřátelském týlu a ihned odtud začít postup proti pozicím nepřítele, na kterého se frontální skupina vrhla zepředu.

Avšak obchvat byl domácím obyvatelstvem předčasně prozrazen a bolševici, zajistivše si týl proti podporučíku Česnovskému, přešli sami k útoku proti frontálním skupinám. Boj trval do

půlnoci, a tu bolševici, oklamáni změněnými dispozicemi obchvatného oddílu, který nemoha nic udělat v týlu, vrhl se teď na nepřítele z boku, a domnívajíce se, že je to nový obchvatný oddíl, dali se na útěk. Přitom se omylem dali do boje se svou vlastní skupinou, která zajišťovala týl; mysleli, že je to naše prozrazená obchvatná kolona. Nepřítel ustoupil k samému Barnaulu. Ukořistili jsme vlak a 3 historické hmoždíře, které bolševici používali místo děl; vzali je z bijského muzea a nabíjeli je prachem ucpaným různými cáry, potom kousky železa, obyčejně maticemi kolejnicových šroubů, jež opět upěchovali cáry. Dále jsme ukořistili kulomety a asi 400 ručnic, kromě potravin a jiných zásob. Z našich měla značné ztráty ruská rota Novo-Nikolajevců, která byla bolševiky rozžežena a musela ustoupit, zanechavši na bojišti raněné. Ti se dostali do rukou bolševikům a byli ukrutně zohaveni; mezi nimi i hrdinný poručík Sergejev. Padlých Maďarů bylo po boji napočteno 162.

11. června jsme obsadili stanici Povalichu, v níž jsme zadrželi vlak uprchlých komisařů, a co bylo nejcennější, důkladnou mapu barnaulského okolí. Zároveň jsme se dověděli, že dostaneme posilu z Novo-Nikolajevska – 2 těžké houfnice a asi 160 lidí. Tato pěší posila pod velením plukovníka Budkoviče plula po řece Obu.

Mezitím v Barnaulu vypuklo povstání bělogvardějců, které se však nezdařilo. Město se pak stalo obětí pomsty maďarských rudogvardějců. Bolševici se potom rozhodli, že budou hájit město do konce, a zřídili pozice kolem řeky Obu, upevnivše zvláště důkladně prostranství před mostem.

12. června obsadil poručík Husárek poslední stanici před Barnaulem, zvanou Altajskou, a vyslal ochranný oddíl na odbočku jdoucí na Bijsk. Hlavní síly postoupily až k řece Obu. Útočit frontálně po železničním mostě, dlouhém téměř jeden kilometr, na barnaulský strmý břeh nemělo smysl. Proto byla k dobytí Barnaulu vyslána opět obchvatná kolona podporučíka Česnovského do vesnice Goňba na druhém břehu řeky. Ta se na sever od Barnaulu ve vesnici Voločicha spojila následujícího dne s ruskou výpravou plukovníka Budkoviče, jenž připlul z Novo-Nikolajevska, a dále v Šachovském s bělogvardějci, kteří ustoupili z Barnaulu po nezdařilém povstání.

14. června byl zahájen útok na město. Bolševici soustředili hlavní síly proti našemu obchvatnému oddílu, který jim zamezoval ústup na Semipalatinsk. Oddíl musel po nerovném boji ustoupit do vesnice Goňby a jen ruskému oddílu poručíka Sukina se podařilo na druhý den vniknout přes „Gorku" do Barnaulu a současně tam vnikl i oddíl tomských dobrovolníků z frontální skupiny, kteří se přepravují přes řeku Ob na prámech. Kořist byla veliká: několik vlaků s parovozy, 200 zajatců a 1 000 ručnic a hlavně neporušený železniční most. Naše ztráty byly 4 mrtví a 11 raněných, z nichž mrtvý jeden Čech. Na druhý den se již zapsalo 800 dobrovolníků, kteří byli brzy nato poslání na pomoc k Mariinsku.

Pádem Barnaulu byl zpečetěn i osud Bijska. V jeho posledních dnech povstaly proti sovětu organizace menševiků a eserů (sociálních revolucionářů) a udělaly v Bijsku nekrvavý převrat. Ihned byla vyslána deputace nám vstříc, a ta potkala oddíl, vyslaný zatím kapitánem Koudelkou, který přišel s 5. setninou 7. pluku na pomoc poručíku Husárkovi, aby byla barnaulská operace urychlena. Bijsk byl námi obsazen a po utvoření místní ochrany se naše vojska vrátila k hlavním silám.

Pronásledování rudých dále na Semipalatinsk vzali na sebe Rusové a brzy vtáhli do Semipalatinska, kde zatím udělali převrat místní kozáci. Avšak ještě dlouho vojska zatímní vlády bojovala s rozuteklými rudými, kteří loupili vesnice v Altajském pohoří. Oddíl poručíka Husárka byl spěšně povolán na východní frontu k Nižně-Udinsku.

Po obsazení stanice Čulymské, 123 versty na západ od Novo-Nikolajevska, se dal podkapitán Čechovský na postup k Barabinsku, zabezpečuje si týl malými střážemi na jednotlivých stanicích. Barabinsk byl obsazen rovněž hladce na druhý den večer. Ale nyní byl úkol těžší, neboť bylo nutné zajistit se proti napadení jak ze západu ze strany Omska, tak ze severu od Kainska, kam vedla z Barabinska železniční odbočka. Z Kainska byl vypraven vlak rudých na pomoc Barabinsku, ale byl odražen po krátkém boji našimi předními střážemi a vrátil zpět do Kainska, odkud se ihned sověť i s vojsky dal na útěk k Omsku.

Po obsazení Kainska zřídily naše části západně od Barabinska obrannou linii a vysílaly vyzvědače k Omsku. Velitel bolševické

fronty Čerepanov se pokusil 29. května o vyjednávání, a když dostal zamítavou odpověď, přešel k útoku. Nepřítel měl mnoho výhod. Kromě toho, že byl několikrát silnější a že byl mnohem lépe ozbrojen (podkapitán Čechovský ukořistil v dobytých městech velice málo zbraní), měl ještě dělostřelectvo, automobily a jízdu.

Naše stráže se posunuly na západ k zastávce Koškul, kde rozebraly mosty a zřídily zákopy. Útok byl ze strany bolševiků zahájen 30. května dělostřeleckou palbou na naše zákopy. K večeru nám přišla posila, čímž naše síly vzrostly do tří rot. Byl ihned zahájen postup a bolševici byli vyhnáni jak ze stanice, tak i z vesnice. Nato jsme se vrátili do svých zákopů, neboť pouštět se dále bylo nebezpečné pro slabé síly a nevýhodný terén.

Po obdržení posil z Omska rudí následujícího dne přešli znovu k útoku, tentokrát se 4 díly. Náš obchvat jejich křídel se nezdařil a naopak protiútok německo-maďarských internacionalistů donutil naše levé křídlo k ústupu. Vzhledem k celkové situaci nařídil podkapitán Čechovský odchod na připravenou pozici k Barabinsku. Mnou byla poslána na pomoc 2. rota 7. pluku poručíka Hnízda, ale to nepomohlo, neboť podkapitán Čechovský, obdržev zprávu, že bolševici obcházejí Barabinsk, dal rozkaz k ústupu až na stanici Kargat, ležící 117 verst západněji. Byla zaujata obranná pozice podél řeky Kargatu. Nařídil jsem v případě nových útoků držet se co nejdéle a jen pomaleji ustupovat k Novo-Nikolajevsku, dovlaje, že zavčas, jakmile dosáhnu spojení s kapitánem Kadlecem, pošlu posily s dělostřelectvem. Po uzavření příměří v Mariinsku jsem ihned poslal volné síly na pomoc ke Kargatu.

4. června počal nepřítel pálit dělostřeleckým ohněm na stanici Kargat. Ale tam byl již vlak 5. baterie se dvěma děly (tomský dárek) a posila od 7. pluku. První výstřel z děla bolševiky překvapil, a když druhý výstřel padl přímo do jejich vlaku, dal se tento vlak rychle na útěk. Zatím se na levém křídle rozzuřil boj. Naši krvavě odráželi útoky Maďarů. Boj trval do večera, kdy se nepřítel, oslaben citelnými ztrátami, dal na ústup, jenž se brzy přeměnil v útěk. Mezitím se z Kolčugina vrátil i náš jízdní oddíl a spolu s kozáky výdatně pomáhal v pronásledování. 8. června jsme opět obsadili Barabinsk a Kainsk a postupovali dále směrem ke stanici Tatarské.

Za stanicí Karačí se bolševický útěk stával panickým. Bolševici dojeli až na stanici Kabakly, 23 versty před stanicí Tatarskou. Tam se dověděli, že Omsk je obsazen Čechoslováky, jejichž předvoj je již ve stanici Tatarské. Zbývalo jim jen jedno: rozutéci se. Avšak k tomu už neměli dost času, neboť náš předvoj s broněvikem poručíka Všetičky podnikl na ně útok, při kterém ukořistil vlak se 4 děly, 3 600 náboji a se vším nákladem. Velitel fronty Čerepanov byl zajat druhým plukem na útěku. Maďaři a Němci, kteří se rozběhli po lesích, byli pronásledováni naší i ruskou jízdou. Zatím řetězy našich zatahovaly okolí a pochytávaly rudé. Téhož dne večer se broněvik poručíka Kurce setkal s obrněcem (obrněným vlakem) 6. pluku ze skupiny západní, a tak bylo dosaženo spojení.

Odjel jsem ihned do Omska na porady velitelů československých pluků a zástupců naší i ruské vlády. Byl zřízen štáb mé skupiny, jehož náčelníkem byl jmenován kapitán Kadlec, a další operace byly zařízeny tak, aby byly v jednotném plánu vrchního československého velení, jehož se ujal opět velitel československého armádního sboru generálmajor Šokorov.

Dopoledne 10. června bylo ujednáno s již zmíněnou bolševickou delegací z Mariinska prodloužení příměří na krasnojarské frontě do jedné hodiny v noci 16. června.

VYSTOUPENÍ SKUPINY ČELJABINSKÉ A PENZENSKÉ
a) Boje skupiny čeljabinské.

Abych podal alespoň v hlavních rysech úplný obraz bojů československé armády s bolševiky, musím též vylíčit činnost skupiny našich vojsk v Čeljabinsku a Penze. Nebudu přitom zabíhat do takových podrobností jako při popisování bojů na východní frontě, jichž jsem byl sám po celou dobu účastníkem. Je to pouze proto, že o událostech na východní frontě mohu mluvit z autopsie, kdežto při popisování bojů skupiny čeljabinské a penzenské jsem odkázán téměř výlučně na dosti kusé situační zprávy, zasílané velitelům druhých front.

Podle usnesení výkonného výboru ještě před mým odjezdem z čeljabinského sjezdu do Novo-Nikolajevska bylo velení nad vojsky stojícími v Čeljabinsku a v nejbližším okolí svěřeno veliteli 3. pluku, podplukovníku Vojcechovskému. Tato skupina byla vedle oddílů, které byly ve Vladivostoku, početně nejsilnější, majíc přes 8 000 mužů. Rozložení jednotlivých ešalonů patřících pod velení podplukovníka Vojcechovského bylo kolem 25. května toto:

Na obrovském čeljabinském nádraží, které je konečnou stanicí evropského Ruska a východiskem sibiřské magistrály, stál náš 2. a 3. pluk a dva vlaky 6. pluku. Západně od Čeljabinska, již nedaleko města Zlatoustu, byl štábní ešalon 1. pluku s jeho nestrojovými (nebojovými) oddíly, pohybující se od Ufy k Zlatoustu. Na východ od Čeljabinska v Kurganě byl jeden vlak sborového intendantstva a takzvaný kurganský prapor novobranců, kteří se totiž přihlásili a vstoupili do československé armády teprve na naší cestě z Ukrajiny do Francie. Ještě dále na východ v Petropavlovsku stál druhý ešalon sborového intendantstva. Mezi městy Petropavlovskem a Omskem na stanici Isil-Kul byly dva ešalony 6. hanáckého pluku se štábem pluku. Velitel armádního sboru generál Šokorov se svým vlakem a některými členy OČSNR, kteří byli v Omsku pod ochranou třetí roty údemného praporu, vyjeli před hrozícím vystoupením z Omska na západ směrem k Čeljabinsku. V Omsku zůstalo pouze shromaždiště formujícího se oddílu novobranců.

Všechny tyto vyjmenované části neměly buď vůbec zbraně (jako ešalon novobranců a ešalony hospodářské), anebo jich měly pouze nepatrné množství, jelikož je jako vlaky mé skupiny musely odevzdat částečně v Penze a částečně v Samaře. Proto jejich situace byla dosti obtížná. Nebylo ani tak těžké ovládnout úsek trati Čeljabinsk-Omsk jako jej udržet. V samém Čeljabinsku byla dosti velká garnizona rudé armády a Omsk, hlavní město západní Sibiře, byl nejdůležitější bolševickou základnou. Vážným nebezpečím z boku byla dráha vedoucí do Čeljabinska z Jekatěrinburku, který byl uralskou rudou baštou. Z jihu se pak k magistrále připojovala nedaleko na západ od Čeljabinska na stanici Poletajevo dráha z Kustanaje, vedoucí před Trojick, jenž byl tenkrát bází rudých vojsk, připravovaných k potlačení vzpoury uralských a orenburských kozáků. Kromě toho železnice, vedoucí z Moskvy přes Jekatěrinburk, Tjumeň a Išim do Omska, dávala bolševickému velení možnost dopravovat do Omska rychle posily z vnitrozemí Ruska a

vklínit je takovým způsobem mezi skupinu čeljabinskou a mou. Dosti velké nebezpečí hrozilo podplukovníku Vojcechovskému též ze západu, kde trať Kuzino-Berďauš také umožňovala bolševikům posunování sil.

Bolševické vítězství se zdálo zajištěné, rozhodli se tedy vzít iniciativu do svých rukou. Večer 25. května na stanici Marianovce, poslední zastávce před Omskem, přepadli vlak 6. pluku, jemuž velel tenkrát podkapitán Ulrich. Mezi útočícími rudoarmějci bylo mnoho Maďarů a Němců. Rozpoutal se téměř dvouhodinový boj. Ač naši nebyli naprosto připraveni na přepadení, přece se jim podařilo bolševiky odrazit, ovšem s poměrně velkými ztrátami. Na naší straně bylo podle pozdějšího hlášení 18 padlých a 9 raněných, z nich 7 těžce. Těžce byl raněn též velitel vlaku podkapitán Ulrich. Zato však ztráty bolševických padlých a raněných byly mnohem větší, prý přes půl druhého sta mužů. Pouze zajatců bylo 120. Lze pochopit, že Maďary naši ve svém rozhořčení do zajetí nebrali. Odrazivše nepřítele, ustoupili naši na západ k Isil-Kulu, kde stál druhý ešalon 6. pluku.

Zákeřným přepadením u Marianovky byl donucen rychle jednat i podplukovník Vojcechovský. Děle otálet by znamenalo nebezpečí, že se bude opakovat marianovský případ. Neméně vážnou pohnutkou bylo též to, že do Čeljabinska již došly zprávy o našich bojích na východ od Omska. Kromě toho o dva dny později, ráno 27. května, byl u Zlatoustu rovněž přepaden štábní ešalon 1. pluku, o čemž se podrobněji zmíním ještě níže. Zprávy o tom došly do Čeljabinska již po vystoupení.

Strategický úkol čeljabinské skupiny byl tento: dobýt město Čeljabinsk, zabezpečit se proti Jekatěrinburku, Trojicku a Zlatoustu, spojit se co nejrychlejí s našimi menšími oddíly v Kurganě a Petropavlovsku, pospíšit na pomoc částem 6. pluku, napadeným u Marianovky, a s nimi se vrhnout na Omsk od západu, aby bylo dosaženo spojení s mou skupinou, která současně tísnila nepřítele k Omsku z východu. Tato úloha byla provedena velmi zdařile.

V noci na 27. května ovládli Čechoslováci Čeljabinsk. Boj o město byl krátký. Bolševická posádka chovala Čechoslováky v náležité úctě ještě od 17. května, kdy byl Čeljabinsk námi poprvé obsazen. Naše kořist v Čeljabinsku byla veliká. Ve skladech bylo

vzato přes 15 000 pušek, 3 000 000 patron, mnoho kulometů a několik děl, takže naše části mohly být ihned ozbrojeny. Plukovník Vojcechovský ponechal 3. pluk k ochraně čeljabinského uzlu; poručíka Syrového, pozdějšího generála a velitele naší sibiřské armády, vyslal po obsazení města Kurganu s částmi 2. pluku na pomoc vlakům 6. pluku, ohrožovaným přesilou u Omska. Kurgan byl obsazen naším vojskem v noci na 1. června. Již den předtím podkapitán Žák s 3. rotou úderného praporu a 2. rotou 3. pluku obsadil město Petropavlovsk, kde byl v tu dobu vlak redakce „Československého deníku".

Boj o Petropavlovsk byl tím zajímavý, že se zde sovětská vláda právě jako 17. května v Čeljabinsku do posledního okamžiku chovala nanko k Čechoslovákům velmi vlídně, ač dobře věděla, že na jiných místech se již bojuje. Mezitím však konala pilné přípravy k našemu odzbrojení. Z Tjumeně byly povolány dva pancéřové vlaky, jež stály v pohotovosti z obou stran Petropavlovska na nejbližších zastávkách. Ve městě bolševické velení odzbrojovalo děliky a hlavně maďarské organizované zajatce. Jako důležitý opěrný bod byla opevňována tamější velká továrna na konzervy.

Jelikož nebylo vhodné dát se přepadnout, podkapitán Žák 31. května ještě za šera o jedné hodině v noci nařídil útok na konzervárenský závod, jehož obranu řídil maďarský nadporučík. Útok byl proveden 3. údernou rotou, zatímco 2. rota 3. pluku čistila stanici. Útok byl zahájen vržením ručních bomb. Po dvacetiminutové střelbě byla továrna v rukou chrabrých útočníků. Naše ztráty byly 3 mrtví a 11 raněných, z nichž 5 těžce, ztráty nepřítelovy několikanásobné, většina Maďarů a Němců. Též mezi zajatci jich bylo přes 60. Po dobytí továrny byl hravě obsazen štáb rudé armády a jiné důležitější body ve městě. Nadšení a jásot v osvobozeném městě mezi obyvatelstvem všech vrstev bez rozdílu byl obrovský. Důkaz toho podal mnohatisícový zástup doprovázející naše padlé bratry při pohřbu.

Nyní bylo hlavním úkolem čeljabinské skupiny dobýt Omsk a tím získat spojení se mnou. Naše oddíly přešly k postupu. Rozhodující boj byl před Omskem opět u Marianovky 6. června, v němž se zvlášť vyznamenal se svým oddílem 6. pluku podkapitán Krejčí. Bolševici kladli houževnatý odpor, avšak byli poraženi na hlavu, a

tím byl zpečetěn osud Omska, na nějž z jihu postupovaly menší oddíly kozáků. Bolševičtí komisaři uprchli, snažíce se vzít s sebou veškeré zásoby peněz. Naši novobranci, shromáždění tenkrát v Omsku, byli sovětskou vládou po nezdařilém napadení u Marianovky internováni v omském zajateckém táboře 30. května, kde s nimi maďarští hlídači zacházeli velmi krutě. Když se předvoj 6. pluku blížil k městu a mezi komunisty byl vidět zmatek, novobranci odzbrojili maďarsko-ruskou stráž, vtrhli do města, jež takovým způsobem 7. července přešlo do našich rukou již bez veškerých ztrát. Zbytky nepřítele, prchající ve vlacích na východ k bolševikům, kteří bojovali proti mé skupině, a hned pronásledované, se tam potkaly pouze již s „tovaryši" utíkajícími v panice od Kargatu. Jak je již známo, mezi stanicemi Kabakly a Tatarskou byly bolševické části zničeny úplně a na stanici Tatarské se 9. července broněvik mého předvoje setkal s obrněným vlakem čeljabinské skupiny.

Současně s postupem podplukovníka Vojcechovského na Omsk byla organizována ochrana Čeljabinska částmi 3. pluku. Na trati Čeljabinsk-Jekatěrinburk byla postavena zástava, chránící město před útokem ze severu a severovýchodu. Rovněž stanice Poletajevskaja, ležící na magistrále asi 35 verst východně od Čeljabinska, byla obsazena naším vojskem, aby bylo znemožněno napadení jednak ze strany Zlatoustu, jednak z jihu od Trojicka-Kustanaje.

Nesetkávajíce se s vážnějším odporem ze západu, oddíly 3. pluku již 30. května postoupily až za městečko Mias, kde se k nim 31. května připojili bratři štábního ešalonu 1. pluku*). Tento ešalon byl v době kolem 25. května na celé trati od Samary až k Ufě samojediný. Jeho náčelníkem byl poručík Müller, pomocník plukovního velitele. 26. května odpoledne ešalon přijel do Zlatoustu. Na naléhání poručíka Müllera, aby byl propuštěn dále, službu konající úředník odpověděl, že vlak bude ihned odeslán, jen co jej přešinou na druhou kolej. Půl hodiny předtím se na nádraží objevil oddíl rudogvardějců. Vlak skutečně ze stanice vyjížděl, avšak velmi zvolna. Zatím praporčík Zanáška, mající toho dne

*) Data o této cestě jsou vzata z článku praporčíka Fialy: „Pěšky přes Ural", uveřejněného v „Československém deníku" č. 105 a 106, roku 1918.

službu v ešalonu, jemuž se počínání zmíněných rudogvardějců zdálo podezřelé, vzal s sebou několik vojáků beze zbraně a spěchal před nádraží. Tam skutečně uviděl připravené zákopy, obsazené ozbrojenými rudogvardějci a kulomety.

Praporčík Zanáška s těmito neozbrojenými bratry obcházel zákopy, aby v případě útoku mohl bolševiky napadnout zezadu. Vtom však oni začali ze všech sil střílet na náš zvolna se blížící ešalon. Praporčík Zanáška se vrhl se svými lidmi a s těmi, kteří vyskákali z ešalonu, na nepřítele a někteří kameny, někteří holýma rukama počali zle řádit mezi rudogvardějci. Za několik minut v zákopu a kolem něho leželi jen hromady mrtvol zrádných nepřátel, z nichž jen málokterým se podařilo utéci. Naši ukořistili oba kulomety a mnoho pušek. I my jsme ovšem utrpěli bolestné ztráty, a to 6 mrtvých, 10 těžce a 20 lehce raněných. Raněný praporčík Zanáška ještě s několika druhými odešli na nádraží, hledajíce lékařskou pomoc. Tam však byl poznán jedním z bolševických velitelů, kteří se zachránili. Ten odehnal ruského lékaře a chrabrému praporčíkovi usekl levou ruku a hlavu.

Po skončeném boji za stanicí naši hned obsadili nádraží. Usuzujíce, že by bylo bezúčelné dobývat město Zlatoust, odjeli s ešalonem nazpět na západ do blízké stanice Tunguš. Večer k nim přijeli vyjednávat ze Zlatoustu a z Berďauše bolševičtí komisaři. Oba žádali především bezpodmínečné vydání všech zbraní, prý za trest, že u Zlatoustu bylo zabito 74 nejlepších vojáků rudé armády. Zlatoustský komisař si vedl zvláště drze, vychloubaje se, že jinak nás rozdrtí silou, že prý již odzbrojil našich 19 ešalonů apod.; takové byly podmínky, a my jsme je ovšem nemohli přijmout. Zůstat na stanici Tunguš nebylo také možné, a proto se poručík Müller rozhodl po poradě s důstojníky a vojáky opustit vlak a vydat se pěšky na cestu přes uralské hory a pralesy do Čeljabinska, vzdáleného od Tunguše asi 180 kilometrů. Těžce ranění, kteří museli být zanecháni ve vlaku, dali přitom najevo neobyčejnou sebeobětavost, dokazujíce ostatním, že je prospěšnější záchrana několika set lidí a pomoc přinesená jimi celku, nežli ochrana několika raněných, a to ještě problematická, ba téměř marná. A tak 23. května ráno se vydali naši husité bez mapy na neznámou cestu, berouce s sebou pouze ukořistěné zbraně, plukovní prapor, cenné věci a nejpotřeb-

nější zásoby potravin. Dojemné bylo loučení s raněnými, s nimiž se opětně shledat bylo velmi malou nadějí. Byl u nich ponechán plukovní archiv a zásoby potravin.

Asi po dvouhodinovém pochodu na jih od stanice Tunguš narazili u vesnice Kuvaši na první překážku, rozvodněnou řeku Aj. Hodili do ní ukořistěné kulomety systému Maxim, jež jim byly při chůzi velmi na obtíž. Po obtížném přechodu řeky a dvou horských hřbetů vybrali v divoké přírodě místo k nocování. Druhého dne ještě za šera se vydali na další pochod. Asi za 12 hodin narazili na vesnici Veselovku, kde našli přes řeku Aj most. To jim značně usnadnilo cestu. Nepokládajíce za výhodné nocovat ve vesnici, přešli ještě dvě horská pásma a teprve potom se uložili ke krátkému oddechu. 30. května ráno putovali dále. Kolem poledne dorazili až do vesnice Muldaševa. Její baškyrské obyvatelstvo je s radostí a pohostinsky přivítalo a vypravovalo jim přímo neuvěřitelnou zprávu, že Češi postupují z Čeljabinska na Zlatoust a že prošli již 40 km vzdáleným městečkem Miasem. Poněvadž tato zpráva byla skutečně pravděpodobná, byl vyslán do Miasu s jedním Baškyrem dobrovolník Bár. Pro ostatní se vrátili teprve po půlnoci s jedním ruským důstojníkem. Potvrzení zprávy, že Miasu je opravdu nás, působilo na umdlené bratry přímo kouzelně. Touha být opět u svých jim pomohla urazit zbývajících 40 km v dešti, ač byla cesta ještě třikrát ztížena přechodem rozvodněných řek. Večer 31. května oddechovali již po svém hrdinném pochodu v půvabném horském městečku Miasu*).

Slabé hlídky 2. pluku stály na návrší za miaským nádražím. Ráno 1. června na ně začali útočit zlatoustští bolševici. Avšak s pomocí 200 mužů štábního oddílu 1. pluku pod velením praporčíka Havla po celodenním boji na Mechové hoře byli rudogvardějci bodákovým útokem úplně rozprášeni, zanechavše v našich rukou 3 kulomety, mnoho zbraní a zajatců. Naše ztráty byly 14 mrtvých a 13 raněných. Mezi prvními padlými byl též milášek všech hudebníků a zpěváků, praporčík Jaroslav Novotný, kapelník 1. pluku a hudební skladatel.

*) Mias má asi 40 000 obyvatel. Jelikož je ze všech stan obklopen horami, je jedním z nalezišť zlata, platiny, mědi a mnohých drahých chemikálií. Má velkou továrnu na pilníky.

Ač za krátkou dobu přišly rudým větší posily, projevovali již málo aktivity. Ke 14. červnu vyklidili bez boje Syrostaň a Turgujak a ustoupili ještě dále k Zlatoustu. 25. června jsme obsadili bez ztrát stanici Určumku a zastávku Tuganaj a hned v noci na 26. června vnikl náš předvoj do Zlatoustu: ani zde rudí nekladli vážný odpor. Jsouce již úplně demoralizováni, prchali na západ k Berďauši, odkud ustupovali dvěma směry: na Kuzino k Jekatěrinburku a na Ufu, pronásledování našimi. Jejich útěk byl tak rychlý, že za Zlatoustem u kuzinské zastávky zanechali 10 ešalonů, z nichž jen část se jim podařilo spálit. Ukořistili jsme tam 2 děla s 1 000 náboji, několik set ručních granátů, několik kulometů, z nichž tři byly poškozeny, mnoho pušek a patron, polních kuchyní a technického nářadí.

Za kuzinským rozjezdem bolševici silně poškodili trať; byla však za velmi účinné pomoci železničního personálu a místního obyvatelstva rychle opravena, takže jsme 27. června obsadili uzlovou stanici Berďauš a kuzinský závod, ležící na řece Kuza na odbočce Berďauš-Kuzino-Jekatěrinburk. Nepřítel, přestav opět na zničení trati a mostu, ustoupil na stanici Mursalimkino.

Po obsazení Berďauše pronásledovalo naše vojsko spolu s ruskými dobrovolníky bolševiky po obou tratích: k Ufě i ke Kuzinu. Trať Berďauš-Kuzino umožňovala odchod bolševického centra z Jekatěrinburku, na nějž se současně konal postup z jihu podél trati Čeljabinsk-Jekatěrinburk. Ale hlavní úsilí zatím bylo namířeno na postup po magistrále směrem k Ufě za účelem spojení s penzenskou skupinou, o jejichž herojských bojích a vítězném postupu na východ již dlouho docházely zcela určité zprávy.

30. června byla na magistrále našimi částmi obsazena stanice Vjazovaja. Byly konány četné výpravy do okolí Zlatoustu, a to na žádost místního obyvatelstva k pochytání rozběhlých bolševických band, jež loupežil a vraždou prodlužovaly svoji existenci. Došlo k boji u Usť-Katavy, v němž bolševikům veleli rakouští důstojníci. Druhý den večer byla obsazena zastávka Jachino a následující den časně zrána se počal náš postup na stanici Kropačevo 3. rotou útočného praporu, 1. praporem 3. pluku a jízdní výzvědnou skupinou. Bolševici, nevyčkavše na útok, již v noci panicky utekli. Příčina byla jasná, neboť přišla zpráva, že předvoj povolžské skupiny

je již v 54 verstách na stanici Aša-Balašovská. Zbytky bolševických oddílů, tísněny z obou stran, se rozutekly, zanechavše v našich rukou bohatou kořist.

Historický okamžik setkání obou našich skupin nastal 6. července v den smrti národního mučedníka mistra Jana Husa, v 7 hodin 30 min. před večerem na stanici Miňjar, kam přijeli na drezíně dva vyzvědači 4. pluku se srbským vojákem. Oznámili, že z Aši-Balašovské již vyjíždí naproti předvoj poručíka Švece. Brzy do Miňjar dorazil broněvik čeljabinské skupiny. Plukovník Vojcechovskij*) s podkapitánem Žákem a 20 vyzvědači, kteří se již dříve probrali od Kropačeva do Miňjar, vstoupili do broněviku, aby jeli vstříc přijíždějícímu obrněnému vlaku penzenské skupiny. Asi 2 km za stanicí Miňjar uslyšeli hvízdání vlaku. Odpovídajíce ze své lokomotivy, jeli zvolna dále. Za několik minut bylo vidět blížící se broněvik 4. pluku. S hromovým a jásavým „hurá" a „nazdar" se vítali bratři, tak dlouho od sebe odloučení.

Zdar nástupu čeljabinské skupiny na západ a spojení s vojsky poručíka Čečka bylo značně umožněno dobytím města Trojicka 18. června. Bylo již poznamenáno, že v Trojicku v době našeho vystoupení byla dosti veliká posádka rudých, dobře vyzbrojená a opatřená válečnými potřebami, jelikož Trojick byl ze středisek bolševických vojsk, operujících proti vzbouřeným kozákům, které vedl ataman Dutov. Trojick je vzdálen od Čeljabinska po dráze asi 130 km. Z Trojicka vychází ještě odbočka na jihovýchod do Kustanaje v délce 160 km a důležitý trakt na východ na Verchně-Uralsk-Sterlitamak.

Lze pochopit, že bezpečnost operací, směřujících k rychlému dostižení spojení s povolžskou skupinou, byla závislá na dobytí Trojicka. Proto hned po vzetí stanice Poletajevo rozvinuly naše poměrně nepatrné oddíly činnost podél trati na jih. K větší akci mohlo dojít teprve po dobytí Omska a po spojení s mou skupinou, když kromě uvolnění některých našich částí se k nám přidružovaly i menší oddíly kozáků. Společně s nimi byl zahájen postup na

*) Podplukovník Vojcechovský byl sborovým rozkazem č. 58 z 11. června povýšen na plukovníka, ponechán v hodnosti velitele 3. pluku a čeljabinské skupiny, ale na dobu nepřítomnosti generálmajora Diterichse byl jmenován zatímním náčelníkem štábu československého armádního sboru.

Trojick. Již 14. června česko-ruské části zahnaly nepřítele až k Trojicku a vnikly dokonce i na nádraží, avšak vinou kozáků, kteří nevyplnili zavčas bitevní úkol, byly donuceny poněkud ustoupit.

Tímto úspěchem byli bolševici značně povzbuzeni. Jejich jádro tvořili maďarští a německí zajatci, organizovaní svými důstojníky. Ti v horečném chvatu opevňovali město ze severu a chránili ho od západu, aby při eventuálním neúspěchu mohli uniknout po traktu do města Verchně-Uralska. Narychlo cvičili posily, které přibyly z Kustanaje a Verchně-Uralska. Jejich celkové síly byly okolo 4 000 mužů.

Boj o město se započal o jedné hodině noční na 18. června. Náš nástup se bral dvojím směrem: podél trati ze severu a obchvatnou kolonou ze západu, aby byl nepřiteli odříznut ústup po traktu. Obchvatná kolona byla vyslána již o dva dny dříve. Ona též začala útočit. Po třídenním úporném boji byli bolševici rozprášeni. O úpornosti boje svědčí velké ztráty na obou stranách. Pouze ve městě bylo nalezeno přes 500 mrtvol rudých. Naše části měly 14 mrtvých a 30 raněných. Velitel bolševických vojsk Sudakov i jeho náčelník štábu byli ubiti. Uprchnout se podařilo jen menšímu oddílu rudých po dráze na Kustanaj, ostatní se úplně rozutekli. Ukořistili jsme přes 5 000 pušek, 10 kulometů, 5 bombometů, mnoho patron a dělových nábojů, mnoho lokomotiv, obrněný automobil a mnoho jiného válečného materiálu.

Po dobytí Trojicka byl vypraven menší oddíl směrem na Kustanaj, avšak tam se místní obyvatelstvo okolo 25. června již samo vzbouřilo proti sovětské vládě, která byla donucena prchnout i se zbytky rudé armády, a selský újezdný sjezd si zvolil zatímní komitét lidové vlády.

Takovým způsobem bylo nebezpečí z jihu odstraněno úplně a naše síly byly uvolněny pro postup na Zlatoust.

b) Boje skupiny penzenské.

Vojska, jejichž velení bylo výkonným výborem vloženo na poručíka Čečka, velitele 4. československého pluku, měla téměř 8 000 mužů. V této skupině, jejíž situace byla velmi ztěžována

nejméně očekávanou vnitřní agitací, byl 1. československý pluk (bez plukovníha štábu), celý 4. a záložní pluk (později přejmenovaný na 9. československý pluk), 1. dělostřelecká brigáda, inženýrská rota, jakož i ešalon pekárny I. divize.

Rozložení těchto částí v době okolo 25. května bylo takové: mezi stanicemi Ržičevem a Penzou byly vlaky 4. pluku a 1. praporu 1. pluku. Tato část našeho vojska, jelikož ještě neprojela Penzou, měla všechny svoje zbraně. Na penzenských nádražích stály druhé dva prapory 1. pluku. Jejich zbraně byly připraveny k odevzdání, složeny a zapečetěny ve vagonech. Dále tam byly dva neozbrojené prapory 2. záložního pluku a takzvaný 6. ešalon novobranců a štáb 1. divize. Ve městě Kuzněcku stála 2. a 3. baterie 1. dělostřelecké brigády, jejíž štáb s 1. a 4. baterií byl již v Syzrani. Všechna děla byla ovšem odevzdána bolševikům v Penze. Kromě dělostřelectva v Syzrani byl též takzvaný první samostatný penzenský půlprapor. Inženýrská rota a pekárna byly pravděpodobně v Penze.

V Penze byl poměr mezi našimi vojáky a bolševiky stále velmi napjatý. O to se znamenitě přičiňovali tamější čeští komunisté, vydávající „Průkopníka", jímž se snažili přesvědčit československé vojsko o nutnosti opustit své „zaprodané" důstojníky a „buržoazní" Národní radu a vstoupit do řad Rudé armády. Naši však velice dobře poznali pravou podstatu jednání „továryšů" z „Průkopníka", jimž byla hlavní pohnutkou jejich tučná místa v rudé armádě: velitelů pluků, komisařů, a dokonce i velitelství sboru. To přece bylo mnohem pohodlnější než být poctivým řadovým vojákem. Mohu směle říci, že celá naše armáda byla články „Průkopníka" hluboce uražena a pobouřena. Redakce „Průkopníka" a vyznavači komunismu (Muna, Hais, Mottl, Strombach, Hetzl, Rušar, Skoták, Vaníček, Koudelka, Dr. Růžička, Knoflíček) byli ovšem v nejužších stycích se všemi sověty, u nichž nás všemožně očerňovali, jsouce tak vydatně nápomocni hr. Mirbachovi. Na svém vagoně na stanicích vylepovali neustále ruské letáky, hanobící československé vojsko a naše vůdce, mezi nimi i vůdce našeho odboje profesora Masaryka.

Krajně napjatá situace se ještě více zhoršila, když přišly zprávy o příhodě s Maďarem v Čeljabinsku, o prvním obsazení Čeljabinska a později o počátcích našich bojů na Sibiři. Profesor Maxa byl

tenkrát v Moskvě vyjednávat. V Penze byl přítomen R. Medek, místopředseda OČSNR. Když přišel Maxův rozkaz, abychom se podřídili sovětům, a současně s ním kategorický rozkaz Trockého a Aralova o našem odzbrojení, Medek ještě s jinými zástupci byli 26. května pozváni k členovi penzenského sovětu Minikinovi. Na jeho výzvu, abychom vyplnili ony příkazy, Medek odpověděl, že celá armáda a on jako místopředseda OČSNR tím spíše s Maxovým rozkazem nesouhlasí, jelikož Maxa jej prý vydal buď z přinucení, nebo z neznalosti situace. Vyjednávání tedy nevedlo k ničemu.

Týž den přijel Kurajev, předseda penzenského Sovětu lidových komisařů. Pozval k sobě opětně zástupce vojska. V automobilu jim poslaném k němu jeli kromě místopředsedy Medka dobrovolník Barták a Dr. Lenfeld. Při jejich rozmluvě dělali Kurajevovi stafáž čeští komunisté a posměšně se ušklebovali, když Kurajev opakoval již do omrzení známé fráze o „buržoazní" národní radě, o zradě na socialismu, zaprodancích imperialismu; poddůstojník Barták mu odpověděl, že naše vojsko zbraně dobrovolně neodevzdá.

Odpoledne 27. května byl uspořádán na nádraží pro naše vojáky mítink, na němž promluvil k vojsku Kurajev a Minikin. Důstojníkům byl přístup na tábor zapovězen, aby bolševičtí pohlaváři mohli nerušeně mluvit pouze s vojáky a viděli, co ti jim sami odpovědí. Vedle řečnického Kurajeva stál opět český komunista Raušar. Celá Kurajevova řeč, prosycená nabubřelými demagogickými frázemi, snad mohla účinkovat na negramotného a neuvědoměléhо člověka, ale v našem vojsku vzbudila pouze velký odpor.

Několik vojáků mu vhodně odpovědělo: „Když chce naše zbraně, ať si pro ně přijde!" „Vyhrát můžeme jedině se svými důstojníky, jimž důvěřujeme." Taková byla jejich slova. Ale nejlépe odpověděl jeden z bratří: „My Čechy a bolše nicevo" (jsme Čechové a nic více). Aby bylo naše vojsko přece jen přesvědčeno o svém „fanatismu" a omylu, ujal se slova Minikin. Jeho řeč byla však ještě horší než Kurajevova, přímo neuvěřitelně nejapná. Minikin mezi jiným dokazoval, že prý spojenci nás nemíní odvézt na francouzsko-německou frontu, nýbrž do Afriky, abychom tam pokořovali vzbouřené, ubohé černochy a rolníky. Podobných hloupých výmyslů uvedl několik, k velkému rozdrážděni a zároveň

veselosti posluchačů. Sama příroda učinila konec jeho tlachání velkou bouří*).

Ihned po mítinku žádal Kurajev posily z Moskvy. V kritickém okamžiku bylo naše vojsko opuštěno ruskými veliteli. Generálmajor Kolomenský, velitel první divize, i jeho náčelník štábu, jsouce přesvědčeni, že budeme silou rozdrcení, se vzdali velení. V tu dobu však již přijel z čeljabinského sjezdu poručík Čeček, nejstarší důstojník po veliteli první divize, jenž byl mimoto výkonným výborem určen pro případ boje za velitele vojsk, stojících západně od Uralu. Ujal se tedy velení nad celou skupinou. Vojska stojící v Penze byla podřízena poručíku Švecovi**). Bylo rozhodnuto dobýt město dříve, nežli budeme napadeni. Poručík Čeček odjel 27. května do Serdobska, městečka ležícího asi 100 km západně od Penzy, pro 4. pluk, po jehož příjezdu měl být vykonán útok na Penzu.

Celou noc stráže bedlivě pozorovaly počínání bolševiků. K ránu bolševikům přijela žádaná posila, vlak s obrněnými automobily, jejž chtěli ihned vyvézt do města. Avšak hrstka našich hochů se o své újmě bez jakéhokoliv rozkazu vrhla na vlak a v okamžiku se ho zmocnila, ač jeho posádka měla přísnou bojovou pohotovost. Překvapení rudogvardějci sami přiznali, že byli poslání proti nám. To bylo signálem k boji. Ve městě začaly ječet všechny píšťaly a sirény, obvyklé znamení na poplach a svolávání Rudé armády, jež se shromažďovala na sovětské ploščadi (náměstí). Brzy bylo z města slyšet chvílemi střelbu, myslím pro dodávání odvahy bolševikům a zastrašení jejich ruských nepřátel.

Náš 4. pluk do té doby ještě nepřijel. Proto poručík Švec poněkud pozměnil původní plán na dobytí města. Zatím se naše vojsko mělo držet pouze za řekou a pomocí uchvácených pancéřových automobilů se mělo zmocnit penzenských nádraží, abychom byli pány lokomotiv a měli možnost odjet na východ. Druhý a třetí prapor 1. pluku pod velením poručíka Voženíka zaujaly pozice ze strany nádraží, objímajíce Penzu svým pravým křídlem ještě i ze severovýchodu. První prapor 1. pluku, jenž byl tenkrát rovněž již u samé Penzy, se postavil do bitevní linie proti městu ze strany

*) Viz R. Medek: „Penzenská epopej" v „Československém deníku" 1918.

**) Poručík Švec se všude dožadoval toho, aby bylo jeho jméno takto uživáno.

stanice Krivozerovky, ležící ve vzdálenosti asi 5 km od Penzy na trati ke Rtiščevu. Kromě menší přestřelky byl po celý den poměrně klid. Teprve před večerem začalo bolševické dělostřelectvo pod velením českých komunistů pálit po nádraží, ale nezpůsobilo nám ztráty.

Zatím poručík Čeček hned po svém příjezdu do Serdobska informoval 4. pluk telegramy z Moskvy o našem odzbrojení, jakož i o rozhodnutí čeljabinského sjezdu. Zpráva, že zbraně nevydáme děj se co děj, byla vojskem přijata s nadšením. Ihned byl poslán do nedaleké uzlové stanice Rtiščeva 1. prapor pro lokomotivy, aby 4. pluk mohl vyjet na pomoc do Penzy. Jakmile lokomotivy dojely, oba zbývající prapory odjely ve svých vlacích k Penze. První prapor musel zatím zůstat ve Rtiščevě, aby chránil před bolševickým napadnutím z týlu. Ešalony 4. pluku přijely do Penzy teprve v noci.

29. května byl zahájen všeobecný útok na město. Nepřítel se úporně bránil. Ale co mohlo odporovat našim husitům? Brzy bylo město v jejich rukou a s ním ohromná válečná kořist. Byly znovu dobyty nejen zbraně našimi ešalony kdysi v Penze odevzdané, nýbrž i mnohé jiné. Téhož dne bylo obsazeno dělostřelecký oddíly nádraží v Kuzněcku a Syzrani, takže naše ešalony mohly ihned odjíždět k Volze. Do samé Syzraně naši nezacházeli, nechávajíce tamní sovět na pokoji. Druhého dne ráno, 30. května, jsme se zmocnili Batraku, poslední velké stanice ležící těsně před Alexandrovským mostem na Volze. Ten vzbuzoval v každém z našich vojáků největší obavy. Což kdyby se bolševikům podařilo jej zničit? Ale i tato obrovská překážka byla téhož dne překonána. Střelhbitou rychlostí byl dobyt Alexandrovský most neporušen a téměř beze ztrát. Celá skupina se pohybuje co nejrychleji na východ za Volhu, opouštějíc Penzu i Kuzněck*). Nepřítel byla vydána bez jakéhokoliv boje i Syzraň, což, jak se zdá, nebylo právě strategicky nejspravnější, neboť Syzraň mohla být pro Čečkovu skupinu, probíjející se kupředu, dobrou ochranou týlu alespoň na nějaký čas. Avšak hlavním cílem bylo probít se co nejrychleji za Ural

*) V Penze se po odchodu našich ujal vlády opět již známý Kurajev. Brzy tam vypuklo proti sovětské vládě povstání místního obyvatelstva, avšak po dvou dnech bylo krvavě potlačeno.

k ostatním do Čeljabinska. Náš poslední vlak opustil Syzraň 1. června.

Nastává období slavných bojů. Velitelem předvoje byl určen poručík Švec, poručíku Voženílkovi bylo svěřeno velení zadního voje. Bylo těžké lépe volit. Oba mladiství, nejen chrabří, nýbrž i rozvážní velitelé čestně vyplnili své úlohy. Náš předvoj zaujímá 3. června pozice u Bezenčuku na východ od Volhy. Již následujícího dne dochází ke krvavé bitvě předvoje u Lipjag, 12 km západně od Samary, a téměř současně 5. června k velkolepému boji zadních vojů u Bezenčuku, asi 30 km západně od Samary. Tyto dvě bitvy rozhodovaly o dobytí Samary, nebo o našem zničení. U Lipjag proti našemu předvoji útočilo přes 4 000 velice dobře vyzbrojených rudogvardějců. Rovněž u Bezenčuku byl zadní voj napaden asi 3 000 bolševiky; jejich jádro tvořilo 1 000 Lotyšů, kteří byli podporování kromě dvou broněvíků 12 děly a dosti silnou jízdou. Náš zadní voj neměl více než 4 roty 1. pluku a 2 děla, z nichž jedno ještě nebylo v pořádku. Za obou místech úplně zničen. U Bezenčuku po několika marných útocích bolševiků přešel zadní voj do protiútoku a obrátil nepřítele na útěk. Rovněž u Lipjag byl odpor nepřítele zlomen částmi 4. pluku. Ztrativše asi 1 300 zabitých a půl druhého tisíce zajatých, dali se bolševici na útěk k Samaře, jejíž osud byl tímto rozhodnut. Válečná kořist, kterou nám zanechali na bojišti, svědčí o důležitosti boje: 180 kulometů a 13 děl, kromě nábojů a jiného materiálu.

8. června po vítězném boji o most přes řeku Samarku vešly naše oddíly do Samary. Most byl chráněn velikým počtem rudých vojsk a přímo na něj bylo namířeno asi 35 kulometů, znemožňujících našim podniknout frontální útok. Avšak dobře promyšleným manévrem se podařilo přejít řeku na jiném místě a nic netušícímu nepříteli vpadnout do zad. Zmatek v jeho řadách byl úžasný. Většina bolševiků se dala na útěk přes most na naši stranu, avšak přivítáni ohněm našich kulometů vrhali se do řeky, kde jich takovým způsobem několik set utonulo. Tak jsme opět téměř beze ztrát dobyli důležitý přechod, a tím i samotné město. V Samaře byly naše voje slavnostně a s nadšením uvítány. Počala se tam ihned organizovat nová vláda, jíž se ujali přítomní členové ústavodárného shromáž-

dění rozehnaného bolševiky. Byly též ihned dány základy k vybudování ruské Národní armády, jež každým dnem rychle vzrůstala. V tu dobu již moskevský Sovět lidových komisařů poznal dosah nebezpečného zahrávání s námi a napínal všechny síly k uhašení požáru.

V Samaře se k našemu vojsku přidružil jihoslovanský revoluční prapor, jenž již v Kyjevě byl s námi v těsných stycích a po uzavření brestlitevského míru rovněž odjížděl na francouzskou frontu. Byl však v Samaře bolševiky zadržen a donucen konat strážní službu. Kromě toho se dala pod náš protektorát též polská legie.

Zvětšení našich sil a neustálá vítězství nám dala možnost provádět operace v širším měřítku. Pro důkladnější zabezpečení zadního voje bylo uloženo opětně obsadit břeh Volhy a město Syzraň, jež by bylo výhodným předmostím. Tato úloha byla vyplněna 18. června. Při postupu od Samary na východ hrozilo Čechoslovák skupině vážné nebezpečí od Orenburku, kam ze stanice Kinel, ležící na magistrále asi 40 km na východ od Samary, odbočuje železnice vedoucí přes město Buzuluk. Došly zprávy, že se na této odbočce shromažďuje nepřítel, aby nás napadl z boku, až budeme postupovat dále na Ufu. Proti němu byly vyslány tři prapory pěchoty, od každého pluku po jednom praporu, a dvě dělostřelecké baterie. Operace měly zdařilý úspěch a byly zakončeny 26. června památnou bitvou u Buzuluku. Nepřítel počtem asi 5 000 mužů, hlavně Maďarů a Němců, veden opět maďarsko-německými důstojníky se opevnil třemi řadami zákopů. Avšak přes neústupný odpor – proti našim měli bolševici 2 obrněné automobily, 18 děl a velké množství kulometů – byl nepřítel úplně poražen a město Buzuluk přešlo do našich rukou. 4. července dochází kozáci s pomocí našeho vojska město Orenburk, čímž byla boční operace úplně zakončena. Zatím se naši na magistrále plným tempem probíjeli směrem k Ufě. Do předního voje byl dán 1. pluk a 4. pluku bylo nařízeno být v zadním voji. Pluk 9., dřívější 1. záložní, jelikož byl početně nejslabší, byl zanechán k ochraně dobytého území. Tak brzy 23. června bylo dobyto město Buguruslan stanice Abdulino, město Belebej a 25. června stanice Rajevská. Aby bylo odříznuto železniční spojení mezi Ufou a městem Simbirskem, obsadily naše oddíly část dráhy mezi stanicí Čišmy, odkud odbočuje železnice od

hlavní trati na Simbirsk a Bugulmo. Části zadního voje obsadily na Volze město Stavropol. Bolševici vynaložili všechny své síly, aby Ufu zachránili. Avšak její pád byl již neodvratný. Po dobytí stanice Čišmy vtáhla naše vojska vítězně 4. července do Ufy. Za dva dny, 6. července před večerem, se dostává po dlouhých útrapách našim penzenským bratřím nejlepší odměny – nastupuje okamžik radostného shledání s čeljabinskou skupinou na stanici Miňjar.

MOBILIZACE ČECHOSLOVÁKŮ

Maje na zřeteli úbytek v plucích a potřebu nových, hlavně pracovních formací, rozhodl jsem se využít množství zajatců Čechů a Slováků na Sibiři a zřídil jsem za tím účelem zvláštní komisi v čele s kapitánem Kroutilem, kterému jsem nařídil provést mobilizaci všech Čechoslováků, jakož i nové povolávání dobrovolníků v námi obsazených sibiřských krajích. Odbočka této komise byla v Tomsku a v Tajze. Kapitán Kroutil vydal podle mého nařízení tento rozkaz:

„Na rozkaz velitele československých vojsk bojujících na východ od Omska, zplnomocněného členа vojenského kolegia československé armády kapitána Gajdy ze dne 21. tohoto měsíce vyhlašuji všeobecnou mobilizaci do pracovních praporů všech Čechoslováků bez ohledu na stáří.

Nařizuji Čechoslovákům, kteří jsou na území obsazeném vojsky Zatímní sibiřské vlády, aby se hlásili do 30. června u československých velitelů železničních stanic nebo u velitelů československých vlaků.

Koncentrační místa město Tajga a Novo-Nikolajevsk."

Podkapitán Dr. Kroutil.

Většina Čechoslováků vstupovala dobrovolně do našeho vojska a jen poměrně malá část musela být mobilizována. Naši mobilizovaní příslušníci byli zařazováni do pracovních praporů, jestliže ani nyní neprojevili ochotu vstoupit do řadového vojska. Můj rozkaz později následovalo i naše politické vedení, jež se zpočátku

k vyhlášení mobilizace chovalo krajně odmítavě, a vyhlásilo mobilizaci Čechoslováků na celém území osvobozeném námi i ruskými vojsky od bolševiků. Takovým způsobem byl doplněn 9. a 10., 11. a 12. československý pluk, vzniklý z prvního a druhého záložního pluku, a získán hojný počet lidí pro pracovní družiny.

DRUHÁ BITVA U MARIINSKA A POSTUP KE KRASNOJARSKU.

Příměří na frontě u Mariinska končilo 16. června o jedné hodině noční. Krasnojarské velení nad sovětskými vojsky věnovalo hlavní pozornost frontě na východě před Kanskem, kde vystoupil podplukovník Usakov, a u Mariinska důkladnému opevnění pozic na návrších za řekou Kijou, která půlkruhem obepínala město. Terén před pozicemi rudých byl hlatiný a namnoze pokrytý hustými křovinami, což dobře maskovalo bolševické stráže ukryté v nížině. Přechody přes řeku byly v rukou rudých. Naše pozice byly na západním břehu řeky s vklíněným předmostným opevněním přes řeku. V posledních dnech jsem soustředil všechny své části, kromě oddílu poručíka Husárka, v Novo-Nikolajevsku, abych provedl postup na Krasnojarsk. Bolševici byli přesvědčeni o nedobytnosti svých pozic.

15. června byly všechny mé síly koncentrovány už v Mariinsku. Ještě večer 15. června jsem se vypravil se silnou obchvatnou kolonou 15 verst vpravo od trati a za 9 hodin po strašné námaze jsme přešli prudkou a hlubokou Riju. Dělostřelectvo jsme nemohli překvapit, jelikož na to nestačily naše prostředky. Frontální útok měl provést kapitán Kadlec. Boj zahájila po vypršení lhůty příměří 16. června o 6. hodině ranní naše těžká baterie postřelováním nepřátelských pozic před železničními mosty, zatímco nepřítele znepokojovaly též naši obrněnci, pohybující se po obou kolejích. Protivník se chránil stejným způsobem. Hlavní úkol však případl obchvatné koloně, která po zdlouhavém a namáhavém pochodu vpadla nic netušícímu nepříteli v bok i v týl u stanice Rajevky. Rychlým postupem jsme dobývali horské pozice rudých, třebaže se celá obchvatná kolona roztříštila na několik oddílů, které na

chvíli ztratily i vzájemné spojení; to nevadilo jejich samostatným operacím. Kruh naší obchvatné kolony se svíral jistěji a jistěji a brzy se naše jízda a za ní hned pěchota ocitly u první zastávky na východ od Mariinska. Poručík Hnízdo obsazoval výšiny jdoucí rovnoběžně s tratí. Část 6. pluku došla až na trať ještě východněji u stanice Susłova, odkud již dříve ujelo několik bolševických vlaků a štáb. Rudogvardějci se hromadně vzdávali. Maďaři se drželi do konce a museli být vybíjeni z pozic útokem po útoku. Okolo 17. hodiny byl boj skončen a naše frontální skupina začala postupovat po trati.

Bylo zajato 600 lidí, většinou Rusů. Druhý den bylo pohřbeno asi 300 rudých, většinou Maďarů, a kromě toho jich zůstalo mnoho nepovšimnuto v lesích a mnoho se utopilo v hlubokých bahnech. Ukořistili jsme 2 děla se 120 náboji, 15 strojních pušek, 17 000 patron, mnoho ručnic, koně i zásoby. Avšak i naše ztráty byly citelné: 10 mrtvých a 18 raněných.

Druhého dne ráno nastalo pronásledování bolševiků. 19. června jsme dobyli velkou stanici Bogotol 124 km za Mariinskem a potom již zbýval jen Ačinsk, kde byl velký tábor německých a maďarských zajatců. Avšak ani tu nedošlo k boji, neboť bolševici prchali od Mariinska přímo do Krasnojarska. Ačinští občané nás přijali s připravenými ovacemi. Poslední zbytky bolševiků z mariinské fronty byly rozprášeny dále na stanici Černorječenské den potom. Zároveň jsme dostali radostnou zprávu, že Krasnojarsk byl vzat již z východu úderným praporem skupiny podplukovníka Ušakova. Tak jsme po čtyřnedělním odloučení dosáhli spojení se skupinou podplukovníka Ušakova.

VYSTOUPENÍ PODPLUKOVNÍKA UŠAKOVA V KANSKU JENISEJSKÉM A V NIŽNĚ-UDINSKU.

V době našeho vystoupení v Novo-Nikolajevsku v obvodu měst Kanska Jenisejského a Nižně-Udinska byly tři vlaky mé skupiny pod velením náčelníka štábu II. divize podplukovníka Ušakova. Jeho síly se skládaly ze tří setnin úderného praporu II. československé divize, který stál v Kansku už přes měsíc, z druhého praporu 2. záložního pluku a z vozatajského vlaku II. divize, které stály v Nižně-Udinsku.

26. května obdržel podplukovník Ušakov zprávu, že kanský sovět chce odzbrojit naše vlaky, a proto nařídil strážní ochranu. Avšak jedna patrola o dvou mužích byla bolševickou hlídkou dopadena a zatčena, čímž byla pohotovost úderného praporu prozrazena. Začalo vyjednávání sovětu s vlakem, při kterém se ukázalo, že bolševici byli též alarmováni a měli obsazeny všechny důležité budovy města. Vyjednávání skončilo oboustrannými smlouvami, neboť sovět se polekal připravenosti úderného praporu. Na druhý den si obě strany slavnostně slíbily přátelství a sovět slíbil vypravit oba vlaky nejdéle do 10 hodin ráno 29. května. A na důkaz pravdivosti slibu byl vypraven 27. května ráno ešalon záložního praporu spěšně do Nižně-Udinska. V noci na 29. května okolo půlnoci byla telegrafistkou z nádraží odevzdána podplukovníku Ušakovovi telegrafní lenta s těmito slovy: „Odzbrojit, zavřít do zajateckého tábora a důstojníky pokládat za lidi mimo zákon." Po tomto rozkazu dal sovět nařízení, aby ešalon nebyl nazítří vypraven. Podplukovník Ušakov se po poradě s důstojnickým sborem rozhodl ve 2 hodiny v noci vystoupit. Rychle byly vydány příslušné dispozice a za půl hodiny byl celý prapor připraven.

Se 120 ručnicemi zahájil úderný prapor útok tak neočekávaný a prudký, že během 40 minut bylo město naše. Bylo ukořistěno 10 000 ručnic, 4 bombomety, mnoho granátů a 38 000 patron. Naše ztráty byly 2 mrtví a 2 ranění. Bolševici měli 20 mrtvých. Ve městě byla zvolena nová městská duma a bylo začato s formováním bělogvardějců. Podplukovník Ušakov se jevil nejen talentovaným vojevůdcem, nýbrž i výtečným organizátorem a bystrým politikem. Sovětští komisaři byli propuštěni na svobodu a byl jim dovolen i odchod z Kanska na čestné slovo, že nebudou pracovat proti nám. Slovu ovšem nedostáli.

Den předtím, 28. června, byl obsazen i Nižně-Udinsk, vzdálený 313 verst na východ, neboť místní sovět žádal odzbrojení; částečně tomu poručík Růžička vyhověl již 24. května, ale to sovět neuspokojilo, takže si chtěl nyní úplné odzbrojení vymoci násilím. Právě když tam naši jednali mezi sebou o plánu na vystoupení, přijel můj kurýr s rozkazem vystoupit.

Ve tři hodiny ráno bylo obsazeno oddílem poručíka Kapsy nádraží s přilehlými budovami. Druhý oddíl (jedna setnina 8. pluku a část komandy vozatajstva) vnikl do města a obsadil budovu sovětu. Bělogvardějci zatím obklopili dům předsedy sovětu, kde byli i druzí komisaři a stráž. Tam došlo k boji, který rozhodl podporučík Megiska. Tak bylo město dobyto beze ztrát z naší strany. Bělogvardějci měli 1 mrtvého a jednoho raněného. Menší stanice, dělící podplukovníka Ušakova od poručíka Růžičky, samy svrhly sověty, a tak bylo dosaženo úplného spojení obou oddílů.

Nyní se začaly horečné pokusy bolševiků o mír s Čechoslováky, o nějž usilovali také nedostatečně informovaní členové odborů ČSNR ve Vladivostoku. Rovněž vladivostocký i irkutský sovět se staral o mír. Centrem vyjednávání se stalo město Čita, kde se sešli zástupci odborky se zástupci „Centrosibiře" za účasti francouzského majora Vergé. Když se do vyjednávání vmísil americký generální konzul Harris, bylo dojednáno příměří, o kterém jsem se zmínil při Mariinsku. Na východě byla neutrální stanice Zima. Pro Ušakovovu skupinu bylo příměří nejvíc nutné, neboť by sotva vydržela v tak slabém počtu boje s irkutskými bolševiky do příjezdu mé pomoci.

Jako boj u Mariinska rozhodl o osudu Krasnojarska, této silné bolševické bašty na západě, tak na východě rozhodl o jeho osudu boj u Kljukvené.

V době příměří ovšem ani jedna, ani druhá strana nelenila a připravovala se na nové boje. Krasnojarští bolševici mobilizovali, co se dalo, aby zesílili svoji armádu. 7. června přijela do Kanska z Nižně-Udinska 4. setnina 8. pluku, aby na sebe vzala ochranu města a zajateckého tábora. Podplukovník Ušakov dal udělat broněvik, vypracoval plán na dobytí pozic u Kljukvené, které byly výhodně rozloženy na návrší za řekou na 130 verst západně od Kanska. 13. června byl vypraven praporčík Švec s „obchvatným oddílem", čítajícím 36 bratří se 6 kulomety, do nepřátelského týlu. 15. června již náš obrněnec jezdil na výzvědy. 15. června večer vyjel vlak našeho úderného praporu vesele z kanského nádraží. Obsazení všech dalších stanic bylo provedeno za noci velice hravě a vlak byl zastaven teprve v Gromadské, nejbližší zastávce před Kljukvenou. Současně praporčík Švec z vesnice Tasejeva oznámil,

že pozice u Kljukvené je obsazena 700 bolševiky s 10 kulomety a dvěma děly. Ve skutečnosti jejich oddíly čítaly, jak se potom ukázalo, 1 800 lidí proti 260 úderníkům.

Úderníci narazili na nepřítele asi dvě versty před stanicí Kljukvenou u mostu. Na Ušakovův rozkaz se rychle přeparavili na druhý břeh na loďkách, jež přivezli s sebou, a brzy bylo obklíčeno pravé křídlo nepřítele slabým řetězem půl druhé strany setniny úderníků, mezitímco zároveň jejich druhá polovina s podplukovníkem Ušakovem v čele za silné palby nepřítele přešla most. Rozpoutal se boj, který trval dvě hodiny. Prudkým útokem úderníků byl nepřítel vybit ze zákopů, a zanechav dvě děla, kulomety a mnoho kořisti, dal se na útěk ke kljukvenskému nádraží. Další pronásledování řídil poručík Hásek. Nádraží, odkud bolševické vlaky ujely, bylo za chvíli obsazeno naším levým křídlem, načež všichni spěchali na pomoc praporčíku Švecovi, který s hrstkou vojáků musel zdržovat nápor masy odstupujících bolševiků. Poslední ešalon rudých, který jsme dohnali na první zastávce za Kljukvenou, se vzdal. Asi dvě versty za zastávkou praporčík Švec podminoval trať. Když bolševické vlaky ustupovaly z Kljukvené, narazil první vlak na osudné místo. Nastal katastrofální výbuch, jímž bylo 16 vozů prvního vlaku úplně rozbito, ostatní byly silně poškozeny. Druhý vlak narazil na první a svalil se na bok. Posádka zčásti zahynula pod troskami, zčásti utíkala po lesnaté stepi, po níž střílely Švecovy kulomety. Jak radostné bylo setkání této obchvatné skupiny s frontovým oddílem, je možné si představit. Bolševici měli asi 200 mrtvých. My jsme ztratili 14 mrtvých, mezi nimi dva důstojníky, a 16 raněných.

Utíkajícím bolševikům se podařilo u stanice Kamarčagy zničit most, a tak nás zadržet. Byla tedy vypravena jedna setnina se štábem pěšky do Krasnojarska, kam Ušakov poslal ze stanice Kamarčagy zatím ultimátum. K boji už nedošlo, neboť naše setnina se potkala na stanici Sorokino s deputací železničních zřízenců a důstojníků, kteří přinášeli zprávu o tom, že Krasnojarsk je osvobozen od sovětské vlády.

V Krasnojarsku se sovět vyklízel hned po kljukvenské bitvě. Toho ihned využili bělogvardějci a vzali vládu do svých rukou. Při útoku na vězení jim pomohli i uvěznění Češi, kteří vedeni

poručíkem Preislerem společně odzbrojili stráž a vyběhli do města. Těchto několik Čechů vzbudilo domnění, že je to předvoj hlavních sil. Ve zmatku rudí odhazovali zbraně, bylo obsazeno nádraží, ukořistěn nový důkladný broněvik a zahájen útok na přístav na řece Jenisej, odkud právě odjížděl sovět. Avšak jeho odjezdu po Jeniseji již nemohlo být zabráněno. Sovět odvezl 32 pudů zlata v ceně 4 milionů rublů a kromě toho mnoho stříbra a za mnoho milionů papírových peněz a cenných papírů ze státní banky. Velikým štěstím bylo, že byl oddílem poručíka Preislera zachráněn obrovský most přes řeku Jenisej, připravený k vyhození, u něhož se poručíku Preislerovi vzdalo 120 rudých. 20. června ráno dorazila do Krasnojarska rota úderníků se štábem a odpoledne přijel broněvik mé skupiny. 21. června jsem přijel sám s hudbou 7. pluku a dostalo se nám vřelého uvítání. Kapitán Kadlec, zastávající úřad náčelníka mého štábu, zplnomocněn posláním k OČSR do Čeljabinska. Náčelnictví štábu převzal podplukovník Ušakov.

TAŽENÍ OD NIŽNĚ-UDINSKA K ŘECE BÉLÉ.

Irkutští komisaři se rozhodli, že se s námi utkají v hlavní bitvě u Nižně-Udinska. Zavčas soustředili u tohoto města, vzdáleného od Irkutska asi 500 verst, pravidelná vojska z Irkutska, část vojsk ze semenovské fronty a kromě toho oddíly rudogvardějců ze Zimy, Čeremchova, Verchně-Udinska, Čity a jiných měst. Komisaři, jak nasvědčovaly okolnosti, si byli tenkrát jisti vítězstvím. V těchto nadějích je utvrzovaly příznivé šarvátky s mým slabým předvojem. První dny irkutské noviny přinášely takové vítězné zprávy komisařů, jako kdyby byly dny československé armády sečteny. Avšak když se rudým nástup na Nižně-Udinsk nezdařil a komisaři byli nuceni omlouvat vykřičenou akci a slibované vítězství, úřední orgán sovětu „Centrosibir" napsal: „Štáb československé divize přijel již do Nižně-Udinska, kam přijel i kapitán Gajda, hlava celého československého dobrodružství... Hrdinné chování našich vojsk, která přeběhlíci přirovnávají k ostříleným frontovým bojovníkům (frontovíkům), pevná politika „Centrosibiře', která nedopouští projíždění ozbrojených československých vlaků do Vladivostoku, a konečně úspěchy sovětských vojsk v západní Sibiři způsobily u československého vojska poklesnutí ducha a jistý rozkol."

Plán boje u Nižně-Udinska byl sovětským velením opravdu dobře propracován. Nepřítel útočil velikými silami na vlak divizního vozatajstva, který se odvážil daleko dopředu, a donutil jej po citelných ztrátách k ústupu k Nižně-Udinsku, kam jsem tehdy právě přijel se svým štábem. Nařídil jsem ihned vytvořit obrannou pozici, která měla hlavní opevněné body u železničního mostu přes Udu a pak hlavně u traktu v lese za „vojenským městečkem". U mostu byl podplukovník Ušakov s ohrnčeci a setninou 8. pluku chrněn vpravo mezi bažinami údernickými patrolami. Linie u gorodku byla obsazena 120 ruskými lidmi a 2 setninami naského 7. pluku. Níže na silnici u gorodku stály čtyři úderné stráže. V záloze na stanici byla jedna úderná rota a divizní vozatajstvo. Ostatní mé části byly ještě daleko k západu od Nižně-Udinska.

Bolševici, rozradostnění laciným úspěchem boje s divizním vozatajstvem, doufali, že rychle dobudou město, a soustředivše proti mé pozici u vojenského městečka své nejlepší síly, asi 2 000 Maďarů, posílali řetěz za řetězem proti naším slabým pozicím. Jejich obrněný automobil neklikrát prorazil moji frontu a donutil konečně naše setniny k ústupu. Situace byla velice těžká. Vojíni, promoklí celodenním lijákem a unavení vysilujícím bojem, pozbývali víru v úspěch. Kromě toho bolševici v posledním boji používali hojně provokace, pomocí českých komunistů u svých oddílů, jež se nám málem stala osudnou. Právě v rozhodující chvíli největšího napětí, kdy začal útočit obrněný bolševický automobil, se v našich řetězech počal rozšiřovat můj ústní rozkaz „rychle ustupovat", který jsem vůbec nedal. Proto nastal zmatek na celé frontě a některé části počaly opravdu utíkat. Nebo jiný případ: poručík Rybníček, jenž se svou baterií ochraňoval náš týl na stanici Uk 9 km západně od Nižně-Udinska, obdržel telegram, aby se ihned se všemi důstojníky baterie dostavil ke mně na poradu. Na malé stanici před Uk v 9 hodin večer za prudké bouře, když se očekávalo, že budeme nuceni ustupovat, byl puštěn celý vlak se dvěma lokomotivami na zpuchřelé koleje a bylo způsobeno vykolejení, jímž byl úplně zatarasen vjezd do nádraží. Naštěstí technický ešalon,

vracející se právě od Barnaulu, tuto překážku do rána druhého dne odstranil.

Bylo zřejmé, že obranu nemůžeme vydržet, a proto jsem se rozhodl přejít k ofenzivě. Zesíliv pozici jednou údernou rotou, nařídil jsem ještě v noci postupovat a vzít zpět ztracené zákopy. Nepřítel, který při svých útocích ztratil mnoho lidí, nevydržel tento neočekávaný zoufalý protiútok a rychle odešel do svých zákopů, zanechav na bojišti mnoho mrtvých.

Nyní šlo o to, aby byla zlomena obrana nepřítele. Následující den, 25. června, časně ráno obrněné vlaky střídavě vyjížděly po trati k nepříteli, aby na sebe připoutaly jeho pozornost, a mezitím jižně od trati byla poslána na stanici Šebertu, kde stály zálohy nepřítele, obchvatná skupina, totiž setnina úderníků poručíka Háska a setnina (asi 50 lidí) ničněudinských kozáků s atamanem Trofimovem. Tato obchvatná kolona měla přepadnout stanici Šebertu a odříznout nepříteli ústup od Nižně-Udinska. Tohoto dne přišla přes frontu ke mně mírová delegace vladivostocké skupiny, s níž jsem odmítl vyjednávat).

Druhého dne ráno se začal frontální útok pěchoty, podporovaný dělostřeleckými obrněnými vlaky. Přes obtíže blátivého terénu se podařilo našemu levému křídlu zajít nepříteli do týlu a donutit ho k ústupu na stanici Chinguj. Tam se nepřítel držel velmi dobře, avšak v noci jsme přesto stanici dobyli. Téhož dne časně zrána již začala působit obchvatná kolona poručíka Háska, která ve dvě hodiny v noci obsadila vesnici Margu, poslední před Šebertou. Na stanici Šeberta stál vlak se 400 bolševiky. Útok na vlak provedlo 70 úderníků, avšak nalezli vlak prázdný a dostali se do křížové palby bolševiků, kterým zavčas jejich hlídky z vesnice Margy ohlásily náš manévr a kteří si zatím připravili obranu. Ztratili jsme tak 4 mrtvé a 11 těžce a lehce raněných. Byla nutná rychlá pomoc, a proto poručík Hásek nařídil, aby zbytek úderníků, kteří stáli na levém křídle, a Trofimovi kozáci zasáhli do boje. Rudí, neočekávajíce takové změny, neodolali a prchali. Plné dvě versty trvalo jejich pronásledování a bratři úspěšně mstili své padlé. Zajatce nebrali. Kozáci řádili ještě hůř. Ztráty bolševiků byly ohromné. Jen u samé stanice bylo druhého dne pohřbeno 114 Maďarů – a kolik jich zůstalo v lese? – Držet stanici proti 500 bolševikům

ustupujícím od Nižně-Udinska nebylo možné a poručík Hásek se rozhodl, že bude náš hlavní oddíl očekávat ve vesnici Katarbej, asi 25 km na jih od magistrály.

Frontální skupina nepřítele vzdávala zatím stanici za stanicí. Na třetí den ráno se Hásek svým oddílem přimkl k předním oddílům naší frontální skupiny. Brzy se ústup bolševiků, kteří se přesvědčili o marnosti své obrany, změnil v panický útěk, na němž jsme je v patách pronásledovali. Velitelem předvoje jsem určil poručíka Husárka a dal jsem mu k dispozici kromě remotního českého vlaku a ruského půldrahého praporu pěchoty (1 prapor 7. pluku a 2 roty 6. pluku), 2 obrněné vlaky, ruské pluky novonikolajevský a tomský (každý o jednom praporu), jednu dělostřeleckou baterii a nově se tvořící švadronu jízdy. Pronásledování nepřítele šlo velmi rychlým tempem. Kromě menších potyček s mým předvojem je zadržovalo pouze ničení železničních mostů, rozebírání trati, odvážení a ničení všech staničních výhybek, zatarasení trati uměle způsobovanými srážkami vlaků při vjezdu do nádraží a podobné překážky, v nichž bolševici nabyli přímo mistrovské vyškolenosti.

Zde se musím pochvalně zmínit o obdivuhodných výkonech našeho technického oddílu, jehož jádro tvořilo několik písařů a asi 10 zákopníků 7. pluku, poněvadž inženýrská rota 2. divize byla ve Vladivostoku. Dvě, tři hodiny jim stačily, aby opravili nebo úplně znovu postavili osmimetrové až desetimetrové železniční můstky, vyhazované ustupujícím nepřítelem do povětří. Při výjezdu ze stanice Tulun narazil předvoj na velikou překážku – na tři zaražené vlaky. Podle vypravování železničních zřízenců se bolševikům vyšinul vlak z kolejí, čímž byl odříznut ústup jejich dvěma druhým vlakům stojícím ještě na nádraží. Aby nám zatarasili dráhu ještě více, pustili oba vlaky do sutin prvního vlaku plnou parou. Avšak ani to nás nezadrželo dlouho; stačilo 5 hodin k odklizení překážek a obrněné vlaky předvoje byly opět v patách překvapeného nepřítele. Nedaleko stanice Zima měli bolševici v úmyslu zničit důkladně celý most přes řeku Oku dlouhý 220 sáhů. Avšak naším předvojem za pomoci nádražních dělníků jim to bylo znemožněno a podařilo se jim pouze částečně poškodit dvě pole, dlouhá asi po 100 m. Roztřístili totiž v devět hodin večer dynamitem na prostředním pilíři kovová ložiska a podušky, na nichž spočívají

příhradové nosníky, a v jednom poli spálili dřevěné trámy nesoucí kolejnice. Podle úsudku ruských inženýrů měla být oprava mostu hotova za 4–5 dní. Poručík Husárek mi hlásí, že na druhý den ráno v 6 hodin bude most způsobilý k propuštění vlaku. A skutečně do rána byly shořelé trámy vyměněny novými a oba nosníky byly zvednuty, třebaže jsme neměli nijaká hydraulická zvedadla, nýbrž jen zvedadla ruční (hevery). Byla celá řada místních technických výkonů, o nichž se ani nezmiňuji. Zaslouhují vím více pochvalu, uvážíme-li, že naše malá technická výzbroj byla tato: zmíněné ruční zvedáky, cisterny na vodu pro napájení lokomotiv, hasičské stříkačky na její přečerpávání, lana, sekyry, pily, lopaty, kladiva, kleště a hlavně pracovité a ochotné ruce, nedávající se ničím zastrašit.

K většímu boji se bolševici připravovali na pahorcích u řeky Ungy, za stanicí Tyreť, kam předvoj dospěl 3. července. Avšak ani zde k boji nedošlo. Panika mezi bolševiky byla tak veliká, že se dali na útěk hned při prvních výstřelech předvoje, omezíše se pouze na zničení mostu přes Ungu. Vrchní bolševický velitel Golikov ve svém telegramu Centrosibiři do Irkutska sám hlásí, že ústup rudých od Tyreti měl ráz útěku. Zato však důkladně vyloupili vesnice burjatských rolníků, kteří nás vůsde vítali jako osvobo-ditele.

Očekávali jsme, že se bolševici postaví na odpor před stanicí Čeremchovo; nedaleko ní jsou totiž veliké uhelné doly s mnoha tisíci dělníky a bolševici je prohlašovali za svou baštu. Ukázalo se, že i tam byla mnohočlenná bolševická organizace udržována terorem pouze několika jednotlivců. Horníci odepřeli dát bolševikům žádanou pomoc, a proto bolševici utíkali dále. Obyvatelstvo Čeremchova připravilo předvoji i dalším mým ešalonům nadšené ovace. Rovněž i v městečku Polovina, kam jsme dospěli z Čeremchova ještě téhož dne (4. července) okolo 7. hod. odpolední, opravivše dva zmíněné mosty 10 km před stanicí Polovina. Tato stanice se podobala z naší strany obrovskému ježkovi, tak byly kolejnice a výhybky překrouceny od výbuchů dynamitu v délce asi 500 metrů. Ihned bylo započato s pokládáním nových kolejí vedle zničených a po třihodinové práci vjely naše první ešalony do stanice až k výhybkám na protější straně a odtud se vrátily zpět na jednotlivé

koleje, jejichž druhá polovina byla ještě neporušená. Do rána byl v jezd do stanice v úplném pořádku.

Vážná překážka nás očekávala na řece Bělé asi 7 km od stanice Poloviny na východ, kde se nepřítel dobře opevnil. Řeku Bělou, levý přítok Angary, v té době dosti rozvodněnou, sotva bylo možné přejít. Když k ní ráno 5. července přijel nás broněvik, byl již jeden ze dvou železničních mostů, 220 m dlouhých, vedoucích přes ni, úplně zničen, druhý, jak se později ukázalo, byl podminován. Protivník z vyvýšených a velmi výhodných pozic na protějším břehu na nás počal prudce střílet. Štáb bolševiků byl na stanici Malta, asi 4 km za Bělou. Bylo zřejmé, že frontální útok by nás stál těžké oběti, proto jsem dal tyto dispozice:

Zatímco část mého vojska, rozložená v dlouhém, řídkém řetězu po obou stranách mostu, měla svou střelbou poutat pozornost nepřítele, měly se dva oddíly přepravit na druhou stranu, jeden asi 10 km od mostu výše, proti toku řeky, druhý 6 km níže, aby vpadly bolševikům do týlu. Frontální skupina se skládala z 1., 2. a 5. roty 7. tatranského pluku, z části ruské pěchoty a českého dělostřelectva. Nalevo, níže toku řeky, se měl přepravit tomský pluk s počtem asi 400 lidí, napravo podkapitán Jungr s pěti rotami 6. hanáckého pluku, s kulometným oddílem, švadronou naší jízdy a kozáckým oddílem atamana Krasilnikova, celkem asi 1 000 mužů. Pro usnadnění přechodu jsme 6. července časně ráno zahájili dělostřelecký oheň na pozice nepřítele, jenž zdatně odpovídal jak artilerií, tak i kulometnou palbou po naší frontální skupině.

Ale pokus tomského pluku o přechod byl zpozorován, takže pluk byl donucen zůstat na levém břehu Bělé a omezit se na pouhou přestřelku. Skupině podkapitána Jungra se podařilo přejít. Přišel skutečně bolševikům do týlu u stanice Malty, avšak až před večerem a po dlouhém, vysilujícím pochodu pralesem. Očekávaje, že podkapitán Jungr již každým okamžikem jistě začne útok, nařídil jsem frontální skupině zesílit dělostřelecký oheň, jenž bolševiky zmátl. Dověděvše se o tom, že mají jakýsi oddíl již opět v týlu, rychle započali vyklízet stanici Maltu. Podkapitán Jungr, jehož lidé byli ovšem velmi unaveni, neprojevil v tomto případě dost rozhodnosti a přihlížel nečinně k tomu, jak bolševici nakládají děla a další válečný materiál. Takovým způsobem se jim podařilo

vyklouznout z léčky a vyhodit do povětří ještě i druhý most přes řeku Bělou*). Poněvadž důkladné zničení dvou polí 220 m dlouhého mostu nebylo možné tak rychle opravit – výška mezi mostem a vodní hladinou byla asi 10 m – prováděli jsme další postup na město Irkutsk, vzdálené již jen asi 70 km, pěšky, zatímco poručíku Husárkovi bylo nařízeno stržené mosty co nejdříve opravit**).

DOBYTÍ IRKUTSKA A PRVNÍ BOJE U BAJKALU.

Irkutsk, sídlo gubernie a vojenského okruhu stejného jména, je hlavním městem východní Sibiře. Pro svou centrální polohu v asijském Rusku zápasí o prvenství v Sibiři s Tomskem a Omskem. Na výstavných domech na „Bolšoj" ulici je možné pozorovat zámožnost Irkutčanů. Čítaje před válkou přes 50 000 obyvatel, byl důležitým obchodním střediskem. Všechny významné státy, pochopivše tento význam Irkutska, tam mají své konzuly.

Město od železnice dělí hluboká a bystře tekoucí Angara, odvádějící chladné vody Bajkalského jezera do Jeniseje. Irkutské nádraží, ležící na levém břehu Angary pod horským výběžkem zvaným Hvězda, na němž se počíná tvořit vilová čtvrť, je spojeno s městem dřevěným pontonovým mostem, dlouhým asi 500 m. Tento most i za nejslunečnějších dnů před večerem, v noci a ráno bývá zahalen hustou a studenou mlhou. Kromě pontonového mostu se přeprava přes řeku děje o něco níže kyvadlovým prámem.

Plán postupu na Irkutsk byl tento:

Přední oddíl, skládající se z československých a ruských oddílů, postupuje po traktu na Usť-Bulej a obsadí město. Hlavní oddíl, při němž byl štáb a který tvořila ruská pěchota s československým dělostřelectvem, se přepraví v lázních Uselje na pravý břeh řeky

*) Dále byly bolševiky zničeny mosty přes řeku Maltinku, jehož oblouk byl dlouhý asi 25 m, 100 m dlouhý oblouk přes řeku Kitej asi 35 km před Irkutskem, jakož i oba mosty na řece Irkutu u samého Irkutska. Zvedání všech těchto mostů trvalo celkem 14 dní do 21. července, kdy bylo zahájeno pravidelné spojení vlaků s Irkutskem.

**) Zvedání obou polí mostu na řece Bělé, stále ještě primitivními prostředky, a stavění bárek místo silně poškozených pilířů trvalo týden.

Angary. Na hlavní oddíl navazuje 7. tatranský pluk jako úderná část pod velením kapitána Kadlece. Třetí oddíl, složený z českoruské pěchoty a ruského dělostřelectva pod velením podplukovníka Ušakova, drží tři dny pozici a potom se pohybuje na stanici Kitoj.

Výzvědná četa praporčíka Podhory v počtu 30 bratří z 5. baterie, pohybující se po břehu Angary, zajala v přístavu Dolonovo po krátkém boji parník „Sibirjak" a dala tu základ k našemu pozdějšímu loďstvu na Bajkalském jezeře. Pěší kolona, jdoucí po usoljském traktu, poprvé užívá k rychlému přechodu selských vozíků. Na každém sedělo 6–8 lidí. Vzdálenost z Usolje do Irkutska, kolem 70 km, projela kolona za několik hodin a dojela zároveň s jízdou. Pro tu rychlost operací bolševici neměli čas pomýšlet na důkladnější obranu Irkutska, které bylo již 11. července po krátké přestřelce dobyto. Irkutsk se nám dostal do rukou bez periody bezvládí, kterého vždy využívala lůza, aby kradla a páchala různé nešvary. Mezitím se i kolona podplukovníka Ušakova blížila podél železnice k Irkutsku a 10. července nepřítel vyklidil poslední pozici u stanice Suchovskaja a zničil mosty přes řeku Irkut. Velitel sovětské armády Golikov vydal rozkaz o vyklizení města Irkutska již 10. července, „protože armáda je unavena a dezorganizována a nemohla by se držet v protirevolučním Irkutsku".

Tušil jsem, že bolševici budou hledět uklouznout k nejužšímu cípu Bajkalského jezera, ke Kultuku, a proto jsem předem určil zvláštní obchvatnou kolonu z československých a ruských oddílů pod velením podkapitána Dvořáka, jež měla po starém irkutském traktu z Tělmy zaskočit bolševickou armádu u Kultuku a zachránit tak nejdůležitější část okružní bajkalské dráhy. V Irkutsku se nám dostalo vřelého přivítání, tím srdečnějšího, čím surověji jednali bolševici v posledních dnech. Byla to pro naše vojska odměna za přestálé trampoty a nadlidskou námahu.

Dalo se předvídat, že bolševici s určitostí doufají ve svou poslední záchranu – přirozenou hradbu – vytvořenou Bajkalem a lemujícími jej horami. Z jedné strany hluboké jezero – moře, z druhé strany strmé hory, pokryté naprosto neschůdnými pralesy. Příkré skály vystupující z Bajkalu nenechávaly na jeho břehu místo ani pro pěšinku, natožpak pro železnici. Dvoukolejná

kruhobajkalská dráha, vinoucí se kolem jezera v délce téměř 200 km, je důkazem obrovské energie a mravenčí práce člověka, zdolávajícího všechny přírodní překážky. Svědčí o tom 42 tunelů a množství galerií a mostů, jimiž při stavbě železnice byly odstraněny překážky terénu. To vše obhájčům skýtalo neocenitelné výhody. Tím vážněji jsme se připravovali k dalším operacím.

Nelíčené nadšení, s jakým nás obyvatelstvo uvítalo, dalo možnost doufat v jeho plnou podporu. Řady rusky dobrovolníků rostly, takže se mohlo příkročit k obnovení štábu irkutského vojenského okruhu, jehož velitelství bylo svěřeno plukovníku Elers-Usovi. Aby byli získáni spolehliví důstojníci, byla vyhlášena mobilizace inteligence. Též můj štáb východní fronty byl vybudován vlastně teprve v Irkutsku. Až do té doby pro rychlost našeho postupu nebyla možná organizovaná štábní práce. Celou úřední korespondenci, abych tak řekl, jsme nosili v kapsách. Nyní musely být tyto nedostatky odstraněny. Štáb byl doplněn a počala v něm pravidelná práce, oč měl hlavní zásluhu jeho náčelník, podplukovník Usakev. Poněvadž otázka našeho vzájemného poměru k tvořícím se ruským vojskům byla rozhodnuta tak, že mají pracovat s námi nejen ve společné dohodě, nýbrž že mají být v operativním smyslu podřízeny našemu velení, byli do štábu východní fronty povoláni též ruští důstojníci. Štáb počíná vydávat za účelem řádného informování obyvatelstva poloúřední „Věstník československých vojsk východně od Omska" a pro vyřizování běžných věcí zřizuje v Irkutsku zvláštní oddělení, aby hlavní štáb nebyl přetížen všemi občanskými věcmi.

Brzy začaly přicházet zprávy o pokusech některých bolševických činitelů ponechaných na svobodě rozdmýchat v našem tylu znovu občanskou válku. Byl jsem proto nucen vyhlásit v území mně podřízeném stanné právo, proti čemuž se ozvaly hlasy v levém tisku, jenž zpočátku námi nebyl nikterak omezován. Počal projednávat otázku trestu smrti, ačkoliv kupodivu mlčel, když před naším příchodem byl trest smrti bolševíky používán přímo hromadně. Tím a jinými nesváry mezi ruskými politickými stranami jsem byl nucen uveřejnit toto prohlášení: „Naše neutralita v Rusku byla porušena bolševíky. My jsme byli nuceni zahájit s nimi boj. Avšak na území obsazeném Zatímní sibiřskou vládou jsme se

nechtěli míchat do vnitřní politické organizace na Sibiři. Jestliže však opět vznikne stranický boj, jak tomu bylo za vlády Kerenského, jenž div nezahubil celé Slovanstvo, v takovém případě se vší silou vynasnažíme odstranit nesvornost tak osudnou Slovanstvu, i kdybychom se museli odchýlit od přísné neutrality. Nemůžeme přece zůstávat lhostejnými, když naši bratři bojují s nepřítelem a v jejich tylu se objevují takové agitační letáky, které na začátku revoluce zničily jejich plody. Ať jsou to články sebekrásnější, jejich autoři musí vědět, že jejich ideály jsou prozatím neuskutečnitelné. My zajisté nejsme krvežíznivá a právě v našem národě se antimilitaristický směr projevuje nejvíce. Rozhodli jsme se bojovat pouze proto, abychom jednou provždy zbavili své děti všech válečných hrůz. Proto je nám každý náš úspěch tak drahý a proto nikdy nemůžeme dopustit, aby něčí neopatrností nebo zlým úmyslem veškerá prolitá krev tekla nadarmo. Musíme stát na stráži. Zpozorujeme-li, že kdokoliv pro zájmy své strany začíná podkopávat všeobecné zájmy Slovanstva a Velké Rusi, jej my stavíme nade vše, prohlašujeme, že s takovými povedeme nelítostný boj, i kdybychom vydali v nebezpečí svoji neutralitu. Irkutsk, 20. července 1918."

13. července dorazil podkapitán Dvořák se svým oddílem k Bajkalu a výzvědy zjistil, že se bolševici opevnili napříč traktu asi 7 verst před Kultukem. Pozice bolševiků tvořily horskou pevnost, přírodní opevnění, které bylo ještě řádně doplněno technickými prostředky. Dráhu kolem jižního cípu jezera střežilo kromě oddílů, rozložených na každé stanici, ještě dost mohutné bajkalské bolševické loďstvo s největšími loděmi „Bajkal" (ledoborec, na němž se převážely přes Bajkalské jezero celé vlaky, když ještě stavba okružní bajkalské dráhy nebyla zakončena) a „Angara"; obě byly dobře vyzbrojeny děly. Na lodích byly úplně spolehlivé posádky Maďarů. Pozice rudých byla pro takové síly, jaké jsme měli, rozhodně nedobytná. Avšak bolševici nepočítali s tím, že bychom tam již tak brzy mohli být, a proto, zařídíše se po domácku, nepostavili ani náležité stráže a nechali se překvapit právě při obědě.

V první linii bylo asi 600–800 rudých. Všech jich bylo u Kultuku asi 3 000. Kapitán Dvořák vybil nepřítele krátkým bojem ručními granáty ze zákopů a dobyl mnoho kořistí. Bolševici ustoupili do připravených pozic asi 3 versty východněji. Tato pozice byla

pro nepřítele ještě výhodnější, jsouc rozložena po obou stranách trati na těžko přístupných místech. Naše kolona byla unavena velmi těžkými pochody v horách, promočena ustavičnými dešti a ke všem těmto trampotám ještě hladověla, nemajíc dost zásob. Ke mně do Irkutska byla poslána prosba o posílu. Poslal jsem tři setniny 7. pluku pod velením podplukovníka Ušakova. Zatím nepřítel, vzpamatovav se ze svého překvapení a poznav nicotnost sil Dvořákova oddílu, soustředil značné síly proti jeho levému křídlu, kde bylo asi 300 našich. Útok byl podniknut v noci; ale naši se o něm zavčas dověděli, nechali si ruđě přiblížit až k zákopům, přivítali je prudkou palbou a odrazili je s velikými ztrátami. Avšak rudí brzy přešli znovu k útoku, a tak příchod podplukovníka Ušakova, jenž přejal velení a svou rozvahou a chrabrostí vnesl uklidnění do řad již vysílených údeníků, byl včasnou pomocí Dvořákovi, který neměl už ani patrony a musel se bránit ručními granáty.

Současně s obchvatnou operací dříve započatou u Kultuku byl 15. července zahájen nový široký frontální postup z Irkutska po trati k Bajkalu, který měl za úkol vypudit nepřítele ze železnice a dobýt všechny přístavy, ležící na řece Angaře a na jižním cípu jezera Bajkalu. Pravé křídlo této skupiny, již velel kapitán Kadlec, se mělo zároveň spojit s kultuckou skupinou a poskytnout jí nutnou pomoc. Sám kapitán Kadlec měl po spojení mít velení nad oběma skupinami, aby se podplukovník Ušakov mohl vrátit k plnění povinností náčelníka mého štábu.

Síly kapitána Kadlece se skládaly z 1. a 2. praporu 7. pluku, 4. roty 8. pluku, z jednoho pluku ruského, čítajícího však jen 270 mužů, a ze dvou děl. Po Angaře plul současně s předním oddílem parník „Sibirjak" s posádkou 7. pluku a s 1 dělem. Rudí se však vyhýbali bojům, a když se dověděli, že se naše síly blíží k jižnímu cípu jezera, uložili všechen svůj majetek na parníky kotvící v Listveničném a 15. července odjeli do Kultuku. Tak jsme hladce obsadili přístav Listveničné při výtoku Angary z Bajkalu a v něm jsme ukořistili ještě několik malých lodí, které už bolševici ve spěchu nemohli odvézt, a proto je alespoň porouchali.

Zbývalo nám ještě dobýt přístav a stanici Bajkal. Tento úkol provedl bočným útokem oddíl novonikolajevského pluku. Nikolajevci, Rusové plukovníka Pepeljajeva, v počtu ani ne sto mužů,

vedení podkapitánem Ivankinem, obsadivše strmé výšiny nad samou stanicí Bajkalem, zasypali ručními granáty a kulometnou střelbou bolševický technický vlak, stojící na stanici. Ve vlaku bylo asi 250 pudů (42 q) dynamitu. Nastal katastrofální výbuch, který zničil vlak, smetl z povrchu země vodárnu, nádraží a ještě tři domy. Celé okolí bylo obráceno v sutiny. Kupy zohavených mrtvol pokrývaly zemi. Pouze mrtvých zde měli bolševici přes 150, mezi nimi polovinu Maďarů. Bolševický vlak, který stál na druhém konci stanice, se chtěl spasit rychlým odjezdem, avšak vyjel z kolejí, neboť Nikolajevci před ním zničili trať. Technická setnina bolševiků, určená k podminování tunelu, byla úplně zničena. Kořist Nikolajevců byla obrovská. Největší záslužbou bylo však zachránění 38 tunelů a mnoha galerií před jistou zkázou. Důkladné zničení kteréhokoliv z nich by pro nás bylo katastrofou a úplným odříznutím Dálného východu od ostatní Sibiře na velmi dlouhou dobu, poněvadž jiná cesta kromě železnice nebyla.

Pád stanice Bajkalu měl dalekosáhlý význam pro kritické postavení oddílu kapitána Dvořáka před Kultukem. Všechny naše uvolněné síly se mu mohly jak po traktu, tak i po dráze vrhnout na pomoc. Zároveň katastrofa na Bajkalu i ztráta tak výhodné pozice působila na rudé velmi panicky. Bolševici v posledních dnech docházeli posily z Čity a Verchně-Udinska a kromě toho si ke svým rezervám pomáhali surovým způsobem, jako tomu bylo například v zajateckém táboře v Berezovce u Verchně-Udinska. Tam totiž jednoho dne nařídil Lavrov, velitel oddílu anarchistů, vyklidit centrální skupinu táborových baráků a 2 000 zajatců dal odvézt na dráhu, kde je posadil do vlaku a dal vézt k frontě. V Mysové je vyložil, obkroužil kulomety a řetězem anarchistů a dal jim na vybranou: buď půjdou na frontu, nebo budou zastřeleni. Pušťění byli jen Slované, kterým Lavrov nedůvěřoval. Na tisíc zajatců se tak ocitlo na frontě, ale samozřejmě při prvním výstřelu utekli.

Dvořákova pozice byla hodinu k hodině zoufalejší a k tomu nebylo co jíst. 17. července přišla posila dvou setnin 7. pluku pod velením poručíka Hejdy. Navštívil jsem frontu a dal dispozice podplukovníku Ušakovovi. Současně se blížila frontální skupina kapitána Kadlece. Ve vzdálenosti několika verst se její výzvědná četa ocitla v dělostřeleckém nepřátelském ohni. Nato se Kadlečův

oddíl, posílený Barnaulci, dal na pochod horským údolím říčky Angosoly ke vsi Kulturku, na spojení s podplukovníkem Usakovem. Za velikého deště a noční tmy prošel oddíl 8 verst a zastavil se na výšinách, asi dvě versty od stanice, když bylo slyšet prudkou střelbu. Bolševici právě útočili na Dvořákovy pozice. V noční tmě a v neschůdném terénu nebylo možné hledat spojení, a tak teprve 18. července ráno se druhá setnina 7. pluku připojila k Dvořákovu oddílu. Zatím Dvořákův boj trval celou noc. Řetězy útočících nepřátel byly připuštěny na 50 kroků, a jakmile se ocitly na mýtině před okopy levého křídla, byly smeteny naším ohněm. Po tomto nezdařilé útoku se rudí ještě několikrát pokoušeli o nástup. Nejúpornější z nových útoků byl osmý, jenž však skončil zásluhou nadlidské chrabrosti a vytrvalosti našich bratří, stejně jako ostatní.

19. července po spojení kapitána Kadlece s podplukovníkem Usakovem nastaly nové operace. Tři setniny 7. pluku vyšly už den předtím, aby obešly levé křídlo, a jedna setnina téhož pluku s Barnaulci, aby obešla pravé nepřátelské křídlo. V 11 hodin dopoledne 19. července nastal již ústup nepřítele, ohroženého obchvatnými oddíly. Ve tři hodiny odpoledne Barnaulci obsadili stanici Kultuk, kam se též spustili naši ůderníci přímo ze skal. Ihned potom byli vysláni naši obrněnci na výzvědky ke Sljuďance, vzdálené pouze 10 km. Boj u Kulturku byl zajímavý tím, že se ho zúčastnily z naší strany všechny druhy zbraní. Naše dělostřelectvo se přeměnilo v horské baterie, tažené do velkých, těžko schůdných hor, ovšem lidmi, poněvadž koně nemohli projít po cestě zbrázděné velikými balvany. Pomáhal tu i aeroplán, který jsme kdysi bolševikům odevzdali, ale který jsme opět v Krasnojarsku získali, pomáhalo i „lodstvo", odebrané bolševikům v Listvenično.

Téhož dne k poledni byl zahájen další útok na blízkou Sljuďanku. Odpoledne, když se ukázala přesila našeho dělostřelectva a když se nepřítel dověděl o naší obchvatné koloně, jdoucí vpravo od dráhy jemu do týlu, vyhodil most před Sljuďankou. Náš obrněnec tím byl zastaven a jen pěchota vešla v patách za nepřítelem do stanice. Boj byl skončen ve tři hodiny odpoledne bez ztrát z naší strany.

Ztráty bolševiků byly velmi citelné. Jen ve Sljuďance, jež byla dobyta druhý den, bylo z boje u Kulturku ošetřováno přes 500 raněných. Cesta od vesnice Moty až ke Kulturku byla poseta mrtvolami rudých, jichž bylo nejméně 300.

Okolo 5. hodiny odpolední se vše otřáslo hromovým výbuchem – to bolševici vyhodili do povětří východní část tunelu č. 39. Naši telefonisté sice zachytili rozkaz bolševického velení k vyhození tunelu, ale zabránit tomu již nebylo možné. Značným poškozením tří tunelových oblouků byla způsobena ohromná překážka našemu dalšímu postupu. Tak se nám dostalo sice zaslouženého oddechu v překrásném horském údolí na břehu posvátného jezera-moře, ale oddechu nuceného. Po zvednutí irkutského mostu přijely k nutelu 31. července naše i ruské technické vlaky a daly se do tuhé práce. Až do té doby se trosky odklízely nejprimitivnějšími prostředky, jaké byly po ruce. Nyní prováděli další práci na restauraci tunelu inženýr Kozlovský. Jeho rádci byli američtí vojenští inženýři, vedení plukovníkem americké služby Emersonem. Dobře se tu hodil i bolševický dynamit, vybraný v podminovaném tunelu č. 19 k lámání velkých balvanů. Hrubé práce prováděli zajatci, Rusové a Číňané (asi 3 000 lidí) pod dohledem důstojníků a vojáků našeho remontního vlaku, kteří získali neustálými inženýrskými pracemi neobyčejnou praxi.

BOJ O MURINO.

Rudogvardějci věřili, že jejich pozice u Kulturku jsou nedobytné, ba že odtud budou moci dokonce útočit a vnutit nám alespoň obranu. Proto na ně porážka udělala velmi sklíčující dojem. Kromě toho se bolševická vojska dověděla o vystoupení vladivostocké skupiny a fakt, že jsou odříznuta od moře, též nemohl nepůsobit na úpadek ducha; třebaže východní bolševické oddíly měly nad naší vladivostockou skupinou přesilu a byly v ofenzivě. Jejich náladu ukliďovalo jen vědomí, že silně poškozený tunel zamezí nadlouho našim operacím a že tím získají čas ke zorganizování svých řad. „Centrosibiř" pochopila, že nadešla doba, kdy již jde o bytí a nebytí sovětské vlády na Sibiři, a že jejich politická akce nic nezmůže, a proto odevzdala veškerou jak vojenskou, tak i politickou výkonnou moc do rukou velitele západní fronty Golikova, který se

tak stal vojenským diktátorem zbývajícího území. Golikov byl člověk velice energický a vytrvalý. Připisuje hlavní vinu porážek a zvláště poslední porážky u Kulturku neschopnosti vůdců a jejich zbabělosti, jakož i provokaci ve vlastních řadách, začal reorganizovat armádu, odhaluje nemilosrdně rány na jejím těle a odřezává je vše nezdravé. Uvádím několik výňatků z jeho rozkazů:

„Nařizuji zadržet všechny osoby, které rozšiřují provokační a nezaručené zprávy, bez ohledu na jejich postavení a hodnost a poslat je do pravomoci polního štábu. Takové osoby budou postaveny před polní soud a usvědčení budou trestáni i smrtí zastřelením." (Rozkaz č. 16.)

„Pokládám za svou povinnost prohlásit soudruhům, že za celý čas svého pobytu na této frontě nejsem ani jednou porážkou vinen já, tím méně polní štáb. Vina je v dezorganizaci vojska, v nekázni, v nevyplňování rozkazů a v úplné neschopnosti řadových velitelů. S takovým vojskem je nejen těžké postupovat na nepřítele, ale těžké i provádět obranu."

„Protože se v armádě rozšířilo mnoho marodérů, v poslední době se rozmnožily loupeže páchané na civilním obyvatelstvu. Pod záminkou rekvizice a prohlídky vojáci násilně vydírali a loupili. Ta okolnost a také hrubé chování vojáků k obyvatelstvu popuzuje obyvatelstvo proti nám. Dokonce i část dělnictva od nás odpadává. Tím hyne sama revoluce. Žádám ode všech, aby se chovali k obyvatelstvu co nejzdvořileji. Tak ukážeme svoji šlechetnost. O marodérech nebudu již mluvit. Veškeré rekvizice v zabajkalské oblasti jednotlivými vojenskými oddíly a veliteli i zplnomocnění oddílů se ode dne, kdy byl tento rozkaz vydán, bezpodmínečně zakazují. Všechny vydané mandáty se pokládají za neplatné. Kdo neposlechne, bude postaven před polní soud." (Rozkaz č. 21.)

Golikov hleděl přivést vojsko do pořádku čistě vojenským terorem. Příkazuje mechanickou kázeň, vylučuje odmluvy a odpor k velitelům, za nejmenší přestupky odevzdává vojíny polnímu soudu. Otázka velitelů byla upravena po vzoru staré armády a vojákům bylo odebráno právo velitele volit nebo proti němu protestovat. „Všichni velitelé se ustanovují vrchním velitelstvím a jejich rozkazy musí soudruzi plnit bezpodmínečně, nejsou-li ty rozkazy

zřejmě na úkor revoluce," hlásí Golikovův rozkaz. (Noviny „Centrosibiř", č. 17.)

Když přišla Golikovovi posila z východu, celý chabarovský sbor a čínské oddíly, začal projevovat opět iniciativu. Základnou jeho činnosti byla stanice Tanchoj, vzdálená 101 kilometr od Sljuďanky, jejíž přístav byl zároveň bází jeho loďstvu.

Naše usilovná práce na odklízení rozvalin tunelu číslo 39 byla rušena neustálou dělostřelbou bolševického bajkalského loďstva, lodí Angary a Bajkalu. Větší operace byly pro nás před spravením tunelu velice těžké, poněvadž by mé části mohly být lehko odříznuty a neměly by pravidelné spojení s tylem, jehož životním nervem byla železniční dráha. Dovážení potravin na vozech nebylo možné pro neschůdný terén a pro bolševické loďstvo podél břehu Bajkalu. Proto jsem se omezil jedině na zabezpečení tunelu, aby se práce na odklízení rozvalin mohla dít v klidu. Posunul jsem tedy na východ slabé ruské oddíly plukovníka Pepeljajeva, poskytnuv českým oddílům oddech, a nařídil jsem, aby se pohybovaly až do styku s nepřítelem. Tyto části narazily na nepřítele u stanice Murino a po krátké potyčce bylo Murino 17. července našimi obsazeno. Zlákány snadným úspěchem se části plukovníka Pepeljajeva z vlastní iniciativy daly na další postup k Paňkovce. Avšak bolševici, dozvěděvše se, že jejich síly jsou nepatrné, soustředili asi 2 000 bodáků se 4 děly a zahájili protiútok, při kterém byly naše ruské části pod velením plukovníka Ulze po těžkých ztrátách donuceny k ústupu. Poslal jsem na pomoc 10. a 11. rotu 7. pluku pod velením poručíka Jančika, který se opevnil spolu s ruskými oddíly na linii řeky Langutaj, několik kilometrů západně od Murina.

Golikovovi dal tento úspěch nemálo naděje. Dvě ze svých rot, které první vnikly do stanice Murina, vyznamenal názvem „1. a 2. rota murinská" a dal jim čestný odznak ruské stuhy na levém rameni. Povzbuzen úspěchem se Golikov stal výbojnějším. Pokusil se operovat na Bajkalském jezeře. Několikrát poslal do našeho týlu desant, který však byl vždy bdělostí týlových částí stráží 6. pluku, rozložených kolem břehu jezera zavčas zpozorován a zmařen. Bylo však vidět, že nepřítel neupustí od svých pokusů a nepřestane nás znepokojovat. Abych povzbudil pokleslou náladu našich ruských vojsk, která se nepříznivě odrážela i v československém

vojsku, přinuceném k nečinnosti, rozhodl jsem se ještě před zakončením opravy tunelu zasadit nepřiteli novou ránu.

Poněvadž poslání obchvatné kolony k napadení nepřátelského týlu neschůdnými sopkami bylo velice těžké a zdlouhavé, rozhodl jsem se ke lsti. Domluvil jsem se s plukovníkem Pepeljajevem na tomto plánu: jeho tři ruské pluky, zesílené dvěma československými rotami poručíka Jančíka, celkem 1 000 lidí se 14 kulomety, odejdou stranou do hor, do pralesů, kde zaujmou pozice na sopkách asi tři versty jižně od trati, nad údolím řeky Sirindaichy, kde se dobře skryjí, načež pozice na Langutaji bude opuštěna a námi bude zahájen fingovaný ústup až ke stanici Utuliku, celkem asi 25 km do týlu, kde zatím budou soustředěny hlavní síly frontální skupiny. Znamením ke společnému útoku, který se měl podle předpokladu začít na třetí den, bude zapálení velké hranice u oddílu Pepeljajeva, až se zjistí, že bolševici byli vlákáni do připravené pasti. Plukovník Pepeljajev poté vystoupí z hor, obsadí stanici Murino a zboří městky mezi ní a zastávkou Salzan, aby bolševické vlaky, stojící na západ od Salzanu, nemohly uniknout při postupu frontální skupiny.

Mladý plukovník Pepeljajev, jehož oddíly byly za odpočinku v Krasnojarsku přeformovány v „středosibiřský" sbor (ovšemže nevelký, neboť jednotlivé pluky měly jen 200 až 300 mužů), splnil zde svou úlohu neobyčejně přesně a jeho pluky dokázaly, že jsou nejen hodny vůdce tak energického a chrabrého, ale i všech nadějí, které jsme v ně skládali. Když Pepeljajevova skupina odbočila do hor a veškeré stopy po ní byly zahlazeny, naše přední oddíly, které zůstaly na Langutaji, začaly po malém náběhu fingovaný ústup asi 24 verst, na pozici dříve určenou, ústup, který byl do podrobností kopií opravdového zmateného útěku. Byly ponechány mé rozkazy k ústupu, něco výzbroje, staré vozy atd., zanechány i telegramy, svědčící o demoralizaci mých vojsk a o postupu armády Trockého na západě. „Centrosibiř" totiž v posledním čase, aby povznesla náladu rudých vojsk, šířila zprávy, že Trocký nám poslal do týlu ze západu velkou armádu, která táhne po vítězství u Omska a Novo-Nikolajevska spěšně na pomoc soudruhům v Pobajkalí a dobyla již Nižně-Udinska. V bolševickém vojsku se tomu všeobecně věřilo.

Bolševici byli nadšeni naším ústupem a začali nás rychle a důvěřivě pronásledovat. Zatím se ostatní mé síly soustředily v Utuliku a zřídily pozice u prvního můstku před stanicí, čekajíce na znamení plukovníka Pepeljajeva. Avšak bolševici se dověděli, že v horách je jakýsi náš oddíl, a vyslali tam vyzvědače. Bylo patrné, že úkryt déle nelze tajit, a proto se plukovník Pepeljajev rozhodl začít dříve, než bylo umluveno. Dal rozkaz dvěma ruským plukům obsadit hory vévodící nad tratí a českým setninám zaujmout pozici na hoře obrácené k Utuliku.

6. srpna o 6. hodině ranní začal útok skryté skupiny. Oddíl tomského pluku vyšel na trať, bez výstřelu odstranil bolševickou hlídku a poboří trať, aby zabránil ústupu bolševických vlaků. Současně bylo dáno znamení ohněm frontální skupině. Naše dělostřelectvo, za těžkých okolností přepravené přes hřbet vysoké hory, kterou šel poškozený tunel, začalo boj a brzy se pěchota řítila kupředu. Postupovalo se rychle až k mostu před Salzan, poslední zastávku před Murinem. Most byl obklíčen ze dvou stran. Bolševické vlaky, ustupující před frontální skupinou, dojely až k místu, kde Pepeljajevci zničili trať. Tam částečně vykolejil a rozbil se jejich vlak s potravinami a zahradil cestu i druhým vlakům.

Bolševici rychle vyslali oddíly proti horské skupině. Avšak tyto byly brzy smeteny naší kulomety. V kritickém okamžiku dostali bolševici pomoc z Murina, asi 4 000 Maďarů. Maďaři napadli bok plukovníka Pepeljajeva, chráněni hustou mlhou. Rozpoutal se zoufalý boj. Rozhodla jej posila 11. setniny 7. československého pluku, která přešla s nikolajevským plukem (s plukovníkem Pepeljajevem v čele) do bodákového protiútoku. Přesto však postavení plukovníka Pepeljajeva bylo velice špatné, neboť bolševici se snažili všemi silami odrazit toto skupinu od dráhy, aby mohli vysvobodit své vlaky. Novým útokem Maďarů byl donucen plukovník Pepeljajev k ústupu zpět do hor a část jeho vojska byla rozprášena po lese. Bylo však pozdě i pro bolševiky: frontální skupina byla již nedaleko. Kapitán Kadlec dal troubit signál sedmého pluku „Spějme dál" a brzy se i v horách ozval týž signál. Porozuměli. „Naši jsou tu." „Jdou na pomoc," volali bratři ze skupiny Pepeljajeva a s hromovým „Nazdar!" se vrhá 11. a 10. rota 7. pluku do protiúto-

ku na Maďary, strhujíc s sebou i Pepeljajeva. Maďaři byli poraženi a dali se na útěk.

Zatím rudí na trati byli frontální skupinou rozbiti a prchali, hledajíce záchranu v horách a v lese a zahazujíce zbraně a výzbroj. Boj, trvající 17 hodin, skončil úplnou porážkou nepřítele. Naše ztráty byly 70 mrtvých a 200 raněných Rusů, 4 mrtví a asi 30 raněných Čechů. Bolševici měli ztráty mnohonásobné. Jen na trati ležело asi 700 ubitých. Mnoho rudých, kteří se chtěli spasit na loďkách, utonulo v Bajkalu. Velké množství mrtvol zůstalo v lese. Zajali jsme asi 2 500 lidí. Z 12–15 tisíc rudých, kteří se zúčastnili boje u Murina, se jich velmi málo zachránilo. Mnoho se jich rozběhlo po lesích, z nichž se potom vzdávali jednotlivci úplně vysílení a vypravující, kolik soudruhů zhynulo v lese hladem a ranami. Ukořistili jsme 2 obrněnce, 4 děla, 15 strojních pušek, 7 vlaků, mnoho střeliva a zbroje. Téhož dne byl zahájen další postup a následujícího dne po krátkém, ale rozhodujícím boji obsadil kapitán Kadlec stanici Murina a dobyl mnoho kořisti. Bolševici se stáhli ke své základně, ke stanici Tanchoj.

BOJE NA ÚSEKU ŽELEZNICE TANCHOJ-POLSKÁ. KONEC BAJKALSKÉ BOLŠEVICKÉ FRONTY.

Po rozprášení bolševické skupiny u stanice Salzan a Murino byla provedena ve dnech 15.–20. srpna poslední rozhodná operace, která nejen definitivně zlomila odpor bolševických vojsk v Pobajkalí, nýbrž nám otevřela cestu na Dálný východ. Tato operace, vedená na úseku železniční dráhy mezi stanicemi Tanchoj a Posolská, na frontě dlouhé asi 98 km, byla největší a nejodvážnější z bojů na východní frontě.

Nepřítel, který se opevnil na úzkém prostoru napříč malým údolím před stanicí Tanchoj, měl velice dobré pozice, neboť sám terén tu tvořil přirozenou pevnost. Na pravém křídle na jezeře Bajkal ho chránilo silné loďstvo se dvěma velkými ledoborci „Bajkal" a „Angara", ozbrojenými několika děly, na čele a na jeho levém křídle ho chránilo dlouhé pásmo neschůdných, vysokých sopek, na úpatí pokrytých pralesem. Klíč k jeho pozici tvořilo jediné zmíněné údolí, obsazené velkými silami, skládajícími se hlavně z Maďarů a Němců. Pokud by se podařilo dobýt pozice jednoduchým manévrem, nepřítel by se mohl opevnit o několik kilometrů dále, neboť příznivý terén byl pro něho až do vesnice Mysové, za níž se teprve rozšiřuje planina, přerývaná hustými lesy a častými močály, na které by se nepřítel už stěží mohl držet. Bajkal se tu ohýbá k severovýchodu a sopky k jihovýchodu. Bylo vidět, že nebude-li podniknuta operace s hlubokým obchvatem do nepřátelského týlu, budeme ještě dlouho zápasit o úzké bajkalské defilé s těžkými ztrátami.

Rozhodl jsem se proto napadnout nepřítele na frontě mezi Kedrovou a Tanchojem a současně výpravou poslanou přes bajkalské jezero mu odříznout ústup k východu a Posolské, vzdálené od Tanchoje 98 verst. S tímto plánem jsem mínil spojit zároveň operaci k záchraně velkého mostu přes řeku Selengu u stanice Divisioné. Maje na zřeteli, že mezi nepřátelskými vojíny jsou mnozí, kteří byli násilím donuceni ke vstupu do Rudé armády, a mnozí oklamaní politickými i vojenskými vůdci bolševiků, dal jsem z aeroplánu rozházet mezi rudá vojska prohlášení, vybízející bolševiky, aby se dobrovolně vzdávali, zaručuje jim za to zachování života a nevýbojným rudogvardějcům propuštění na svobodu. To se ovšem netýkalo těch, na nichž lpěly těžké zločiny. Avšak když výsledky tohoto prohlášení pro teror bolševických komisařů byly malé, rozhodl jsem se provést zmíněný plán. Plán byl velmi riskantní a mnoho českých i ruských důstojníků jej posuzovalo pesimisticky. Nejodvážnější úlohu měla obchvatná kolona podplukovníka Usakova, skládající se ze 3 rot úderného praporu, 1. roty 7. a 1. roty 8. československé baterie se 4 děly a půl baterie ruské se 2 děly. Úhrnem v ní bylo 1 075 lidí pěchoty, 75 jezdců a 6 děl.

Koloně bylo přikázáno přeplout na malých říčních parnících přes Bajkal a vylodit se nedaleko Posolské na východním břehu jezera. Nebezpečí pro přeplavbu bylo několikeré: především nebezpečí ze strany nepřátelského loďstva, které se mohlo pohybovat nejméně třikrát rychleji než naše kolové říční parníčky, táhnoucí ještě vlečné loděk, tzv. barže; šroubové loďě bolševických byly pravými obry proti našim filigránským parníčkům a mohly v případě, že by naše loďě zpozorovaly, několika dělovými výstřely potopit

celou moji výpravu. Konečně byly naše lodě vydány napospas bouři i větru. Tajemné, ohromné jezero – na nejužším místě je 42 km široké, jeho délka přesahuje 600 km, největší dosud změřená hloubka je prý přes 9 km – působí hrůzou už při pohledu na ně. Bylo nejisté a nebezpečné svěřovat se mu na takových kocábkách, jako byly naše, neboť se často znenadání bouří.

První část oddílu s podplukovníkem Usakovem v čele odjela na lodi „Burjatu" již 14. srpna z přístavu Listveničného na sever podél západního břehu jezera Bajkal. Dojemně zněla naše národní hymna, zpívaná hochy, kteří se teď poutěží do boje po vlnách tajemného jezera na malém parníku, táhnoucím za sebou 3 poloshlené vlečné lodě. Ruští námořníci nás varovali, abychom se nepouštěli na širé jezero, že konstrukce lodí je slabá a nepevná. Ale podplukovník Usakov byl všude a dodával ducha. „Čert není tak zlý, jak ho malují," říkal a skutečně, štěstí nám přálo. „Burjat" byl v noci zastižen bouří, která jím tak zmítala, že kola vypověděla službu, poněvadž byla střídavě nad vodou. Po dlouhém zmítání na místě byl nárazem vln hozen na skalisko. Ale loď byla jen málo poškozena a naštěstí byla vyzvednuta a za jasného dne se pustila přes širé jezero. Téhož dne večer byl za „Burjatem" vypraven druhý transport na lodi „Feodosia" se 2 vlečnými loděmi, pod ochranou říčního výletního parníčku „Sibirjaka" pod velením poručíka Šulgovského. 16. srpna se naše lodě přiblížily o 4. hodině ranní k východnímu břehu jižního cípu jezera u vesnice Posolské, aniž byly nepřítelem zpozorovány. První přistál ke břehu „Sibirjak", z něhož vystoupili kozáci.

Vesnice Posolská se skládá ze dvou částí vzdálených od sebe několik kilometrů a spojených jen úzkou pěšinou mezi bažinami. Podplukovník Usakov zanechal část Barnaulců posádkou v pobřežní části vesnice a ostatní síly postupovaly dvěma kolonami směrem ke stanici Posolské. Vzhledem k situaci podplukovník Usakov nařídil, aby jeho příchod nebyl prozrazen bolševikům, sejmout odznaky a vydávat se za rudogvardějce. Tak listí a bez hluku byla obsazena stanice Posolská, kde byly ihned odzbrojeny nic netušící bolševické hlídky a zatčen velitel stanice. Dvě roty Barnaulců byly rozestaveny na ochranu dráhy a přilehlé části vesnice, druhé dvě roty byly vypraveny směrem k nepřiteli k zastávce č. 19.

Rota poručíka Janečka obsadila vrchy asi 5 km východně od stanice, aby chránila naši výpravu proti Verchně-Udinsku, a poškodila trať.

Brzy se dostavily první úspěchy. Vlak rudých, vezoucí z Verchně-Udinska na bojiště dělostřelecké náboje, výzbroj a potraviny, vyjel z kolejí na místě, kde byla námi rozebrána trať, a jeho malá posádka se rozběhla. Velitel vlaku byl zajat a podplukovník Usakov jeho jménem požádal ve Verchně-Udinsku, aby byly poslány další třaskaviny pro frontu. Asi ve dvě hodiny odpoledne zazněla kanonáda od Mysové. To byla první československá námořní bitva. Vracejíce se totiž od Posolské do Listveničného, aby obstaraly potraviny obchvatné skupině, zajely naše lodě trochu jižněji k přístavu Mysové, kde pozorovaly zvláštní ruch. Tou dobou totiž ujížděli od Tanchoje bolševici, poražení tam naší frontální skupinou, a jejich vlaky se kupily v Mysové. Podél břehu rejdil bolševický ledoborec „Bajkal" a o něco menší parník „Krugobajkalec", připravující se k palbě na naše postupující oddíly. Poručík Šulgovský spolu s poručíkem Všetičkou se rozhodli zužitkovat okamžik a podniknout útok na bolševické lodě, které nemohlo ani napadnout, že by se někdo opovážil na širé jezero, a které si pilně hleděly jen pobřeží. „Feodosia" a „Sibirjak" se přiblížily více než na 5 km k bolševickým lodím a zahájily palbu po ledoborci a po stanici, rozložené na samém břehu. Z vlečné lodi „Sibirjak" byla výstřelem zapálena petrolejová cisterna na stanici, kde vznikl brzy veliký požár. „Krugobajkalec" byl vážně poškozen a prchl do přístavu. „Bajkal" začal odpovídat. Avšak dobře mířená rána praporčíka Kolina ho zasáhla v okamžiku, když se otočil bokem, připravuje se k novému výstřelu, a od zápalného granátu na něm vznikl požár. Šířící se z vrchní dřevěné konstrukce lodi do jejího nitra, kde nalezl potravu ve skladech benzinu, petroleje a uhlí. Zatím i „Sibirjak" působil paniku na stanici přesnou střelbou po prchajících nepřátelských vlacích, pronásleduje je podél pobřeží. Bolševické pobřežní dělostřelectvo zahájilo silnou palbu po našich lodích, avšak nezpůsobilo nám škodu. Naše lodě se vzdálily a šťastně se vrátily ke svému cíli. Naši vojáci tu podali nový důkaz své osobní chrabrosti a vlastní iniciativy. Z bolševického loďstva zůstala ke službě způsobilá jen moderní „Angara", menší než „Bajkal",

šroubový parník „Michail“ a menší parník „Volna“ s motorkou „Krugom“.

Frontální útok, zahájený česko-ruskými oddíly pod velením plukovníka Pepeljajeva v 10 hodin ráno 15. srpna u stanice Kedrové, byl zadržován nepřátelskou dělostřelbou a broněvíky. Nato proti našemu broněviku na levé koleji pustili bolševici rozjetou lokomotivu se třemi vozy dynamitu. Námi však byla léčka zavčas zpozorována a velitel našeho broněviku nařídil odepnout platformu (nekrytý nákladní vagon, připojený před broněvíkem za účelem ochrany broněviku od min položených pod kolejnicemi), umístěnou na předku našeho broněviku, a ujel nazpět, zanechav platformu na kolejích. Vozy s dynamitem narazily na překážku; nastal ohromný výbuch, jímž byly vozy rozmetány a na trati byla způsobena jáma v průměru 50 metrů, na níž byly ještě daleko zohýbány kolejnice.

Naše řetězy se přibližovaly blíže a blíže k Tanchoji, jmenovitě naše pravé křídlo, totiž jeden prapor 6. pluku poručíka Jindry, který se v hustém lese protloukal „husím pochodem“. K večeru dostihl poručík Jindra vytčený cíl na trati v nepřátelském týlu. Okolo 9. hodiny nic netušící bolševický oddíl, jdoucí z týlu na vystřídání svých soudruhů v zákopech, byl v temnotě poblíž samé stanice přepaden bodákovým útokem Jindrova oddílu. Rudí, celý den zoufale se bránící v zákopech, dobře zřízených proti naší frontální skupině, jakmile uslyšeli bitevní hluk ve svém týlu, zachraňovali se útěkem. Jejich zmatek se ještě zvýšil smluvenými signály 6. a 7. pluku, znějícími ze všech stran. Ráno 16. srpna byl Tanchoj námi obsazen. Poručík Jindra měl 3 mrtvé. Frontální skupina začala ihned pronásledovat nepřítele.

První masa ustupujících bolševiků narazila na Usakovovy části mezi Bojarskou a Posolskou. Barnaulci podle rozkazu propustili prvních 8 vlaků bez překážky a potom teprve zničili traťˇ. Následující 3 vlaky se srazily na tomto místě. Avšak rudí se brzy vzpamatovali a začali prudký útok na Barnaulce a přinutili je k ústupu k bajkalskému břehu. Druhé dvě roty Barnaulců, posílené jednou rotou 7. pluku, vstoupily do boje s propuštěnými vlaky. Jelikož hrozilo nebezpečí, že naše obranná linie tu bude proražena, podplukovník Usakov nařídil pro každý případ zničit všechny železniční můstky před prchajícími vlaky. Zatím Usakov poslal druhou údernou rotu a polovinu čety 1. roty na obchvat pravého nepřátelského křídla. Kromě toho bylo posláno půl setniny úderníků k zesílení Barnaulců. Zbytek 1. roty poručíka Háska zůstal, aby očekával obrněný vlak. Ráno 17. srpna museli Barnaulci pod tlakem nepřítele ustoupit ke spálenému železničnímu mostu. Usakov se vydal se zálohou na pomoc a ústup zastavil. Krátce potom se začal postup a všech 8 bolševických vlaků přešlo do našich rukou. Zajatci oznamovali, že všechny ostatní bolševické vlaky vzadu se chtějí vzdát.

Optimistický posuzuje situaci, posílal podplukovník Usakov dvě roty úderníků směrem k Verchně-Udinsku a sám, zůstaviv jednu rotu úderníků na stanici a vzav od bolševického vlaku lokomotivu a jeden vůz s 10 úderníky a 1. rotou 7. pluku, odjel k zastávce č. 19 na spojení s Barnaulci. Na rozjezdu č. 19 ovšem Barnaulci nebyli a plukovníku Usakovovi se stalo osudným to, že nařídil sejmout odznaky a že Barnaulci pod velením plukovníka Volkova nehlásili svůj ústup.

Před zastávkou č. 1 se podplukovník Usakov ocitl náhle v ohni bolševických stráží – on je však pokládal za Barnaulce a vzkřikl na ně, aby nestříleli, a udal své jméno. A jsa úplně přesvědčen, že jde o nedorozumění, sám první odhodil revolver. Když poznal omyl, chtěl se zachránit lstí, řka, že jde spolu s praporčíkem úderného praporu Staničičem vyjednávat. Ihned byli oba obklopeni asi 60 bolševiky a odvedeni do štábu Senotrusova-Morozova, velitele 1. bolševického armádního sboru.

Podplukovník Usakov ani podpraporčík Staničič se nevrátili.

Když se oněch 10 bratří vrátilo na stanici Posolskou a podalo zdrcující zprávu o zajetí podplukovníka Usakova, všichni úderníci jako jeden muž, nehledíce na únavu a slabost, pod velením poručíka Háska spěli rychle k zastávce č. 19, aby vysvobodili svého vůdce. Avšak před zastávkou narazili na vlnu rudých, asi 3 000 mužů, a byli donuceni ustoupit, majíce ohrožena křídla. Byla zaujata pozice asi 4 versty před Posolskou. Rudí, ještě zesílení, přešli k útoku. Ve dvě hodiny v noci, když naši úderníci již neměli patrony, po hrdinném, dlouhém odporu naši, zmateni výkřiky českých komunistů na nepřátelské straně, museli ustoupit a dali se o něco

nalevo. Zatím kapitán Dvořák, stáhnuv ochranu vyslanou k Verchně-Udinsku, zaujal pozici u železničních mostů, aby byl zamezen ústup nepřítele. Ale ani tu nebylo možné se udržet proti nepřátelské přesile. První rota 7. pluku a 2. rota úderníků uvízly v bažinách a po těžkých útrapách se soustředily na druhém konci Posolské u břehu Bajkalu, kam později přišli i Barnaulci. Poručík Hásek byl tudíž nucen nečinně přihlížet tomu, jak se na volné trati před ním kupily vlaky rudých. Potom předpokládaje, že kapitán Dvořák posud hájí nádraží, učinil útok na vlaky a po hodinovém boji dobyl 15 z nich, a vzal mnoho zajatců. K nádraží však dále nemohl, jelikož jeho síly byly nicotné a dověděl se mezitím, že kapitán Dvořák byl nucen nádraží opustit a uchýlit se do lesů. Všechnu nadějí pak skládal jen do frontální skupiny, kterou čekal od Mysové.

Zatím se frontální skupina po úspěšném boji u Tanchoje, majíc úlohu značně usnadněnou sebeobětavostí oddílu Ušakova, rychle probíjela kupředu. 17. srpna v 8 hod. ráno byla po přestřelce naším předvojem obsazena stanice Mysová, kde rudí byli předtím napadeni naším loďstvem. Bolševické ešalony byly v tu dobu hlášeny 45 verst na východ od Mysové, u stanice Posolské. Náš předvoj se vypravil ihned dále, aby se včas spojil se skupinou Ušakova. Bolševická hlídka, čekající u mostu před zastávkou č. 19, byla námi zahnána a naše jízda se rychle pohybovala kupředu. Brzy bylo vzato 13 vlaků rudých, stojících za sebou na kolejích. Bylo nařízeno troubit naše signály, aby bylo získáno spojení se skupinou Ušakova.

První slyšel slabé zvuky signálu 7. pluku „Spějme dál" poručík Hásek. Jakou radost znamenal tento signál! Brzy se objevili naši jezdci a za nimi i pěchota. Poručík Hásek však nelenil a ihned nařídil útok na stanici Posolskou. Předvoj mého oddílu pomohl na jeho pravém křídle. Kolem 10. hodiny odpoledne 18. srpna byla po prudkém útoku stanice Posolská v našich rukou.

Celková kořist byla ohromná. Bylo vzato 59 vlaků se štáby korpusu a diviží, s velikými sklady vojenského a zdravotnického materiálu a potravin. Zajatců bylo několik tisíc. Naše ztráty byly 22 mrtvých a 30 raněných; středosibiřský sbor měl asi 100 mrtvých a 300 raněných. Celý následující den (19. srpna) byl věnován vyhledávání padlých a raněných a svolávání zbytků naší obchvatné

skupiny. Ještě po bitvě se celý týden scházeli houfně bolševici, za boje rozutekli do lesů, k našim oddílům na stanice a dávali se zajímat.

Odpoledne po dlouhém hledání jsme našli v lese mrtvolu podplukovníka Ušakova, všemi, zvláště úderníky, zbožňovaného, a podporučíka Staničiče. Mrtvola Ušakova byla zohavena. Kromě toho bylo zjištěno, že jeden z českých vojáků byl pod pažďm pověšen na strom, polit petrolejem, zapálen a takovým způsobem Maďary umučen. Zbytky jeho těla byly nalezeny pod stromem. Je pochopitelné, že rozjitření našeho vojska proti bolševikům a zvláště internacionalistům se ještě zvýšilo, což mnohý z Maďarů, zajatých v tomto boji, zaplatil svým životem. Tělo podplukovníka Ušakova, povýšeného právě na plukovníka, bylo 22. srpna pohřbeno ve Verchně-Udinsku a později na žádost kanských občanů převezeno do Kansku Jenisejského.

Současně s likvidací bajkalské fronty bylo lidvidováno i nepřátelské loďstvo. Úkol pronásledovat uprchlou Angaru byl dán parníčku Burjat pod velením poručíka Všetičky. Burjat vyjel 18. srpna z Listvenièného na Posolskou a odtud dále na sever. V noci z 19. na 20. srpna našel Angaru v Barguzinském přístavu, odkud po několika výstřelech Burjatu uprchla. Avšak její posádka se rozhodla vzdát Čechoslovákům, což učinila v Listvenièném. Později se vzdal i Krugobajkalec a ostatní bolševické lodě. Ztráty bolševiků byly tak veliké, že několik dní byly sbírány mrtvoly, naládány do vagonů a odváženy do lesa k pohřbení.

20. srpna po opravě obou mostů za Posolskou bylo započato s pronásledováním nepřítele, který ještě doufal najít pomoc v blízkém táboře zajatců na stanici Divisioné, asi 7 km vzdálené na západ od Verchně-Udinska. Most přes Selengu byl zachráněn náhodou naším aeroplánem. Když se totiž bolševická hlídka s komisařem v čele chystala vyhodit most do povětří, objevil se nad mostem náš aeroplán, který hlídku tak postrašil, že rychle utekla. Za mostem nás uvítali silnou palbou Čínané, opevnění na malých návrších za řekou. Bylo jich asi 1 500, ale byli tak zbabělí, že utekli, aniž vyčkali na vážnější boj. Tak se nám dostala do rukou Divisioné beze ztrát. Před zajateckým táborem nás radostně vítali maďarští a německí zajatci, kteří se dívali na náš postup a děkovali

nám za své osvobození, neboť ti, kdo nešli do Rudé armády, byli terorizováni a trpěli hladem.

TAŽENÍ NA JEKATĚRINBURK A TJUMEŇ.

Město Jekatěrinburk leží v srdci Uralu, téměř na přirozené hranici evropského Ruska s asijským. Je nejdůležitějším střediskem průmyslu i obchodu na Uralu a vzhledem k tomu je opatřeno i železniční sítí odpovídající jeho významu. Jekatěrinburk náležel též k nejmocnějším baštám sovětů. Pro důstojníky Rudé armády tam zřídili akademii generálního štábu. Bolševici ani nepřipouštěli možnost jeho ztráty, o čemž svědčí to, že v tomto uralském velkoměstě internovali bývalého cara Mikuláše s jeho nejbližší rodinou, nepokládaje odlehlý Tobolsk za naprosto bezpečný. Od Čeljabinska na sever je Jekatěrinburk vzdálen jen asi 225 km, a proto hrozilo z této strany skupině podplukovníka Vojcechovského největší nebezpečí. Dosti malá neostražitost a neúspěch na této frontě mohl mít vzápětí katastrofální následky pro celé naše vojsko, jež by bylo ztrátou Čeljabinska rozděleno na dvě části. Proto ihned po obsazení Čeljabinska byl vyslán silný oddíl po železnici na sever, aby zadržoval nápor bolševiků od Jekatěrinburku. Ač byly síly nepřítele nepoměrně větší, i zde se naše části řídily osvědčenou zásadou vzít iniciativu do svých rukou a raději útočit nežli se omezit na pouhou obranu, v níž bychom určitě museli podlehnout. Již ve dnech 8. a 9. června dochází k úporném boji mezi Argajašem a Kyštymem, kde bolševici, třebaže měli již dříve připravené pozice, byli úplně poraženi. Tím byl dobyt Kyštymský závod i stanice stejného jména.

Když byl dobyt Omsk a zničeny zbytky bolševiků mezi oddílem poručíka Syrového a mými částmi, byla poručíku Syrovému svěřena obtížná a zdlouhavá úloha vyčistit železnici Omsk-Išim-Jalutorovsk-Tjumeň-Kamyšlov-Bogdanovičí-Jekatěrinburk, což je jen přímou čárou vzdálenost asi 800 kilometrů.

Ve městě Išimi samo místní obyvatelstvo svrhlo vládu sovětů. Podobný osud stihl bolševiky též v nedalekém újezdním městě (asi naše okresní) Tjukalinsku. Takovým způsobem mohly voje poručíka Syrového již 10. června ve směru na Tjumeň pokročit až do Išimě, odkud se probíjely na Jalutorovsk. Následuje řada bojů podél železnice Išim-Jalutorovsk a rovněž Čeljabinsk-Jekatěrinburk, jakož i podél traktu spojujícího obě poslední města. Z těchto bojů byl koncem června nejdůležitější a nejúpornější u vesnice Asanovy a Sary. Vesnice Sara leží na jmenovaném traktu 60 km severně od Čeljabinska. Skončil se jako všechny rozhodné boje vítězstvím Čechoslováků. V bitvě u vesnice Sary nám chrabře pomáhaly dobrovolnické oddíly Baškyrů.

Panika, která se zmocnila sovětů v Tjukalinsku a Išimi, se rychle přenesla až do gubernského města Tobolska, ležícího 190 km severně od železnice. Řada lidových komisařů uprchla do Tjumeně, zanechavši tamější posádku jejímu osudu. Tato se bez boje vzdala nově utvořené místní vládě (před 20. červnem). Oddíl poručíka Syrového přešel k energickému postupu 28. června u vesnice Krutyje Ručky. Zahnav nepřítele za stanici Golyšmanovo, pronásledoval jej dále na západ a 2. července dobyl stanici Omutinskaja, o dva dny později stanici Vagaj. Bojů o pozice bolševiků, vybudované mezi Omutinskou a Vagajem, se společně s Čechoslováky zúčastnila též ruská vojska. Zatímco Rusové úporně útočili frontálně na západ od stanice Omutinské, československé oddíly po hlubokém obchvatu jižně od trati podnikly útok přímo do týlu nepřítele na stanici Vagaj. Po úporném boji, v němž padlo přes 150 Maďarů, byla stanice Vagaj dobyta, a tím byl boj rozhodnut. Bolševici ztratili pancéřový automobil, jakož i obrněný vlak, zapálený ohněm našeho broněviku. Jsouce pronásledováni Čechoslováky, 11. července opustili město Jalutorovsk již téměř bez boje a prchali k Tjumeni, silně poškozujíce traf i železniční mosty. Avšak narychlo organizované technické oddíly bystře odstranily i tyto překážky.

Rudá vojska se postavila na odpor teprve na řece Pyšmě, přetínající železnici Jalutorovsk-Tjumeň asi 30 km jihovýchodně od Tjumeně. Druhé pozice měli připraveny, jak se později ukázalo, u stanice Antipina asi 10 km před Tjumení. Kromě toho byla v Tjumeni zanechána k ochraně města dosti silná posádka, aby se zamezilo povstání místního obyvatelstva nebo nenadálému útoku nějakého partyzánského oddílu.

Naše vojsko spolu s ruskými dorazilo k řece Pyšně již 13. července. Hlavní boje byly svářeny o brod nedaleko železnice u vesnice Bogandinskoje, již se bolševici několikrát pokoušeli vyrvat z našich rukou. Mezitím byly provedeny pobočné operace, v nichž jsme ovládli vesnici Sazanovskoje, ležící na řece Tuře a na traktu Tjumeň-Tobolsk asi 45 kilometrů na východ od Tjumeně, dále vesnice Zvyrjanskoje a Červiševo, jež jsou na řece Pyšně západně od Bogandinskoje, první 24 km, druhá pouze asi 20 km jižně od Tjumeně. Konečný útok na stanici Bogandinskoje byl proveden 19. července a skončil se pro nás vítězně. Porážka bolševiků byla rozhodná. Poněvadž most přes řeku Pyšnu byl porouchán, naše oddíly spolu s kozáky přebrodily řeku a začaly pronásledovat nepřítele, tísněného kromě toho od jihozápadu menším oddílem červiševských. Bolševici, nepokusivše se ani hájit pozice u Antipina, nasedli do vlaku, stojícího na nedaleké zastávce, a prchali přes Tjumeň ke Kamyšlovu. Panika se přenesla i na tjumeňskou posádku. Část z ní uprchla rovněž po železnici, část po řece Tuře*) na severozápad. V patách bolševiků vnikli do Tjumeně 20. července kozáci s našimi. Kromě jiné kořisti na tjumeňském nádraží zanechali bolševici asi 20 lokomotiv. Město Tjumeň náleží k nejstarším sibiřským městům; bylo založeno ve druhé polovině 16. století. Před válkou mělo asi 30 000 obyvatel a bylo důležitým obchodním střediskem. Před výstavbou sibiřské magistrály bylo konečným bodem evropské železnice, vedoucí přes Jekatěrinburk, jejíž náklady se překládaly v rozsáhlých přístavištích řeky Tury na parníky. Tjumeň má dosti dobré loděnice. Před bolševickým převratem byla sídlem vojenského okruhu. Před svým útěkem z Tjumeně bolševici hromadně loupili.

Hlavní síly skupiny plukovníka**) Syrového pronásledovaly nepřítele podél železnice z Tjumeně na západ, menší oddíl byl vyslán po řece Tuře. Ke 23. červenci jsme postoupili od Tjumeně o 40 km až do stanice Karmat, druhého dne opět ještě o 30 km západněji až za stanici Tugulimskaja a 26. července až do stanice Poklevskaja

*) Řeka Tura, přítok Tobolu, je splavná od města Verchoturje. Město Tjumeň je na ní nejvyšším přístavem. Zprava nedaleko vesnice Sazanovskoje se do ní vlévá řeka Pyšna.

**) Poručík Syrový byl povýšen koncem června na plukovníka.

asi 110 km západně od Tjumeně. Další útěk rudých se dál ještě chvatněji, poněvadž ztrátou své hlavní základny, města Jekatěrinburku – jež bylo plukovníkem Vojcechovským vzato 25. července – byli úplně odříznuti. Kromě toho byli tísněni ještě z jihu třetí skupinou, operující od města Šadrinska a Dalmatova, takže jim zůstávalo jediné východisko po železnici z Bogdanovičů přes Jegoršino. Město Kamyšlovo bylo dobyto 27. července. Bojovalo se o ně v několika okolních vesnicích. Krasnoarmějci uprchli jednak na sever po cestě k městu Irbitu, jednak na západ po dráze k Bogdanovičům. Potom již bez boje se tjumeňská skupina spojila 29. července na stanici Bogdanovičí s oddíly plukovníka Vojcechovského, postupujícími od Jekatěrinburku, čímž byla operace plukovníka Syrového zakončena. O několik hodin dříve se k částem plukovníka Vojcechovského připojila třetí šadrinská skupina.

Újezdní město Šadrinsk má asi 12 000 obyvatel. Šadrinský újezd je bohatý zejména svými přebytky obilí, odesílanými na trh do Jekatěrinburku. Železnice, projektovaná z Kurganu od sibiřské magistrály přes Šadrinsk, Dalmatovo, Sinarskou, Bogdanoviče, kde protíná dráhu Jekatěrinburk-Tjumeň a jde dále na sever přes Jegoršino do Alapajevska, není ještě z Kurganu do Šadrinska vybudována, takže Šadrinsk je dosud její konečnou jižní stanicí.

Koncem června byla hlavně z ruských dobrovolníků organizována výprava, jež s několika našimi byla vyslána proti Šadrinsku.

Dobyli ho bez velkých obtíží 1. července, čímž byla získána alespoň malá základna pro další operace. Ty směřovaly jednak k vyčištění bolševiky hustě zalidněného okolí, jednak po železniční směrem na městečko Dalmatovo a uzlovou stanici Bogdanoviče. Třebaže tato výprava byla číselně dosti malá, její úspěchy musely znepokojovat tjumeňské bolševiky, zvláště později, když na řece Pyšně utrpěli rozhodnou porážku, neboť naše šadrinská skupina, dobyvši 12. července městečko Dalmatovo, vyháněla bolševiky ze všech okolních míst a tísnila je na sever a severovýchod ke Kamyšlovu. Větší nepřátelský oddíl, ustupující od Dalmatova a čítající asi tisíc mužů, byl opětně na hlavu poražen 21. července u vesnice Tamakulskoje, jež je 50 km na jihovýchod od Kamyšlova. Současně se dal na ústup bolševický oddíl, vyklidiv stanice Katajskoje, Čuga a Kolčedan. Našemu postupu silně bránilo deštivé počasí

a značné poškození tratě. Ale i tyto překážky byly překonány. Ráno 29. července byli bolševici donuceni prchnout ze stanice Bogdanovič na sever po dráze k Jegoršinu, zanechavše na stanici parostroje i vagony, 2 obrněné vlaky, 2 děla, 7 kulometů a mnoho jiných zbraní i střeliva. Jejich zmatený útěk lze snadno pochopit, neboť byli tísněni námi již ze tří stran: od Tjumeně, Sinarské a od Jekatěrinburku. Tím traf Omsk-Tjumeň-Jekatěrinburk byla celá v naší moci. Naše spojené části vydaly z Bogdanovičů oddíl, aby pronásledoval nepřítele na sever k Jegoršinu. Výprava, jež pronásledovala bolševiky z Tjumeně po řece Tuře téhož dne, 29. července, dobyla město Turinsk, odkud vede dráha přes Irbit a Jegoršino do Jekatěrinburku. V turinském přístavu byly ukořistěny všechny parníky a vlečné lodě, odvezené bolševiky z Tjumeně.

Postup vojsk plukovníka Vojcechovského na město Jekatěrinburk počátkem měsíce července se musel omezit na udržení již obsazeného území a na menší potyčky výzvědných čet, jelikož všechno úsilí bylo namířeno na dostižení povolžské skupiny plukovníka Čecha. Větší akce nebylo možné podnikat, jelikož se nedostávalo oddílů k tomu potřebných. I po dobytí uzlové stanice Berďaušе, odkud vychází odbočka na sever, protínající ve stanici Grabovo v přímé čáře vzdálenosti 180 km trať Jekatěrinburku-Grabovo-Krasnoufimsk-Sarapul-Kazaň*), a dále o 20 km severněji ve stanici Kuzino trať Jekatěrinburk-Kungur-Perm-Vjatka, byla proti severu vystavěna pouze silnější clona. Teprve po spojení u Mirjaje bylo možné přikročit k energickému nástupu proti Jekatěrinburku.

Postup se dál třemi směry podél trati Čeljabinsk-Jekatěrinburk, jakož i po traktu spojujícím obě města. Avšak hlavní útok byl proveden podél bočních dráhy Berďaušе-Grabovo-Kuzino, aby byl současně odříznut nepřáteli přímý ústup na Kungur-Perm, což se

*) Úsek Jekatěrinburk-Grabovo, asi 5 km dlouhý, nebyl ještě dostavěn, což však nepřekáželo spojení s Jekatěrinburkem, jelikož vlaky objíždějí po trati Jekatěrinburk-Kuzino-Grabovo a dále ke Krasnoufimsku. Úsek dlouhý skoro půldruhého sta kilometrů, jehož středem je asi město Kranoufimsk, byl rovněž nehotový, avšak byl později, od 15. února do 15. května, dostavěn železničním oddílem sibiřské armády, takže bylo možné jet vlakem z Jekatěrinburku přes Krasnoufimsk až k městu Sarapulu, kde přes řeku Kamu, širokou více než jeden kilometr, bylo třeba vagony převážet na lodích, jelikož železniční most byl zničen při ústupu bolševiků.

úplně zdařilo. Již 8. července byl proveden smělý nálet naší výzvědné čety s kozáky hluboko do týlu bolševiků na jejich stáb na stanici Nazepetrovsk, ležící na poloviční cestě z Berďaušе do Grabova. Přitom padl bolševický velitel tohoto úseku, komisař Bakin, i náčelník jeho štábu. Rovněž se úspěšně rozvíjela činnost našich výzvědných čet severně od Kyštymě i podél traktu, kde byl nepřítel jimi vytlačen z celé řady vesnic na kyštymském úseku. 14. července jsme dobyli po třídenním boji zastávku Jekaza, kde rudogvardějci zanechali 2 děla, 12 kulometů, 70 koní, 7 kuchyní, mnoho nábojů, pušek a jiného válečného materiálu. Po této porážce nepřítel vyklidil východnější ležící závod Kislimskij i stanici Mauk a ustoupil na sever k Verchně-Ufaleji. Téhož dne na úseku Nazepetrovském byl sveden rozhodný boj o stanici Nazepetrovsk a o železářské závody stejného jména.

Boj o Nazepetrovsk byl velmi úporný. Nedaleko na sever je větší železniční most přes řeku Ufu, na níž na pravém břehu leží Nazepetrovské hutě. Cesta vedoucí ze stanice do hutí přechází řeku po dřevěném mostu a z Nazepetrovska vede přímo na východ do závodu verchněufalejského, ležícího při dráze Čeljabinsk-Jekatěrinburk. Stanici hájilo asi půlčtvrtého tisíce bolševiků, mezi nimiž bylo mnoho Maďarů a Estonců, se dvěma obrněnými vlaky, 8 děly a více než 50 kulomety. Přebělhlí a vyzvědači mluvili dokonce o 160 kulometech, což se mi však zdá nepravděpodobné. První nastupující kolona obešla nepřítele zleva, rozebrala v týlu trať a zaujala železniční most, jejž uhájila neporušený. Naše druhá kolona útočila frontálně z jihu na stanici, před níž bolševici měli vyryty dvě řady zákopů. Poražený nepřítel se dal na útěk po dráze na sever, pokoušeje se prorazit naši obchvatnou skupinu. Ta však vydržela všechny jeho čtyři zoufalé útoky a bolševikům nezbylo než prchat pěšky přes Nazepetrovský závod na východ k Ufaleji. Avšak u dřevěného mostu přes Ufu byli přivítáni ohněm našeho třetího oddílu, jenž jim způsobil největší ztráty a dovršil jejich zmatek, takže k Ufaleji se již dostaly jen dezorganizované zbytky nepřítele. Na stanici jsme ukořistili oba obrněné vlaky se třemi děly a kulomety a jedno dělo za stanicí. Ešalony bolševiků, plné nábojů a výbušných látek, byly naší střelbou zapáleny a většinou shořely. Naše ztráty byly 40 raněných, nepřítel jen na mrtvých ztratil přes 300 mužů.

Vítězství v Ňazepetrovska i před stanicí Mauk u zastávky Jekaza znamenají zlomení největšího odporu jekatěrinburských bolševiků, kteří si nadále odnášejí porážku za porážkou. Za tři dny po útěku od Jekazy byli donuceni ustoupit i ze stanice Ufalej. Pokus bolševiků stůj co stůj znovu dobýt Ňazepetrovska skončil 18. července úplnou porážkou lotyšského pluku, za tím účelem vysланého před stanici Araslanovo. V boji padl i velitel jejich pluku a ukořistili jsme opět 7 kulometů, 1 malorážní dělo a mnoho válečného materiálu. Lotyši uprchli nejen ze stanice Araslanovo, nýbrž ještě přes stanici Gramatucha, Michajlovský závod (hnědelové hutě jako téměř ve všech závodech v okolí) dále na sever.

Velké neúspěchy bolševiků na obou tratích měly vliv též na náladu jejich vojsk, čelících baškyrsko-ruským oddílům, postupujícím proti Jekatěrinburku podél traktu od Čeljabinska. I zde se dali na kvapný ústup. Po porážce u Araslanova se bolševici omezili pouze na ničení stanic, tratí a telegrafních vedení. Přesto však byli rychle pronásledováni. Náš předvoj již 18. července vnikl do stanice Nižně-Serginskaja u hutí stejného názvu a 20. července, když prošel stanicemi Atigskaja (rovněž hutě) a Družinino, zmocnil se křižovatky Grabova, jež byla bolševiky úplně zdemolována. Druhého dne jsme došli do železničního uzlu Kuzina, který je asi 75 km na západ od Jekatěrinburku. Tím byl bolševikům znemožněn ústup z Jekatěrinburku na Permi i Kalino. Téhož dne jsme postoupili na kyštymském úseku z Ufaleje do stanice Poldněvaja. Půlkruh našich vojsk, obepínajících Jekatěrinburk, se denně zužoval. Od Kuzina byly vysílány zástavy po tratích směrem ke Kalinu a Permi, aby chránily náš týl při postupu proti Jekatěrinburku. Obsadily stanice Utku a Sabik. Pád Jekatěrinburku nebylo již možné odvrátit. 22. července bolševici ustoupili ze stanice Bilimbaj a druhého dne se pokusili zadržet náš rychlý postup u stanice Revdinského závodu, 42 km na západ od Jekatěrinburku, jíž jen za tím účelem, aby mohli zakončit evakuaci města. Avšak ani tento pokus se nezdařil. Na stanici Revdinské došlo 23. července ke krátkému boji, v němž jsme vzali 400 zajatců, bolševický ešalon, 15 kulometů, mnoho patron a několik set ručnic. Rovněž byl zničen bolševický obrněný automobil. Z našich padli pouze 3 a raněno bylo 5 mužů.

Druhého dne byl podniknut konečný nástup na Jekatěrinburk. Město bylo obklíčeno ze tří stran, jižní, západní a severní. Traťové, vycházející z nádraží Jekatěrinburk II. na sever k Tagilu, byla rovněž poškozena naším jízdním oddílem, takže všechny zůstal pouze směrem k Bogdanovičům a Jegoršinu, kam prchaly zbytky bolševiků, poražených u Tjumeně. 25. července v 1 hodinu odpoledne bylo celé město naše. K vážnějšímu boji již nedošlo, neboť kdekdo z rudogvardějců se snažil co nejrychleji zachránit větškem. Na naší straně padl pouze 1 důstojník a 3 vojáci byli raněni. Bolševici zanechali ve městě spousty rozháraných ručnic, asi 25 kulometů a mnoho válečného materiálu. Poslední vlaky, připravené k vyklizení, musely rovněž zůstat na nádraží. Dělostřelectvo, svou akademií generálního štábu a mnoho cenných věcí vyvezli již dříve, vidouce, že město neudrží. Rovněž carskou rodinu několik dní předtím povraždili. Vojsko, stojícímu proti oddílu praporčíka Čily, postupujícímu po trati z jihu od Kyštymě, komisař Bělický, pomocník vrchního velitele jekatěrinburské fronty Berezina, před svým útěkem nařídil ustoupit rovněž k Bogdanovičům.

Oddíl praporčíka Čily zatím 24. července postoupil do stanice Mramorskaja a 26. července v 7 hodin ráno vkročil rovněž do Jekatěrinburku.

Jekatěrinburské obyvatelstvo připravilo našim vojskům nadšené ovace. Nelze ani popsat, co vytrpělo před jejich příchodem. Nebyla jedna zámožnější rodina, aby neoplakávala někoho ze svých příslušníků, zavražděných bolševiky. I starci byli hnění na pozice k rytí okopů proti Čechoslovákům. Kromě toho 10 nejvážnějších občanů bolševici odvezli s sebou jako rukojmí.

Vypraždňování přeplněných nádraží a oprava zničené trati trvala několik dní, přičemž ochotně pomáhal místní železniční personál i obyvatelstvo. Vítězným vojskům však nemohl být dopřán klid. Bylo třeba jednak vyčistit alespoň nejbližší okolí od potulujících se rudogvardějců, jednak pronásledovat jejich hlavní oddíly všemi směry, kudy utekli. Tím se naší značně roztříštili, neboť místo dosavadních dvou hlavních úseků nám vzniklo dobytím Jekatěrinburku pět, a to: 1. trať Grabovo-Krasnoufimsk, 2. Kuzino-Kungur-Perm, 3. Kuzino-Kalino, 4. Jekatěrinburk-Tagil-Kušva, 5. Jekatěrinburk-Jegoršino. Kromě toho byl vyslán šestý oddíl na

východ proti Bogdanovičům v ústrety naší šadrinské a tjumeňské skupině. Vzhledem k malému počtu našeho a ruského vojska jsou další výkony, korunované ustavičnými vítězstvími, přímo podivuhodné. Bylo třeba rychle posílat jednotlivé oddíly z úseku na úsek, čímž se stávalo, že často táž část v jednom dni zvítězila na dvou úsecích.

Za takových okolností nezůstal ovšem v Jekatěrinburku kromě nejnutnějších strážních oddílů a raněných ani jeden zbytečný voják. O tom bolševické vrchní velení dobře vědělo a Berezin pomocí maďarských důstojníků vypracoval nový plán, chtěje se zmocnit přímo Jekatěrinburku, a odříznout tak naše zezadu. Na traktu, vedoucím z Jekatěrinburku na severovýchod do Něvjanska, se počaly sbírat bolševické skupiny a neočekávaně v počtu 3 000 mužů počaly rychle postupovat na Jekatěrinburk ze severu od vesnice Baltym, vzdálené pouze 15 km. Nebylo proti nim koho poslat. Ve městě mezi civilním obyvatelstvem nastala přírozená panika. Někteří počali i utíkat, místo aby přiložili pomocnou ruku k ochraně. Bylo vidět, jak se příliš brzy oddali radovánkám a jásotu nad osvobozením, a ne organizační práci.

Obyčejný zjev ve všech městech. Za čtrnáct dní dovedli zformovat pouze tři neplné důstojnické roty, a ty byly vyslány zadržet blížící se bolševiky. Zmohly by málo proti mnohonásobné přesile nepřátel, počínajících si kromě toho tentokráte podle všech pravidel moderního válečnictví.

Bolševici, vyzbrojení velkým počtem kulometů a silným dělostřeleckvem pod vedením komisaře anarchisty Žebeněva, již prošli vesnicí Baltymem. Jejich předvoj byl již 4 km od města u vesnice Pyšmy, když 9. července zasáhli do boje Čechoslováci, vedení podkapitánem Žákem. Den předtím většina těchto bratří dokončila vítězný boj na trati Kuzino-Kalino, dobyvši stanici Kyn, Kumyš a Kormoviščе, přičemž byl po houževnatém odporu úplně zničen německo-maďarský oddíl 700 mužů, vzaty 3 vlaky, z nichž jeden obrněný, 3 děla, 1 bombomet a množství ručnic i nábojů. Nyní byli narychlo povolání zachraňovat Jekatěrinburk a opět je očekávala perná práce.

Oddíl podkapitána Žáka se skládal z roty údorníků a části 2., 3. a 6. pluku, eskadrony kozáků a tří baterií dělostřelectva. Sotva byl

vyložen z vagonů, ihned nastoupil pochod od nádraží po traktu na sever a zanedlouho bylo slyšet ve městě rány výstřelů. Boj byl neobyčejně urputný. Nepřítel utrpěl velmi těžké ztráty a byl opět donucen k ústupu až za Baltym do vesnice Mostovaja, 35 km severně od Jekatěrinburku. Nepomohly mu ani trojité řady zákopů, vyryté před Baltymem, ani dobré vedení maďarských a německých důstojníků. Nemenší důmysl a chrabrost našich zvítězily. Ale přece jen se ústup bolševiků dál tentokrát podle plánu, v pořádku. Vůbec od té doby je možné pozorovat značné zlepšení v jejich taktice.

Takovým způsobem bylo nebezpečí hrozící Jekatěrinburku šťastně zažehnáno. Bylo to současně mene-tekel jeho bezstarostnému obyvatelstvu.

SPOJENÍ S VLADIVOSTOCKOU SKUPINOU ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK.

Po obsazení zajateckého tábora Berezovky a města Verchně-Udinska se oddíly sovětských vojsk rozprchly a k jejich spojení již nedošlo. Hlavní oddíly se stáhly k Trojickosavsku a k hranicím čínského Mongolska. Jenom nepatrný zbytek rudých ustupoval po trati na východ od Verchně-Udinska. Tento oddíl, pálící a vraždící po své cestě, nás začínal jenom technickými překážkami, spalováním mostů, ničením nádražních vodáren, poškozováním tratí atd. až ke stanici Čitě, vzdálené asi 520 verst na východ od Verchně-Udinska. Velitel frony Golikov zůstal skoro bez vojska. Chtěl se sice opevnit ještě za městečkem Petrovskými závody na Jablonecké pahorkatině, ale zbytky vojska nebyl schopen zadržet. Ve stejné situaci se ocitl i populární velitel protisemjonovských vojsk Lazo s náčelníkem štábu Andrejevem. Zatím sovět v Čitě vlivem špatných zpráv z fronty a blízkosti Čechoslováků ztrácel půdu pod nohama. Více a méně vážný se ukazoval vliv mobilizovaných a zabajkalských kozáků a jejich nenávist k sovětům a k jejich vojenské opoře – Maďarům – a sovět vida, že na odpor proti mým postupujícím silám nemůže ani myslet, 24. srpna spěšně vyklidil město a vzal s sebou 300 pudů zlata ze státní banky. Ve městě nastalo loupení a krádeže ustupujících rudých a místních vyvrhelů.

Naše vojska vstoupila do města 26. srpna. Pronásledování nepřítele vzala na sebe ruská vojska, zesílená 10. a 11. rotou 7. československého pluku. Tyto síly pak dojely na stanici Kuengu, 308 verst východně od Čity, odkud se české setniny daly na pochod po odbočce na Strjetěnsk. Odtud nastoupily další pochod po řece Šilce, aby zaskočily nepřítele na amurské dráze na stanici Tiptugary dříve, než dojedou ruské části od Kuengy. Nepřítel byl u stanice Tiptugary rozprášen po malé přestřelce a naši se vrátili do Čity, aby byli dopraveni na západní frontu na pomoc československým vojskům na Volze, jimž se začínalo vést nevalně.

Na přemožení bolševických sil u mongolských hranic byl na jih vyslán zvláštní oddíl plukovníka Ziněviče, složený z 1. praporu 6. pluku podkapitána Jaroše, české baterie podkapitána Netíka se dvěma děly, oddílu kozáckého a jenisejského pluku. Československé oddíly začaly postupovat 27. srpna po traktu na vesnici Muchino, ruské vyjely současně na parnících po řece Selenze. 30. srpna československé oddíly obsadily Selenginsk, kde byly radostně vítány obyvatelstvem. Nepřítel ustoupil až k samému Trojickosavsku. Maďarům velel Lavrov a Rusům-bolševikům Karandašvilly.

V Seleginsku byly úlohy ruských a československých vojsk vyměněny: československé nyní pluly po řece. V noci na 31. srpna byli bolševici hlášeni 7 km před námi. Avšak po malé potyčce s našimi kozáckými vyzvědači, kteří šli zároveň s námi, museli bolševici ustoupit. 1. září přijel československý oddíl do Biljutaj. Bolševici byli tehdy v Usť-Kjachtě. Když jsme se přibližovali, zahájili po nás palbu z děla. Ale brzy utekli po pravém břehu řeky Džidy do pohraničních hor, zanechavše nám jako kořist: 4 parníky, 2 vlečné lodě a různé zásoby vojenského materiálu. K večeru došly ruské oddíly do Trojickosavska, kde se Lavrovův maďarský oddíl s počtem 1 300 lidí, nepohodnuv se s bolševickými Rusy, vzdal. Město s nadšením uvítalo naše voje; zůstaly tam do 10. září, kdy se vydaly na zpáteční cestu po řece Selenze.

Mé ostatní oddíly obsazovaly stanice mandžské dráhy až do Olovjané, kde 31. srpna narazily na první hlídky esaula Semjonova, předzvěst naší vladivostocké skupiny. Spojení s ní bylo uskutečněno 1. září 1918. Na druhý den se sjely v Olovjané všechny

štáby, můj, generála Diterichse a atamana Semjonova. V Olovjané byly řešeny nejbližší politicko-vojenské otázky, při kterých kromě mne, generála Diterichse, plukovníka Kadlece a atamana Semjonova, byl též předseda Zatímní sibiřské vlády Petr Vologodský a zástupci spojenců. Další cesta do Vladivostoku byla už cestou slavnostní.

MÍROVÁ DELEGACE VLADIVOSTOCKÉ SKUPINY.

Vladivostocké skupině, jež podle usnesení kolegia, jsouc východně od Omska, byla složený z mnoha velení, bylo od nás různými cestami posláno několik rozkazů, aby se zmocnila Vladivostoku a šla s bojem nám vstříc. Do ní byly také hlášeny největší naděje, poněvadž podle mínění nás všech mohla, jsouc počtem největší, čítajíc 14 000 mužů, vykonat mnohem více než naše jednotlivé oddíly, čítající od Omska po Irkutsk sotva 4 000 mužů. Tím spíše, poněvadž nám bylo známo, že na Dálném východě již delší dobu bojují s bolševiky ataman Semjonov a generál Chorvat.

Je tedy pochopitelné, jak velké bylo zklamání, ba přímo rozhořčení našich bratří, když se dověděli, že vladivostocká skupina, zatímco my jsme již měli ve své moci celou Sibiř od Uralu až do Nižně-Udinska, dosud ještě nevystoupila a nečinně přihlíží tomu, jak bolševici proti nám odvážejí z Vladivostoku síly a zásoby střeliva i zbraní. Neurčité zprávy, docházející k nám přes frontu, svědčily o tom, že naše vladivostocká posádka hoří nedočkavostí, až jí bude dán povel přijít nám na pomoc, že však generál Diterichs a členové OČSNR, Dr. Girsa, Hurban, Houska a Špaček, dlející ve Vladivostoku, své svolení k vystoupení nechtějí dát.

Věděli sice určitě, že na západ od Irkutska se již bojuje, avšak jsouce naprosto přesvědčeni o nemožnosti našeho vítězství a kladouce největší důraz na direktivy profesora Masaryka nemíchat se do ruských věcí, zadržovali své vystoupení a snažili se všemožně zprostředkovat mezi bolševiky a námi mír.

Dovolávat se hesla profesora Masaryka bylo, myslím, v této době nevhodné. Od jeho odjezdu z Ruska se chování bolševické

vlády k nám velmi změnilo a my jsme byli donuceni sáhnout k sebeobraně, kterou by jistě schválil i profesor Masaryk, kdyby byl býval přítomen.

V polovině června byla vyslána vladivostockým kolegiem na naši východní frontu mírová delegace. Jejím vůdcem byl jmenován původně člen OČSNR Špaček, jenž však večer před odjezdem onemocněl. Místo něho byl určen správce vojenského odboru praporčík V. Houska. Ve Vladivostoku tenkrát ještě nebylo známo, že čeljabinským sjezdem byl zvolen výkonný výbor a že tím vlastně pravomoc členů OČSNR přestávala. Rovněž tam nedošly mé informace a rozkazy. Delegace praporčíka Housky ujednala 23. června v Irkutsku s Centrosibiří smlouvu, v níž byly tyto podmínky: 1. Měli jsme vydat všechny zbraně až na tolik, kolik bude určeno místní komisí, složenou ze zástupců našich a Centrosibiře (asi 30 ručnic na vlak). 2. Ke každému vlaku měl být přidán bolševický komisař. 3. Vzájemně měli být dáni rukojmí. 4. Bolševici nám zaručují všemožnou podporu jak v otázce projetí, tak i v zásobování. 5. Bolševici se zavazují rozšířit platnost dohody na naše vojenské skupiny, stojící západně od Omska, jakož i osvobodit všechny uvězněné příslušníky našeho vojska, mezi nimi též Maxu, Markoviče a Janíka. Též centrální organizace sibiřských zajatců (Němců a Maďarů) nám oficiálně přislíbila, že našemu odjezdu nebude překážet.

Za dva dny přišel ke mně přes bolševickou frontu ze stanice Chinguj do Nižně-Udinska parlamentář vladivostocké mírové delegace, podkapitán JUDr. Kleveta, oznamuje mi účel delegace a její irkutskou smlouvu.

Jaké by mohly být následky, kdybych přistoupil na vyjednávání? Věřím, že bolševici, jsouci mezi mou frontou a Vladivostokem, by tyto podmínky tentokrát velmi rádi splnili. Ovšem nikoliv z lásky k nám – ukázali ji jasně dříve – nýbrž z obavy, aby vystoupení Čechoslováků, dříve jimi podceňovaných, neučinilo konec jejich vládě. Kdo však znal vzájemné vztahy Centrosibiře k radě lidových komisařů v Moskvě, tomu bylo jasné, že mínění nebo závazky učiněné Centrosibiří nebyly směrodatné pro Moskvu a naopak. Jelikož jsme tenkrát ještě nebyli spojeni s většinou první divize, bojující mezi Uralem a Volhou, nebylo možné mluvit

o uzavření míru s Centrosibiří, poněvadž tím bychom uvolnili všechny bolševické síly bojující proti skupině našich vojsk, postupující od Čeljabinska na západ vstříc Čečkovým vojskům, jejichž situace byla i tak velmi obtížná. Zatímco my bychom vyjednávali s nepřítelem, na jedné frontě poraženým, další bychom mu možnost soustředit na druhé frontě proti Čečkově skupině nové síly a rozdrtit ji. Bolševikům, poraženým u Nižně-Udinska, bychom dali čas opět shromáždit proti nám nové vojsko. Kromě toho mně bylo čeljabinským výkonným výborem nařízeno probít se co nejrychleji do Vladivostoku, neměl jste tedy ani právo pouštět se do jakýchkoliv vyjednávání.

Z těchto důvodů jsem odmítl jednat s delegací, zvláště když sám podkapitán Dr. Kleveta, její parlamentář, když mu byly vysvětleny příčiny boje s bolševiky a situace našeho vojska, napsal Houskovi dopis, v němž mu oznamuje, že se dobrovolně zříká svého členství v delegaci, jež prý ani není vyslána vladivostockým vojskem, nýbrž neprávem sestavena samým Houskou. Dále Housku obviňuje z bolševické politiky a uzurpátorství a upozorňuje jej na zhoubné následky jeho jednání, které by mohly mít za následek druhé Lipany. Jeho výpovědi pobouřily vojsko proti delegaci a zvláště proti praporčíku Houskovi. Neměli jsme příčiny jim nevěřit, neboť tím se mnoho vysvětlovalo, zejména ono nám nepochopitelné otálení vladivostocké skupiny. Proto jsem ani Houskovu delegaci, v níž kromě českých členů byli též Rusové-bolševici, nepustil k sobě přes frontu. Dnes však, když se již mnoho vyjasnilo, nelze vinit jen praporčíka Housku, jenž jednal podle rozhodnutí vladivostockého kolegia. Vyslání mírové delegace nám snad mohlo být osudné, kdyby duch vojska tenkrát nebyl jednotný. Vladivostocké kolegium, nejsouc informováno, se nás snažilo zachránit v těžké situaci vyjednáváním a tím stůj co stůj zachovat direktivy vrchního velitele profesora Masaryka. Zatím však se i ve Vladivostoku situace změnila a ještě dříve, než se vrátila mírová delegace, kolegium dalo povel k vystoupení.

STRUČNÝ PŘEHLED BOJŮ VLADIVOSTOCKÉ SKUPINY ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK.

Vladivostocká skupina se skládala z 11 setnin 8. slezského, z celého 5. pražského, ze 6 setnin 7. tatranského pluku, z části 2. záložního pluku, z 2. inženýrské a telegrafní setniny a z dělostřeleckého parku, celkem 14 000 mužů. Její vystoupení se počíná 29. června roku 1918, kdy generál Diterichs, jejž velitel, jinak náčelník štábu československého armádního sboru, podal radě dělnických a vojenských zástupů v Vladivostoku ultimátum, aby do hodiny byla odzbrojena veškerá rudá posádka ve Vladivostoku. Toto ultimátum mělo příčinu v stále se stupňujících přípravách bolševiků k napadení našich oddílů, k čemuž podle zpráv vyzvědačů směřovalo stahování bolševických sil z Chabarovska, Blagověščenska a z druhých měst k Nikolsk-Ussurijsku a k Vladivostoku, jakož i rychlé odklízení veškeré výzbroje a střeliva z obvodu vladivostocké pevnosti. V posledním čase se kromě toho bolševičtí agitátoři chovali drzeji a drzeji k našim oddílům, agitujíce mezi našimi na rozkaz sovětu pro vstup do Rudé armády, bojující s našimi bratry na západě. Bylo jasné, že sovět na oko předstírá smířlivou a mírumilovnou politiku a staví se přátelsky k členům Odborcky národní rady, jsoucím ve Vladivostoku, ale za zády chystá zradu a napadení. Ač lze vysvětlit, proč členové OČSNR ve Vladivostoku proti němu tak dlouho nevystoupili, je jisté, že to náš úkol ztížilo a že proto byly i větší ztráty na draných životech bratří. Kdyby vladivostocká skupina vystoupila současně s námi nebo alespoň po našich prvních vítězných bojích, byla by lehce dobyla Vladivostok, probíjela by se mnohem lehčeji na západ a mohla by nám přijít na pomoc alespoň do Irkutska. Spojení s ní mohlo být získáno dobře o celých 6 neděl dříve a potom by bývala po včasném převezení vojsk na Ural docela jiná a výhodnější situace na frontě generála Syrového. Kromě toho by se ocitly v našich rukou všechny zbraně, které bolševici odvážali kvapem z Vladivostoku před očima naší tamní skupiny a které užívali proti nám. Včasným vystoupením vladivostocké skupiny by bolševici byvali tak rozdrobeni na mnoho front, že by neměli čas ke koncentraci a formování nových sil. Začáteční nečinnost vladivostocké skupiny jsme

zaplatili velice těžce: má skupina bojem na Bajkalu a hlavně ztrátou drahocenného času po zboření tunelu č. 39 a skupina na Uralu a Povolží velikými obětmi a ztrátou iniciativy. Další důsledky si lze domyslet. Kdyby byla vladivostocká skupina včas převezena na Ural, byli bychom jistě bolševiky zničili, a tím osvobodili od jejich útisku celou Rus, a to by pro nás snad znamenalo i rychlý a vítězný návrat do Čech. To jsou ovšem jen dohady, ale myslím, ne bezpodstatné.

29. června 1918 současně s podáním ultimáta byl Vladivostok obklíčen našimi vojáky a izolován od bolševických sil, které stály v Nikolsk-Ussurijsku. Když do stanovené lhůty nedošla odpověď na ultimátum, oddíly 5. a 8. pluku vešly do města a odzbrojily posádku 1 200 mužů, která se i se sovětem vzdala. Jen oddíl Maďarů a Němců se pod velením jakéhosi německého důstojníka opevnil v budově štábu pevnosti před nádražím. Budova byla k večeru zničena a obhájci byli pobiti. Ještě týž den byl vyslán prapor 8. pluku po trati na západ, aby zachránil větší tunel na 40. km od Vladivostoku. Prapor se setkal v tunelu s přednímí bolševickými hlídkami a po krátkém boji tunel obsadil. Vystoupení vladivostocké skupiny bylo podporováno spojenci. Spojenci ji počali zásobovat zbraněmi a střelivem. Japonci přikročili k soustřeďování svých sil ve Vladivostoku na pomoc našim. 1. července byly vypraveny dva prapory 8. pluku na severozápad proti Nikolsk-Ussurijsku a oddíl 7. pluku byl odeslán po železniční odbočce z Okeanské na severovýchod, aby vypudil bolševiky z dolů ve Škotové a Sučanech. Na druhý den byl poslán na západ ještě 5. pražský pluk. 3. července narazil na nepřítele v sopkách při zátoce řeky Sujfun, jihozápadně od Nikolsk-Ussurijska. Naše síly byly asi 2 000 mužů, 9 kulometů a 1 dělo. Síly nepřítele asi 3 000 mužů, 3 děla a 2 bronzěviky. Po boku nepřítele bojoval proti nám též oddíl Čechů-zběhů, asi 150 lidí. Byla svedena skoro dvoudenní krvavá bitva, při které nepřítel mnohem silnější a lépe vyzbrojený byl poražen a dal se na útěk k Nikolsk-Ussurijsku a dále po amurské dráze na Chabarovsk, na svou hlavní základnu na Dálném východě.

5. července vtáhla naše vojska do Nikolsk-Ussurijska. Část 8. pluku tam zůstala jako posádka a druhá část odjela dále na západ po mandžuské dráze ke stanici Pohraničná, poblíž které byla

vojska atamana Kalmykova a generála Chorvata. Mandžuská dráha je totiž čínským územím; tam se uchýlili mnozí ruští důstojníci a protivníci bolševiků, aby formovali proti bolševikům svá vojska, s nimiž potom konali výpady na ruské území. Jako zde na východě Chorvat a Kalmykov, tak si na západním konci této dráhy počínal ataman Semjonov, dělaje výpady z Mandžuska proti Čitě.

5. československý pluk po dobytí Nikolsk-Ussurijska byl vyslán po severozápadní trati amurské dráhy, aby pronásledoval nepřítele, ustupujícího pomalu k městu Chabarovsku. Nepřítel ustupoval po ussurijské dráze až ke stanici Jevgeněvka, kde se zastavil na pozicích dříve připravených a rozložených výšinách za řekou Santuchedza, na linii vesnic Spaskoje-Jevgeněvka-Slavjanská a Chvalińka. Jeho síly byly asi 7 000 mužů, 10 děl a dva broněviky. Z naší strany se boje o tuto pozici zúčastnili 5. pražský pluk, 6 setnin a sapéři 7. pluku, 2. dělostřelecká brigáda, inženýrská a telegrafní setnina, celkem 5 900 mužů, 4 děla a 1 broněvik.

16. července byla nepřátelská pozice tvořící velkou a dost úzkou podkovu na levém oblouku proražena, a to dobytím vesnic Jevgeněvka i Spaskoje, a nepřátelé, který byl skoro úplně obklíčen, se podařilo jen s velikými ztrátami probít se na Chabarovsk. 5. pluku byl dán oddech a k pronásledování nepřítele byl vyslán 8. pluk a 6 setnin 7. pluku, které došly až do stanice Kaul, vzdálené od Jevgeněvky asi 120 km. Tam nepřítel, zesílený posilami z Chabarovska, takže měl asi 9 500 mužů, 20 děl a mnoho kulometů, zaujal pozice za řekou Ussuri a napříč dráhy za stanicí. 1. srpna tu došlo k nové bitvě, při které naše mnohem slabší části musely ustoupit asi na 45 verst na pozice, které mezitím připravil 5. pluk u zastávky Krajevský. 4. srpna přibyl jako posila ataman Kalmykov se dvěma setninami kozáků, 9. srpna přišel prapor Angličanů a 13. srpna jeden prapor Francouzů. Za nimi šly větší síly Japonců.

Nyní bylo příkročeno ke stahování našich sil z ussurijské fronty, kterou si vzali na starost spojenci, převážnou většinou Japonci. Naše oddíly kromě 5. pluku byly převezeny na mandžuskou dráhu, kde byly lepší vyhlídky na spojení s mou skupinou. 21. srpna převzal velení nad spojeneckými vojsky japonský plukovník Iranaki; setrval v defenzivě do 23. srpna, kdy všemi silami (12. japonskou

divizí) provedl útok. Nepřítel byl u Krajevského rozjezdu poražen na hlavu a nevzpamatoval se již ani u Chabarovska, který byl brzy potom obsazen spojenci.

31. srpna se oddíly 8. pluku, které byly na mandžuské dráze na postupu, setkaly s mými oddíly na řece Ononu. Vladivostocká skupina měla při svých operacích 183 zabitých a 1 200 raněných. Její ztráty vzhledem na málo bojů a poměrně malé výsledky byly proti ztrátám jiných našich skupin příliš velké. Po spojení s mou skupinou vladivostocká skupina přešla bezprostředně pod mé velení.

BOJE I. ČESKOSLOVENSKÉ DIVIZE A RUSKÉ LIDOVÉ ARMÁDY NA POVOLŽSKÉ FRONTĚ.

Čechoslováci, povzbuzeni svými úspěchy, počali snít o dosažení ještě většího, dalekosáhlejšího cíle, než byla přeprava na francouzskou frontu: o obnovení fronty rusko-německé. V každém za zdar této akce je utvrzovalo nadšení ruského národa a množství dobrovolníků, vstupujících do protibolševické armády. Zdálo se nám, že i kdyby Rusko, osvobozené od bolševiků, nemohlo postavit proti Němcům armádu silnou počtem, že přece mnohem více můžeme prospět spojencům, podaří-li se nám zabránit, aby Němci nečerpali z ruské obilnice a přírodního bohatství a neodváželi z Ruska své válečné zajatce, než budeme podnikat zdlouhavou a s tolika obtížemi spojenou cestu do Francie, kde naše přítomnost a účast na frontě mohla mít pouze cenu morální opory ČSNR ve vyjednávání se spojenci. Takový plán ovšem nebyl možný v době, kdy pány Ruska byli bolševici. Nyní však, když celá magistrála až po Bajkal byla v rukou Čechoslováků, když na území, jimi na bolševických dobytém, se tvořily nové vlády, mající za svůj program rovněž anulování brestlitevského míru a počínající formovat protibolševické armády, mohlo se příkročit k prvnímu praktickému kroku pro obnovení rusko-německé fronty, totiž k ofenzivě na západ.

Veškeré úsilí Čečkovy skupiny bylo obráceno započátku k tomu, aby se co nejrychleji probila k čeljabinské skupině. Jakmile to bylo dosaženo spojením obou skupin v Husův den na stanici Mihjar,

části vojsk plukovníka Čečka byly poslány na západ k Volze, kde byly do té doby pouze slabší zadní voje. To byl vlastně teprve počátek naší tzv. ofenzivy proti bolševikům, lze-li tehdy o nějaké ofenzivě mluvit. Až do 6. července všechny vojenské kroky směřovaly totiž pouze k vynucení a zabezpečení odjezdu do Francie, v němž nám bolševici chtěli mocí zabránit.

Na Volze v tu dobu byla v moci našich vojsk a národní armády města Syzraň, Batraky, Stavropol a Singilej. Dobytí města Stavropolu téměř beze ztrát umožnilo námi zorganizované loďstvo na řece Volze. Čtyři ozbrojené parníky vyjely již 14. června ze Samary proti Stavropolu, a potopivše tři bolševické lodě, obsadily město. Druhé město Sengilej později několikrát přecházelo z ruky do ruky. Jelikož části Národní armády, jimž byl dán úkol ochraňovat přechod přes Volhu po Alexandrovském mostě, nebyly dostatečně silné, ustoupily 8. července před nepřítelem několikrát silnějším ze Syzraně až k samému mostu k Batrakům, byla jim vyslána posila z československých vojsk, aby zaujaly původní pozice. Druhou hlavní úlohou prvních dnů bylo ovládnutí železnice Ufa-Čišmy-Bugulma-Simbirsk (Simbirsk již leží na západním břehu Volhy, asi 130 verst severně od Syzraně), jejíž úsek mezi stanicemi Čišmy a Bugulma byl již v rukou Čechoslováků. 8. července byla na této trati dobyta stanice Tujmaz, asi 80 km východně od Bugulmy a 10. července došlo na stanici Jutaga k vítěznému boji se zadním vojem ustupujícího nepřítele, v němž jsme ukořistili 5 kulometů, koně i jiný válečný materiál. Téhož dne jsme znovu dobyli Syzraň a naše oddíly spolu s ruskými se počaly opevňovat západně od Syzraně.

Rovněž v Ufě bylo na řece Bělé, levém přítoku Kamy, ukořistěno několik parníků, jež byly rychle vyzbrojeny a poslány proti městu Birsku, ležícímu asi 85 km severně od Ufy na řece Bělé. Birsk byl již 18. července naším vojskem obsazen. Situační zpráva československého armádního sboru z 11. července oznamuje dobytí stanice Zaj 17 km východně od Bugulmy a zpráva z druhého dne hlásí pád Bugulmy a hned nato pád stanice Dymka, již 34 km za Bugulmou. Současně byly podnikány úspěšné výpravy k vyčištění města Sergijevska (Surgutu), obsazeného bolševickými oddíly.

Pronásledování nepřítele podél trati Bugulma-Simbirsk částmi 1. pluku šlo velmi rychlým tempem. Již 14. července naše oddíly zatlačily bolševiky za stanici Šantala, 120 kilometrů západně od Bugulmy, a druhého dne ještě o 50 km dále za stanici Nurlat. Na trati Syzraň-Penza jsme se téhož dne zmocnili podruhé Kuznécka. Náš další postup na město Simbirsk byl velmi rychlý, a to dvěma směry, jednak z východu podél železnice, jednak z jihu podél řeky Volhy a i po samé řece říčním loďstvem. Na trati Bugulma-Simbirsk byla hrwě dobyta stanice Pogruznaja a Jakuška. Větší boj byl sveden tepvve o město a stanici Melekes, vzdálené pouze 80 km na východ od Simbirska. Po prohraně bitvě nepřítel ustoupil od Melekesu na západ asi o 20 km ke stanici Brjandino, avšak byl i tam úplně poražen a obrácen na panický útěk, zanechav v našich rukou kromě mnoha zbraní a kulometů svůj obrněný vlak a pancéřový automobil. Brzy naši, pronásledujíce prchajícího nepřítele, dospěli až ke stanici Čerdaky a již 21. července jsme dobyli stanici Časovňu, ležící naproti Simbirsku na levém břehu Volhy. (Město Simbirsk leží na pravém břehu Volhy.) Mezitím se od Stavropolu přibližovala naše říční flotila a z jižní strany části lidové armády počaly útočit na bolševiky, zaujímající z této strany obranné pozice asi 10 km od Simbirska; rozvinuvše se levým křídlem na severozápad až k železnici, vedoucí ze Simbirska k Juze, poškodily ji na několika místech. Současně s československými oddíly byl vyslán i ruský oddíl na sever, aby nepříteli zamezil v ústupu po Volze.

Ráno 22. července byl boj rozhodnut. Spojená československo-ruská vojska vnikla ze dvou stran do města: naše oddíly (1. pluku) z východu od stanice Časovňa a části lidové armády ze západu. Kořist, uchvácená v Simbirsku, byla veliká. Bolševici tam zanechali množství vagonů a lokomotiv, veliký intendantský a dělostřelecký sklad. Bylo ukořistěno 5 polních děl, 6 děl systému Schneidrova, 10 šestipalcových děl, pancéřový vlak, obrněný automobil, 23 kulometů, veliké množství pušek, 42 bombometů a mnoho náboj, kromě jiných vzácných předmětů.

Pád Simbirska bolševíky ohromil. Svědčí o tom námi zachycená jiskrová depeše č. 345, zaslaná vrchním velitelem Jurenčem všem vojenským sovětům. Doslovně zní takto: „Simbirsk byl vzat

československými a bělogvardějskými bandami. Ruská socialistická revoluce je v nebezpečí. Je nutné ve jménu záchrany všeho, co bylo dobyto revolucí, ihned organizovat a poslat proti československým a bělogvardějským bandám všechna vojska, která máte. Nařizuji, aby byla připravena a organizována k odeslání proti Čechoslovákům a bělogvardějcům všechna vojska i s ochrannými oddíly na německých hranicích a na první příkaz poslána na československou frontu. Ze strany Němců nám nehrozí žádné nebezpečí. Všechna odpovědnost před revolucí a před historií povstání spočine na vás."

Vrchní velitel Jureněv.

Současně s postupem na Simbirsk musely československo-ruské oddíly čistit okolí dobytých měst, železnic a řeky Volhy od rozprchlých rudogvardějců, ohrožujících obyvatelstvo odlehlejších vesnic. Rovněž bylo třeba zabezpečit město Syzraň, a to nejen ze strany Kuzněcka, kde 17. července naši stáli na stanici Kanaděj, nýbrž vyslat i expedici po trati, jdoucí ze Syzraně na severovýchod k Juze, kde se připojuje železnice od Simbirska, od Juzy pak pokračuje dále k Ruzajevce a tam se opět několikanásobně rozvětvuje. I ze Simbirska byl po jeho dobytí vyslán oddíl po trati k Juze. Obě výpravy s úspěchem odrážely útočícího protivníka a protiútočky se dostaly až nedaleko k Juze.

V obrovském záhybu řeky Volhy byly obsazeny kromě jiných vesnic Usolje, Šigony a Kozlovka, na levém břehu Volhy severně od Stavropolu Klimovka, Jagodnoje, Chrjaščevka. Po pádu Simbirska zbytky rudogvardějců, uprchlých na jih od železnice Bugulma-Simbirsk, byly úplně zničeny u vesnice Čuvašskyj Kalmagor, východně od Simbirska. Všechny jejich zbraně, dělostřelectvo i kulomety byly naší kořistí. 25. července byli bolševici definitivně vytlačeni z města Sengileje. Uprchli po traktu na severozápad směrem k vesnici Tušna. Neměli čas vzít s sebou množství válečného materiálu, nahromaděného v Sengileji, potopili proto do Volhy 200 kulometů, 2 pancéřové automobily, 5 000 pušek, velké zásoby patron a nejdůležitější součástky strojů z parníků. Vesnice Bělyj Jar, ležící na protějším břehu Volhy, byla vzata ruskými vojáky, již tam ukořistili dva pancéřové automobily. I v okolních

menších městech způsobil neočekávaný pád Simbirska zdrcující dojem. Město Buinsk, ležící asi 110 km severně na traktu do Kazaně, bylo opuštěno rudou posádkou, jež uprchla i se sovětem jednak do Kazaně, jednak do města Těťuši, ležícího na pravém břehu Volhy (40 km východně od Bujinska). Ale i Těťuši bylo již 4. července v naší moci a současně byla odstraněna sovětská vláda v menším městě Spasku.

Chtějíce nás překvapit úderem do zad, vypravili bolševici ze severu dva oddíly, aby nám přerězli dráhu Ufa-Simbirsk. Menší oddíl napadl nikým nechráněnou stanici Nurlat a spálil ji, avšak když se přiblížili naši, uprchl na sever přes Aksubajevo k Čistopolu. Druhá, větší výprava, čítající asi 800 mužů se 4 děly a 9 kulomety, byla bolševiky současně vyslána po traktu z Čistopolu proti Bugulmě. Jelikož se naši vyzvědači o ní dověděli, byl této výpravě 6. srpna poslán v ústrety oddíl pod velením praporčíka Beneše, jemuž bylo také přiděleno dělostřelectvo. Dal se na pochod směrem k vesnici Soldatskaja-Pismjanka, již asi 4 km severně od Bugulmy narazil na připravené zákopy, v nichž ukrytí bolševici uvítali náš oddíl rušničovou a dělostřeleckou střelbou. Rozvinul se prudký boj. Část našich byla vyslána na obchvat nepřítele z boku. Bolševici, k nimž se zatím připojila i jejich hlavní část, cítíce přesilu, počali útočit. Avšak byli přivítáni ohněm našeho dělostřelectva, jež až dosud mlčelo. Současně na ně začala útočit obchvatná kolona a byl proveden i frontální protiútok. Napřítel ztratil asi 200 mrtvých mužů, byl obrácen na útěk a pronásledován přes 20 km. Ukořistili jsme 6 kulometů, mnoho ručnic a celý oboz s potravinami. Naše ztráty byly 6 padlých a 16 raněných. Odvrácení nebezpečí ztráty železničního spojení Simbirsk-Ufa, třebaže i jen na krátkou dobu, mělo pro nás veliký význam, neboť v tuto dobu byl již v plném proudu postup na Kazaň.

Město Kazaň, čítající tenkrát asi 200 000 obyvatel, leží na levém břehu Volhy, jež právě u ní obrací svůj tok od východu na jih, tvoříc tak proti městu pravý úhel. Od Simbirska je vzdáleno po Volze proti proudu asi 250 km. Kazaň, středisko jednoho z nejdůležitějších vojenských okruhů, měla ještě tehdy obrovské vojenské sklady, přeplněné válečným materiálem všeho druhu, od nejmodernějších děl, až ke všem potřebným částem výstroje,

i zdravotnickými prostředky. Množství všech zásob, připravených kdysi proti německé frontě a až do té doby pro nastalou revoluci nedotčených, bylo nesčetné. Kromě toho byl v Kazani uložen státní zlatý poklad. Bolševické velení dobře oceňovalo význam tohoto města, prohlašuje, že pádem Kazaně by padla i sovětská vláda. Do Kazaně byl také po ztrátě Simbirska přeložen jejich první hlavní štáb. Ale to vše bolševikům málo pomohlo. Události šly tak rychle za sebou, že komisaři nedovedli bolševická vojska, decimovaná neustálými porážkami, donutit k obraně ani tak důležitého bodu.

Lodění, zajatými v Simbirsku, byla naše říční bitevní eskadra značně zesílena a přizpůsobena prostředky jsoucími po ruce co nejlépe k boji; vyplula 1. srpna dobývat Kazaň. Hned za ní vypluly velké říční parníky, na nichž byla posádka 3. praporu a dvou rot 1. praporu 1. pluku, 1. česká baterie a oddíl ruské lidové armády, vedený plukovníkem Kappelem. Dvěma rotám 1. pluku pod velením praporčíka Kutlvašra byl dán za úkol již po prvním břehu řeky Volhy pochodovým pořádkem, a chránit tak posádky od neočekávaného překvapení. Velení nad všemi částmi československého vojska měl velitel 1. pluku poručík Švec. Veškeré kazaňské výpravě velel plukovník Štěpanov, Rus, sloužící v československém vojsku. V Těťuši se nám dostalo neočekávané posily. Kutlvašrův oddíl, rozehnav již dříve v menší srážce hloučky rudogvardějců, se v Těťuši setkal s asi 250 Srby, vedenými majorem Blagotičem. Byla to část bývalé srbské divize; jelikož byli bolševiky na cestě do Francie ozdbrojení a internování v Kazani, uprchli odtamtud nám vstříc. Na jejich žádost jsme je ozbrojili a oni se s největším zápalem přidružili ke Kultvašrovu oddílu, aby pomstili křivdy a výsměchy, které se jim dostaly od bolševiků. 4. srpna byl obsazen přístav Bogorodskoje a na protějším břehu při ústí řeky Kamy byl vysazen malý desant (12. rota 1. pluku), abychom při dalším postupu nemohli být překvapeni v týlu útokem lodstva, které snad mohlo být na řece Kamě.

Druhého dne, 5. srpna, dojela naše flotila až k Nižnímu Uslonu, obsazenému nepřítelem. Stačilo však jenom několik pozdravů z našich „kanonérek", aby vesnice byla vyčištěna. Hned potom byla vysazena všechna naše jízda, čítající ani ne 40 jezdců (jízdních vyzvědačů 1. pluku). Pod Šafránkovým velením dělala opravdové

divy. Po rozdělení na dvě části se rozjeli pátrat po okolí, zatímco se „obrněné lodě" pustily dále proti proudu. Jedna z jízdních výzvědných hlídek narazila hned u vesnice Vorobjovky na ustupující nepřátelské dělostřelectvo. Naši začali pracovat šavlemi a za několik minut obě děla, několik kulometů i s obozem a polní kuchyní byly v jejich moci. Zatím bitevní loďstvo, vyslané dále proti proudu, aby se přesvědčilo, nehrozí-li nám nebezpečí ze severního toku Volhy, vrátile projelo mimo Kazaň, aniž se setkalo s nějakým odporem, a dostalo se až 30 km za Kazaň, avšak nepřítele nevidělo» Teprve na zpáteční cestě do Nižního Uslonu bylo uvítáno u Kazaně palbou z pušek, ale ztráty nebyly. Improvizované brnění z desek, balíků, sena a bavlny a pískových pytlů vykonalo svou úlohu.

6. srpna byl zahájen útok na město. Výprava byla rozdělena na dvě skupiny. Větší postupovala podél levého břehu Volhy z jihu tak, že se československé oddíly levým křídlem přimykaly k řece, a ruské plukovníka Kappela byly na pravém křídle. Vesnice ležící z této strany Kazaně byly hravě dobyty. Srbský oddíl majora Blagotiče, který přišel s 9. rotou 1. pluku o něco později, byl zasažen do středu celého ťetězu. Půl 3. roty 1. praporu s ruskou jízdou bylo vysláno po protějším břehu, aby vyčistili krajinu západně od Kazaně, odkud se přepravili na druhou stranu a útočili na město. Útok byl proveden s lehkostí a rychlostí, jaká byla vlastní celému československému vojsku a zejména 1. pluku. K jeho bystrému tempu nemálo přispěl ohnivý temperament vášnivých Srbů. Za krátkou dobu byly dobyty všechny kazaňské přístavy, v nichž kotvilo okolo sta dopravních parníků a asi 30 nákladních lodí. Ještě kratší byl boj o kazaňskou pevnost, hájenou kromě jiných celým lotyšským plukem. Veškerá její posádka i se štábem byla zajata. Menší půtky o jednotlivé části celého města trvaly při jeho rozlehlosti až do následujícího dne. 7. srpna byla celá Kazaň v našich rukou se vší nesčíslnou a neocenitelnou kořistí. Ze všech obrovských vojenských zásob bolševici nevyvezli nic, ba ani se o to nepokoušeli, jsouce jednak pevně přesvědčeni o nemožnosti pádu Kazaně, jednak překvapeni naším prudkým útokem. Dokonce i celý kazaňský státní poklad tam museli zanechat. Zlatý poklad spočíval ve zlatém majetku ceny 650 milionů předválečných rublů, což je 1 625 milionů

předválečných korun. V pokladu bylo dále 2 100 milionů kreditek, obrovská zásoba platiny a stříbra a cenné papíry obrovské ceny, jejichž sčítání nebylo ani za měsíc hotovo.

JIHOURALSKÁ A NIKOLAJEVSKÁ FRONTA.

Neméně pernou a významnou prací byly boje našich a kozáckých vojsk s bolševiky jižně od železnice Samara-Ufa. Jižně od Ufy dobyli Čechoslováci s kozáky 17. července město Sterlitamak. Nepřítel, utrpěv těžké ztráty, byl kozáky pronásledován dále po traktu na jih, kde 21. července byl jejich oddíl již za vesnicí Meleus, 75 km jižněji od Sterlimataku. Četnými boji, obtížnými hlavně pro ustavičné manévrování ve velmi neschůdném kraji, bylo bráno místo za místem. Větší boje byly sváděny zejména o průmyslové závody, jimiž v těchto místech Ural oplývá ještě víc než všude jinde. Většinou to jsou doly na železnou rudu (hnědel), hutě a železářské továrny. Břímě těchto bojů leželo na místních kozácích, ač velmi často jim musely přispěchat na pomoc i československé oddíly. Podobný ráz měla válka v okolí měst Verchně-Uralska, Orska, Orenburku a Uralska. Zde však všude proti bolševikům působila téměř jen ruská vojska, hlavně kozácká. Při obrovské rozlehlosti fronty a přesile bolševiků se nelze divit, že způsob vojny byl velmi proměnlivý. Důležitější místa často přecházela z ruky do ruky, avšak ponenáhlu byli bolševici odevšad vytlačováni a území, ovládaná kozáky, se neustále zvětšovala.

K hlavním bolševickým oddílům operujícím na této takzvané jihouralské frontě náležel oddíl Ivana Kaširina, mající svého času asi 7 000 mužů, z nichž asi 1 700 jezdců s 12 děly a 60 kulomety. Ivan Kaširin soustřeďoval totiž pod svým velením bolševiky sterlitamacké, bělorjecké, verchněuralské, jekatěrinburské (pod velením pověstného Blüchera), bajaiské a trojické. Se zbytky tohoto kdysi silného oddílu se utkaly naše a ruské části v celodenní bitvě 24. srpna na frontě Buzanka-Bardy (sterlitamacký směr), kde bolševici utrpěli těžké ztráty. V boji padl i jejich velitel Kaširin. Vidouce, že by na jihouralské frontě byli úplně zničeni, dali se na rychlý ústup severovýchodním směrem, aby dostihli spojení

s kamskými bolševiky. Prchali přes Bogojavlenský závod (45 km severovýchodně od Sterlitamaku), a přepravivše se přes řeku Sim, levý přítok řeky Bělé, zmocnili se 28. srpna na magistrále stanice Iglino, nikým nechráněné, ležící 40 km východně od Ufy. Avšak bolševici, když byly vyslány naše oddíly k jejich odstranění, prchali dále na sever k jekatěrinburské skupině Ugrjumova, máje úplně volnou cestu, neboť území, jímž se probírali, bylo mrtvé pásmo bez jakýchkoliv posádek. Jimi poškozená část trati byla rychle opravena a spojení bylo opět obnoveno.

Boje podobného rázu jako na jihouralské frontě byly vedeny rovněž po obou březích Volhy na jih od Syzraně, jenže zde byly mnohem úpornější a krvavější. Z našich pěších vojsk operovala v těchto místech část 4. pluku a 1. záložní pluk společné s oddíly Národní (lidové) armády a říčním loďstvem. Byla to řada hrdinských bojů, jež naši podstoupili s nepřítelem několikanásobně silnějším; jeho síly se každým dnem ještě zvětšovaly, ač měl ustavičné obrovské ztráty. Přitom ovšem československé oddíly třeba pomalu, ale přece tály, neboť posily nepřicházely odnikud. Lidová armáda nebyla v bojích lepší než bolševici, a to pro svou nevhodnou organizaci, takže tíha celého boje spočívala na našich oddílech, jež šly z bitvy do bitvy. Není divu, že za takových poměrů nakonec u vojáka naprosto vysíleného, nevidoucího odnikud pomoc a konec svým útrapám, kromě nepřátelské koule, nastal úplný úpadek mravní energie, zvláště když se k tomu přidružovaly ještě jiné motivy.

Oporou našich vojsk, bojujících na obou stranách Volhy, bylo opět říční loďstvo. Nepřítel se postavil na odpor na pravém břehu Volhy u města Chvalinska, avšak po třídenním těžkém boji byl 24. července úplně poražen. Město Chvalinsk se dostalo do naší moci. Za 5 dní útočil větší bolševický oddíl, čítající asi tisíc mužů s 1 baterií a 8 kulomety na pravé křídlo našich stráží, jež ustoupily do vesnice Bartunovky. Tam byl se svým oddílem praporčík Teršl, jenž po útoku rudogvardějců, třikrát bezvýsledně opakovaném, přešel s 300 uralských kozáky a rotou lidové armády do protiútoku. Nepřítel, utrpěv ztráty několika set lidí a zanechav všechna děla a kulomety v našich rukou, v panice uprchl.

Současně se naše vojsko rychlým pochodem přibližovalo k městu Nikolajevsk. Bylo třeba nadlidské energie, aby naše oddíly, počtem nepatrné, mohly neustále a ze všech stran odolávat opakujícím se útokům bolševiků. Avšak až do té doby duch československého vojska dovedl překonat vše. Nepovolily a 20. srpna, třeba jen na krátkou dobu, vkročili do Nikolajevska. Poněvadž Nikolajevsk je příliš vzdálen jak od Volhy, tak od železnice Samara-Syzraň a jeho hájení by znamenalo úplné zbytečné vypětí našich nepatrných sil, byl dán již 21. srpna příkaz opustit jej a omezit se pouze na manévrovou vojnu, jež pro bolševiky byla jistě mnohem nevýhodnější, než kdybychom byli stůj co stůj hájili vnitrozemské město, jinak bezvýznamné.

Třebaže celkový výsledek bojů se jeví v ponenáhlém ústupu našich částí směrem k Samaře, bylo v této periodě dobyto několik skvělých vítězství. Tak 1. září severovýchodně od Nikolajevska u vsi Gusicha byl zničen celý 1. sovětský pluk a naše oddíly ukořistily 4 děla, 7 kulometů a jiný válečný materiál. Ponděkud déle se nám podařilo udržet iniciativu na pravém břehu Volhy, kde jsme postupovali na město Volsk. Boje začaly 1. září, kdy nepřítel počal houževnatě útočit na námi obsazené vesnice mezi Chvalynskem a Volskem. Avšak energickým útokem 4. září u vesnice Opalicha bylo rozbito centrum bolševiků, kteří se dali na celé linii na zmatený útěk k Volsku, pronásledováni v patách našimi, kteří 6. září vtrhli až do Volska. K úplnému vítězství nemálo přispělo i naše říční loďstvo, které se přesto, že levý břeh Volhy byl v rukou nepřítele, prorvalo za ohně bolševických baterií až k Volsku a vypudilo z tamějšího přístavu loďstvo rudých. V této periodě bojů byla zničena celá volská divize, která pozbyla 6 děl, mnoho kulometů a 400 zajatců, mezi nimi i velitele divize a náčelníka štábu a náčelníky všech kanceláří.

ÚSTUP 1. ČESKOSLOVENSKÉ DIVIZE A LIDOVÉ ARMÁDY NA POVOLŽSKÉ FRONTĚ.

Dobytí města Volska je asi vrcholný okamžik našeho největšího napětí na povolžské frontě a zároveň vrcholný bod úspěchů československého vojska. Pouze několik dnů předtím se probila také má vojska na Dálném východě až ke stanici Olovjanaja, kde 31. srpna došlo ke spojení s vladivostockými Čechoslováky. Tím byl dostižen původní účel našich bojů, vynucení cesty do Vladivostoku. Bylo nyní na Rusích, aby dovedli využít naší náhodné přítomnosti a všech našich úspěchů a aby pokračovali v bojích s bolševiky, kteří, rozvrátivše do základů veškerý hospodářský život, byli téměř obecně pokládáni za největší nepřátele národa. Sibiř vykonala v tomto směru vše, co vykonat mohla. Jinak tomu však bylo na frontě povolžské a vůbec na celém území samarské vlády. Nejpádnějším dokladem o chování zámožných a inteligentních tříd za bojů s bolševiky byla Kazaň. Obecně se očekávalo, že čtvrtmilionové město bohatých kupců, v němž při našem příchodu bylo nejméně 4 000 ruských důstojníků, dá zcela určité dobrovolným povoláváním alespoň 15 000 vojáků, kteří z tamějších skladů mohli být hravě vyzbrojeni. Avšak cím větší byla naděje Čechoslováků, tím trpčí bylo jejich zklamání. Stalo se něco, zač se inteligence téměř v celé Sibiři styděla, ačkoliv ani ona si zanedlouho nevedla o mnoho lépe. V první dny nám přišlo na pomoc jen asi 300 bývalých důstojníků. Ostatní si částečně hleděli najít bezpečnější a pohodlnější místečko v četných okružních štábech, jež po osvobození města začaly ihned svou činnost v plném rozsahu, třebaže neměly podřízená vojska, jimi opět nevěřice, že Čechoslováci mohou dlouhou dobu Kazaň ubránit, následovali příkladu všech zámožnějších a opatrných, kteří se houfně vystěhovávali hlouběji do týlu na bezpečnější místa. A ti, kteří byli bezstarostnější, jsouce opojeni neočekávanou svobodou, snažili se vynahradit si na hýření a radovánkách to, co za bolševického panství promeškali. Tak například v den, kdy vyšlené části našeho 1. pluku s vpětím posledních sil odrážely útoky nepřítele jen několik málo kilometrů od města, kazaňská smetánka uspořádala obrovské koňské závody! To bylo možné opravdu jedině v Rusku.

A zatím každým dnem se Rudá armáda na povolžské frontě zveličovala a zužoval se hlavně půlkruh obepínající Kazaň. Trocký vida, že opakovanými porážkami a zvláště ztrátou Simbirska a Kazaně úplně padá prestiž bolševické vlády, počal horečně sbírat všechna poněkud jen volná vojska, doplňuje je násilnou mobili-

zací. Čeho se nedostávalo jeho armádám v disciplíně, hleděl dosíci nejukrutnějším terorem a ohromnou číselnou přesilou. Takovým způsobem se koncem srpna na Volze zakončila koncentrace čtyř bolševických armád. Hlavní síly byly obráceny proti Kazani, kam přijel Trocký osobně.

Plukovník Kappel hned po dobytí Kazaně, nepochybuje o tom, že Kazaňci se zcela určitě dovedou uhájit nejen s pomocí Čechoslováků, nýbrž že svými silami mohou skvěle vést i útok, odlet se svým oddílem na jih, aby jej doplnil novým povoláváním. Nebylo mu však dopřáno klidně se reorganizovat. Rudí, asi 6 až 7 pluků, tzv. simbirská divize a smíšená sovětská brigáda, počali 12. srpna postupovat na Simbirsk. V tutéž dobu prodloužili pod Kazaní své pravé křídlo, přepravili jeden pluk i s dělostřelectvem na levý břeh a obsadili přístav Matušino, čímž bylo přeříznuto spojení z Kazaně do Simbirska, kromě telegrafního spojení kabelem, položeným na dně Volhy. Byly započaty zuřivé útoky jak na Simbirsk, tak na Kazaň. Avšak rudogvardějci, postupující východně od Simbirska, byli zle vyplaceni našimi a ruskými vojsky pod zkušeným a energickým velením plukovníka Kappela. V bojích, které trvaly celých 5 dnů, se zvláště vyznamenaly části 1. praporu 2. pluku, vedené poručíkem Hasalem, a ruský samarský oddíl kapitána Guskova, kteří vlastně rozhodli boj. Rudogvardějci se dali 17. srpna na zmatený útěk podél železnice na Inzu. Přitom byl úplně zničen 3. moskevský pluk (1 200 vojínů) i kurský tzv. smíšený pluk (asi 800 vojínů). V bojích padl také velitel bolševické brigády Azarch a velitel moskevského pluku. Naše válečná kořist byla veliká.

Neméně udatně hájil poručík Švec s hrstkou svých a Srbů Kazaň. Tam však byly poměry pro nás mnohem nepříznivější, neboť nepřátelská přesila byla ještě větší a město jimi bylo obleženo ze tří čtvrtin celého kruhu. Málo pomáhalo, že naše roty obracely na útěk celé pluky rudých a že, jsouce spojeny v prapory, odolávaly divizím, ba porážely je. Namísto poražených nebo jen unavených bolševiků přicházely síly svěží a dvojnásobné. Ale obhájci byli stále titíž. Rusové kromě připomenutého oddílu 300 důstojníků ničím nepřispívali a k tomu všemu smrtí majora Blagotiče, jenž padl 16. srpna při výpadu Srbů k Romanovskému mostu, byla bitevní schopnost Srbů úplně zlomena. Malou pomocí byly 3 roty

1. praporu 2. pluku, jež pod velením poručíka Hasala po vítězném skončení operace u Simbirska byly poslány do Kazaně. Když zklamali kazaňští Rusové, jediné naděje byly vkládány do plukovníka Kappela. V Kazani sice byla vyhlášena mobilizace, avšak pouze 18 a 19letých hochů, kteří se po příchodu na frontu lekali vlastních výstřelů. Bylo jich všech pouze několik set – nešťastní nováčkové, kteří si nedovedli nebo nemohli včas opatřit protekci, aby se vyhnuli vojenské službě.

Odpoledne 25. srpna, když již byly odraženy všechny útoky rudých na pravém břehu z jihozápadu, byla též bolševiky neočekávaně vyklizena vesnice Matušino a stejnojmenný přístav. Proti proudu po Volze vezl totiž praporčík Sameš posilu – asi 40 českých kulometčíků a stejně tolik Rusů. Nemoha projet mimo Matušino, přistál níž a bez dlouhých rozpaků počal útočit na ves, v níž byl posádkou celý pluk se dvěma děly. Krasnogvardějci se dali střemhlav na útěk, a tím bylo opět na několik dní umožněno spojení po Volze, takže mohly odjet lodě s raněnými. Konečně přišly zprávy, že se blíží plukovník Kappel. Jeho oddíl skutečně za tu dobu vzrostl asi na 2 000 bodáků a 300 jezdců se 14 děly. Vystoupil na pravém volžském břehu jižně od Kazaně, maje v úmyslu vpadnout bolševikům do týlu a tím je rázem zničit. Avšak přes hrdinský boj jeho pěchoty a herojské kousky jízdy se jeho plán nezdařil. Téměř polovina jeho vojska byla raněna nebo padla v bojích, ale masám bolševiků, třebaže jejich ztráty byly několikanásobné, nebyla tím způsobena citelná škoda. Tím byl osud Kazaně zpečetěn.

Ráno 5. září se počal generální útok bolševiků. Trocký již dříve slíbil velkou peněžitou odměnu pluku, jenž první vnikne do města, a kromě toho dal všem rudogvardějcům právo 3 dny drancovat a plenit . Pozice našich oddílů, dopředu vysunutých na linii Vrchní Uslon-Vorobjovka-Nižní Uslon (první, druhá, třetí a desátá rota 1. pluku pod velením Kutlvašrovým), byla u Vorobjovky protržena. Tak zůstala 2. rota na Vrchním Uslonu osamocena a ostatní byly nuceny ustoupit na jih, kde byl rozložen Kappelův oddíl. Třebaže pravý břeh Volhy od Vorobjovky až za Ključiště byl ihned zaujat nepřítelem, podařilo se vyvézt všechno potřebné loďstvo, kotvící ještě v kazaňském přístavu. Pouze ranění byli plukovníkem

Švecem z Kazaně odeslání oklikou až k místu, kde byl volžský tok mimo dostřel. 2. rota 1. pluku, zesílená asi sto muži, se držela na pravém břehu ve Vrchním Uslonu celou noc a ještě i celý druhý den, odrážejíc statečně všechny útoky. Teprve v noci na 7. září ustoupila na levý břeh do kazaňského přístavu. Blížící se konec tragédie vyburcoval i Kazaňce. Počali formovat městskou obranu. Byl to plačtivě komický pohled na bojovníky narychlo sháněné. Roztrhaný, ošumělý kabát se střídal s elegantními obleky, jejichž nejeden vlastník se dostavil i v lakýrkách. Této obránci města se ovšem při prvním výstřelu rozutekli a na zachránění situace museli být honěni – na smrt znavení Čechoslováci. Pouze takovým způsobem se město udrželo ještě několik dní a všechny hromadné útoky rudých byly zastavovány.

Tragédie se skončila 10. září, kdy naše části opustily Kazaň. Další události jdou rychle za sebou. Na simbirské frontě se náš ústup započal 11. září a již druhého dne bylo opuštěno i město Simbirsk. Rovněž na jihu povolžské fronty byl 13. září vydán Volsk. 2. října pod silným útokem nepřítele bylo vyklizeno město Syzraň. Avšak ani na Alexandrovském mostu nemohl být postup bolševiků zastaven. Přestože v každém boji bolševici utrpěli těžké ztráty, jejich síly byly tak veliké, že jim nebylo možné odolat. Byla patrná jejich snaha odříznout samarské skupině ústup dobytím stanice Kynel. Proto musela být 7. října opuštěna i Samara. Dva dny předtím byl vyklizen Stavropol.

Za takových okolností se dokončovaly ufimské porady o sestavení všeruské vlády. Jediné na jekatěrinburské frontě se všechny pokusy bolševiků o nástup setkávaly stále s nezdarem. Zlepšení situace se očekávalo pouze od příjezdu československých oddílů z východní fronty a z Vladivostoku, jakož i středosibiřského Pepeljajevova sboru.

4. PO OSVOBOZENÍ SIBIŘE.

POLITICKÁ SITUACE NA SIBIŘI.

Když byla po třiměsíčním boji cesta k Tichému oceánu volná a práce tak těžká se zdála ne-li skončena, tedy alespoň velmi ulehčena, začaly se objevovat nové mráčky na západě. Bolševici na povolžské frontě přešli k útoku a jejich přesila donutila k ústupu nespolehlivé pluky dobrovolnické ruské armády. A tak Čechoslováci, bojující ve skupině západně od Omska, ponechání sami sobě, byli nuceni opouštět místa těžce získaná.

Politická situace osvobozeného Ruska byl tehdy ubohá. Na celém území, z něhož byli bolševici vyhnáni, se utvořily tři vlády: Zatímní sibiřská vláda, Samarská a Středouralská, nepočítajíc skoro nezávislou oblast orenburskou, kde vládl podle svého uznání ataman Dutov. Hlavy těchto vlád zpočátku nejen nemyslely na sjednocení, nýbrž vedly mezi sebou zjevný boj o samostatnost a o prvenství. Škola nedávné minulosti, jak se zdálo, velmi málo naučila pracovníky různých politických stran, kteří před tváří nepřítele ještě neporaženého pokračovali ve svých sporech. Na Dálném východě, kam jsem tehdy přijel, nebylo lépe. Zde jsem uviděl gordický uzel politických intrik, kterým napomáhaly zvláštní podmínky dálněvýchodního života.

Území Východočínské dráhy s tak velikým centrem, jako je Charbin, nebylo v moci a hrabivosti bolševiků, jelikož bylo pod ochranou čínských vojsk. K tomuto zaslíbenému kraji byly obráceny zraky celé Sibiře. Charbin byl útočištěm všech uprchlíků z Ruska. Mezi nimi byli hlavně finančníci, administrátoři, úředníci a

důstojníci, všichni většinou reakcionáři. A poněvadž bolševici byli za devaterým měsíce a devaterými horami, hodil se Charbin pro formování protibolševických oddílů, čehož se chopili různí energičtí dobrodruzi. Takové oddíly byly: zvláštní mandžuský oddíl esaula Semjonova, oddíl Kalmykovův a Orlovův. Tyto oddíly útočily jak na zabajkalské území k západu od stanice Mandžurie, tak i na východ k Nikolsk-Ussurijsku, majíce možnost v případě neúspěchu utéci opět na území železnice, kam by postup bolševikům přehrazen čínskými vojsky. Jaký účel měla tato taktika, nemohu říci, ale blahodárně působila na vývoj takzvané „atamanštiny".

Stejně jako tyto vůdce oddílů obklopovaly intriky také generála Chorvata, který byl již mnoho let ředitelem Východočínské železnice a současně zástupcem ruské vlády pro celé toto území. Intriky okolo něho byly organizovány tak umělé a energicky, že Chorvat, jinak rozšafný a vydatný pracovník, velmi dobře známý celému východu a mající veliký vliv na Číně, přesto neodolal a prohlásil se vrchním vladařem Dálného východu. Přistoupil k tvoření své vlastní armády, aby si podmanil Přímořský kraj, který měl být východiskem pro další osvobození Ruska. Generál Pleškov byl jmenován vrchním velitelem všech jeho vojsk. Ale mezi těmi různými skupinami nejen že nebyla jednota, nýbrž bujelo vzájemné nepřátelství a neustálé potyčky.

Kromě toho byla ještě Derberovská vláda ve Vladivostoku. Její vznik si zaslouží zmínky. Sibiřskou oblastní dumou byla ještě před bolševickým převratem roku 1917 zvolena autonomní sibiřská vláda, skládající se tenkrát ze 17 ministrů, z nichž 7 odjelo na Dálný východ a po svržení bolševiků se prohlásilo sibiřskou vládou. Tato, s Derberem v čele, jsouc socialistická (členové pravějšího smýšlení zůstali na Sibiři), neuznala ovšem vládcem Dálného východu generála Chorvata, který se ihned po vystoupení Čechoslováků a dobytí města Nikolsk-Ussurijska objevil ve Vladivostoku a začal navazovat styky se spojenci. Esaul Semjonov, nejchytřejší z vůdců oněch různých vojenských oddílů a v té době nejmocnější, jemuž oporou byli Japonci a japonské peníze, neuznával vůbec nikoho, ani Chorvata, ani Derbera a ani Zatímní sibiřskou vládu; prováděl svou absolutisticko-autonomní politiku.

Po stopách atamana Semjonova se pokoušel jít i ataman Kalmykov. Kalmykov započátku též neuznával žádnou vládu, ale pocítiv svou slabost, hleděl přejít k někomu pod ochranu, neustále kolísaje a vyčkávaje, kdo nabude převahu. Nakonec se rozhodl podřídit se atamanu Semjonovovi.

Takové poměry byly tehdy na východě. Připomenu-li ještě neurčitou politiku spojenců, v níž nabývali vrchu nejenergičtější z nich – Japonci, lze si představit chaos, ve kterém bylo obtížné najít určitou a jasnou cestu i pro obratného diplomata. Avšak právě v tu dobu pro nás, kteří jsme se měli vrátit na západ a pokračovat v boji s bolševiky, byl Vladivostok bodem velmi důležitým. Tudy, jak jsme se tenkrát domnívali, nám měly přicházet posily spojenců, válečný materiál a ostatní výzbroj. Pro nás byly velmi důležité, aby tento hluboký týl byl pevně zabezpečen a nezavádvaly příčiny k nepořádkům.

Se mnou přijel do Vladivostoku člen Zatímní sibiřské vlády Petr Vologocký, který poněkud rozptýlil zhuštěnou atmosféru Dálného východu. Domohl se toho, že Derberova vláda se rozešla a vrchní vladař – generál Chorvat – se „pro blaho vlasti" spokojil s titulem „náměstek Dálného východu" s neomezenou plnou mocí od Zatímní sibiřské vlády. Hůře bylo s atamanem Semjonovem, který za sebou cítil sílu japonského vojska; toho bylo možné jenom koupit. Byla mu nabídnuta hodnost velitele zabajkalského armádního sboru a on ji také přijal. Z rozhovoru se spojenci jsme poznali, že na aktivní pomoc kohokoliv z nich sotva můžeme spoléhat. Pouze Japonci energicky bojovali proti bolševikům v Přímořské a Amurské oblasti, avšak tento boj za pořádek v zemi nevedli zadarmo. To jim bylo pouze záminkou k hospodářskému porobení Dálného východu. Odjížděli jsme na západ s pocitem, že jsme ponechání sami sobě, že vše závisí na tom, dovede-li osvobozený kraj najít svou bývalou sílu a pravou vládu.

Byl-li východ odhodlán určit míry uvedeným do pořádku alespoň v oboru politickém, na západě k tomu dlouho nedošlo. Nejmocnější a nejzpůsobilejší ze všech tří vlád byla Zatímní sibiřská vláda, jež se nazývala vládou autonomní Sibiře. Jí patřil ohromný kraj od Uralského hřbetu až k břehům Tichého oceánu a její náčelníci byli uznáni ve všech oblastech. Vzhledem k důležitosti

role Zatímní sibiřské vlády je třeba objasnit její vznik podrobněji.

Bolševický říjnový převrat a rozehnání všeruského Ústavodárného shromáždění se v Sibiři setkal s živým odporem. Pro tento odpor, jakož i pro odlehlost Sibiře se zde bolševická vláda upevňovala a rozšiřovala jen velmi zvolna. Tím se vysvětluje, že ještě v prosinci 1917 mohl být konán mimořádný sjezd politických činitelů Sibiře, jenž rozhodl na ochranu demokratické státní myšlenky vytvořit proti bolševické diktatuře Sibiřskou oblastnou dumu. Výkonný orgán zvolený sjezdem za tím účelem svolal dumu v lednu 1918 do města Omska. Poněvadž nebylo možné provést všeobecné hlasování, byla duma složena ze zástupců městské i zemské samosprávy, ze zástupců jednotlivých sibiřských národností, zástupců sovětské vlády, zástupců zvolených sibiřskými divizemi, jsoucími na frontě, ze zástupců vyslaných odborovými organizacemi zřízenců železničních, poštovních a telegrafních, jakož i vysokých škol. Předsedou takto sestavené dumy, jejíchž všech členů bylo asi 270, byl zvolen Ivan Alexandrovič Jakušev.

Sibiřská oblastná duma zvolila novou vládu. Předsedou ministerského kabinetu byl Derber, smyšlením ser, jemuž byl současně svěřen rezort ministra zemědělství, ministrem zahraničních záležitostí kadet P. Vologodskij, vojenství ser A. Krakoveckij, vnitra eser Novoselov, finanací Michajlov, spravedlnosti Patušinskij, obchodu a průmyslu Kolobov, zásobování Terebnikov, veřejných prací Petrov, železnic Ustrugov. Ministerstvo školství bylo svěřeno Burjatu Renčino, práce eseru Judinu a zdravotnictví Krutovskému. Kromě toho byli ustanoveni čtyři ministři bez portfeje: Zacharov, Satilov, Kudrjavcev a Nizmitulink.

Hned po ustavení vlády byla duma bolševiky rozehnána a její členové byli pronásledováni. Předseda Jakušev společně s Patušinským byl uvězněn. Někteří členové vlády, mezi nimi ministr-předseda Derber, odjeli na Dálný východ, někteří se skrývali na různých místech Sibiře, ale všichni pokračovali v práci proti bolševikům. V Sibiři byli jimi zřízeny dva hlavní komisariáty: západní v Tomsku a východní v Irkutsku, jimž byly podřízeny menší místní komisariáty. Jejich hlavním cílem bylo organizovat vojenské síly proti bolševikům a znovuzřídit zemské a městské samosprávy.

Počátek protibolševického povstání měl být učiněn na východě, a tam se proto shromažďovaly vojenské síly. Jelikož neočekávaně přišlo naše vystoupení, další přípravná práce komisariátů se tím stala zbytečná a tyto mohly prostě přejímat vládu podle toho, jak naše vojsko postupovalo. Poněvadž spojení s Vladivostokem nebylo dlouho dosaženo, utvořila se z členů vlády, zvolených dumou rozehnanou bolševiky a dlejících v osvobozeném území mezi Omskem a Irkutskem, Zatímní sibiřská vláda. Ministerským předsedou byl zvolen P. Vologodskij, členy kabinetu byli Patušinskij, Michajlov, Satilov a Krutovskij. Později byli přibráni Grišin-Almazov jako ministr vojenství a Golovačov byl ustanoven správcem ministra zahraničních záležitostí.

Pravda, v prvních krocích působnosti této vlády lze pozorovat dlouhou řadu různých třenic, avšak práce přesto šla a administrativní život země se uváděl do pohybu. Dobyvší si vliv a souhlas na Dálném východě, Zatímní sibiřská vláda měla právo pokládat se za jádro budoucí všeruské vlády a hledět kolem sebe soustředit všechny ostatní autonomní části osvobozeného území. Autorité Zatímní sibiřské vlády se podřídila vláda Středněuralská, jež uznávala škodlivost roztříštěnosti ve správě území, bojujícího proti bolševikům. Podle mínění všech byla téměř smešná dosavadní nečustupnost jednotlivých vlád jdoucí tak daleko, že si vyhlásily celní válku, ač bojovaly s týmž nepřítelem. Teď již zůstala jen jedna vláda, s kterou bylo velmi těžké se dohovořit, a to Samarská vláda. Samarská vláda se vytvořila z řad členů Všeruského ústavodárného shromáždění, rozehnaného bolševiky, jehož členové dleli v Samaře v době jejího osvobození od bolševiků v červnu 1918. Členové Všeruského ústavodárného shromáždění měli plné právo si myslet, že jim příslušíutvořit vládu v celém osvobozeném Rusku. Oni byli vyvolenci národa. Avšak velmi málo obracelí zřetel k Sibiři a její vládě, zejména proto, že na sibiřském teritoriu bylo tolik vlád. V Samarské vládě byli většinou předáci levice, jako Černov, Volský, z předáků pravých socialistů vynikali Avksentějev, Zenzinov a Ugrumov. Avšak tato vláda si nedovedla naklonit široké vrstvy národa, neboť stranický nesoulad se ukázal hned v prvních dnech její působnosti. Když přešly dny entuziasmu a nastaly dny hrubé práce, ihned se ukázala její neschopnost. Její dobrovolnická

národní armáda, narychlo utvořená a založená na principu rozsáhlé svobody, jaké požíval vojín v dobrovolnické československé armádě, nemohla odolat útoku rudých vojsk, neboť tuto svobodu ruský voják chápal docela jinak než náš dobrovolník, zvláčeně. Začal se nepořádný ústup, přímo útěk, a všem bylo jasné, že vláda členů ústavodárného shromáždění šla po nepravé cestě, alespoň co se týče principu organizace armády.

Bylo to jasné i členům vlády, když bylo neočekávaně rychle vyklizeno před bolševiky celé Povolží a když došla řada i na centrum vlády, Samaru. Teprve tehdy tato vláda s nadějí obrátila pozornost na Sibiř, kde za jejími zády byla ne-li úplně ustálená, alespoň aktivnější a způsobilejší Zatímní sibiřská vláda. Tak se zrodila idea sjednocení, dávno propagovaná Čechoslováky. Tato idea vedla ke státním poradám v Ufě, jejich rezultátem bylo, že se později obě vlády spojily. Tak vznikla podle obecného úsudku pevná vláda „Direktoria". Zatímní sibiřská vláda právě jako její sousedé si najednou nemohla vytknout náležitou cestu a byl v ní též boj dvou směrů, principů – všeruský stát a sibiřská autonomie. Ale brzy se dopracovala kompromisu a vydala heslo: „Přes všesibiřské ústavodárné shromáždění ke všeruskému ústavodárnému shromáždění." Její velikou a opravdovou zásluhou bylo, že od samého počátku věnovala pozornost armádě a vycítila vhodný moment jak přestoupit od principu dobrovolné armády k mobilizaci mladých ročníků. Armáda Sibiřské vlády byla silou, která jí pomohla připoutat k sobě všechny okolní vlády.

Poměry v zemi byly však velmi neurčité. Velcí boháči zjevně projevovali svou nevůli nad nerozhodností vlády a viděli spásu pouze v diktatuře. Reakcionářští důstojníci se starými generály, kozáckými atamany a bývalými aktivními důstojníky staré armády obviňovali vládu ze shovívavosti, ze hry se socialisty a žádali, aby bylo proti socialistům vystupováno rozhodněji. Demokracie zahájila vyčkávací stanovisko, nejsouc ochotná k ústupkům a majíc obavu, že všechna vybojovaná práva jí budou vzata. Její předáci bili na poplach. Bylo vidět, že se blíží reakce, jejíž síly neustále rostly. Další události šly kupředu závratnou rychlostí: svolání Sibiřské oblastné dumy, její rozpuštění, pokus ze strany reakcionářských důstojnických kruhů udělat převrat v Omsku (zatčení členů

vlády Šatilova a Krutovského). Nakonec Ufimské shromáždění dovedlo zemi k Direktoriu. Direktorium bylo posledním pokusem utvořit pevnou vládu, jejíž nevyhnutelnost byla všem jasná a po níž se obecně toužilo.

II.

ZPĚT NA URAL PROTI BOLŠEVIKŮM. ADMIRÁL KOLČAK.

1. BOJE S BOLŠEVIKY ZA VLÁDY DIREKTORIA.

UTVOŘENÍ DIREKTORIA.

Bezvládím unavená Sibiř a východní část Rusi, osvobozené od bolševiků, skládaly největší naděje do říšských porad v Ufě. Tyto porady, zahájené 9. září 1918, měly ukončit všechny pochybnosti, měly smířit nesmiřlivé. Obyvatelstvo, unavené nekonečnými spory, toužilo po dohodě, po sjednocení všech stran. Ale ani na těchto poradách nebyly jednotné názory na složení vlády. Pravé strany trvaly již tenkrát pouze na diktatuře, s podmínkou, že diktátor je povinen do roka po uzavření všeobecného míru svolat ústavodárné shromáždění. Členové ústavodárného shromáždění si zase představovali vládu kolektivní, která by byla odpovědna jim. Ufimské porady byly zakončeny 24. září utvořením všeruské vlády takzvaného Direktoria. Veškerá vládní moc byla vložena do rukou pěti osob, jež za jejich nepřítomnosti měli zastupovat náměstkové. Byli to předseda Direktoria Avksentějev, jeho zástupce Argunov, nejvyšší velitel veškeré branné síly Ruska generál Boldyrev s náměstkem Aleksejevem, dále Vologodský s náměstkem Sapožnikovem, Astrov s Vinogradovem a Čajkovský se Zenzinovem.

Program vlády byl stanoven poradami již dříve. Jeho stěžejní body byly tyto: 1. Osvobození Ruska od bolševické diktatury a v zahraniční politice neuznání brestlitevského míru, navázání přátelských styků se spojenci a pokračování ve válce s centrálními mocnostmi, 2. Ve vojenství měl být hlavní zřetel obrácen na vybudování zdatné armády, jež by mohla vyplnit zmíněné úkoly. Měla být zavedena silná disciplína, politika z armády vyloučena, přitom

však bylo vojenským úřadům naprosto znemožněno zasahovat do oboru úřadů civilních. 3. Ve vnitřní politice se měla provést reorganizace částí Ruska osvobozených od bolševiků s ponechá-ním autonomie oblastem, kde jsou pro to důvody národnostní, ze-měpisné nebo hospodářské. Městské a zemské samosprávy měly být obnoveny, jakož i zaručena ochrana všech občanských svobod, pořádku a bezpečnosti. Měla být rovněž zabezpečena kulturní svo-boda národním menšinám. 4. Rozřešení otázky vlastnictví půdy mělo být odloženo až do svolání Ústavodárného shromáždění. Pů-da měla být prozatím ponechána jejím skutečným držitelům. – V oboru hospodářském byly vyčleny směrnice pro regulaci prů-myslu a obchodu státem, pro povznesení výroby, pro rozvoj dělnického zákonodárství a pro boj se všeobecnou hospodářskou de-zorganizací. Bylo rozhodnuto zrušit obilní monopol a směrné ceny obilí. Bylo usneseno, že vláda zvolená na poradách v Ufě bude až do svolání Ústavodárného shromáždění nezměnitelná a nikomu neodpovědná. Jelikož Vologodský, ministerský předseda Zatímní sibiřské vlády, tenkrát byl ještě na Dálném východě a rovněž Čaj-kovský, předseda archangelské vlády, nebyl přítomen, vstoupili do Direktoria ihned jejich náměstkové Sapožnikov a Zenzinov.

Hlavní zásluha na tom, že ufimské porady skončily splynutím všech protibolševických vlád, se musí přičítat práci a velkému vlivu československého politického vedení, zejména Bohdanovi Pavlů, tehdejšímu místopředsedovi OČSNR.

Zdálo se, že tato nová vláda je složena zdařile, neboť v ní byly zastoupeny všechny politické strany, které si činily nárok na vládu. Ale brzy se ukázalo, že ani Direktorium není s to, aby dovedlo ze-mi k vytčenému cíli. Státní organismus byl už příliš otřesen a bylo třeba železné ruky, která by dovedla využít všechny síly. Direkto-rium nemělo dost pevnou vůli a nemohlo podepřít svá nařízení si-lou, a tedy je nemohlo provést. Mnoho znamenalo i to, že nejvyšší velitel, generál Boldyrev, nebyl dostatečně silný muž a nedovedl si získat tolik autority, aby jeho hlas bylo velitelsky slyšet po celé zemi, jak tehdy bylo zapotřebí.

PŘEVEZENÍ ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK MĚ VÝCHODNÍ SKUPINY NA ZÁPADNÍ FRONTU.

Po spojení s vladivostockou skupinou na řece Ononu 31. srpna 1919 a po rozprášení rozuteklých bolševických oddílů na amurské dráze a na jihu na hranicích Mandžuska, se dostalo mým vojákům několika málo dní oddechu. Zatímco jsme se vítězně probíjeli ku-předu a jako lavina ničili všechny bolševické síly před sebou, ze západu jsem dostával žádosti o pomoc. Již dříve než před měsícem jsme dostali zprávy, které svědčily o tom, že se poměry na povolž-ské frontě značně změniły a že boje začínají mít nový ráz. Bolše-vici se za tři měsíce svých porážek značně přičinili o reorganizaci svých sil, takže mohli vážně pomýšlet na odpor. Různé partyzán-ské oddíly byly přetvořeny v pravidelné bojové jednotky, které se stávaly kádrem dalšího vzrůstu jejich armád. Velení přestává být kolegiální a soustřeďuje se v osobě vrchního velitele, kterému se podřizují velitelé tří armád, zformovaných podle německého vzo-ru. Disciplína v jednotlivých oddílech se utužuje často terorem a naše vojska častěji a častěji narážejí na nepřátelské oddíly, které bojují velice houževnatě a jsou dobře vedeny. Zatímco bolševici vůčihledně sílí, a to číselně i vnitřně, československé vojsko na zá-padní frontě nemá, odkud by čerpalo přítok svěžích sil.

Ruská vojska postavená Samarskou vládou byla slabá. První po-silu jsem poslal na západní frontu plukovníku Vojcechovskému do Jekatěrinburku již po boji u Murina: byla to maladá, ale dobře vycvičená ruská irkutská divize plukovníka Grivina. Po vítězném boji u Posolské jsem poslal na západ ještě 3 setniny údorného pra-poru, jednu ze svých nejlepších částí, a nyní, kdy má úloha na vý-chodě byla skončena, dal jsem se sám na zpáteční cestu s ostatními československými i ruskými částmi. Opětné telegramy generála Syrového, který byl 28. srpna 1918 jmenován velitelem českoslo-venského armádního sboru a tím i vrchním velitelem všech proti-bolševických vojsk, přikazovaly jet rychle na pomoc, neboť jeho československé oddíly, roztažené od hornozávodské dráhy, jdoucí z Jekatěrinburku do Permi, na jih až do Nikolajevska (jižně od Sa-mary), tedy na frontě asi 800 verst dlouhé, nemohly zdržet postup dobře organizovaného a několikrát silnějšího nepřítele. Započatý

ústup se mohl stát kritickým, neboť právě tehdy se počal v Povolží povšechný rozklad ruských vojsk, který vzbuzoval rozhořčení našich bratří a jejich nechuť k dalším bojům. Tyto ruské oddíly, zformované naspěch Samarskou vládou na základech velice volných podle vzoru československých vojsk – tyto základy se zvrhly u ruského vojáka, jenž je nemohl opravdově pochopit – nevydržely první vážnější boj s bolševiky a utíkaly, odhalujíce boky našich oddílů, které byly mezi nimi rozmístěny, aby jim dodávaly oporu. Byla vážná obava, aby rozklad nezachvátil i naše části. Nebylo by to nic divného, uvážíme-li, jak byli naši vojáci rozhořčeni nad marným proléváním krve za to, co se pak vinou ruských vojsk ztrácelo. Vždyť ústup není bez zlých následků pro žádnou armádu na světě, zvláště při vysílení po dlouhých a neustálých bojích set proti tisícům. Rovněž na severním úseku fronty, na Urale, se situace pro nás horšila. Bolševici, posíleni úspěchem svých vojsk v Povolží, se i tu začali pokoušet o postup na všech liniích železnic vedoucích do Jekatěrinburku. Náš úderný prapor byl posílán po všech tratích, aby postupně pomáhal drtit nepřítele, který ani po těžkých ztrátách neumdléval a do boje vysílal nové a nové síly. Bylo vidět, že je nutná rychlá pomoc, neboť se bolševici vzpamatovali z prvních rychlých úderů a připravili se k novým bojům se vší vážností a vědomím své živé síly.

Nyní, kdy hrozilo nebezpečí nejen naší západní skupině, nýbrž i nedávno osvobozené Sibiři, nepřijít mladým protibolševickým vojskům na pomoc, nedat jim čas, aby se vzpamatovala, zorganizovala vlastní státní aparát a zformovala se do takové síly, až by na sebe mohla vzít samostatně obranu osvobozené země nebo výboj – bývalo by pro nás, Čechoslováky, kteří jsme jako Slované stáli Rusku nejblíže, nesmazatelnou skvrnou a byli bychom v takovém případě nenáviděni, jako jsou nenáviděni spojenci, kteří slibují a jenom slibují. Řekl jsem již, že jsme se shodli s Rusy na vytvoření nové protigermánské fronty a fronty proti těm, kdo Němcům jakkoliv pomáhají. Germanofilské sovětské Rusko, bolševictvím mravně i fyzicky rozhárané, se mohlo lehce stát na slovo poslušným nástrojem Německa a zároveň hrobem všeho Slovanstva. Tomu nasvědčuje i „hospodářská" smlouva s Německem z 27. srpna 1918, jež míří proti spojencům, a to stejně vojensky jako hospodářsky. Měli jsme na zřeteli silnou, zdravou a demokratickou Rus, která by se probudila z poslední mdloby co nejrychleji a která by nám byla oporou. Dělali jsme tedy, co nám kázalo svědomí pro budoucnost.

V druhé polovině září byla všechna má vojska dopravována přes Omsk do Jekatěrinburku. První odjely části vladivostocké skupiny, které byly poměrně méně unaveny, a za nimi i ostatní. Na linii sibiřské železnice byli zanecháni na větších stanicích pro udržování pořádku jen českoslovenští velitelé stanic a jim byly k ruce přiděleny menší oddíly. Ruské části generála Pepeljajeva jsem odeslal do Tomska, aby se přivedly do náležitého pořádku a doplnily a byly co nejdříve hotovy pro další operace na nové frontě.

Sám jsem vyjel z Vladivostoku se svým štábem 17. září. Byl jsem nucen zdržet se v Charbině, kde trvala stávka železničních zřízenců; vypukla nedávno předtím z hospodářských důvodů a hrozila přerušením dopravy, jež pro má vojska nebylo možné dopustit. Generál Pleškov, velící vojskům generála Chorvata, shromážděným na mandžuské dráze, se choval ke spravedlivým požadavkům dělnictva velice odmítavě, ba zatkl a uvěznil jejich vůdce, jakož i delegaci vyslanou dělníky se žádostí za jejich osvobození. Nařídil jsem, aby byli vůdci dělnictva i zatčená delegace propuštěni a aby byly požadavky dělnictva splněny. Generál Pleškov váhal s vykonáním mých nařízení a byl jsem donucen přimět ho ke smíru s dělníky důraznou výhrůžkou vojenským zakročením, k němuž již byly činěny i přípravy. Generál Pleškov teprve potom slíbil vyhovět požadavkům dělnictva. Avšak neměl jsem už čas zdržovat se v Charbině a zároveň jsem předpokládal, že budou na mandžuské linii a potom i v Čitě další nedorozumění s atamanem Semjonovem pro dopravu válečného materiálu z Vladivostoku, neboť ataman Semjonov si též dělal právo, a proto jsem ponechal v Charbině plukovníka Kadlece s dostatečně silným oddílem pěchoty a dělostřelectva, jmenujíc ho velitelem československých vojsk Dálného východu, a nařídil jsem mu uvést všechny záležitosti do pořádku. Plukovník Kadlec se vrátil, když urovnal poměry na mandžuské dráze a s nemalými obtížemi dopravil všechen válečný materiál za dosah vojsk atamana Semjonova. Později v souhlase

s odbočkou ČSNR přijal na žádost Rumunského národního komitétu úkol formovat rumunské legie na Sibiři.

1. října jsem přehlížel v Irkutsku 7. československý tatranský pluk, hotový k odjezdu na frontu, dále jsem se zastavil v Kansku na hrobě plukovníka Ušakova a v Krasnojarsku, kde jsem přehlížel ruský jenisejský kozácký pluk. V Čeljabinsku, v sídle štábu československého armádního sboru a vrchního velitele protibolševických vojsk, jsem byl po poradě s generálem Syrovým jmenován velitelem jekatěrinburské skupiny; tato skupina měla na sebe vzít severouralskou frontu, jíž do té doby velel plukovník Vojcechovský. 6. října 1918 jsem byl již v Jekatěrinburku a tam bylo potom stálé sídlo štábu jekatěrinburské skupiny.

MÉ VELENÍ JEKATĚRINBURSKÉ SKUPINĚ.

Do jekatěrinburské skupiny patřila československá i ruská vojska, většinou ta, která mi byla podřízena na východě. Z československých vojsk jsem měl celou II. dělostřeleckou divizi, jíž jsem byl přímým velitelem, část 10. pluku, 12. československý pluk, kurganský prapor, 2. dělostřeleckou brigádu a 3. pluk, který však měl být co nejdříve odeslán k I. divizi na povolžskou frontu. Z ruských vojsk jsem měl středosibiřský sbor generála Pepeljajeva v Tomsku, irkutskou divizi plukovníka Grivina, část 2. stepního armádního sboru generála Veržbického, jekatěrinburskou divizi horských střelců generála Golicyna, několik setnin orenburských kozáků, partyzánské oddíly poručíka Ryčagova, kapitána Kureňka, českého dobrovolníka Švandy aj. Tyto ruské oddíly byly počtem velice slabé, řekl bych skoro jen kádry jmenovaných jednotek, a špatně ozbrojeny, ale byly dobré kvality.

Vznik středosibiřského sboru se datuje od prvních dnů našeho vystoupení. Jeho základem byly vojenské organizace, o nichž je zmínka výše. Hned na počátku června 1918 byla organizace oddílů ruských dobrovolníků ve městech, osvobozených od bolševiků mými vojsky, svěřena členu tomské vojenské organizace plukovníku Peppeljajevovi. Plukovník Pepeljajev, tenkrát ani ne 30letý, rodilý Sibiřan, je vedle plukovníka Ušakova dozajista z nejsvětlejších

osobností, které hrály vynikající úlohu v protibolševickém zápase. V jeho osobě se spojovaly vzácné vlastnosti člověka i vojáka. Svou vysokou, zavalitou postavou, poněkud nehybnou, byl typem pravého sibiřského Rusa. Povahou byl přímý, nekompromisní. Jeho spravedlivé a přívětivé zacházení s podřízenými, jakož i neobyčejná energie a osobní statečnost mu získaly všeobecnou lásku a vážnost. Byl nadšeným ruským vlastencem demokratických zásad, a je-li možné u vojáka mluvit o politickém přesvědčení, klonil se ke straně sociálních revolucionářů. Pod vedením takového důstojníka rychle vzrůstaly v jednotlivých městech kádry 8 dobrovolných pluků; většina z nich na samém počátku našich bojů vyslala oddíly po 200–300 mužích, vystupujících na frontě pod jmény pluků středosibiřského sboru. Tyto pluky, vedené svým neohroženým velitelem, bojovaly chrabře a stále po boku československých vojsk na východní frontě. Podivuhodná byla harmonie názorů plukovníka Pepeljajeva s mými, třebaže Pepeljajev mně byl formálně podřízen teprve po dobytí Irkutska. Jeho vojska, vyrůstající v ustavičném styku s našimi, byla takřka odchovanci Čechoslováků. Srdečné a přátelské vztahy mezi „pepeljajevci" a Čechoslováky potrvaly i tenkrát, když kolčakovské důstojnictvo začalo uměle vyvolávat mezi vojsky československými a ruskými antagonismus. Po spojení na Ononu se vrátily oddíly plukovníka Pepeljajeva, povřšeného na generála, do Tomska, aby se rychle přeformovaly a doplnily a aby jich potom bylo použito na mé uralské frontě. V Tomsku generál Pepeljajev zformoval náležitě štáb svého středosibiřského sboru, štáb 1. a 2. divize a štáby 8 pluků: 1. novonikolajevského, 2. barabinského, 3. barnaulského, 4. jenisejského, 5. tomského, 6. mariinského, 7. kuzněckého a 8. bijského. Záložní části (prapory) těchto pluků byly ve městech, podle kterých byly pluky pojmenovány, a celý obvod těchto měst byl ve vojenském smyslu podřízen veliteli armádního sboru generálu Pepeljajevovi, který tak měl jasný přehled a kontrolu nad přípravou jeho nových částí v týlu.

Po dobytí Irkutska dala tamější vojenská organizace základ k irkutské divizi, jejímž velitelem se stal plukovník Grivin. Plukovník Grivin byl důstojník vychovaný ve starých zásadách. Pro něj bylo už těžší vžít se do nových poměrů. Byl hned po bitvě

u Murina odeslán na severouralskou frontu, obdržel velení na odlehlém úseku krasnoufimském. Snad to přispělo k tomu, že maje příliš nízkou samostatnost, několikrát dovolil sobě i svým podřízeným nemístné výstřednosti. Avšak ve vojenském smyslu bylo těžké najít za něho náhradu. Jako s postupem východní fronty vznikly z vojenských organizací středosibiřský sbor a irkutská divize, tak s postupem čeljabinské skupiny vznikl 2. stepní sbor pod velením generála Veržbického a jekatěrinburská divize horských střelců pod velením generála Golicyna. Veržbický byl generálem ještě z doby carské armády, přesto však se dovedl přizpůsobit novým demokratickým řádům. Byl drobné, pohyblivé postavy, bystrý a energický. Sbor si pod jeho velením dobyl značné úspěchy. Generál Golicyn, hrdý na svůj aristokratický původ ze staré knížecí rodiny, zůstal vždy věrný starým tradicím a všemožně se snažil je uplatňovat i při formování a vedení své divize. Jsa neobyčejně uhlazený v chování k sobě rovným a odměřený k podřízeným, choval se k představeným velmi uctivě, ba přímo úlisně. Ale osobně těžce nesl vůdčí úlohu Čechoslováků v boji proti bolševikům a z toho vyplývající podřízenost ruského důstojnictva našemu. Tím lze vysvětlit, že právě v jeho divizi bylo možné pozorovat již zmíněný antagonismus k Čechoslovákům. Vojevůdcem byl podprůměrným. Pro jeho konzervativní názory jsem s ním nemohl souhlasit v některých otázkách vnitřní vojenské organizace. Proto nebylo divu, že se generál Golicyn snažil při první příležitosti, aby byl se svou divizí přidělen ke skupině generálporučíka Chanžina.

V některých místech a závodech byla sovětská vláda svržena místním obyvatelstvem ještě před příchodem našich vojsk. Rolníci i dělníci, pokračující i později v boji proti bolševikům, se sdružovali v takzvané partyzánské oddíly. Ty se skládaly pouze z dobrovolníků, kteří si vytkli za úkol bojovat jen za osvobození svého kraje a vraceli se ke svému zaměstnání, jakmile viděli svůj úkol splněn, pokud nepodléhali později vyhlášené mobilizaci. Partyzáni byli jednotnému velení podřízeni pouze operativně, kdežto ve vnitřní organizaci byli autonomní. Výživu dostávali obyčejně ze svých domovů a plat, pokud byli továrními dělníky, ze svých závodů. Partyzánské oddíly byly v bojích dobré; početně bývaly velmi různé, čítajíce od padesáti do několika set mužů.

Má fronta se táhla od traktu Irbit-Verchoturje, kde asi ve třetině této vzdálenosti před Verchoturjem stála skupina kapitána Kazagrandiho, k jihozápadu, kde přesekávala trať Jekatěrinburk-Kušva za samým Tagilem, chráněným 8. československým plukem a oddíly generála Veržbického, dále na jih, kde na trati Jekatěrinburk-Lysva (Kalino) před stanicí Kyn stála skupina kapitána Němce (většina 3. pluku a kurgánský prapor, kromě některých ruských oddílů), a jižněji na trati Jekatěrinburk-Kungur-Perm na stanici Šamary stála skupina podplukovníka Krejčího (část 3. a celý 6. československý pluk s částí úderného praporu), na levém křídle zajištěná ruskými oddíly generála Grivina, na pravém generála Golicyna. Na mém levém křídle přes trakt, jdoucí z Jekatěrinburku do Krasnoufimska, stály různé partyzánské oddíly. V době mého příjezdu do Jekatěrinburku nedostihly frontu ještě 7. a 5. československý pluk, oddíl plukovníka Kadlece a armádní sbor generála Pepeljajeva.

Povolžská skupina, stojící jižněji od mé skupiny, byla v plném postupu. 4. října opustila předmostí opevnění u Syzraně na Volze, 5. října vyklidila Stavropol a na řece Kamě Sarapul. 7. října po marných protiútocích byla nepřiteli vydána Samara. Rovněž na severouralské frontě se bolševici stali výbojní. Bylo zřejmé, že věří v úspěch, a proto bylo nutné, abychom my sami přešli k útokům, nečekajíce prozatím na příjezd všech našich vojsk.

Jak jsem již připomenul, jako první z mých východních oddílů dorazil na jekatěrinburskou (severouralskou) frontu úderný prapor II. československé divize (totiž 3 setniny, které jsem poslal na pomoc na západní frontu hned po dobytí Verchněudinska; 1 setnina byla na západní frontě od počátku, zúčastnivši se vystoupení se skupinou plukovníka Vojcechovského). Těmto třem rotám nyní připadl úkol, aby z nedostatku jiných sil prozatím pomáhaly vsude, kde byl nepřítel nejaktivnější, a aby, až pomohou odstranit nebezpečí na jedné dráze, se vrhly hned na druhou. Na Urale nebyla totiž dosud souvislá fronta: k jejímu vytvoření nemělo ani ta, ani ona strana dostatek sil, takže se boje omezovaly jen na úzké pásy podél železnic nebo důležitějších traktů. Proto nadále, než dojde k vytvoření souvislé bitevní linie, budu mluvit o směrech alapajevském, jegoršinském, nižnětagilském, lysvinském, kungurském a krasnoufimském jako o úsecích, na nichž konáme bitevní operace, často

místního rázu, operace nemající na nějaký čas zvláštní těsné spojení s operacemi na ostatních úsecích. Převoz uderníků na úseky, kde jich bylo nejnaléhavěji třeba, byl umožněn tím, že v Jekatěrinburku a v Kuzinu byly železniční uzly uralských drah; byla to výhoda podobná té, jakou měl nepřítel na druhém sklonu Uralu, v Permi. Koncem září naši začínají postupovat ve všech směrech jekatěrinburské fronty: 24. září jsou boje v tagilském směru u samého města Tagilu, v lysvinském směru u stanice Kyn a jižněji skupina podplukovníka Krejčího dobývá na kungurské dráze po předchozích úspěších stanici Šunkovo. Na levém křídle partyzáni obsadili před několika dny město Krasnoufimsk, takže i z této strany ohrožují město Kungur, ovládají podplukovníkem Krejčím z východu. Poslední rozmach našich vojsk však donutil i bolševiky k činnosti a hned následující den bolševici začali postupovat proti nám a donutili podplukovníka Krejčího k ústupu na stanici Šalja a dále na západ. Zatím i v tagilském směru přecházíme k obraně. Nastávají tu těžké boje s nepřítelem, majícím asi 8 000 lidí. Nepřítel začal 30. září ofenzivu proti Jekatěrinburku. Prováděje manévr na stanici Šalja, připravil hlavní útok ze stanice Tagilu, a to jednak po trati Tagil-Jekatěrinburk, jednak po úzkokolejné dráze, jdoucí na Kynovský závod, odkud chtěl napadnout pravé křídlo naší skupiny kapitána Němce. Jeho útoky však byly zadrženy našim 8. plukem, jenž přišel již před mým příjezdem z východu, částí úderníků a Kulikovského baterií hned jihovýchodně od Tagilu; za několik dní po urputných bojích byli bolševici poraženi na hlavu. 3. října vešla naše vojska do Nižního Tagilu. Bolševici, zanechavše asi 1 000 mrtvých, ustoupili několik verst na severozápad za stanici Laja. Nám se dostává značné kořisti: byly to 2 obrněné vlaky, 5 děl a 60 strojních pušek. Rovněž na pravém křídle části stepního armádního sboru generála Veržbického přecházejí k rozhodnému postupu a odstraní alapajevský i jegošinský frontový úsek vzetím Nižně-Saldinského závodu a stanice, čímž úplně osvobozují od nepřítele trať Alapajevsk-Tagil a pronásledují nepřítele dále po traktu na Verchoturje. Na kungurské dráze se naše postavení lepší opětným dobytím stanice Šamary. Jen na krasnoufimském úseku jsme nuceni stáhnout své síly poněkud zpět za řeku Biseju a Ufu, protože pravé křídlo sousední kamské skupiny příliš rychle ustoupilo.

Po svém příjezdu do Jekatěrinburku jsem nařídil ihned přeskupit síly a převézt 8. slezský pluk z Tagilu na kungurskou dráhu, kde byl nepřítel nejnebezpečnější. Stojící tam prapor 3. pluku jsem ihned poté poslal na lysvinský směr, aby zesílil pozici kapitána Němce. 7. října jsem vyjel sám na stanici Šamary, abych osobně řídil operace.

Naše pozice na stanici Šamary nebyla závidění hodná. Nepřítel hrozil neustále oběma křídlům, maje pozice výhodné a těžko přístupné na severu ve vesnici Krjuky, na traktu vedoucím na Kynovský závod a na jihu v Molebském závodě, obklopeném pralesem, jímž vedla jediná cesta. Na počátku operace bolševici dělali neustále výpady proti mému levému křídlu, stojícímu na řece Molebce, a musel jsem proti nim poslat výpravu, složenou z kozáků a z 2. československé inženýrské roty; ta je donutila závod opustit a prchnout směrem k řece Birmě, v jejímž údolí bylo hojně vesnic. Potom jsem začal útok proti středu a levému nepřátelskému křídlu, nařídiv kapitánu Němcovi, aby mne podporoval demonstrací na svém úseku. Podél trati byl vyslán prapor 6. pluku pod velením majora Mézla s příkazem, aby obešel ze severu výšiny u trati a spustil se za nimi k dráze na zastávku číslo 61, zatímco má ostatní vojska na ni zahájí útok přímo po trati. Major Mézl však na této výpravě i s praporem zabloudil a teprve třetí den dosáhl jmenované zastávky, kterou již zatím obsadila má frontální skupina. Proti levému křídlu nepřítele jsem poslal kolonu majora Váni, složenou ze dvou praporů pěchoty (5. a 6. pluku), 2 rot 10. pluku, 1. setniny kozáků a 2 děl Kulikovského. Kolona se zastavila na říčce Krjuky a ony dvě roty 10. pluku se setninou kozáků se vydaly na pochod na sever, aby obešly nepřátelské pozice. Ačkoliv byla lečka bolševiky brzy zpozorována, přesto se po krátkém bodákovém útoku naší frontální kolony nepřítel, silný asi 5 praporů se 4 děly, bez náležité obrany dal na kvapný útěk, takže roty 10. pluku neměly čas mu v ústupu zabránit.

Byla naděje, že zdárně započatá operace bude moci být rozšířena na celé frontě. Když přišel na tento úsek 7. tatranský pluk, rozhodl jsem se rozšířit postup i na jihu proti pravému křídlu nepřítele a dovršit operaci vzetím Kunguru. 7. pluk se vypravil na Molebský závod a odtud se dvěma kolonami pohyboval proti vesnicím

Tatarské Birmě a Osincevu v údolí říčky Birmy. Zatímco můj pravý oddíl majora Vání se spouštěl ke dráze u stanice Kordon, maje jako předvoj dvě roty 10. pluku. Avšak když tyto roty přicházely k trati a měly vyjít do týlu stanice Kordon, chybou velícího důstojníka vyšly na trať před jmenovanou stanicí a narazily na nepřátelský obrněný vlak, kterému poskytly volný cíl. Asi třicet našich bratří tu padlo neopatrností svého důstojníka a jejich smrt, zbudiviší v prvním okamžiku paniku, znamenala do budoucna zlomení bojové nálady v oddílech druhé divize. Rovněž na jihu u Osinceva a Birmy se útoky 7. pluku nezdařily, takže pluk začal ustupovat. Situace se stávala nebezpečnou a bylo nutné povolat k zesílení fronty ruskou divizi generála Golicyna, které byl dán úsek mezi oddílem kapitána Němce a tratí Jekatěrinburk-Kungur. 6. a 8. československý pluk si vedly i nadále chrabře a spolu s jekatěrinburskou divizí postupovaly dále. 18. října jsme znovu dobyli stanici Kordon.

Zatím se nepřítel na severu od Kušvy pokoušel o postup na Tagil a přinutil naše oddíly ustoupit z vesnice a stanice Laje i z Lajského závodu. Potom jsme obsadili linii řeky Laje. Ale zatím partyzánský oddíl kapitána Kazagrandiho, levé křídlo generála Veržbického, postupoval úspěšně po silnici na Verchoturje a 23. října dobyl stanici i město. Kapitán Kazagrandi potom vytvořil novou frontu na jihozápad proti Kušvě a na pronásledování nepřátelských zbytků, které se uchýlily k severu, poslal oddíl kapitána Kurenka s úlohou vyčistit trať do Naděždinského závodu. Nemoha se spolehnout na své síly a obávaje se zvláště velikých československých ztrát, rozhodl jsem se zkrátit oddech středosibiřského sboru generála Pepeljajeva a nařídil jsem mu, aby ihned s připravenými oddíly vyjel z Tomska na frontu, kde jsem předpokládal nový útok lysvinským směrem.

28. října přijely z oddílů generála Pepeljajeva první prapory 5. tomského a 8. bijského pluku, 2 setniny kozáckého jenisejského pluku a 4 eskadrony tomských husarů, dohromady 2 400 bodáků a 260 šavlí, a byly poslány na úsek kapitána Němce. Tento postup, jehož hlavní tíhu nesla skupina lysvinská (3. československý pluk, čsl. kurgánský prapor a oddíly Pepeljajeva), se též nezdařil. V počátečních dnech byly dosaženy větší okamžité úspěchy – byl vzat

Kynovský závod, vyčištěno jeho okolí a obsazena jižní část úzkokolejky, jdoucí z Kušvy, čímž byly umožněny i ostatním skupinám některé úspěchy; tagilská skupina dobyla opět Laj i Lajský závod, kungurská dobyla povodí říčky Birmy. Avšak dobyté pozice jsme nemohli udržet a v prvních listopadových dnech jsme byli nuceni ustoupit zpět do starých pozic, kromě skupiny tagilské, která získané území podržela. Československé části byly po kynovské operaci staženy do Jekatěrinburku na odpočinek a na frontě nastoupilo období menších obranných bojů.

ODEVZDÁNÍ PRAPORŮ PLUKŮM II. ČESKOSLOVENSKÉ DIVIZE.

V neděli 10. listopadu roku 1918, tedy skoro 300 let potom, kdy byl zdupán na Bílé hoře u obory Hvězdy náš prapor svobody, se konala v Jekatěrinburku okázalá vojenská slavnost odevzdání praporu plukům II. československé divize: 5. pražskému T. G. Masaryka, 6. hanáckému, 7. tatranskému a 8. slezskému. Průběh této nové národní slavnosti byl neobyčejně zdařilý; byl slunný zimní den, jako by vesna mimoletem shlédla na tak vznešený okamžik. Na Monastyrském náměstí stál k 10. hodině pravidelný čtverec československých pluků, které měly prapory přijímat. Za řadami pluků stály čestné roty 1., 2. a 3. pluku s prapory svých pluků, oddíly československé jízdy a dělostřelectva, kromě oddílů ruských vojsk a anglické setniny s hudbou. Za vojskem se kupily řady obecenstva. Ve středu čtverce byla tribuna, kolem níž byla smšsice hostů: ministr vojenství Zatímní všeruské vlády admirál Kolčak, zplnomocněnec této vlády Postnikov, předseda bývalé vlády Uralu Ivanov, zástupci Všeruského ústavodárného shromáždění, spojenečtí konzulové, zástupci spojeneckých armád a zástupci sibiřských měst, zemstev a ruské armády.

Za slavnostních zvuků naší národní hymny byly z praporů sňaty obaly. Prapory, symbolizující svými obrazy názvy pluků, byly nádherně umělecky upraveny a měly znaky Prahy, Moravy, Slezska a Slovenska. Po zahajovacích řečech místopředsedů OČSNR Dr. Patejdla a Dr. Jesenského a správce vojenského odboru majora

Medka, skládali vojáci čtyř pluků přísahu na své prapory: „My, vojáci Československé republiky, druhému svému národu československému, své vládě s profesorem Masarykem v čele přísaháme: ve jménu své cti lidské i národní, ve jménu všeho toho, co je nám jako lidem i jako Čechům a Slovákům nejvýš svaté, v plném souhlasu se svým svědomím budeme bojovat společně se svými spojenci do poslední kapky krve proti všem svým nepřátelům tak dlouho, dokud nedobudeme úplnou svobodu svému československému národu, dokud naše země české i slovenské nebudou sloučeny v samostatný a nezávislý stát československý, dokud náš národ v našich zemích nebude plným hospodářem a pánem svého osudu. Slavnostně se zavazujeme, že nikdy a nikde, nehledíce na nijaká nebezpečí, beze strachu a pochybností, s plným vědomím a svědomím od tohoto nejvyššího cíle svého boje za nijakých podmínek neustoupíme: ale jsouce pamětlivi nezapomenutelných hrdinských činů našich mučedníků a vůdce Jana Husa a Jana Žižky z Trocnova, slibujeme být jich důstojni, bojovat za pravdu a naše práva, nikdy z boje neutíkat, nijakému nebezpečí se nevyhýbat, rozkazy svých náčelníků poslouchat, svoje prapory a odznaky ctít, nepřítele nikdy o milost za nijakých okolností neprosit a se zbraní v ruce se nikdy nevzdávat, bratr bratra milovat a v nebezpečí do konce chránit, smrti se nelekat, za svobodu národa a své vlasti vše i život položit. Bez jakéhokoliv nátlaku, svobodně rozhodnuti tak chceme a budeme konat! Tak nám velí naše čest i věrnost k našemu lidu i domovině!“

Po odevzdání praporů velitelům jednotlivých pluků, kteří slibovali donést je neposkvrněné do vlasti, hudba hrála národní hymnu „Kde domov můj“. Slavnost byla zakončena blahopřejnými projevy zástupců 3. armádního uralského sboru, Rumunů, Poláků, Jihoslovanů a různých politických korporací a provoláváním hromového „Nazdar!“ Československé republice, prezidentu Masarykovi, Československé národní radě v Paříži, Národnímu výboru v Praze atd. Po slavnosti odevzdání praporů defilovaly pluky s rozvinutými prapory na Pokrovském prospektu před veliteli a hosty.

PERMSKÁ OPERACE.

Ve druhé polovině listopadu měly boje na všech úsecích ráz bojů obranných, nebo byly diktovány nedůvěrou té nebo oné strany, avšak vcelku nebyly větší pohyby fronty. 3. sovětská Lašević ova armáda stojící proti nám se vzdala svých pokusů o nástup a podle všech známek se připravovala k přezimování. Její síly byly koncem listopadu rozloženy takto: v krajině u Kušvy stála svodná uralská sovětská divize (asi 6 000 bodáků), v rajoně Kynovského a Serebrjanského závodu 3. sovětská uralská divize, celkem asi 13 000 mužů. Všechny síly bolševiků kromě rezerv v Permi a Ose byly asi 24 000 bodáků a mnoho dělo. Pozice nepřítele byla velmi výhodná: táhla se ze severu od řeky Laja, přeskávajíc trať na Verchoturje u Turinských závodů, dále na jih podél řek Laje, Tagilu a Utky a přecházela pak na řeku Sylvu a Biseju. Skoro souběžně s touto pozicí procházela na severu úzkokolejná dráha Kušva-Serebrjanský závod, spojující skupinu lysvinskou a kušvinskou, a dále trať Kormovišče-Kungur, spojující skupinu lysvinskou opět s kungurskou. Po těchto cestách mohli bolševici rychle přesunovat své oddíly na potřebné místo a při našem postupu na těchto třech směrech mohli postupujícím oddílům poslat vždy do boku údernou skupinu, jak učinili posledně při našem pokusu o útok na Kyn. Na krajním úseku mého levého křídla byly části druhé sovětské armády, jejíž hranice s třetí armádou byla u Ujinského závodu.

Rozhodl jsem se využít bezstarostnosti nepřítele, který byl patrně přesvědčen, že nejsme schopni k aktivním operacím, a připravil jsem na konec listopadu velkou operaci, která měla být na rozdíl od předešlých postupně prováděna na celé mé frontě a zároveň měla vést k vytvoření fronty celistvé, spojité. Přeskupení a doplnění míst si se dělo hladce, až na neštěstí na drahách, při kterých jsme ztratili mnoho lidí středosibiřského sboru (také u 7. pluku jsme měli při jedné srážce vlaků 9 mrtvých), a nebylo nepřítelem zpozorováno.

27. listopadu, kdy měla operace začít, byly mé skupiny rozloženy takto: 3. stepní sbor generála Veržbického zaujímal pravým křídlem plukovníka Kazagrandiho pozice před Turinskými závody na dráze Verchoturje-Kušva, střed pozice byl na řece Laji před

Lajským závodem a levým křídlem pozice podél dráhy Tagil-Jekatěrinburk. Na lysvinském směru stály oddíly středosibiřského sboru generála Pepeljajeva, doplněné novými formacemi z týlu a čítající 9 240 bodáků a 950 šavlí; zaujímaly poměrně malý úsek před Kynovským a Serebrjanským závodem, dosahujíce nalevo pramenů řeky Sosnovky. Území jižněji do kungurské trati bylo obsazeno části 7. uralské divize generála Golicyna a dále úsek od trati do Molebského závodu částmi II. československé divize, chráněné na levém křídle 3. irkutskou divizí plukovníka Grivina a partyzány poručíka Ryčagova.

Plán postupu byl tento: generál Veržbický dobude Kušvu a bude postupovat po hornozávodské dráze; tam zatím vyjde generál Pepeljajev po dráze Lysva-Kuzino a dobude křižovatku obou drah, stanici Kalino (Lysva), čímž bolševikům odřízne ústup po hornozávodské trati. II. československá divize povede postup jižně od trati Kungur-Jekatěrinburk a dobude Kunguru, zatímco generál Golicyn postupem ze severu odřízne nepřáteli ústup ke Kamě. Levé křídlo mé fronty bude postupovat zároveň s Čechoslováky. Dále za Kungur půjdou jen ruská vojska a II. československá divize bude mít oddech. Nástup byl vyplněn přesně podle plánu, jen generál Golicyn se dal strhnout k tomu, aby získal lehkou slávu obsazením města Kunguru a nesplnil svůj úkol, když dal kungurským bolševikům čas k ústupu na Kamu, což se později vymstilo na skupině generála Veržbického.

Operaci zahájil 27. listopadu generál Veržbický na kušvinském úseku všeobecným nástupem na Kušvu ze dvou stran. Oddíl plukovníka Kazagrandiho nastupuje jednak podél dráhy Verchoturje-Kušva, jednak po silnici vedoucí stejným směrem, útočí menšími obchvatnými skupinami ze severovýchodu. Hlavní síly generála Veržbického útočí z jihu. Jsou rozděleny na tři proudy: jedna kolona jde po traktu Tagil-Gornoblagodatskaja na Magnetovou horu, druhá podél trati a třetí vlevo od ní údolím řeky Laje.

28. listopadu proniká první kolona generála Veržbického přes drátěné překážky nepřítele, obývá vesnici Laju a ihned odbočuje směrem k Magnetové hoře. Střední a levá kolona dobývají Lajský závod a rychle se přibližují k Baračinskému závodu. 29. listopadu obsazuje plukovník Kazagrandi pravou kolonou Novoturinský

závod. Jeho levá kolona ničí trať u stanice Vyja, kde pak dochází ke srážce tří bolševických vlaků. Jejich osádku skoro všechnu pobije. Jeho pravá kolona potom odbočuje z Novoturinského závodu přímo na stanici Asiatskou. Obchází Kušvu, a tak bolševikům zatlačeným sem čelním tlakem jednotek postupujících od Kušvy znemožňuje ústup.

Avšak 29. listopadu přešel k postupu na tomto úseku generál Pepeljajev a po tuhém boji bere pravou kolonou Serebrjanský závod, střední kolonou vesnici Usť-Serebrjansku a levou kolonou Kynovský závod, stanici Kyn a ves Krutý Log, ukořistiv obrněný vlak se 4 děly, 12 kulometů a mnoho nábojů. Nepřítel zmatené ustupuje jednak po trati, jednak na saních po řece Čusovaja. K rozprášení nepřítele, ustupujícího po úzkokolejce, byl vyslán úderný prapor, který se na druhý den okolo stanice Kedrovaja spojuje s levým oddílem generála Veržbického. Na jih na silnici Kungur-Kynovský závod byl vyslán též zvláštní oddíl, aby chránil hlavní síly zleva, kam podle zpráv bolševici posílají větší skupinu od Kunguru, aby nám vpadla do boku. Oddíl potkává nepřítele u vsi Sosnovkoje a vstupuje s ním do boje, který trvá na různých úsecích několik dní, až se přibližují oddíly generála Golicyna. Hlavní síly generála Pepeljajeva postupují dále po trati na Kalino, dobývají stanici Kormovišče a 9. prosince zachraňují obchvatným manévrem tunel, ležící 12 km jižněji od Lysvinského závodu.

Zatím generál Veržbický dobývá na hornozávodské dráze stanici Asiatská, na uralském hřbetu, a překračuje hranici evropského Ruska dobytím stanice Jevropejskaja. Nepřítel ustupuje dále jednak po trati, jednak údolím řeky Kojva, pokoušeje se soustředit své síly jižně od trati k obraně Bisertského závodu. 10. prosince přechází k postupu druhá československá divize, dobývá 13. prosince stanici Kordonu a vede tuhý boj u zastávky č. 59, kdy i generál Pepeljajev po zuřivém boji dobývá křižovatku Kalino 172 km východně od Permi. Vojska generála Pepeljajeva prošla za 14 dnů při neustálých bojích a chůzi po kolena ve sněhu a při mrazu 20 stupňů vzdálenost 100 km. Dobytím stanice Kalino byl odříznut nepříteli, ustupujícímu před generálem Veržbickým, jenž došel ke stanici Čusovaja, ústup na Perm a nepřátelské zbytky byly donuceny ustupovat po odbočce dráhy na sever na Solikamsk. K jejich

pronásledování byla již před bojem o stanici Čusovaju vyslána obchvatná kolona plukovníka Kazagrandiho směrem na stanici solikamské dráhy Baskuju. Vojáci generála Pepeljajeva vedou úporný boj u stanice Soljanky, vzdálené 60 km na východ od Permi. Rozvíjí se i postup na jihu. Na sever od kungurské trati voje generála Golicyna přecházejí řeku Asovou, české části vedou boj u již známé Tatarské Birmy a generál Grivin spolu s partyzány se přibližuje ke traktu jdoucímu na Suksunský závod.

16. prosince je situace na mé frontě tato: pravá kolona generála Veržbického obsadila stanici Baskuju na dráze na Solikamsk, hlavní kolona čistí okolí stanice Čusovaja, přední voje generála Pepeljajeva vzaly stanici Soljanku na dráze k Permi a spravují rozbitou trať, levý oddíl generála Pepeljajeva vede boj za vesnici Sosnovka na traktu Kungur-Kormovišče, generál Golicyn vzal město Asovskoje, československé části vzaly zastávku č. 59 a blíží se k Tulumbasům; jižněji jsou menší boje.

Ztrátou uzlové stanice Kalina utrpěli bolševici velmi citelnou škodu. Pustili ze zřetele její důležitost. Měli ji všemi silami držet alespoň dotud, dokud jejich kungurská skupina nebude buď zabezpečena, nebo neustoupí k Permi. Jinak, naším včasným dobytím Permi, bude kungurská nepřátelská skupina zbavena dráhy a bude nucena ustupovat za velmi těžkých podmínek po silnicích a řekách ve směru k řece Kamě. Obranu Kalina vedli sice bolševici dost silnými oddíly a velmi houževnatě, ale připravili se pozdě a nepomohla už ani silná kolona poslaná v bok Pepeljajeva od Kunguru po cestě na Kormovišče, ani posila divize Kaširinovy, jež se zúčastnila posledních bojů v Kalinu, ani rezervy, přivezené ze všech možných konců. Vzetím Kalina byla 3. sovětská armáda Laševičova rozštěpena na dvě části, na skupinu severní, ustupující pod tlakem vojsk generálů Pepeljajeva a Veržbického, a na skupinu kungurskou, která se zoufale brání nástupu na celé frontě.

Další vývoj operace až k dobytí samé Permy byl velice rychlý a bolševici neměli již čas nejen dokončit opevnění města, ale nemohli již ani pomýšlet na jeho vyklizení, ačkoliv věřili, že Perm, která byla proměněna v moderní polní pevnost, opatřenou několika řadami zákopů a širokými prohloubenými drátěnými zahradami, vydrží až do příchodu jejich posil od Vjatky. Generál Veržbický se

nyní pohybuje dále po řece Čusovaja, vyslav na solikamskou železniční oddíl plukovníka Kazagrandiho, a generál Pepeljajev jde dvěma kolonami přímo na Perm, pravá kolona jde po trati, levá paralelně jižně od této. 17. prosince na kungurském směru obsazují československé oddíly spolu s částmi generála Golicyna po urputném boji stanici Tulumbasy a následující den se Uralci probíjejí dále. 19. prosince plukovník Kazagrandi obsazuje na solikamské dráze stanici Dubrainskuju, asi 45 km od Čusové k severu, ostatní oddíly se blíží k silnici Kungur-Solikamsk. Na kungurském směru uralská divize dobývá vesnici Tazovskoje a několik jiných, blízíc se ke Kunguru. Československé oddíly obsazují vesnici Soljanku.

Uralská divize 20. prosince dobývá četné vesnice a vniká ze severu do města Kunguru, zároveň s tím, když Čechoslováci dobývají Birmu a jiné vesnice a vnikají do Kunguru z jihovýchodu. Nepřítel, zbaven traktu Komovišče-Kungur, prchá rychle ve směru na Jugovský závod, severozápadně od Kunguru. Blucherova divize ustupuje z Kunguru jednak po dráze na Perm, jednak na sanicích a pěšky ke Kamě, směrem na město Osu. Generál Grivin s partyzány poručíka Ryčagova dobývá jižněji Suksunský závod a vychází na trakt Kungur-Krasnoufimsk. Proti skupině postupující na Perm vrhají bolševici všechny své rezervy i nevycvičené nováčky, aby alespoň nyní zachránili jádro 3. armády, totiž divizi Blucherovu, a zajistili jí ústup od Kunguru po dráze na Perm. Ale uvědomili si dosah operace příliš pozdě. Generál Pepeljajev bere skvělým útokem most přes řeku Sylvu, který byl podminován a málem by měl týž osud jako most přes řeku Čusovou, rozděluje se na dvě kolony, z nichž pravá postupuje podél trati, tvořící právě před Permí veliký oblouk, prohnutý k severu, a levá se dává na pochod po špatných cestách přímo na Perm. Tato kolona se zmocní rychlým útokem velkého závodu na dělа Motovilichy a vnikne do Permi dříve, než se tam mohla dostat skupina bolševiků, ustupující po dráze. Současně levé křídlo generála Pepeljajeva, jdoucí ještě jižněji hustou řadou vesnic, přeřízne trať Kungur-Perm jižně od Permi, severně od stanice Kojanova, a oddělí tak Blucherovu divizi od armádní základny, od Permi.

Tak 24. prosince padlo město Perm a vojska generála Pepeljajeva podle výpočtu slavila Štědrý den u cíle měsíčního boje,

vzavše ohromnou válečnou kořist, spousty zajatců a železničního inventáře.

Třetí sovětská armáda Laševičova, čítající se zálohami, které se zúčastnily bojů, přes 50 000 mužů, byla rozbita a její zbytky utíkaly k řece Kamě za velmi těžkých okolností, nemajíce k dispozici ani jednou dráhu. Jenom v Permi ztratili bolševici 21 000 zajatců, 5 000 vagonů, 60 děl, 1 000 kulometů, několik obrněných vlaků, mezi nimi vlak Lenin, loďstvo zamrzlé v přístavu a mnoho vojenského materiálu. Hned po dobytí Permi se naši bez oddechu hnali dále, rychlým manévrem zachránili podminovaný obrovský most přes řeku Kamu a 30. prosince stáli na linii: stanice Jajva (na solikamské dráze)-Dmitrijevskoje-Bogorodskoje (severně od dráhy Perm-Vjatka na pravém břehu Kamy)-stanice Šebuniči (na dráze ve Vjatce)-Poludennája (na traktu Perm-Ochansk)-Jugovský závod-Bimovský závod-Birma (na traktu Kungur-Osa) a trakt Kungur-Krasnoufimsk.

Výsledek měsíční permské operace byl velkolepý a nutno za něj děkovat hrdinství mladé sibiřské armády, jejíž oddíly druhé a neúnavné zápolily s nepřítelem při krutých podmínkách uralské zimy, při mrazu dosahujícím do 30 stupňů, brodíce se po pás sněhem po hřbetech hor i těžko schůdnými prameny. O celkové kořisti při této operaci si lze učinit představu, uvedu-li, že za operací bylo vzato více než 32 000 zajatců a přes 200 děl. Neméně vyspělými se ukázaly inženýrské oddíly všech vojsk, rychle spravující mosty zničené nepřítelem a porouchanou trať. Ani naše ztráty při tolikerých bojích a tak krutých podmínkách ovšem nebyly malé. Ztráty nejčilejší skupiny, totiž generála Pepeljajeva, byly 5 000 zabitých, raněných a omrzlých vojáků a 494 důstojníků. Ale tyto ztráty daleko vyvážil úspěch, který, nehledíme-li ani na získané veliké území a ohromnou kořist, měl nejvíce význam pro povznesení ducha v armádě západní a jižní a který donutil bolševiky přesunout všechny jen poněkud volné síly na mou frontu, čímž byl úplně zastaven ústup západní a jižní armády.

2. SVRŽENÍ DIREKTORIA A UTVOŘENÍ DIKTATURY.

VRCHNÍ VLADAŘ ADMIRÁL KOLČAK.

Poprvé jsem se setkal s admirálem Kolčakem koncem září 1918 v československém štábu ve Vladivostoku, kam jsem právě přijel po spojení svých vojsk s Japonci na řece Ononě. Přijímal jsem mnoho osob v důležitých záležitostech. Bylo mi oznámeno, že se mnou chce mluvit víceadmirál Kolčak. Slyšel jsem o něm již dříve, jeho neohrožený protest proti bolševictví byl znám celému Rusku a bylo pro mne velmi zajímavé se s ním seznámit.

První dojem byl dost neurčitý. Prostřední, nepříliš zavalitá postava, chudý, nervózní, ostře se rýsující obličej, hladce vyholený, krátké vlasy, hluboko zapadlé tváře a zaostřený orlí nos, zrak bystře těkající. Zdálo se, že admirál, jemuž bylo možné hádat asi 45 let, je fyzicky velmi unaven, což jsem si vysvětloval přestálým hmotným nedostatkem, a tím spíše, že jeho civilní šedivý oblek vypadal dost obnošeně. Hlavně jsem si zapamatoval jeho měkký klobouk se širokou střechou, jenž mu dodával proletářské vzezření. Po několika uvítacích slovech rozmluva ihned zabočila na politické pole. Admirál mně hlubokým hlasem začal vysvětlovat svůj názor na situaci v Sibiři. Mluvil o nedostatečné jednotě ve správě země, o malicherných politických rozepřích, obviňoval příliš pravé a příliš levé elementy z neústupnosti. Současně se vyslovil o nutnosti pevné vlády, jež by se brala střední demokratickou cestou. Po mnohé stránce jsem s ním souhlasil. Svou myšlenku o pevné vládě již tenkrát rozvinul v myšlenku osobní diktatury a přímo pravil, že je nevyhnutelné, abych se já ujal vlády. „Vy jste jediný

člověk mající na své straně vojsko. Pouze vaše rozkazy mohou být uskutečněny. Za vámi je – síla."

Asi za tři dny přišel admirál Kolčak opět a tentokrát mně naznačoval, že by chtěl dostat nějaké místo, nejraději administrativní. Slíbil jsem mu vyplnit jeho prosbu. Druhého dne jsem odjel se svým štábem na západ. Admirál Kolčak, jenž chtěl jet se mnou, neměl čas se připravit a slíbil, že přijede ihned, jak skončí své záležitosti. Uplynula však dost dlouhá doba a o admirálu Kolčakovi jsem neměl žádné zprávy. Až když již jsem byl na jekatěrinburské frontě nedaleko Kunguru, dostal jsem od něho telegram, že ho zadržují v Omsku, nabízejíce mu prý místo ministra námořnictva. Tázal se mne, co má dělat. Odpověděl jsem, aby jednal podle svého mínění, že však já mu mohu nabídnout místo jen méně významné. Velmi jsem se ovšem podivil, když jsem brzy obdržel oficiální zprávu, že admirál Kolčak byl od dočasné sibiřské vlády jmenován ministrem vojenství.

Teprve nyní v tom vidím dobře promyšlené vyplňování dalekosáhlého plánu. Kdo a jakým způsobem mu mohl vnuknout myšlenku o uchvácení diktatury, nevím, ale není pochybností, že se to neobešlo bez zahraničního vlivu, poněvadž od tohoto okamžiku je zřejmá podivuhodná blízkost vojenských zástupců Anglie, hlavně generála Knoxe, ke Kolčakovi. Ostatně již před svým návratem na Sibiř měl blízké styky s anglickým vyslanectvím v Číně a Japonsku. Když se stal vojenským ministrem, provázival ho všude na jeho inspekčních cestách anglický plukovník Word, delegát londýnských dělníků, získávaje mu svými řečmi popularitu a snaže se vzbudit sympatie dělníků pro diktaturu. „Já sám pocházím z vášeňo prostředí. Z dělníka jsem byl postupně povyšován až na plukovníka a jsem vyslán z Londýna dělnickou organizací, proto mně můžete důvěřovat. Podívejte se na anglický národ, nikdo nežekne, že není demokratický, a přece všichni máme krále rádi a cítíme ho. Rusko je zmítáno stranickými třeními a může být spaseno jen moudrou rukou nějakého muže, opravdového demokrata. Vy máte takového člověka, je to admirál Kolčak, toho si ctěte a važte jako my svého krále, zůstávajíce přitom skutečnými demokraty." Takový asi býval obsah řečí plukovníka Worda, končící se vždy přípitkem na Kolčakovo zdraví.

S admirálem Kolčakem jakožto ministrem vojenství jsem se viděl pouze dvakrát, ale bohužel tato setkání měla značnou roli v upevnění jeho tajných úmyslů a mne připevdla k osudné chybě nepostavit se příkře proti jeho diktatuře. Sibiřská armáda (mluvím o armádě složené z Rusů, nikoliv o československém vojsku na Sibiři), mně byla úplně oddána a Kolčak se musel přesvědčit o tom, že já nepovedu svá vojska proti jeho přívržencům. Poprvé to bylo při slavnosti odevzdání praporů plukům II. československé divize v Jekatěrinburku. Naše rozmluva měla tentýž ráz jako kdysi ve Vladivostoku, pouze s tím rozdílem, že tentokrát admirál již nenabízel tak odpovědné místo mně, nýbrž zkoumal půdu pro sebe. V tutéž dobu mé osobní mínění o celé situaci nabylo již určitých forem, z čehož Kolčak vycítil, že já jemu nebudu stát v cestě. Brzy po tomto setkání přišel do Jekatěrinburku plukovník Lebeděv a besedoval se mnou dost otevřeně o nespokojenosti vojenských vůdcůtelů, vzniklé politickou situací. Mluvil též o nutnosti utvoření tvrdé vlády a prohlásil, že není možné tak dále pokračovat. „Nedopustíme, aby přišlo vníveč dílo spásy vlasti," byla jeho slova. Plukovník mi ukázal seznam kandidátů, jím z Omska přivezený, které navrhovaly vojenské kruhy. Mezi nimi byli generálové: Ivanov-Rinov, Dutov, Boldyrev, Chorvat, Diterichs, ataman Semjonov a admirál Kolčak. Nepamatuji si pořádek jmen, ale jméno admirála bylo určitě uvedeno poslední. Po prohlédnutí seznamu jsem plukovníku Lebeděvovi řekl, že bude-li ustanovení diktátora nevyhnutelné, že ze všech vyjmenovaných kandidátů bych admirála Kolčaka pokládal za nejvhodnějšího. Generál Boldyrev by byl na takový úřad příliš slabý a všichni ostatní byli známí jako lidé výlučně anarchistického smýšlení. Třebaže politické krédo admirála Kolčaka nebylo úplně jasné, vzpomínal jsem si na jeho slova, že vláda musí být tvrdá, avšak její dráha střední, demokratická. Věřil jsem v upřímnost Kolčakových úmyslů, v jeho liberálnost. Plukovník Lebeděv odjel se spokojeným srdcem, že ve mně nenašel protivníka, poněvadž v Omsku dobře cítili, že by jim bylo těžko jít proti přání sibiřské armády.

Při našem druhém setkání s admirálem se vše vyjasnilo. Kolčak přijel s již hotovým rozhodnutím, už jen aby se poradil. Poněvadž rozmluva byla úplně upřímná, řekl jsem mu přímo své stanovisko.

Neviděl jsem nijaké zlepšení v politické situaci země. Direktorium nedovedlo přinést nic nového do zápasu s bolševictvím. Zkušenost z nedávné minulosti nenaučila nikoho ničemu. Malicherné stranické boje, hra sebelásky a slávychtivosti, nechuť ustoupit do pozadí se svými osobními zájmy, to byl obraz vlády. A nebyla autorita, jež by jednotlivce přivedla do náležitých mezí. Zatímco se nepřítel organizoval, sílil, zatímco u něho bylo možné pozorovat jednotnou vůli, my jsme mařili čas stranickými třeními a třištěmi tak své beztoho nevelké síly. Všichni byli znaveni úplnou neurčitostí; byla tu vůle konečně někomu uvěřit a dát mu k dispozici všechny své síly. Všichni cítili uzrálou nevyhnutelnost pevné vlády. Příklad bolševických úspěchů, jež se vysvětlovaly pouze tvrdou, dokonce krutou vládou, vlastně diktaturou Trockého, ještě více posiloval přesvědčení o nutnosti co možná nejrychleji se rozloučit s politickou neurčitostí a přejít k rozhodným krokům.

Viděl jsem a byl jsem úplně přesvědčen o tom, že pouze diktatura může zachránit zemi, avšak diktatura dočasná, trvající jen potud, dokud nebude definitivně poražen nepřítel. První a nevyhnutelnou podmínkou této diktatury bylo, aby dočasný vladař byl člověk obecně populární, stojící mimo veškeré strany a nad nimi. Jeho svobodomyslnost musela být nade vší pochybnost jasná, aby demokratické kruhy, jimž bylo zvláště těžko se smířit s myšlenkou diktatury, nemohly mít nic proti jeho osobnosti.

Admirál Kolčak mne žádal, abych mu jako velitel sibiřské armády pomáhal, anebo alespoň nečinil překážky, bude-li vyhlášen vrchním vladařem. Vyslechnuv všechny admirálovy důvody, odporoval jsem mu v některých bodech. Především podle mého mínění si budoucí diktátor neměl osvojovat titul vrchního vladaře. Mně se zdál být nejvhodnější název „nejvyššího velitele" s právy diktátora, což mělo označovat přechodný charakter převratu. Dále jsem se zřekl jakékoliv účasti při převratu. „Jsem generálem československým," pravil jsem, „a proto nemám právo vměšovat se do vnitřních záležitostí země, ale co se týče mně podřízených ruských vojsk, slibuji vám, že celá má armáda zůstane neutrální. Armáda stojí na frontě a je v nejtěžším období bojů s bolševiky, bylo by tedy zločinem zatahovat ji do politické hry. Nedopustím v jejím obvodu agitace ani pro diktaturu, ani proti ní. Moje

podpora bude spočívat v tom, že nebudu překážet důstojníkům ani vojákům svých pluků uznat vás diktátorem… Ale toto uznání se stane mlčky, my zůstaneme neutrálními."

Admirál Kolčak se spokojil s takovým výsledkem a odjel do Čeljabinska promluvit ještě s generálem Syrovým a Diterichsem, aby si hlavně u druhého z nich zabezpečil podporu západní armády. Za několik dní nato, 18. listopadu, se Sibiř dověděla o arestování členů Direktoria i o vyhlášení armirála Kolčaka vrchním vladařem. Rychlost, s jakou plány omských kruhů byly uskutečněny, mne samotného velmi překvapila. Ale již způsobem, jímž byl převrat učiněn, musel vzbuzovat značnou nedůvěru k nové vládě.

VLÁDNÍ PŘEVRAT V OMSKU.

O událostech v Omsku mi podával zprávu zástupce mé jekaterinburské skupiny ve štábu hlavního velitele, poručík Meletkovský. Zde uvádím nejzajímavější část jeho hlášení: „Nepokoje se začaly 15. listopadu, kdy do Omska přijela francouzská vojska. Večer na oficiální návštěvě, které se účastnili zástupci cizích misí, po řeči francouzského vyslance pana Regnaulta se k hudbě přiblížila skupina důstojníků z oddílu Krasilnikova a žádala, aby byla zahrána carská hymna „Bože cara chrani…". Orchestr to započátku odmítl, leč po výhrůžkách nakonec hymnu hrál. Důstojníci počali hymnu zpívat. Mezi přítomnými nastal zmatek. Někteří dokonce vstali. Konzulové zůstali sedět na svých místech. Důstojníci je požádali, aby vstali. Po krátkém rozmýšlení vstal i hostitel, generál Matkovský, ale zástupce Čechoslováků kapitán Košek a někteří jiní na znamení protestu odešli.

Ráno 16. listopadu se ve vládních kruzích hovořilo o tom, že se monarchistické skupiny připravují k vystoupení. Jako vůdce označují plukovníka Volkova a vojskového staršinu (podplukovníka) Krasilnikova. Na schůzi ministerské rady referoval o těchto zprávách Rogovský, pomocník ministra vnitra. Proti tomu se ozval člen rady Michajlov, který žádal, aby se zprávě Rogovského nevěřilo, neboť on, Michajlov, zase slyšel, že Rogovský sám prý chce provést převrat, ale že on též tomu nevěří, jako nevěří také jiným

senzačním zprávám. Po schůzi ministerské rady Rogovský podával zprávu o situaci členům Direktoria. Generál Boldyrev přikazuje zvláštní komisi vyšetřit případ na hostině a potrestat všechny účastníky skandálu. Předsedou komise byl jmenován Rogovský. V noci odjel generál Boldyrev na frontu.

Ráno 17. listopadu si Avksentějev pozval generály Matkovského a Rosanova, náčelníka štábu generála Boldyreva. Generál Matkovský prohlásil, že tři účastníci skandálu jím byli degradováni na vojáky. Podplukovník Krasilnikov přišel ke generálovi, plakal a omlouval se, že na hostině byl opilý, a že tedy jeho chování nemůže být vykládáno ve zlém. Zdálo se, že nebezpečí tím minulo. Avšak pro každý případ Rogovský navštívil kapitána Koška, politického zástupce československého vojska při omské vládě, a prosil ho, aby v případě povstání proti Direktoriu stál na straně Direktoria. Kapitán Košek to přislíbil.

Večer téhož dne se v bytě Rogovského sešli někteří členové Direktoria a politikové. Přítomni byli Avksentějev, Zenzinov a zástupci archangelské vlády Lichač, Maslov, Dedženko a Rakov. V jednu hodinu v noci byl dům Rogovského obklíčen třemi setninami Krasilnikovova oddílu. Do domu vešlo 10 důstojníků a mnoho kozáků. „Kde je Avksentějev?" bylo první zvolání. Tón byl hrubý. Účastníci schůzky byli velitelem Krasilnikovova oddílu, kapitánem Gerkem a plukovníkem Gunnerem zatčeni a v nákladním automobilu odvezeni do Krasilnikovova štábu, kde k nim připojili ještě Argunova, zatčeného jinde. Ze štábu je odvezli za město do hospodářské školy. Osoby zatčené jinde odvezli do štábu oddílů, kde je po výslechu rozdělili do různých pokojů. Stráž, skládající se z několika důstojníků a vojáků, byla ve střední místnosti. Důstojníci, nehledíce na přítomnost zatčených, dávali rozličné rozkazy a hovořili docela otevřeně: „Poručíku, jděte se svými lidmi do budovy Direktoria, odzbrojte stráž a přineste sem pokladnu! Budou-li se bránit, střílejte! Řekněte, že jednáte jménem atamana! Ne, jménem samého Kolčaka!"

V rozmluvě mezi jiným také litovali, že se v domě Rogovského nikdo zatčení nebránil, takže neměli příčinu k popravám. Velice se vysmívali generálu Boldyrevovi a žertovali, že utekl (byl na frontě). Celou noc byly v domě Rogovského prohlídka, při níž byly vzaty

i listiny svědčící o účasti atamana Krasilnikova na vraždě Novoselova a Moisejenka, členů ústavodárného shromáždění, zavražděných předtím Krasilnikovovým oddílem. Brzy ráno přišel do pokoje k zatčeným ataman Krasilnikov a s ním kapitán Gerke. Krasilnikov nabídl zatčeným důstojníkům, aby se přihlásili k jeho oddílu a jmenovali důstojníky revolucionáře, pro které on, ataman Krasilnikov, má jedinou cestu, volné místo, řeku Irtyš. Krasilnikovův cynismus působil na přítomné velice těžce a některý z nich z bázně vstoupili do jeho oddílu.

Týž den bylo zvláštní společné zasedání členů Direktoria, kteří nebyli zatčeni, s ministerskou radou. V zasedání bylo rozhodnuto, aby se zřetelem na velice těžkou situaci byla vláda odevzdána admirálu Kolčakovi s právem nazývat se vrchním vladařem. Rovněž bylo rozhodnuto, aby zatčení byli osvobozeni, aby jim byl umožněn odjezd do ciziny. Ti, kdo jsou vinni z pokusu svržení vlády, mají být odsouzeni k smrti a cestou milosti osvobozeni. V zasedání vlády kolovaly zprávy, že bude-li přijato nové rozhodnutí, budou zatčení popraveni.

19. listopadu byli zatčení členové Direktoria ministrem spravedlnosti osvobozeni a převezeni do Avksentějevova domu. Podle jejich vypravování byla cesta do hospodářské školy po zatčení velice trapná. Zatčení prožili všechna stadia duševních muk. Osvobozené navštívili členové československé Národní rady, dr. Richter a kapitán Košek a sdělili, že v den převratu nemohli mluvit s Národní radou přímo, nýbrž jen železničním telegrafem, který museli nejdříve obsadit svým oddílem. Ukázalo se, že vůdcové převratu rozšířili mezi vojáky zprávu, že se vše děje na rozkaz spojenců a hlavně Čechoslováků. 20. listopadu Avksentějev, Argunov, Zenzinov a Rogovský byli posláni z Omska na východ, když učinili písemné prohlášení, že se až do svého odjezdu do ciziny vzdávají politické činnosti."

Kolčak byl na oko tak rozzlen jednáním vůdců převratu, že je odevzdal soudu. Uvádím za tím účelem učiněné usnesení ministerské rady ze dne 19. listopadu, potvrzené téhož dne admirálem Kolčakem: „Dočasný velitel sibiřské kozácké divize, plukovník Volkov, velitel I. sibiřského kozáckého pluku Jerkama Timofajeviče, vojskový stařešina Katanajev a velitel partyzánského oddílu,

vojskový staršešina Krasilnikov se prohřešili vzbouřením proti vrchní vládě a za účelem sesadit jí zatkli předsedu všeruské vlády E. D. Avksentějeva, jeho zástupce A. A. Argunova, člena vlády V. K. Zenzinova a pomocníka ministra vnitřních záležitostí N. F. Rogovského. Proto se ministerská rada usnesla: za výše uvedené zločinné jednání postavit plukovníka Volkova a vojskový staršešinu Krasilnikova a Katanajeva před zvláštní vojenský soud."

21. listopadu byl soud nad viníky převratu. Bylo tak před světem sehráno velké divadlo. Předsedou soudu byl generál Matkovský. Přelíčení bylo veřejné a mezi obecenstvem byla většina důstojníků z oddílů Krasilnikova v čele s kapitánem Gerkem a mnoho kozáků. Svědkem byl velitel tajné rozvědky (špionáže) a jeho pomocník. Komedie při celém přelíčení byla patrná. Obhájce Žárdecký dává například svědkům otázky: „Řekněte, svědku, je vám známo, že oddíl atamana Krasilnikova je vzorem disciplíny a že je hotov kdykoliv umřít za vlast?"

Svědek Vasiljenko, velitel rozvědky hlavního stanu, odpovídá: „Ano, jsem o tom přesvědčen."

„Je vám známo, svědku, že ataman Krasilnikov je duší oddílu a že jedině jemu děkuje oddíl za své vlastnosti?"

„Ano, dobře známo!"

„Řekněte mi, svědku, víte-li, že socialista revolucionář Rogovský chtěl arestovat atamana Krasilnikova?"

„Ano, vím!"

Mezi posluchači nastává strašný šum, jsou slyšet výkřiky: „Smrt Rogovskému, smrt zrádci!" Rovněž byly slyšet hrubé nadávky na členy Direktoria. Soud osvobozuje obviněné a důstojníci je na rukou nesou mezi obecenstvo. Takovým způsobem soud vlastně obvinil odjíždějící členy Direktoria. Usnesení ministerské rady nebyla provedena. Někteří z ministrů sami nedovedli říci, znamená-li to vše změnu ve smýšlení vlády, či děje-li se tak nátlakem monarchistických skupin. Z fronty přijel generál Boldyrev a energicky odepřel další práci, třebaže ho prosili, aby zůstal. Potvrzuje se, že oddíl atamana Krasilnikova nepůjde opět na frontu, nýbrž zůstane v Omsku, aby byl podporou vrchnímu vladaři.

Z průběhu soudního přelíčení vysvítá, že to byl pouhý výsměch spravedlnosti. Celý proces bylo nutno inscenovat jen pro zachování dekora. Vykonavatelé převratu, Krasilnikov a Volkov, naopak nemohli zůstat neodměněni – brzy potom byli oba povýšeni na generály. Myslím, že kromě těchto aktivních vůdců převratu se ho zúčastnili také někteří členové ministerské rady, neboť všude bylo cítit jejich mlčenlivou sympatii. Nemůžeme se též nedivit politické moudrosti organizátorů převratu: byli zatčeni jen dva členové Direktoria, socialisté.

ORGANIZACE NOVÉ VLÁDY.

Nařízením ministerské rady ze dne 18. listopadu 1918 ministr vojenství a námořnictví, víceadmirál Alexander Vasiljevič Kolčak byl povýšen na admirála. Hned potom vyšly další výnosy ministerské rady. Uvádím je pro jejich ohromný význam doslovně.

1. Dne 18. listopadu 1918. Se zřetelem k neobyčejným událostem, které přerušily činnost Zatímní sibiřské vlády, ministerská rada v souhlasu s přítomnými členy Zatímní sibiřské vlády se rozhodla vzít na sebe veškerou nejvyšší státní moc. Předseda ministerské rady Petr Vologodský. Členové ministerské rady: L. Ustrugov, A. Gattenberger, A. Kolčak, J. Ključnikov, G. Gins, J. U. Serebrenekov, S. Starumkijevič, N. Zefirov, J. Michajlov, N. Šenkin, G. Krasnov, N. Petrov, L. Šumilovský. – Správce kanceláře ministerské rady Jiří Telberg.

2. Pro těžkou situaci státu a nutnost soustředit veškerou nejvyšší moc v jedněch rukou se ministerská rada rozhodla odevzdat dočasně provádění nejvyšší státní moci admirálu Alexandru Vasiljeviči Kolčakovi, udělujíc mu titul vrchního vladaře. – Předseda ministerské rady Petr Vologodský atd.

3. Příkaz nejvyššího velitele nade všemi pozemními a námořními ozbrojenými silami Ruska. Omsk č. 1/40., 18. listopadu 1918. Dnešního dne rozhodnutím ministerské rady jsem byl jmenován vrchním vladařem. Dnešního dne jsem přijal nejvyšší velení nade všemi pozemními a námořními silami Ruska. – Nejvyšší velitel nade všemi pozemními a námořními ozbrojenými silami, admirál Kolčak.

4. Ruskému obyvatelstvu: 18. listopadu 1918. Všeruská prozatímní vláda se rozpadla. Ministerská rada si osvojila veškerou moc a odevzdala ji mně, admirálu ruského loďstva Alexandru Kolčakovi. Vzav na sebe kříž této moci ve výjimečně těžkých podmínkách občanské války, úplného rozrušení státního života, prohlašuji: nepůjdu cestou reakce ani záhubnou cestou stranických bojů. Svoji hlavní úlohu vidím ve zřízení armády způsobilé k boji, ve vítězství nad bolševiky a v zavedení zákonnosti a právního pořádku, aby si národ bez překážky mohl vyvolit formu vlády, jakou sám bude chtít, a uskutečnit velké ideje svobody, celým světem nyní prohlášené. Vyzývám vás, občané, k jednotě, k boji s bolševictvím, k práci a k obětem. – Vrchní vladař admirál Kolčak.

Pokud se týče prvního výnosu ministerské rady o souhlasu přítomných členů Zatímní všeruské vlády, podotýkám, že svůj souhlas dal pouze ministerský předseda Vologodský. Z ostatních čtyř členů Direktoria vrchní velitel generál Boldyrev svůj souhlas dát nemohl, poněvadž byl v tu dobu na frontě. N. D. Avksentějev i B. M. Zenzinov, jsouce arestováni, též rozhodně protestovali. Také N. A. Vinogradov, náměstek Astrova, s převratem nesouhlasil, o čemž svědčí, že odmítl v nové vládě jakýkoliv úřad.

Příspěvkem k charakteristice admirála Kolčaka uvádím tento výňatek z rozmluvy P. Vologodského se zástupci tisku 6. prosince 1918. Na otázku, jaké byly příčiny pádu Direktoria, ministerský předseda odpověděl asi toto: „Pohnutky pro zavedení diktatury byly velmi složité. Tato myšlenka sice ustupovala do pozadí, ale nikdy se na ni úplně nezapomínalo. Mnozí si ji představovali ještě v mnohem horší formě, jako vojenskou diktaturu bez veškerých omezení. Zvláště vojenskými činiteli byla tato idea silně podporována. Mezi nimi je mnoho přívrženců monarchie. Direktorium nemohlo být tak rozhodné, jak to vyžadovala okamžitá situace, a nemělo dostatek moci uskutečnit silnou vládu. Ti, kdo snili o neomezené diktatuře, viděli, že při nejmenším náporu Direktorium padne. Proto ministerská rada, chtějíc zachránit alespoň něco z toho, co mohla přitom demokracie pozbýt, rozhodla se zvolit vrchního vladaře. Výběr byl mezi generálem Chorvatem a admirálem Kolčakem. Většina se rozhodla pro druhého, jakožto člověka majícího velmi dobrou pověst v širokých vrstvách obyvatelstva.

Kolčak není monarchista ani absolutista, nýbrž člověk s nejlepším úmyslem. Jíž jeho první kroky, v nichž nedal najevo despotismus, nebyly po chuti pravici. Jeho pravomoc je omezena. Všechny jeho příkazy a všechna nařízení nabývají platnost pouze se souhlasem ministerské rady. Na Kolčakův popud se utvoří kabinet, skládající se z předsedy ministerské rady, ministrů zahraničních záležitostí, vnitra, financí a správce kanceláře, a s těmi se stále radí o důležitých otázkách. Nebyl dosud případ, aby se s nimi Kolčak rozcházel v zásadních názorech. Kolčak zachránil svobodu získanou revolucí. Nejsa člověkem citžádostivým, prohlásil, že se ochotně vzdá svého úřadu, jakmile bude přiležitost sestavit novou vládu. Jsem přesvědčen o tom, že bude jednat tak, jak mluví.“ – To byl Kolčak, jak jsme se na něj dívali před převratem a v prvních dnech jeho vlády. Charakteristiku Kolčaka pozdějšího, když podlehl vlivu prostředí, uvedu na jiném místě.

V obvodu mé armády byla zpráva o tom, že vláda přešla do rukou admirála Kolčaka, přijata celkem klidně, bez veškerých výtržností, kromě Jekatěrinburku. Do Jekatěrinburku se po pádu Samary trochu tamější bývalá vláda, členové ústavodárného shromáždění. Proti nim bylo zejména mezi důstojnictvem velké rozhořčení. Byli obviňováni, že oni jsou příčinou bolševických úspěchů a úplného rozkladu samarské lidové armády, jíž vzhledem ke všem socialistickému smýšlení vybudovali na principu příliš volné disciplíny. Když se po zprávě o omském převratu objevily proklamace proti násilnému uchvácení vlády, podepsané sjezdem členů ústavodárného shromáždění, nastalo velké vření mezi ruskými důstojníky garnizony. Část jich pronikla do Grand hôtelu a Palais Royal, kde byla ubytována většina členů ústavodárného shromáždění, a na ulici před Palais Royal buď opravdu z neopatrnosti, nebo, spíše myslím, přímo z provokačního úmyslu vybuchla jednomu vojáku bomba. Vše se stalo tak rychle a neočekávaně, že nebylo možné zabránit násilnostem; byl při nich smrtelně raněn Maksunov, běžící upozornit Černova na chystaný pogrom. Rychlým zákrokem velitele města, majora Bláhy, bydlícího téměř naproti hotelu Palais Royal, bylo sice zabráněno dalšímu krveprolití, avšak zatím byly již sociálněbemokratickým členům ukradeny větší sumy peněz, některé dokumenty a zbraně. K jejich bezpečné ochraně jsem

poslal ihned inženýrskou rotu II. československé divize. Pro zavedení pořádku a k zamezení dalších výtržností v centru bojující ruské armády bylo se členy ústavodárného shromáždění umluveno, že pod spolehlivou ochranou budou odvezeni do Čeljabinska ke generálu Syrovému, kde téměř nebyla ruská vojska, ač někteří z nich si takové ohledy nezasloužili. Tak se také stalo. Avšak v Čeljabinsku za nepřítomnosti generála Syrového jeho náčelník štábu generál Diterichs je dal arestovat a odeslat do Omska, kde část z nich byla 22. prosince ruskými důstojníky povražděna, mezi nimi i pan Fomin, jehož jsem si velice vážil. Proti vraždě jsem co nejrozhodněji protestoval a nemohu být za ni činěn nikterak odpovědným, jak mně to bylo vytýkáno v některých českých socialistických listech. Sám jsem vytýkal Kolčakovi, když jsem přijímal velení nad sibiřskou armádou, že mohl něčemu takovému zabránit nebo alespoň přísně potrestat viníky. To byla první skvrna na Kolčakově vládě, nemluvíc o směšném soudu nad strůjci převratu 18. listopadu, plukovníkem Volkovem, atamany Krasilnikovem a Katanajevem. Tím od sebe odvrátila velkou část národa středního smýšlení.

JAK SE CHOVALI K OMSKÉMU PŘEVRATU ČECHOSLOVÁCI, SPOJENCI A ATAMAN SEMJONOV.

Zde musíme rozlišovat smýšlení a chování vojska a smýšlení a chování našich oficiálních orgánů, a to opět vojenských (vrchního velení) a politických (OČSNR na Rusi). Nelze říci, že československé vojsko vítalo zavedení Kolčakovy diktatury. Velká většina cítila, že se musí něco ve svárlivé ruské politice změnit, ale diktatura byla pro ně přece jen cosi příliš silného. Pokud mohu soudit, důstojníci byli většinou toho názoru, že dobrý diktátor může mnoho prospět. Ale vojáci jen z poloviny byli téhož mínění, druhá polovina s diktaturou z principu nemohla souhlasit. Stanovisko velitele našeho armádního sboru generála Syrového, tenkrát ještě také velitele celé protibolševické fronty, bylo taktéž nevměšovat se do vnitřního politického boje, o čemž svědčí jeho rozkaz z 19. listopadu 1918, r. č. 02876, jehož překlad z ruštiny uvádím doslovně:

„Vojáci svěřeného mně bojiště! V Omsku došlo k vnitřním politickým událostem. Já, vrchní velitel spojeneckých a připojených k nám ruských vojsk západní fronty, mám určitý, jediný a jasný úkol: bojovat s Germáno-Maďary a jejich pomocníky – bolševiky. Proto vojska svěřené mně fronty budou vyplňovat tuto úlohu s dřívější energií a seboobětavostí. Vyplňovat pouze moje příkazy! Nedopouštět žádnou agitaci, propagandu nebo politická nařízení a proklamace vnitřního charakteru, jež by mohly mít vliv na pevnost a sjednocenost vojsk při vyplňování přímých bitevních úkolů na frontě. Přeřízet tento rozkaz ve všech oddílech! Vrchní velitel západní fronty: generálmajor Syrový."

Druhý telegram, který jsem dostal téhož dne, zněl takto: „Vrchní velitel západní fronty nařídil zakázat rozšiřování veškerých proklamací k obyvatelstvu, ať pocházejí od kohokoliv, kromě rozkazů Západní frontě. Čís. 02868. – Úřad generálního ubytovatele zastávající podplukovník Klecanda."

To bylo též stanovisko, které jsem zaujal já. Jinak to bylo s Odbočkou Národní rady. Její členové, pokud se pamatuji, byli tenkrát rozptýleni. Hlavní činitelé, B. Pavlů a R. Medek, byli na východě uvítat právě přijíždějícího generála Štefánika. Přesto však 21. listopadu členové Odbočky, většinou levíčkové, kteří zůstali v Jekatěrinburku, dlouho se nerozmýšlejíce, vydali letáky oznamující omský převrat, a ty byly telegraficky rozšířeny po celé Sibiři. Uvádím jejich doslovný překlad: „Z Odbočky Československé národní rady pro Rusko. Odbočka Československé národní rady, aby učinila přítrž rozšiřování různých pověstí o jejím stanovisku k nynějším událostem, prohlašuje, že československá armáda, bojující za ideály svobody i lidové vlády, nemůže a nebude spolupůsobit ani sympatizovat s násilnými převraty, které přímě odporují těmto zásadám. Převrat v Omsku 18. listopadu porušil princip zákonnosti, jenž musí být základem každého státu, tedy i ruského. My, zástupci československého vojska, na němž jediné leží tíha boje s bolševiky, litujeme, že v tylu frontové armády jsou dělány násilné převraty vojsky, jež jsou potřebná na frontě. Tak to dále jít nemůže. OČSNR v Rusku doufá, že vládní krize, způsobená uvězněním členů Zatímní vlády, bude rozhodnuta zákonitou cestou, a proto pokládá krizi za neskončenou. – Československá Národní rada,

odbočka pro Rusko. Místopředseda Dr. Patejdl. Za tajemníka Dr. Svoboda. 21. listopadu 1918."

Vzhledem k tomu, že Direktorium bylo na ufimských poradách vytvořeno hlavně úsilím Odbočky ČSNR, pochopíme, že jeho svržení se dotýkalo i Odbočky. Mimoto také Odbočka vůči Direktoriu při jeho vzniku přijala na sebe jisté závazky. Svým projevem zaujala – na rozdíl od ostatních spojenců – hned určité stanovisko k převratu. Američané, Francouzi, Poláci, Srbové, Rumuni a Japonci, Kolčakovi zpočátku nepřátelští, zatím mlčeli, vyčkávajíce další vývoj událostí. Italský zástupce jménem svých vojsk poslal ihned po převratu Kolčakovi blahopřejný telegram a velitel anglických vojsk generál Knox mu dal ihned anglickou setninu osobní ochrany (tělesné stráže). Odbočka svým prohlášením proti sobě jen popudila admirála Kolčaka, jehož takovým způsobem vehnala již v tyto první dny do náruče svých nepřátel-reakcionářů, germanofilů a japonofilů. Kdyby nebyla tato proklamace, Čechoslováci mohli mít na admirála tentýž vliv, jako měli na dřívější členy vlády, a mohli snad zamezit Kolčakovi, aby se nedal na dráhu výlučně reakční.

Mne ovšem proklamace Odbočky přivedla do situace velmi těžké. Jako voják jsem byl nucen řídit se již výše zmíněným příkazem vrchního velitele československo-ruských vojsk, generála Syrového, zakazujícího rozšiřování veškerých letáků, ať pocházejí od kohokoliv. I já jsem dal podobný rozkaz v obvodu své armády, a proto v Jekatěrinburku byly konfiskovány protikolčakovské letáky sjezdu členů Ústavodárného shromáždění i letáky místních organizací, agitující pro Kolčaka. Byl jsem nucen protestovat i proti provolání Odbočky, třebaže ona jako kolektiv byla nejvyšším československým orgánem na Sibiři, tím spíše, jelikož provolání bylo vydáno rusky a bylo tedy určeno pro ruské obyvatelstvo.

Později, asi v měsíci únoru, když spojenci sice neuznávali Kolčaka, ale všichni jej přesto podporovali, snažilo se s ním sblížit i československé vedení. Generál Syrový se zplnomocněncem Bohdanem Pavlů přijel do Jekatěrinburku, kde byl právě admirál Kolčak, aby s ním navázali styky. Tehdy byly úlohy vyměněny. Odmítnuvše dříve Kolčaka, jenž by byl jinak úplně pod jejich vlivem, museli se nyní ucházet o jeho přízeň. Zamýšlené sblížení

bylo však znemožněno nešťastným zabitím Čecha, kapitána Tichého. Kapitán Tichý, chtěje projít kordonem Srbů tělesné stráže obklopující Kolčakův vlak, byl probodnut jedním z vojáků (Srbem), nechtějícím jej propustit. Na druhý den kapitán Tichý zemřel. Tento tragický případ, jenž vzbudil v našich řadách pohnutí, charakterizuje krajně nepřátelské chování nejbližšího admirálova okolí k Čechům. Já sám, žádaje přísné potrestání nejen dotyčného Srba, nýbrž i velitele tělesné stráže, jsem se dostal do sporu s admirálem a jeho štábem.

20. listopadu 1918 zaslal ataman Semjonov vrchnímu vladaři admirálu Kolčakovi telegram, jímž žádal co nejrozhodněji, aby byl zrušen soud nad hlavními viníky omského převratu, plukovníkem Volkovem, vojskovými staršiny Krasilnikovem a Katanajevem, a aby všichni tři byli postáni do jeho pravomoci. Jestliže by jeho žádosti nebylo vyhověno, Semjonov vyhrožoval, že sáhne ke krajním prostředkům.

Plukovník Berjozovský, zastávající tenkrát úřad vojskového atamana sibiřských kozáků, odpověděl na Semjonovův telegram, že všichni jmenovaní důstojníci sami žádali, aby byli za své skutky postaveni před soud, že nikdo mimo soud nemá právo vměšovat se do rozhodnutí o jejich vině nebo nevině a že jim není zapotřebí žádná ochrana proti zákonu. Současně plukovník Berjozovský ve své odpovědi poukázal na to, že sibiřské kozácké vojsko uznává admirála Kolčaka vrchním vladařem a je rozhodnuto hájit v zemi zákon a pořádek.

Od Semjonova došla taková odpověď: „Jsem ohromen Vaší drzostí, hraničící přímo s pacholstvím, že si dovolujete dávat mně vůbec jakékoliv mravní naučení." Dále se Semjonov táže plukovníka Berjozovského, je-li k tomu zplnomocněn plukovníkem Volkovem a atamanem Krasilnikovem a Katanajevem. Po takové korespondenci, rozumí se, byly styky mezi oběma atamany přerušeny. Ale již 23. listopadu telegraficky vyzval ataman Semjonov admirála Kolčaka, aby se do 24 hodin vzdal vlády a odevzdal ji buď generálu Chorvatovi, Denikinovi nebo Dutovovi, jimž se prý beze všech výhrad podřídí. Jinak prý bude nucen vyhlásit celou východní Sibiř za autonomní. Lhůta jeho ultimáta měla vypršet 24. listopadu ve 12 hodin. Za hlavní důvod svých požadavků

uvádět Semjonov, že prý mandžuská vojska, která začala boj s bolševiky a prorazila cestu spojeneckým vojákům, mají právo požadovat, aby v čele vlády stál generál jim známý.

Pro zajímavost uvádím doslovný překlad zmíněného telegramu: „Omsk, předsedovi ministerské rady Vologodskému, Charbin, generálu Chorvatovi, Orenburg, generálu Dutovovi a všem, všem: Nikdo nemůže popírat historickou úlohu i zásluhu o vlast, které má zvláštní mandžuský oddíl, napínající v posledních osmi měsících všechny své síly v nerovném zápase se společným nepřítelem vlasti, jenž se z celé bolševické Sibiře seskupil k boji s ním. Admirál Kolčak, dlející v tu dobu na Dálném východě, se všemožně snažil překážet v úspěchu mého oddílu. Ten proto zůstal bez oděvu a bez veškerých zásob, jež byly tenkrát v dispozici admirála Kolčaka, a proto nemohu uznat admirála Kolčaka vrchním vladařem státu. Na tak odpovědný úřad před vlastí já, velitel vojsk Dálného východu, navrhuji kandidáty generála Denikina, Chorvata a Dutova. Všechny tyto kandidatury jsou pro mne přijatelné. – Pochodový ataman dálněvýchodních kozáckých vojsk a velitel 5. poamurského a oddělného Východního kozáckého sboru plukovník Semjonov."

Nato vyzývá ataman Dutov telegramem z 1. prosince Semjonova, aby rovněž uznal Kolčaka, jak již učinili generál Chorvat, plukovník Lebeděv jménem generála Denikina a on sám se svými vojsky, čímž všechny jím navrhované kandidatury byly vyloučeny. Dutov praví dále: „Já, starý bojovník za vlast i kozáctvo, Vás prosím, abyste si připomenul všechnu škodlivost svého chování, hrozící i záhubou vlasti i celému kozáctvu. Nyní zadržujete všechny náklady a telegramy adresované Kolčakovi. Tím se dopouštíte zločinu na celé vlasti a zvláště na kozáctvu. V době bojů byly i mé zákonité prosby odmítnuty a hle, již druhý rok mé vojsko bojuje za vlast a za kozáctvo, nedostávajíc od nikoho ani kopějku a oblékajíc se ze svých vlastních prostředků, jsouc pamětlivo jediného úkolu, zachránit vlast, a vždy uznávalo jednotnou všeruskou vládu bez jakýchkoliv ultimát, třeba i na újmu svého blahobytu. My, kteří jsme přivedeni na mizinu, majíce spousty stanic do základů vypálených, pokračujeme v zápase; v našich řadách společně slouží synové, otcové i dědové. My, vysílení zápasem, jsme s jedinou

nadějí zírali na Sibiř a Vladivostok, odkud jsme očekávali patrony a jiný materiál, ale najednou se dovídáme, že Vy, náš bratr kozák, jste je zadržel bez ohledu na to, že jsou pro nás, kozáky, bojovníky za vlast. Nyní si musíme dobývat patrony pouze bojem, za cenu života svých staničníků. Jejich krev padne na Vás, bratře atamane. Opravdu dopustíte, aby slavné jméno atamana Semjonova bylo vyslovováno po našich stepích s proklínáním? To nemůže být. Věřím ve Vaši kozáckou duši a doufám, že můj telegram rozptýlí Vaše pochybnosti a že uznáte admirála Kolčaka vrchním vladařem velké Rusi. – 1. prosince 1918. Ataman Dutov."

Nicméně tento telegram mělo působit na zpupnou Semjonovou hlavu. Také zabajkalští, uralští a semiječenští kozáci vyzývali atamana Semjonova k poddajnosti zcela bezvýsledně. Proto admirál Kolčak vydal rozkaz č. 60, jímž se plukovník Semjonov jako zrádce vlasti zbavuje všech úřadů, které zastává. Generálu Volkovovi bylo nařízeno „přivést k poslušnosti všechny neposlušné podle válečných zákonů".

Zdálo se, že tím konečně bude rozhodnut spor zbraněmi. Generál Volkov, jemuž za tím účelem byla dána k dispozici vojska z Irkutska, se připravoval k válce proti Semjonovu. Avšak Volkovova vojska dojela pouze do stanice Mysové. Tam byla zastavena Japonci, kteří prohlásili, že nedopustí nijaké vojenské pohyby, tím méně boje v Zabajkalí, že však jsou ochotni zprostředkovat smír mezi Kolčakem a Semjonovem. Z toho vysvítá, že Japoncům velmi záleželo na zachování zabajkalského satrapy. Viděli totiž, že troufalost Semjonovova proti Kolčakovi byla ukvapená, jelikož všechna ostatní ruská vojska se vrchnímu vladaři podřídila, a ostatní spojenci, zejména Angličané, se k převratu chovali příznivě. Nyní hrozila Semjonovovi záhuba, což ovšem nemohlo být vhod jim, používajícím ho jako nástroje při provádění svých plánů na Dálném východě. Proto byl generál Volkov nucen opět vyjednávat a vyslal k Semjonovovi plukovníka Krasilnikova. Semjonov po zprávě z Omska, že Kolčak je ochoten odevzdat vrchní vládu generálu Denikinovi, jakmile s ním bude navázáno spojení, prohlásil Krasilnikovi, že uzná Kolčaka vrchním vladařem, splní-li Kolčak zmíněnou podmínku o odevzdání vrchní vlády. Příkaz č. 60 byl odvolán. Vyjednávání se vedlo dále. Kolčak

byl stále povolnější a povolnější, naproti tomu Semjonovova troufalost vzrůstala.

Asi kolem 10. prosince přijela do Čity, Semjonovovy rezidence, nová komise se zvláštní plnou mocí k vyjednávání s atamanem. Hlavními osobnostmi v ní byl již známý plukovník Katanajev a kapitán Burov. Komise přijela s návrhem, aby ataman Semjonov odjel do Omskaospravedlnit se a slibovala mu některý ze sborů na frontě. Semjonovova odpověď byla opět ryze atamanská. Stále prý se připravuje začít aktivní boj proti bolševikům, ale na frontu půjde pouze jako velitel těch kozáckých vojsk, jejichž je pochodovým atamanem a které mu byly podřízeny Zatímní sibiřskou vládou. Od podmínek, za kterých chtěl uznat vládu admirála Kolčaka, neustoupí.

O konci činnosti Kolčakovy komise v Čitě se dovídáme z oficiální zprávy štábu atamana Semjonova, otištěné v „Novostích života". 26. prosince v Charbině: „Pobyt zvláštní irkutské mise v Čitě byl poskvrněn úplně nediplomatickým chováním některých jejích členů, kteří začali se špatnými úmysly agitovat mezi vojskem a obyvatelstvem města Čity. Proto Semjonov nařídil celé originální misi odjet z Čity do Irkutska." – Tuto troufalost si můžeme vysvětlit pouze tím, že Semjonov za sebou cítil Japonce.

Celá veřejnost očekávala, že Kolčak přejde od vyjednávání ke skutkům a učiní přítrž řádění zpupného atamana, poněvadž tenkrát měl na to dost sil. A zákulisní Semjonovovi našeptavači by také změnili svou politiku, kdyby uviděli, že jde do tuhého. Avšak vrchní vladař se atamana zaleká. Vydal druhý příkaz, jímž se Semjonov, „první borec za spásu Ruska", staví za příklad všem ostatním a nazývá se „nejlepším synem vlasti".

Tak se neslavně pro Kolčaka skončil tento spor. Důstojnictvo i vojsko, doufajíce, že odstraněním atamanštiny přijde na frontu mnoho posil, které do té doby dlely stále v týlu a páchaly tam pouze násilí a bezpráví, bylo trpce zklamáno. Semjonov při vědomí svého vítězství sice formálně uznával Kolčaka vrchním vladařem, avšak vedl si ještě volněji a sám se vysmíval Kolčakově slabosti.

Nyní když jsme šťastně přestáli všechny trampoty, kdy jsme celí a zocelení vyšli ze všech nebezpečí, jež nás obklopovala, se mohu klidně a střízlivě zmínit o tom, čeho jsme se tolik obávali v podzimních měsících roku 1918 – o úpadku ducha v našich řadách. Nejtěžší poměry byly u první divize, kde se tento pokles ducha začal jevit již při ústupu ze Samary a od Kazaně a kde se poměry utvářely tak, že její velitel, plukovník Švec, byl dohnán k sebevraždě. Na stanici Axakovo plukal celý první pluk, když pohřbíval svého milovaného a milujícího vůdce, vojáka, který od počátku našeho odboje snášel s plukem dobré i zlé a byl dohnán k sebevraždě výčitkami svých lidí, že dnes, kdy se stal velitelem divize, zapomíná na útrapy, jež snášel se svým věrným plukem. Plukovník Švec býval totiž jako velitel 1. pluku oblíben a dělal s ním divy. Když se potom stal velitelem divize a musel dbát hlavně a předně na zájem celku, jeho pluk nepochopil, že i při těchto příkazech zůstal vždy tím, kým byl, a že jeho srdce krvácí při myšlence na nové ztráty, ale že nelze jinak, neboť je tu nová obava o čestný konec boje, o budoucnost jeho lidí, mezi nimiž se začala šířit zhoubná nákaza. A ta mohla vyrůst v pohromu, v katastrofu, jež mohla rázem zničit všechno, co bylo získáno třiletým bojem a útrapami. Smrt plukovníka Švece uzdravila částečně první pluk. Ale u ostatních oddílů povolžské skupiny zoufalost rostla. Ustavičný ústup a ústup, nejistota dne a zbabělý útěk samarské lidové armády působily neodvratně a jistě. „Co jsme dobyli, to Rusové ztratili, jako u Zborova… Co je platné dále dobývat, když to oni opět všechno ztratí!"

Situace důstojníka v bitevním šiku byla značně těžká. Neméně unaven než voják, dělíc se s ním o jeho život, o jeho strádání i hořkosti, byl ještě hromosvodem vší nespokojenosti u své skupiny, musel posloucha t bez konce výtky, s kterými sám souhlasil, žaloby na nejistotu, kterou i on sám cítil, a přesto ještě musel nést odpovědnost za všechno. Úloha vyšších velitelů byla též těžká; nebylo lehké dávat rozkazy k boji, když vidíš, že části tají a tají a že není, kým by mohly být doplněny, ale že síla je nutná, neboť budoucnost není jasná a není se, co nám přinese. Naděje na spojence a na

pomoc zvenčí, tolik rozšiřované naším politickým vedením, nás živily nedlouho – od spojení s vladivostockou skupinou bylo známo, že jsme sami a že zůstaneme. Pomoc ruských domácích oddílů nebyla taková, jak se očekávalo…

Ve chvíli, kdy je voják znaven do nemožnosti, jeho logika je mělká a on opírá své úsudky o nejbližší příčiny, jež kolem sebe vidí, nebo o řeči, které mu někdo namluví. A tak voják rozmýšlel a došel k tomu: „Spojenci zvítězili, západ se začíná připravovat k novému mírovému životu – a zatím my zde krvácíme za každou zastávku v prales. Němec je pokořen, a my vytváříme proti němu novou frontu. Spojenci slibovali pomoc, a nepošlají.“ A ve spojení s těmito otázkami dojde voják až k podezření, že nasazuje svůj život jen pro Rusy a že snad na těchto životech vojáků chce někdo založit svou kariéru. A tak byly dělány výtky Národní radě, důstojnictvu i těm vojákům, kteří se ještě obávali, aby v našich řadách nenastala katastrofa, jež by zmařila všechnu slávu, nedávno získanou, a připravila nás o sympatie spojenců. Vládní převrat admirála Kolčaka působil ještě hůře: „Nastupuje reakce a my za ni máme bojovat…“

A pak přišlo nové, obtížné, k smrti unavující tažení na Ural. Kdo viděl Ural na podzim a v zimě, ten pochopí, co znamená bojovat v takových horách. Projít bez oddechu celou Sibiří a být bez oddechu znova vržení do boje v neschůdných horách a v pralesích, brodit se bahnem nebo hlubokým sněhem, to nakonec klesají i ti nejlepší lidé. Jsou to tíž lidé, kteří bojovali u Marijinska, u Irkutska, na Bajkale, na Ussuri, kteří nyní klesají zde; z jejich řad osud každý den surově vybírá nejlepší bratry a žádný den nedává nové, zatímco protivník se množí a sílí. Takový je zde osud našeho vojáka. A zatím jeho vlast je svobodná, to, po čem tolik toužil a zač bojoval, se splnilo, jeho tam čeká vysněný ráj –; dále se neusuzuje – to je touha, která táhne tak silně domů, domů, domů…

Na Sibiři nebyly nikdy tak těžké ztráty jako na Urale. Tam na zastávkách dráhy uprostřed pralesů, kde bojující bez mapy a bez znalosti terénu, kde z každé strany hrozí nebezpečí, kde si nejsi jist ani z boku, ani zezadu! Celé dny jsou nervy napjaty jako struna, očekáváš útok z té nebo z oné strany, aniž se můžeš spolehnout, že

bys mohl mít napravo nebo nalevo spojení se svými. Ti jsou na druhé straně a vede se jim nejinak.

U II. divize bylo to nešťastí, ztráta 30 životů našich bratří u stanice Kordon, které nenadálé podlomilo jejího ducha a vítězné nadšení. Pohled na 30 mrtvol padlých bratří probudil nenadálé tisíce pochybností o nutnosti a účelnosti dalšího boje tam na Urale, kdy máme cestu do Vladivostoku volnou, kdy jsme pány ví Sibiře. Potom přišly, neopatrně též zaviněné, ztráty 7. tatranského pluku u vesnice Birma i Osincevo, a ty měly za následek pokles morálky v tomto pluku. A nálada se lehce přenáší do jiných oddílů, využitkuje se agitátory, nespokojenci a slabochy, jací bývají všude a vždycky.

Byla ještě jedna velmi závažná příčina, která podlomila způsobilost našeho vojska k boji – agitace pro konání vojenského sjezdu, tzv. revolučního sněmu československého vojska na Rusi. Komitéty, naše dědictví z Ukrajiny, opět začínaly svou činnost. V době vítězných bojů s bolševiky se na ně téměř zapomnělo, ba velká část vojska se o nich vyslovovala posměšně. Ve vladivostocké skupině byly dokonce úředně zrušeny. Nyní, kdy celý armádní sbor byl přece jen jakž takž soustředěn na Urale a prodlévал opět blíže Odbočky ČSNR, někteří její členové začali znovu vyvolávat touhu po komitétování. Půda pro agitaci vzhledem k vysílené náladě ve vojsku byla vhodná. Byl však velký rozdíl mezi okolnostmi, za jakých se konal první vojenský sjezd v Čeljabinsku a za jakých mělo dojít ke druhému. Tenkrát tvořilo naše vojsko skutečně samostatný celek a muselo tedy samo rozhodovat o všech důležitých otázkách, kdežto v době, kdy měl být svolán takzvaný sněm, jsme již měli svou samostatnost, vládu ve vlasti a tedy i parlament, jimž jsme byli podřízeni. Kromě toho bylo známo, že k nám přijíždí ministr vojenství generál Štefánik, vezoucí s sebou direktivy od předsedy Národní rady profesora Masaryka. Bylo téměř samozřejmé, že cestou obdržel instrukce ohledně další činnosti našeho vojska též od své ve utvořivší vlády. Tímto faktem jsme se stali částí regulárního vojska Československé republiky. Proto bylo nemístné chtít vytvářet těsně před příjezdem ministra vojenství zvláštní sněm, jenž mohl případně učinit nějaké zásadní rozhodnutí, příčící se rozkazům přicházejícím z vlasti, neznaje, co vyžaduje naše

situace doma. Mimoto volební kampaň a agitace by jistě velmi málo prospěla kázni a ucelenosti vojska beztoho tenkrát značně pokleslé.

Z takových důvodů jsem se postavil jako mnozí jiní co nejrozhodněji proti zamýšleným volbám, snaže se je oddálit do rozhodnutí generála Štefánika. Stal jsem se za to terčem četných útoků pro „reakcionářství". Nehledě na mnohé protesty, vydal velitel armádního sboru generál Syrový na nátlak levých členů Odborky příkaz vykonat volby. Poněvadž ještě ke všemu téměř celá moje II. divize byla v bojích a v takovém případě ani podle dříve platných nařízení o komitétech se nesmělo volit, nemohl jsem rozkaz vyplnit. Tím se moje nedorozumění s Odborkou zostřilo a záslužnou hlavně některých jejích členů se i ve vojsku počala proti mně vzmáhat agitace. Pluky, které do konce bojovaly s neobyčejnou houževnatostí po celé Sibiři a u nichž nebyl jediný případ, že by nebyl vyplněn příkaz, a kde druh s druhem závodil v chrabrosti, najednou ztrácely chuť k boji. Byly u nich případy neuposlechnutí příkazu, případy špatného vykonání výzvěd, případy nestálosti v boji, dokonce i případy sebezranění. Nejlepší vojáci, lidé nejvyhraněnější, kteří byli kdysi jádrem našich rot, byli pochováni v hrobech rozsetých po celé Sibiři.

Jedinou záchranou pro československé vojsko mohl být delší a spokojený oddech v hlubokém týlu; ale i ten byl v nejbližších dnech nemožný; neboť nebylo kým naše vojsko vystřídat. Hlavní úkol byl tedy vydržet a jen vydržet, pokud postupně nebudou ruská vojska tak silná, aby mohla sama obsadit celou frontu.

PŘÍJEZD GENERÁLA ŠTEFÁNIKA.

17. listopadu roku 1918 přijel do Vladivostoku jeden z prvních vůdců v boji o československou samostatnost generál Štefánik jako ministr vojenství. V době jeho odjezdu z Francie ještě nebyly úplně rozhodnuty ani gigantický zápas spojenců s centrálními mocnostmi, ani otázka naší samostatnosti. Tím lze lehce vysvětlit pravý účel cesty generála Štefánika na Sibiř. Maje před odjezdem jenom nejasné zprávy o našich vítězných bojích proti bolševikům,

vydal se na cestu, aby pomocí československého vojska organizoval mohutnou protibolševickou frontu, čímž by rázem byly zlomeny poslední překážky a váhání spojenců ohledně prohlášení naší samostatnosti. Štefánik nemohl tušit, že se oboje stane ještě před jeho příjezdem na Sibiř. Na Sibiř k našemu vojsku přijel generál Štefánik vlastně pozdě, neboť vstoupil na ruskou půdu ve Vladivostoku, když již dávno minul kulminační bod zápasu československého vojska s bolševiky. Naše armáda byla v době jeho příjezdu již mimo dosah vnějšího nebezpečí a vzhledem k jejímu vnitřnímu stavu měla být tíha bojů s bolševiky přenesena na Rusy. Jediná touha našeho vojska byla – co nejrychleji domů. Jsouc přesvědčeno, že náš první vojenský ministr přinese přesné rozhodnutí v této nejpalčivější otázce, a to v příznivém smyslu, totiž rychlým návratem do vlasti přes Vladivostok, bylo trpce zklamáno, když později uslyšelo z jeho úst, že prozatím je jediné východisko – zůstat na frontě.

Neméně zklamán byl jistě i generál Štefánik, když viděl, že místo provádění dalekosáhlých vojenských plánů se musí spokojit s nevděčnou úlohou smířčího soudce a uklidňovatele vojska, boji unaveného a nespokojeného. Generál Štefánik vyjel přes Ameriku s francouzským generálem Janinem, jenž byl pověřen velením všech autonomních vojsk na Sibiři. Jeho cesta byla velmi těžká pro jeho špatný zdravotní stav, takže byl často nucen po několik dní neopouštět lůžko. V Japonsku musel dokonce přerušit cestu a oddechnout si po několik dní na pevnině.

K jeho uvítání byl do Vladivostoku poslán generálmajor Čeček, aby mu tlumočil pozdravy celého vojska a provázel jej na cestě Sibiří. Ve Vladivostoku se však ministr vojenství dlouho nezdržel, a nehledě na chabé zdraví, vyjel 20. listopadu na západ k vojsku. 5. prosince dorazil do Čeljabinska. Zde byl uvítán čestnými oddíly československých, ruských, srbských a polských vojsk. Dostavili se všichni československí generálové, velitel západní armády generál Chanžin a členové OČSNR pro Rusko. Po přehlídce vojsk navštívil nemocnici a československý hřbitov. K večeru se konaly přípravy k jeho odjezdu do Jekatěrinburku.

V Jekatěrinburku se generálu Štefánikovi dostalo velkolepé uvítání. Od nádraží až do budovy Odborky Národní rady bylo

rozestaveno vojsko ve špalíru a nádraží samo bylo plné československých a ruských vojsk. Vlak vjížděl na nádraží zvolna za zvuků národní hymny a po krátkých pozdravech se konala přehlídka. Po skončení přehlídky chtěl Štefánik promluvit k vojsku, ale jeho zdraví to nedovolilo, a proto vystoupil generál Syrový a přečetl, co ministr chtěl naší armádě říci. Jeho řeč byla poslouchána s napětím. Ale když byla učiněna zmínka, že „návrat závisí především na jednotě a duchu a na stupni důvěry, s jakou přilnou vojska ke své první národní vládě", byla patrná skleslost a roztrpčenost mezi vojáky, a ta se ještě rozmnožila, když byla tato řeč uveřejněna v „Československém deníku". Do řad vojska byla vnesena jakási nedůvěra, kterou později nikdo nevyvrátil a jež zanechala dlouho sklíčenost.

V Jekatěrinburku bylo započato s reorganizační prací. Generál Štefánik vydal prohlášení, ve kterém oznamuje, že všechny funkce spojené s Odbočkou Národní rady pro Rusko a její vojenské správy přecházejí jednak do rukou ministra samého jako zplnomocněnce československé vlády, jednak do rukou velitele československého armádního sboru, a tím se orgán Národní rady a vojenské správy ruší. Nebyl už třeba, jelikož Československá republika byla uznána a prohlášena za samostatnou.

Generál Štefánik však v Jekatěrinburku nezůstal dlouho. 16. prosince odjel do Omska. Cesta do Omska měla ráz informační a byla nutná, měl-li nahlédnout do ruských poměrů ve vládním středisku admirála Kolčaka a uvážit možnost dopravy československých vojsk domů bojem přes Rusko. Koncem prosince přijel generál Štefánik opět do Jekatěrinburku, aby zakončil započaté reformy ve vojsku. Přistoupil k definitivnímu rozdělení funkcí. Byl zřízen politický oddíl s Bohdanem Pavlů v čele a jemu byly podřízeny odbory diplomatický, konzulární a informační. Čistě vojenské věci byly odevzdány veliteli armádního sboru. Finanční správu řídil nadále správce Šíp a vrchní kontrolor Dr. Suchý. Svůj další pobyt věnoval generál Štefánik zkoumání charakteru a vnitřního života našeho vojska, aby si udělal nestranný úsudek o našich sibiřských legiích. Přesvědčiv se na vlastní oči o nemožnosti pohnout vojsko k tomu, aby opět činně zasáhlo do boje, a vida, že se minul účelem své cesty, rozhodl se pro rychlý návrat do vlasti, kde jeho

přítomnost mohla mít mnohem větší význam. Kromě toho ani jeho zdraví mu nedovolovalo věnovat se práci tak, jak on si přál, a proto 17. ledna roku 1919 nastoupil zpáteční cestu do Evropy, nezakončiv svou úlohu na Sibiři.

Chování generála Štefánika k vůdcům v některých věcech jevilo jistou nervozitu. Byl nějak zarážen, když našel v našem vojsku generály. Zpočátku dokonce nařídil nepoužívat titul. Poprvé jsem se to dověděl z přípisu velitele armádního sboru, podepsaného Jan Syrový, velícího československým vojskům na Rusi. Štefánik též naléhal, aby naši generálové vrátili anglické řády (Order of the Bath), jelikož se prý jejich udělení anglickým králem nestalo prostřednictvím naší vlády. Ke mně býval neobyčejně laskavý, dával mi najevo svou přízeň. Přesto mi však za několik dní po příjezdu do Jekatěrinburku oznámil, že politická situace vyžaduje, abych odjel ze Sibiře. Na důkaz, jak cení mou práci a že v tom nemám vidět sesazení, nýbrž zvláštní vyznamenání, chtěl mému odjezdu dát formu studijní cesty do Francie. Ale od tohoto úmyslu později upustil a místo mne neočekávaně odjížděli domů leví členové Odbočky.

Kromě další taktiky našeho vojska hlavní věcí, v níž jsme od Štefánika očekávali určité rozhodnutí, byla otázka svolání sněmu. Ale generál Štefánik za své přítomnosti, kdy mohl osobní autoritou působit na vojsko, nechal tuto palčivou otázku nerozhodnutou. Odjel tak rychle, že se nerozloučil ani s generálem Syrovým. Teprve po odjezdu ministra vojenství byl uveřejněn jeho příkaz, jímž se v československém vojsku rušily komitéty a všechny volené instituce, tedy i sněm. Že to neučinil dříve, to si vysvětlují jeho chatrným zdravím. Musím však přiznat, že tento způsob spíše uškodil, než prospěl, neboť vření mezi vojskem ještě vzrostlo a agitátoři zacházeli tak daleko, že obviňovali velitelství z mystifikace, jako kdyby příkaz nepocházel od generála Štefánika, nýbrž byl pouze podvržen. Zvolení delegáti chtěli stůj co stůj rokovat.

ODCHOD ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK Z FRONTY.

V prvních dvou měsících roku 1919 byla ruská armáda dostatečně silná, aby mohla sama obsadit frontu místo československé armády neustálými boji velmi unavené, frontu námi vytvořenou a udrženou velikými obětmi až do konce roku 1918. Hned na počátku roku 1919 byla československá vojska postupně vystřídána národními vojsky, přijíždějícími z týlu, a odváděna do blízkého týlu, kde se soustřeďovala k další cestě na východ. Počátkem února bylo soustředění již úplné. Samo dopravování našich vlaků do týlu šlo pomalu, neboť dráha musela napřed obsloužit frontu a kromě toho přítomnost československých vojsk v blízkém týlu byla pro nějakou dobu nutná, aby si mladá ruská armáda mohla podle svého upravit a zajistit nejbližší týl. Teprve ve druhé polovině února bylo přikročeno k vyplňování rozkazu č. 0713 z 27. ledna 1919, vydaného velitelem československého armádního sboru generálmajorem Syrovým, a československé vlaky postupně odjížděly na východ, aby na sebe vzaly podle rozkazu vrchního velitele spojeneckých vojsk generála Janina ochranu sibiřské železnice, magistrály, od Novo-Nikolajevska do stanice Mysové, na jihovýchodním břehu Bajkalu, jakož i ochranu všech odboček na této linii, dlouhé asi 1 800 kilometrů. Štáb československého sboru se umístil v Irkutsku; tam byl i štáb I. divize, jejíž obvod se přimykal k úseku chráněnému Japonci u stanice Mysové a táhl se na západ až ke stanici Chudojelanské. Dále na západ až do Mariinska byl obvod III. divize, jejíž štáb byl v Krasnojarsku, a západněji do stanice Čulymské byl obvod II. divize, které kromě toho byla svěřena ještě ochrana sídelního města Omska; štáb této divize byl v Tomsku.

Široká ruská veřejnost, třebaže se s Čechoslováky srdečně loučila, se přece jen dívala na odchod československých vojsk z fronty s nelibostí a strachem. Ona si přespříliš zvykla na pomoc československých vojsk a jedině za jejich zády se cítila v bezpečí. Nešetřila pochvalou a netajila se obdivem nad hrdinskými činy našich bratří, ale velmi málo se starala o to, aby se vžila do myšlenky, že československá vojska jí dala tři čtvrtě roku čas, aby se postarala o rozšíření a upevnění toho, co dobyli Čechoslováci. A svým vlastním řádám, když už byly postaveny, ruská veřejnost

jen nevěřila tak, jako věřila Čechoslovákům. Nová služba československých vojsk měla jim být oddechem; zároveň se měl československý armádní sbor reorganizovat podle vzoru moderních západních armád a odhodit ruskou vnitřní organizaci.

3. MÁ SLUŽBA V RUSKÝCH ŘADÁCH.

VSTUP DO RUSKÉ ARMÁDY.

Ze samarské fronty se I. československá divize počala stahovat již před omským převratem a po převratu vlastně zůstala na frontě pouze mně podřízená II. divize. Generál Syrový tím přestal být vrchním velitelem protibolševické fronty a nejvyšší velení bylo soustředěno přímo ve stavce admirála Kolčaka. Protibolševická fronta měla být rozdělena na tři skupiny: na armádu sibiřskou, na armádu západní a na armádu jižní. Právě na Štědrý den dobyla moje vojska Perm*). Neočekávané vítězství v týlu divně působilo. Místo aby se šlo vstříc potřebám národa, mužně snášejícího na frontě největší utrpení, vzmáhala se reakce, jež ucítila pod nohama pevnější půdu. Ačkoliv tenkrát po dosažení prvního rozhodného vítězství se mohl admirál Kolčak dívat klidněji do budoucnosti a zmírnit vojenský režim, neučinil to. Právě naopak dovedla reakční strana využít vítězství ke svému prospěchu.

Jelikož jsem věděl, kolik obětí stálo vítězství, a chtěl jsem působit svým vlivem proti těmto nerozumným živlům, přijal jsem koncem prosince 1918 mně nabízené místo velitele sibiřské armády, když jsem k tomu obdržel svolení od ministra generála Štefánika, který tou dobou byl právě na Sibiři. Generál Štefánik mi za tím účelem dal dočasnou dovolenou s právem vstoupit do ruské armády,

*) V zahraničním tisku, hlavně anglickém, byly tyto vojenské úspěchy připisovány schopnostem Kolčaka a jeho vlády, avšak úplně neprávem, neboť všechny přípravy k těmto operacím byly učiněny ještě před omským převratem.

neboť byl o to požádán admirálem Kolčakem a zástupci ruské veřejnosti, kteří svou žádost odůvodňovali tím, že můj odchod z velitelského místa by mohl mít neblahé následky na mladou ruskou armádu, a to tím spíše, že po dobytí města Kunguru i naše II. divize byla odvolána do týlu a že dobytím Permi operace mnou započatá nebyla ještě dokončena. Dobře předvídaje, jak obtížná bude pro mne práce mezi samými Rusy, žádal jsem generála Štefánika, aby dočasně přidělil k mému štábu několik spolehlivých českých důstojníků, k čemuž on dal také svůj souhlas. Současně se mnou 1. ledna 1919 byl velitelem západní armády jmenován generálporučík Chanžin a velitelem jižní armády generál Dutov, pochodový ataman orenburských kozáků, čímž bylo provedeno zamýšlené rozdělení celé fronty na tři armády. Západní armáda byla znovu organizována. Hned zpočátku jsem admirála Kolčaka upozorňoval na nesprávného ducha, jejž se její důstojnictvo snažilo vštípit vojákům. Sám velitel západní armády byl starý carský generál. Byl to člověk nesporně svědomitý, ale nedovedl si ve vojsku představit jiný systém, než který býval za starého režimu, a neměl důvěru k mladému důstojnickému pokolení. Jeho štáb, složený přesně podle starého schématu, se svým těžkopádným byrokratickým aparátem byl zrcadlem poměrů v celé armádě. Disciplína se utužovala, ale jen ze strany řadových vojáků; ze strany důstojníků málo. Péče důstojníků o materiální stav vojska byla nedostatečná, zásobování západní armády bylo na velmi nízké úrovni. Tím si můžeme vysvětlit pozdější přechod celých pluků západní armády k bolševikům.

Poměry v jižní armádě znám z osobního názoru méně, pro její přílišnou vzdálenost. Tam však byl úplně jiný systém organizace, poněvadž armáda se skládala hlavně z tamějších kozáků, dávných nepřátel bolševictví, hájících rodinné krby proti vpádu nenáviděného nepřítele. Všechny tři armády byly v administrativním smyslu samostatné a jejich velitelé byli podřízeni jen admirálu Kolčakovi, který ve své osobě spojoval úřad vrchního vladaře a vrchního velitele.

Fronta mé bývalé jekatěrinburské armádní skupiny byla nyní rozšířena k jihu a hranicí mezi mou a západní armádou byla čára, jdoucí jižně od města Krasnoufimsk a spojující ústí řeky Bělé do

Kamy a vesnice Koriera, Vrchní Kubaš a Nová Gordina. Pro upevnění bojovné nálady západní armády měla ode mne v nejbližších dnech odejít 7. uralská divize horských střelců generála Golicyna, mající kádr v Jekatěrinburku, a jako náhrada za ni se mi dostala tzv. Votkinská armáda, jejíž síla se odhadovala od 7 do 12 000 mužů. Nemohu se nezmínit několika slovy o vzniku a povaze této mé nové části. Na pravém břehu řeky Kamy, asi 80 km na severovýchod od města Sarapulu, jsou blízko sebe dva veliké závody: Votkinský a Iževský. První z nich jsou veliké loděnice na stavbu říčních parníků, druhý je závod na výrobu zbraní a pancéřů. Oba závody zaměstnávají tisíce dělníků, sehraných z celé Rusi. Příchod bolševické vlády narazil v obou závodech na veliký odpor dělnictva. Když nějaký čas náměstkové „lidových" komisařů spravovali závody, dělnictvo obou, spojivší se s okolními sedláky, se vzbouřilo proti vládě sovětů a komisaře jednak vyhnalo, jednak povraždilo. To bylo ještě před naším vystoupením. Bolševici shromáždili velká vojska, aby dělníky potrestali a přivedli k poslušnosti, a oba závody obklíčili. Ale dělnictvo, připravené k odporu v počtu asi 10 000 bodáků, odolávalo útokům bolševických vojsk a při postupu československých vojsk na západ přes Kamu se spojilo s ruskými oddíly generála Ljupova, bojujícího po našem boku. Při pozdějším bolševickém postupu, kdy celá naše fronta ustupovala, Votkinci i Iževci zůstali verni svému přesvědčení a vyklidše oba závody, jak jen nejlépe v tom spěchu mohli, a vzavše s sebou ženy a děti, ustupovali s Čechoslováky. Votkinci ustupovali přímo na východ směrem k Jekatěrinburku, Iževci se dali jižněji, na Ufu. Nyní se Votkinci ocitli na levém křídle„mé armády, kdežto Iževci zůstali v západní armády.

Pohled na votkinské hrdiny byl smutný. Jelikož byli dlouhým ústupem za stálých bojů znavení a spali většinou v mizerných chatách nebo pod svými vozy, v rozedraném civilním oděvu, obuti v rozbité laptě (lýkové pantofle přípevněné k noze provázky) a hladoví, prožili tito lidé, většinou starci a děti, celý deštivý podzim, kdy ruské cesty jsou přeměněny v potoky bahna, i první měsíce tuhé zimy, aniž opustili své pluky. Byla jich pořádná divize, skládající se ze čtyř pluků, z nichž první dva byly pojmenovány podle závodů, třetí měl jméno Čechoslováků – 3. osinský „Česko-

slovenský" pluk (Tretij osinskij imeni „Čechoslovakov" polk) a čtvrtý spojenců. Důstojnický kádr byl velice slabý a většinou důstojníci museli být jmenování z inteligentnějšího mužstva, aby jejich nedostatek byl trochu zmenšen. Vojenská zdatnost těchto důstojníků byla ovšem často malá, ale snášeli se zato se svými lidmi velice dobře a skoro tu byl takový bratrský pomer jako v československé armádě. Po přijetí velení nad touto novou částí vojsk jsem měl za první povinnost zmenšit hmotnou bídu tohoto lidu a dát jim dobré a zároveň vojensky vyspělé důstojníky, aby byla z divize utvořena znovu náležitá vojenská jednotka. Tato úloha byla ovšem velice těžká, neboť ani staré sibiřské oddíly nebylo do čeho obléci pro pohodlnost a bezstarostnost tylu a také důstojníků bylo na frontě velice málo, neboť většina jich zahálela v týlu mimo obvod fronty, odkud je žádným způsobem nebylo možné dostat.

Má nová armáda mimo votkinskou divizi, prozatím neschopnou k boji, měla celkem 33 640 bodáků, 2 465 šavlí, 443 kulometů a 73 děl proti 42 800 bolševiků. Kromě ruských sil stála na frontě, ochraňujíc z jihozápadu okolí města Kunguru, II. československá divize, kterou po mně převzal plukovník Krejčí, ale ta měla více méně pasivní roli, připravující se na odchod k oddechu.

Stav na mé frontě bylo tehdy možné vystihnout takto: na pravém křídle se kapitán Kurenko dvěma kolonami probíjel po verchoturském traktu a po čusovské železniční odbočce k městu Solikamsku, ležícímu na řece Kamě asi 200 km severovýchodně od Permi. Jižněji na pravém břehu Kamy okolo města Iljinskoje vítězně operoval generál Veržbický. Dále k jihu na dráze k Vjatce, asi 30 km západně od Permi, stál generál Pepeljajev, jehož levé křídlo bylo silně zahnuto dozadu, a přecházejíc na levý břeh Kamy, táhlo se dále k Nižně-Mulinskému závodu, kde se bolševici zoufale bránili na traktu Perm-Osa, a dokonce se pokusili udělat protiútok po tomto traktu a odříznout přední části generála Pepeljajeva, stojící na předmostí Permi. Úsek fronty okolo Bizarského závodu a Bělohorského Monastyru, jihozápadně od Kunguru, měl generál Golicyn a dále povodí řeky Turky generál Grivin, jemuž byl podřízen dočasně i krasnoufimský partyzánský oddíl poručíka Ryčagova, chránící trať Kungur-Birsk. Votkinci byli na tomto traktu jižněji asi na výši Krasnoufimska. Dále k jihu byl trakt v rukou bolševiků,

kteří tlačili západní armádu zpět. Celá má fronta tvořila veliký oblouk, dosahující největší rozpětí na permském předmostním opevnění. Nejnejsužší úsek byl v severní části jižní poloviny oblouku, kde bolševici zoufale bránili každou píď země, hledíce si udržet tento obvod do příchodu dostatečných sil, poněvadž jim byl příhodný k nástupu proti nám. Všechny mé ruské oddíly byly dobré a jejich nálada přes obtíže celoměsíčního nástupu na Perm za nejtěžších okolností byla stále velice příznivá. Můj štáb byl vytvořen ze štábu, který se dávno formoval v Omsku a nazýval se již dříve štábem sibiřské armády. Byl přeštěhován do Jekatěrinburku, vyčištěn od zbytečných lidí a doplněn některými důstojníky štábu mé bývalé jekatěrinburské skupiny. Jeho náčelníkem byl jmenován plukovník, později generálmajor Bogoslovský, jenž již dříve po smrti plukovníka Usakova u mne převzal náčelnictví štábu na východní frontě. Generál Bogoslovský byl absolvent akademie generálního štábu. Po bolševickém převratu přijal službu v akademii generálního štábu zřízené bolševiky v Jekatěrinburku. Když se v červenci 1918 k Jekatěrinburku blížili Čechoslováci, podařilo se mu odmanévrovat uprchnout a prodrat se k mým vojskům. Byl schopným a bystrým štábním pracovníkem, avšak málo samostatným, jsa dost kompromisní, o čemž svědčí i jeho vstup do bolševických služeb. Z ostatních ruských štábních důstojníků byli svědomitými pracovníky inspektor dělostřelectva generálmajor Tomaševský, generálmajor Fukin, zastávající úřad děžurného generála sibiřské armády, jakož i hlavní náčelník zásobování generálporučík Ryčkov. Další úspěchy závisely na tom, jaké budou poměry v týlu, jak bude postaráno o armádu a jak bude doplňována a zvětšována.

POSTUP BOLŠEVIKŮ NA KUNGUR A JEHO ZMAR.

V prvních dnech ledna roku 1919 po úspěších korunovaných dobytím města Permi a obsazením rozsáhlého uralského území v území všech tří železnic, vedoucích od Jekatěrinburku do Permi, šlo o to, abychom získané území upevnili a obsadili náležitou pozící, na které by bylo možné se déle hájit. Houževnatý odpor nepřítele na levém křídle generála Pepeljajeva (na traktu Perm-

Ochansk a u vesnice Konec-Bor na řece Kamě k severu od tohoto traktu) nasvědčoval, že bolševici, kteří obdrželi značné posily z kamské i povolžské fronty, jakož i z týlu, zde pomýšlejí začít postup proti nám a odříznout generála Pepeljajeva a Veržbického, kteří stáli na předmostním permském opevnění. Dal jsem své armádě rozkaz, aby postupovala dále až na linii městečka Bogajavlenskoje-stanice Grigorijevskaja a Nytvenského závodu a dále k jihu, aby dostihla levý břeh řeky Kamy před městy Ochanskem a Osou a přes Ujinský závod a střední tok řeky Ireň aby vyrovnala frontu podle levého křídla západní armády, která stále ještě ustupovala, hlavně ve směru na města Birsk a Ufu. Zároveň, počítaje s odchodem II. československé divize i ruské uralské divize generála Golicyna a doufaje ve včasný příchod dalších oddílů generála Pepeljajeva z týlu, jsem připravil nové rozdělení svých vojsk na frontě a rozhodl jsem se, že celý severní úsek obsadím středosibiřským sborem generála Pepeljajeva a že sbor generála Veržbického převedu na osinsko-sarapulský úsek, odkud odejdou dvě jmenované divize.

Avšak na severním úseku byla situace velice těžká, a tak v prvních dnech na převedení generála Veržbického na jih nebylo možné ani pomyslet. Vojska se pohybovala na všech úsecích frontu kupředu jen s velikou námahou, a bojujíc o každou vesnici a o každý pohorek, měla číselné ztráty, které nebylo čím nahrazovat, zatímco nepřítel dostával nejen posily, nýbrž i celé nové oddíly ze svého týlu. Generál Pepeljajev téměř dostihl vytčené pozice, ale byl brzy přesilou nepřítele donucen ustoupit na staré pozice u stanice Šebuniči, kde byl již v prvních lednových dnech; udržel tedy z kraje, obsazeného v lednu, jen trakt Ochansk-Perm. Také jeho nejkrajnější oddíly na levém křídle, které došly spolu s oddíly generála Golicyna před samé město Osu, a dále oddíly generála Grivina i druhé československé divize začaly v polovině ledna ustupovat před nepřátelským tlakem a nastávalo vážné nebezpečí Kunguru a Permi. Na II. československovskou divizi, jejíž duch prosincovými boji za nezvykle těžkých okolností značně poklesl, nebylo možné spoléhat, a proto jsem nařídil, aby byla z ohroženého místa rychle vyvedena, a poslal jsem na kungurský úsek všechny své nepatrné rezervy. V posledních dnech měsíce ledna se konečně

podařilo nepřítele částečně zadržet, a to ve vzdálenosti asi 25 km k jihozápadu od Kunguru na pozici Palniky-Bizarský závod-Štěpanovo-Ordinskoje-Měďjanskoje-Nižně-Irginský závod, a utvořit tu novou souvislou frontu. Ale ani zde nebylo možné při těžkých okolnostech pomýšlet na delší obranu, neboť nepřítel, dostávaje nové síly po sarapulské dráze, připravoval rozhodný postup na Molebský závod do týlu mé permské a kungurské skupiny, chtěje u Suksunského závodu protrhnout naši linii, slabě obsazenou partyzány poručíka Ryčagova, a pokračovat v postupu na železnici Perm-Jekatěrinburk, kterou chtěl přeříznout u mostu přes řeku Sylvu, a potom jít do týlu na dráhu Kuzino-Lysva. Také pozice u samého Kunguru počala kolísat, a kdyby se nepřítel podařil zamýšlený plán, byli bychom rázem ztratili všechno, co jsme získali permskou operací, a utrpěli bychom ještě velké ztráty. Bylo třeba jednat rychle, nečekat žádnou pomoc z týlu a spolehnout se na vlastní voje, třebaže silně unavené.

V nejkritičtějším okamžiku jsem se rozhodl zmařit protivníkův postup na kungurské frontě na účet permské a nařídil jsem rychlé převezení vojsk generála Veržbického, kromě oddílu plukovníka Kazagrandiho, který se úspěšně pohyboval kupředu, na kungurskou frontu do okolí Jugovského a Bisertského závodu. Celý severní úsek fronty jsem nařídil obsadit generálu Pepeljajevovi, rozšířiv jej ještě na jih od Ochanska až k vesnici Aninskoje-Babka. Přeskupení sil bylo provedeno přesně a nepřítelem nebylo zpozorováno. Velení nad celým kungurským úsekem jsem odevzdal generálu Veržbickému, jemuž jsem při prvních útocích, osobně přítomen na frontě, dával direktivy.

28. ledna byl postup úplně připraven. Hlavní útok byl namířen na Ujinský závod, který byl středem bolševické skupiny, postupující proti nám. Naše centrální skupina generála Golicyna měla za úkol provádět pomalu postup frontálně od Štěpanova a Ordinskoje, zatímco generál Veržbický udeří svými vojsky po traktu Jugovský závod-Osa a po dobytí Birmy obrátí větší část přímo k jihu a odřízne bolševikům cestu na Kamu. Operaci pravého křídla měla podporovat 3. irkutská divize generála Grivina a partyzáni nástupem na západ od města Zlatoustovského. Vojska Veržbického stepního sboru Veržbického měla tvořit údernou skupinu.

Postup se počal 28. ledna, kdy byl nepřítel vypuzen z Jugovského závodu. Na příští den naše úderná skupina dobyla po tuhých bojích ves Ključi, Podělnik a Gorbunovo, na jihozápad od Birmy. Centrální skupina dobývá několik vesnic v okolí Ordinského a generál Grivin úspěšně postupuje na Měďjanskoje i na řeku Teles, přítok řeky Ireň. 30. ledna, zatímco útočná skupina úspěšně bojuje, náš střed zatlačuje nepřítele u Ordinského o 20 km a spolu s levým křídlem znovu obsazuje město Měďjanskoje na traktu Kungur-Krasnoufimsk. Ústup rudých se stává panický a v úseku u vesnice Pribilovo, kam včas přibyla i část útočné skupiny, nepřítel ztrácí 4 děla, vozatajstvo a mnoho vojenského materiálu. Byly rozbity dva bolševické pluky. 1. února, zatímco části generála Pepeljajeva odrážejí neustálé útoky bolševiků na trati Vjatka-Perm, naši útočníci dobývají Asapský závod na levém břehu řeky Ireň. 3. února se dobrovolně vzdává celý 4. petrohradský sovětský pluk na západ od Ujinského závodu. Zatím se boje kolem Ujinského závodu stávají velmi urputnými. Nepřítel přechází do neustálého protiútoku a snaží se pomocí ujinskému úseku postupem na levé křídlo, na votkinskou divizi, kolem Ateršeho Ključe a Karaskeho Jezera. 8. února obsazujeme po úporných bojích ve směru na Osu pořící řeky Šarmanky, dále naleva dobýváme Ujinský závod a Votkinci odrážejí zdařile všechny útoky nepřítele a obsazují vesnice Ateršyj Ključ a Karaské Jezero.

V dalších dnech plánovitě pokračuje pohyb našich vojsk kupředu, ale je všude zadržován nepřítelem, který přes ohromné ztráty opouští každou vesnici jen po tuhém boji, dostávaje neustále svěží posily. V krajině, kde je tak málo cest, kde často od vesnice k vesnici musí naše kolony postupovat po kolena sněhem a husím pochodem anebo v lepším případě na lyžích, není ani rychlejší postup možný. Avšak ve všech následujících dnech je iniciativa v našich rukou a nebezpečí, které hrozilo Kunguru, je úplně odstraněno. Operace končí 20. února, kdy fronta mé armády prochází na severu po pravém břehu Kamy, 720 verst k severu od Permi, obvodem města Monastyrskoje, jižněji pořícím Vrchní Kosy městem Jumskoje, dále přes Jeveninskoje a Verch-Inveskoje na středním toku řeky Invy přes stanici vjatské dráhy Grigorijevskaja a Nytvenský závod, jižněji po levém břehu řeky Kamy před

Ochanskem, před Osou, dále řekou Tulvou a okolo trati Krasnoufimsk-Sarapul vesnicemi Kudaš a Sikaševo.

Následuje perioda obranných bojů na této pozici a menší pokusy nepřítele o zatlačení našich; tyto boje jsou zvláště úporné u železnice před Osou a na jihu u Kudaše a Bikbardinského závodu. Ale pokusy nepřítele zůstávají bezúspěšné. Má armáda, zesilovaná novými formacemi z dobytého území, se připravuje k nové velké operaci, k postupu na řeku Vjatku.

NÁŠ POSTUP NA ŘEKU VJATKU A VOLHU.

V lednu roku 1919 byla v Čeljabinsku důležitá vojenská konference. Rozhodovalo se tenkrát o plánu nejbližších vojenských operací a byli tam shromážděni všichni velitelé armád i druzí generálové stavky. Byli přítomni i Kolčak se svým náčelníkem štábu generálem Lebeděvem, velitel západní armády generálporučík Chanžin, velitel jižní armády generálmajor Dutov, já a tři náčelníci štábů armád.

Plán stavky byl postupovat na sever po linii Perm-Vjatka-Vologda, abychom ovládli centrální průmyslový obvod a hlavní město Moskvu. Byl jsem rozhodně proti tomu, poukazuje na to, že pochod na Vologdu nás roztahuje po dlouhé severní linii a přivádí do nebezpečí náš týl, poněvadž bolševici, skoncentrujíce v libovolném místě své síly, mohou odříznout celou moji armádu od dráhy na Ural i na Sibiř. Snažil jsem se spolu s generálem Dutovem vymoci plán postupu levého křídla fronty, tj. nástupu jižní armády, abychom se spojili s armádou generála Děnikina, který byl tenkrát od nás poměrně v nevelké vzdálenosti asi 90 km; takovým způsobem by bylo dostiženo jednotné fronty. Generál Lebeděv vystoupil ohnivě proti mému návrhu. Pravil, že spojíme-li se s generálem Děnikinem, může prý dojít ke třenicím o prvenství, jež povedou k zhoubným následkům. Tehdy totiž Děnikin ještě neprohlásil, že se podřizuje admirálu Kolčakovi. Proto prý musíme táhnout na Moskvu. Téhož mínění byli také ostatní kromě mne a Dutova. Admirál Kolčak zasáhl teprve do konce debaty: Kdo se dostane první do Moskvy, ten bude pánem situace. To byla jeho slova.

Tyto vývody mne překvapily. A ještě více, že Kolčak mohl přistoupit na ctižádostivé plány svého náčelníka štábu. Byl to opět projev jeho slabosti. Počal jsem se bát neblahého vlivu generála Lebeděva. Musel jsem však povolit rozhodnutí většiny, stojící za oním plánem, a proto jsem vynaložil všechny síly, abych připravil svou armádu k jeho vyplnění.

O svou armádu jsem se nemusel obávat: neznala ústup a porážky, jaké utrpěla armáda západní. Sibiřská armáda byla živena dobrým duchem, který se dosud nezviklal ani částečnými menšími neúspěchy, ani těžkými boji, ani bídou a únavou. Byl jsem sice přesvědčen, že by se mi i tato operace jistě podařila, kdyby sousední západní armáda vyplnila jí uloženou úlohu. Věděl jsem však též, že je vnitřně velmi slabá, a předem jsem již byl přesvědčen o tom, že se jí postup nezdaří, a tak jsem se také vyjádřil o plánu admirálu Kolčakovi.

Koncem února byla pozice mé armády úplně zajištěna. Pokus bolševiků o postup proti našemu středu na Kungur byl zmařen a zároveň i pokus bolševiků o průlom na úseku generála Pepeljajeva u města Luzino severně od dráhy Perm-Vjatka ztroskotal na zdařilé obraně našich pozic. Na dálném severu se naše oddíly plukovníka Kazagrandiho a kapitána Kurenka vytrvale probíjely kupředu a ohrožovaly trakt jdoucí z Kaigorodu do Glazova. Bolševici se jen místy, okolo Osy a na řece Tulvě, pokoušeli vyrvat nám iniciativu, v celku však byli pasivní, připravujíce se v týlu na pozdější větší operaci proti nám.

Také počet mých sil vzrostl. V polovině února odešla sice z mé fronty 2. československá divize a uralská divize generála Golicyna, avšak tento úbytek byl brzy doplněn příchodem z týlu hotové omské divize a formacemi v obvodu mé armády. Dvě divize sboru generála Pepeljajeva byly téměř úplné a generál Pepeljajev nyní, ještě po zformování permské divize a kádrů dvou dalších pluků, obského a altajského, pomýšlel na utvoření druhého sboru. Generál Veržbický doplnil místními formacemi 4. divizi, plukovník Kazagrandi doplnil a přeformoval na severu své partyzánské oddíly též na divizi, a vytvořil tak druhou část sboru generála Veržbického, 7. divizi. Kromě toho v Kunguru generál Veržbický postavil z dobrovolníků i mobilizovaných po vzoru generála Pepeljajeva

útočnou brigádu, která měla být základem pro 3. divizi jeho sboru. Též Votkinci byli přivedeni do pořádku a mohli být dobrou bitevní jednotkou. V Jekatěrinburku jsem tvořil útočný armádní sbor, který měl být hotov ke konci postupu na Vjatku, kde měl potom vystřídat některé unavené části.

Rozdělil jsem operaci u své armády na tři fáze, po kterých se měla vojska vždy přeskupit, několik dní si odpočinout a opevnit za sebou získané území. První fáze měla končit dobytím a upevněním obvodu měst Kaigorodu, Ochanska, Osy, Votkinského a Iževského závodu, Sarapulu a Jelabugy, druhá dobytím města Glazova a řeky Vjatky, třetí dobytím města Vjatky, Nolinska, Uržumu, Kazaně a řeky Volhy. V posledních únorových dnech jsem ještě provádět přeskupení sil, přikázav úsek zaujímaný votkinskou divizí 15. omské divizi, která měla být zesílena 3. irkutskou divizí, až tato ze zákončí svou úlohu u Osy. Votkincům jsem nařídil postupně se přesunovat na levé křídlo generála Veržbického. Účel takového přeskupení byl, aby Votkinci mohli bojovat přímo za osvobození svých rodných míst – okolí Votkinských a Iževských závodů.

Postup začal 4. března na celé frontě generálů Pepeljajeva a Veržbického. Jen levé křídlo generála Grivina mělo zatím zůstat pasivní do té doby, až bude přeskupení ukončeno. Pepeljajev připravil hlavní úder na nepřátelskou pozici mezi Osou a Ochanskem u městečka Kazaňky. 4. března k večeru jeho útočná skupina přešla zamrzlou Kamu, dobyla Kazaňku a rozdělila se na tři skupiny: levá se obrátila na jih po silnici jdoucí na Osu, střední přímo na západ na Sosnovku a pravá k severu podél řeky Kamy na Ochansk. Nástup byl podporován menšími útoky k severu od Ochanska v okolí Táborského, jakož i úderem pravého křídla k severu od dráhy na silně opevněné pozice nepřítele u Luzina. Veržbický na sever od Osy začíná dělostřelecky ostřelovat Bogomjagkovskoje a útočí na nepřítele též z jihu, po přechodu řeky Tulvy. Současně i západní armáda generála Chanžina na birském úseku přechází do útoku a získává první menší úspěchy: skupina východně od Ufy ustupuje, aby úderem vyčkala, až se levému křídlu birské skupiny generála Golicyna podaří zaskočit Ufu ze severu.

Zatímco pravé křídlo generála Pepeljajeva vede těžké boje za každou ves, jeho úderná skupina rychle získává převahu nad

nepřítelem, dobývá několik vesnic na pravém břehu Kamy, dobývá k západu od Ochanska město Očerskoje a 7. března naše oddíly vtrhávají ze tří stran do města Ochanska. Pravá kolona útočné skupiny odbočuje poté směrem na Táborskoje, aby přes Pavlovský a Očerský závod vyšla na stanici Kuzma a zahradila ústup nepřáteli, pronásledovanému pomalu a s těžkými boji pravým křídlem armádního sboru. Tentýž manévr dělá i centrální skupina přes Sosnovskoje a Klenovskoje, aby došla ke trati ještě západněji u stanice Kez a obsadila zároveň Zurinskoje, čímž by zamezila nepřáteli používání silnice, jdoucí paralelně s frontou od Glazova do Jelabugy. Levá kolona dobývá Novo-Makrušinskoje, a zachází tak do hlubokého týlu nepřáteli, operujícímu u města Osy. 8. března vojska generála Veržbického dobývají Bogomjagkovské a město Osa a zahajují další postup po pravém břehu Kamy na jih. 10. března generál Pepeljajev prolomí levé křídlo nepřítele u Luzina a jeho útočná skupina rozšiřuje svůj úspěch dobytím Pavlovského závodu a městečka Sosnovskoje. Irkutská divize odchází na jih opět pod velení generála Grivina, aby vystřídala poslední části Votkinců na úseku okolo Bikbardinského závodu.

V následujících dnech postup úspěšně pokračuje. Levé křídlo nepřítele úporně brání každou vesnici a provádí ústup velmi spořádaně, nechávaje jen málo kořisti. Také útočná skupina generála Pepeljajeva naráží na neméně tuhý odpor nepřítele, pomalu ustupujícího po traktu Pavlovský závod-stanice Kuzma v těsném kontaktu se svými oddíly na linii dráhy. Lehčeji se kupředu probíjí kolona, jdoucí dále ze Sosnovky na Klenovskoje. Hlavní úder se nyní přenáší ke skupině generála Veržbického a Votkinců, kteří vedou krvavé boje u Krjukova, Zmijeva a po levém břehu Kamy o silnici, jdoucí z Osy k Votkinskému závodu.

Zároveň i ve směru na Sarapul na mém levém křídle se boje stávají častější a z obou stran nabývají charakteru rozsáhlých průzkumů, které přecházely do střetných bojů. Západní armáda přechází k postupu i ve směru na Ufu i jižněji ve směru na Sterlitamak. 20. března postupuje celá má fronta velice ztěžka. Rychleji se kupředu probírá jen pravé křídlo po silnici Perm-Čerdyň na sever k řece Pečoře a po silnici ze Solikamska na Kaigorod na západ. Severně od dráhy Perm-Vjatka jsme dobyli mnoho vesnic a

nepřítelem byl vyklizen trakt jdoucí ze Solikamska na jihozápad přes Juričevskoje-Kosmodemjanskoje na stanici Voznesenskuju a dále na Ochansk. Levé křídlo útočné skupiny generála Pepeljajeva se zastavilo před Klenovskem a Petropavlovskem a dále na silnici Bosnovskoje-Kelčino, kde se spojilo s Votkinci. Útočná skupina Veržbického vede velice urputné boje asi 40 km na severovýchod od Votkinského závodu s nepřítelem dobře opevněným a dostávajícím neustále posily ze Sarapulu. 24. března se oddíl, operující na nejzazším severu, spojil u vsi Sokolova na vrchním toku Pečory s předním oddílem levého křídla archangelské armády. Spojení ovšem nebylo tak ideální, aby mohly být rychle odevzdávány zprávy, které by zaručovaly jednotnost operací, ale byla naděje, že bude možné co nejdříve po tání uskutečnit spojení paroplavbou po Kamě a Pečoře a použít k přechodu nevelké vzdálenosti mezi oběma řekami domácí prostředek: dopravu na sobech.

30. března začíná postupovat mé levé křídlo. Boje, svedené u Verch-Ašapu na severovýchod od Bikbardinského závodu, se rychle šíří i po celé frontě a vedou k úplnému ovládnutí bolševické obranné čáry před Bikbardinským závodem, tvořícím již svou polohou přirozenou pevnost. K večeru téhož dne je obsazena obchvatnou kolonou stanice Janaul na dráze Krasnoufimsk-Sarapul a ukořistěn broněvik a dva vlaky, takže na této nedostavěné trati získáváme možnost rychlejí operovat. V následujících dnech se operace rychle a zdárně vyvíjí po celé frontě: na glazovském úseku severně od dráhy naše vojska postupují frontálně, jižně od dráhy přecházejí k průlomu silné pozice nepřítele u silnice jdoucí z Klenovského na Berdyševo, na votkinském úseku postupují složitějším manévrem, útočíce několika obchvatnými kolonami jednak ze strany severní podél silnice od Osy, jednak přímo z jihozápadu od řeky Kamy. Dále k jihu útočí 3. irkutská a 15. omská divize útočnými kolonami od řeky Tulvy a podél železnice Krasnoufimsk-Sarapul přímo na západ.

3. dubna na pravém křídle naše vojska dobývají město Afanasijevskoje a blíží se rychle k traktu Glazov-Kaigorod, na levém křídle dobýváme hlavní bolševické tvrze Fedorovského a Bikbardinského závodu. Ústup nepřítele na mém levém křídle se mění v útěk, neboť počínající postupné tání hrozí nepříteli ztrátou

vozatajstva a dělostřelectva, nepřejde-li včas řeku Kamu. 5. dubna jsme na severu obsadili Pskovský závod na silnici Kaigorod-Glazov, čímž bylo nepřiteli odříznuto přímo spojení s jeho levým křídlem a zároveň nastalo vážné nebezpečí Glazovu ze severu. Na votkinském úseku se náš postup rozvíjí velice rychle a kruh kolem Votkinského závodu se zužuje. Rovněž na jihu rychle postupujeme.

Západní armáda generála Chanžina postupuje ještě rychleji než moje, nemajíc takové těžké boje, neboť nepřítel na její frontě je daleko slabší. Po obsazení Birska, Ufy a Sterlitamaku se pohybuje dopředu přímo milovými kroky, vzdaluje se od svého vozatajstva, které nemůže stačit pěším vojskům, a zapomíná na nejprimitivnější opatření ve svém týlu, která by měla být učiněna pro případ ústupu nebo obrany.

Zatím sibiřská armáda na votkinském směru dobývá 7. dubna levou kolonou generála Veržbického Rožděstvenské závody a jeho pravá kolona k večeru po krátkém, ale urputném boji dobývá Votkinský závod a přilehlé město. Obklíčení Votkinského závodu, ke kterému oddíly plukovníka Kazagrandiho došly skrytě polními cestami, bylo tak náhlé, že jej nepřítel nemohl ani vyklidit, ani zničit. Byl tu zajat celý třetí štáb, část štábu 21. sovětské divize, přes 2 000 vojáků, ukořistěno 7 děl, mnoho kulometů, 30 lokomotiv, spousta vagonů a velké sklady oděvu a potravin. Také druhá kolona k večeru téhož dne ovládla Pazdery a Perevoznoje, přístav Votkinského závodu, získala 5 děl, 7 kulometů, 15 polních kuchyní a mnoho vojenského materiálu. Na jihu se naše části blížily ke Kamě, zacházejíce nejdále levým křídlem k městečku Nikolskoje na levém břehu Kamy jižně od Sarapulu a bojujíce o přepravu přes Kamu.

9. dubna naše obchvatná kolona, jdoucí z Nikolského, po boji u Armjazu bodákovým útokem z jihu dobývá město Sarapul na pravém břehu Kamy, zajala 2 500 mužů, 200 vagonů, 15 kulometů, 5 parníků, 32 vlečných lodí, 2 nemocnice a velké vojenské sklady, v nichž bylo kromě jiného 70 000 kůží. Krasnoufimská brigáda, která přešla Kamu ještě jižněji, postupuje rychle po pravém břehu Kamy směrem na Jelabugu a Mamadyš. Ostatní části mé levé skupiny postupují po dobytí Sarapulu podél železnice

Sarapul-Kazaň. 13. dubna přitáhl plukovník Kazagrandi od severozápadu před Iževský závod a po několikahodinovém boji vtrhl do města Iževska. Západní armáda týž den hlásí dobytí města Bugulmy a boje o město Buguruslan.

Dobytím Iževského závodu se končí první fáze nástupu mé armády. 15. dubna je její fronta vyrovnána. Na nejkrajnějším pravém křídle oddíly Pepeljajeva spolu s předním oddílem archangelské armády očišťují od bolševiků povodí řeky Pečory, na bělorjeckém úseku zaujímáme značnou část traktu Kaigorod-Glazov od Omutnického do Zalazninského a do Kirsinského závodu a od něho se dáváme na pochod na sever i na západ. Na glazovském úseku jde naše linie podél traktu Omutnický závod-Glazov a uhýbá na východ podél rozvodnění Čepcy ke stanici Balezino a dále po silnici přes Debesi k západu od Votkinského závodu. Generál Veržbický spolu s Votkinci pročišťuje území na západ od Votkinského a Iževského závodu ve směru k řece Vamja a generál Grivin spolu s 15. divizí a krasnoufimskou brigádou dobývá uzel votkinské a kazaňské dráhy, stanici Agryz, stoje svým levým křídlem na pravém břehu řeky Iž.

Další postup kupředu jde velice opatrně, neboť nastává úplné tání, řeky, protékající tu většinou bažinatými krajem, jsou rozvodněny a skýtají nepřiteli několik souběžných a dobrých obranných pozic. Rozmočené a neschůdné cesty zdržují pohyb vozatajstva a dělostřelectva. Generál Pepeljajev se pokouší o postup přes řeku Čepcu na Glazov, ale přesvědčiv se, že by to stálo příliš velké ztráty, zastavuje se na samé Čepce. Rovněž generál Veržbický se zastavuje pravým křídlem a jen jeho levé křídlo se pohybuje kupředu ve směru na řeku Vjatku.

Zatím boje západní armády dostávají po celé frontě ráz bojů obranných, neboť nepřítel dovedl v době jejího postupu soustředit na jihu kolem měst Beleheje a Buguruslanu a na severu u řeky Kamy větší síly a přesel do útoku, jsouc unavené části západní armády k ústupu. Nyní se staly osudné všechny chyby štábu západní armády a stavky (hlavního stanu), které při postupu zapomínaly na úpravu týlu armády. Sama armáda se poddává tlaku nepřítele a je nebezpečí, které však stavka ještě nechápe, že ústup západní armády se změní v útěk tak rychlý, jako byl její postup. Já mezitím

dostávám rozkaz od vrchního velitele neohlížet se na ústup západní armády a na nebezpečí pro mé levé křídlo a postupovat svým chodem dále. Začátkem května se mé levé křídlo probíjí za těžkých bojů k řece Vjatce, zatímco pravé křídlo západní fronty ustupuje. Tím se končí kolem 10. května druhá fáze mé operace. Sibiřská armáda brání levý břeh řek Vjatky a Vály proti nepříteli, který v posledním čase i zde, jednak na kazaňské dráze, jednak na uržumsko-ochanské silnici, soustředil velké síly a útočí z obou stran, se snahou prorvat se do týlu skupiny generála Veržbického.

Tak se končí postup na Vjatku a Volhu a dalším jeho důsledkem je úplný rozklad západní armády, proti kterému je hlavní stan bezmocný.

POČÁTEK ÚSTUPU KOLČAKOVY ARMÁDY.

Jak jsem již řekl, předvídal jsem hned, když se připravoval plán všeobecné jarní ofenzivy, že ztroskotá. Neúspěch západní armády u Buguruslanu mne tedy nepřekvapil. Již předešlý ústup v Povolží spolu s Čechoslováky ukázal, že západní armáda není zdravá ve svém jádru a že její způsobilost k boji při stejném a zvláště větším počtu nepřítele je velice nízká. Sibiřská armáda rostla z dobrého jádra, z mladého sibiřského důstojnictva a z inteligence, byli to lidé, kteří v ní byli zpočátku jako obyčejní řadoví vojáci, sloužící dobrovolně ne za mzdu, nýbrž pro ideu, a kteří s pozdějšími doplňky z řad méně inteligentních, potom zmobilizovaných, se naučili správně jednat. Byli to opravdoví moderní důstojníci, přístupní pokrokovým snahám, kteří odhodili staré, přežité způsoby v udržování kázně a vedení bojů.

Sibiřská armáda se vyvíjela po boku Čechoslováků úplně samostatně, bez nátlaku z té nebo oné strany, a tak si mohla zavést své vlastní zvyky, svůj vlastní vnitřní poměr mezi jednotlivými členy; a tento poměr mohl být zároveň volný i pevný. Nečinil z vojáka neživý nástroj, jakým byl za carské vlády. Velitelé větších částí mé armády byli většinou mladí lidé, povýšení na své hodnosti a místa, když se osvědčili v bojích, přístupní vojáku a jeho cítění. Opak toho byl v západní armádě. Její základ tvořily

zbytky bývalé lidové armády samarské vlády, demoralizované na podzim prvním ústupem od Volhy. Při počátku její reorganizace se přeslo z extrému do extrému zaváděním surového režimu. Byli dosazováni většinou stáří důstojníci, ne podle svých schopností, nýbrž podle let své služby. Poměr k velitelům vojska byl vštěpován tak, že masa často v důstojnictvu neviděla spolubojovníky, nýbrž to, co v nich přivykla vidět za starých dob.

Že se poslední postup západní armády vyvíjel rychleji než postup armády mé, se stalo tím, že permská operace, kdy západní armáda byla na plném ústupu, připoutala k mé frontě všechny spolehlivé bolševické síly a na pronásledování západní armády bolševici ponechali jen nejnutnější počet svých vojsk. Když západní armáda začala poslední ofenzivu, nepřítel byl na jejím úseku velice sláb a obracel svou hlavní pozornost na pravé křídlo generála Pepeljajeva, které bylo vlastně stále v ofenzivě. Proti mé armádě stály tehdy dvě bolševické armády. Berzinova a Zorinova.

Šťáb západní armády a stavka se daly příliš zlákat prvními úspěchy a posílaly vojska dopředu tak rychle, že konečné vozatajstvo a dělostřelectvo nemohlo po cestách, táním těžko schůdných, dohonit svou pěchotu, a té pak nezbylo než se živit tím, co vzala u obyvatelstva, neboť nemohla spolehat na dovoz z týlu. Takový rychlý postup, při kterém nebyly spolehlivé rezervy, se musel skončit nešťastně. Bolševici, zatímco jejich vojska ustupovala, připravovali v hlubokém týlu nová, spolehlivá vojska, aby je vrhli k útoku proti našim vysíleným řadám. A tento plán se jim zdařil. Západní armáda přirozeně nesnesla náraz. K bolševikům přešel celý pluk Ukrajinců jména Ševčenkova, zabiv své důstojníky, a hned v následujících dnech bojuje proti nám. To byl nebezpečný příklad: brzy následuje hromadná dezerce.

Hlavní stan věřil, že mým dalším postupem budou bolševici donuceni přesunout opět vojska ze sousední fronty na mou a že se pak podaří zastavit ústup západní armády. Avšak i proti mé frontě, zatímco náš hluboký týl spal a radoval se z úspěchů, soustředili bolševici kolem kazaňské železniční dráhy a severněji na traktu Uržum-Ochansk velké síly a přešli i tu do útoku. Zprvu se jim nedařilo a naopak vojska generála Verzbického samovolně na dvou místech přešla řeku Vjatku a šířila svůj úspěch, takže jsem musel

dát rozkaz stáhnout je na levý břeh řeky. Avšak když jsem musel obsazovat pravý břeh Kamy, boje se, že se bolševici, před nimiž západní armáda na levém břehu Kamy utíkala v nepořádku, přepraví do týlu mému levému křídlu, situace se měnila ve prospěch bolševiků. Jako jedinou rezervu jsem měl jen útočný sbor, a ten byl složen vesměs z nováčků ještě nevycvičených a neozbrojených, jež by bylo hříchem poslat na frontu.

Nastává řada těžkých bojů na řece Vjatce, hlavně při jejím ústí do Kamy. Koncem května se nepřiteli daří častějšími pokusy o přepravu přes Vjatku, které jsou sice několik dní našimi odráženy, ale nakonec se nepřiteli podaří udržet se na levém břehu Vjatky při jejím ústí. Abych pomohl této mé skupině, přikázal jsem generálu Pepeljajevovi přejít k postupu na Glazov.

Pepeljajevův postup začal úspěšně v prvních dnech měsíce června. Jeho oddíly, zmocnivše se řady vesnic jižně od Glazova, vtrhují do města. 6. června jsou naše oddíly již za linií vesnic 45 km západně od Glazova. Nepřítel se brání velice houževnatě a přivádí do boje nové a nové oddíly. Avšak na jihu se přesto situace nezměnila, a proto dávám rozkaz k ústupu na linii řek Iž, Vála, silnice Agryz-Debesy a dále po řece Čepce ke kaigorodskému traktu a připravuji obranu na řece Kamě s úkolem udržet předmostní opevnění, které bylo vybudováno počátkem roku po permské operaci. Již předtím útěk západní armády, který byl tak zmatený, že nebylo možné určitě říci, kudy prochází její frontová linie, mne donutil použít poslední rezervy, totiž nedocvičený útočný sbor, k obsazení úseku na jejím pravém křídle, které bylo rozpřáseno u řeky Bělé v 60 km od jejího ústí do Kamy. Tu jsem se pokoušel podle rozkazu stavky znovu o protiútok, jehož se měly zúčastnit části západní armády, doplněné svěžími oddíly z týlu a hlavně jízdou. Avšak tyto části zklamaly, obnažily levé křídlo mého útočného sboru, a proto jsem musel po několikadenní obraně přece jen ustupovat. Byl jsem nucen také generálu Pepeljajevovi dát rozkaz k ústupu. Proveden byl hladce, neboť nepřítel na něj příliš nedolehal, shledávaje v odchodu asi nějaký manévr. Vojska generála Verzbického rovněž odcházela v pořádku, ale vojska generála Grivina ztratila při neustálých obranných bojích mnoho lidí a materiálu a přešla Kamu před 15. červnem v počtu skoro polovičním.

Pokouším se ještě o protiútok u Nožovky na Kamě na východ od Votkinského závodu a útočím votkinskou divizí znovu sebranou spolu s nedávno zformovanou divizí sarapulskou. Třídenním bojem jsem získal čas k přepravě generála Veržbického a levého křídla generála Pepeljajeva přes Kamu. Opustil jsem ještě město Osu, Ochansk i Perm a stáhl všechna vojska generála Pepeljajeva do pozice na druhý břeh Kamy, levé křídlo jsem stáhl na čáru, jaká byla před postupem na Kungur. Tu jsem pak znovu soustředil své síly a po shromáždění útočné části severovýchodně od Permi a východně od Kunguru jsem v prvních dnech července nařídil provést úder proti nepřáteli, který se přepravil přes Kamu, abych jej vrhl do řeky. Úder začal na severu generál Pepeljajev a na kungurském směru jsem velel osobně. Zdařile začatá operace však ztroskotala tím, že doplnění, poslaná v poslední chvíli hlavním stanem, byla nespolehlivá a vnesla paniku mezi starý vojska generála Pepeljajeva. To mne přinutilo pomýšlet jenom na obranu.

Když se na jaře roku 1919 situace na frontě změnila a armády pod tlakem rudých začaly rychle ustupovat, admirál Kolčak nezamezil svým vojevůdcům pustošit místa nepřítelem zanechaná, spalovat vesnice a zásoby a zařízení všeho druhu úplně ničit. Podobné rozkazy, odporující veškerým pojmům o národním hospodářství a o lidskosti vůbec, byly vydávány jménem vrchního vladaře, aby jakýmkoliv způsobem, třeba za cenu miliardových škod na národním majetku, na nějakou dobu bylo zadrženo zřízení jeho vlády. Uvádím za tím účelem jeden z nejnázornějších příkladů: při našem ústupu od řeky Kamy se měla stát kořistí bolševiků celá kamská flotila, válečná i obchodní. V permském přístavu se shromáždilo přes sto velikých parníků a několik set vlečných lodí a mimoto obrovské množství malých lodí. Jako velitel sibiřské armády, v jehož pravomoci bylo tehdy i řízení lodstva, jsem nařídil evakuovat z parníků veškerou výzbroj, jako děla, kulomety atd., odvézt z nich nejdůležitější součástky strojů, bez nichž budou parníky na delší čas absolutně neschopné plavby. Podobně jsem nařídil vzít ze závodu Motovilichy nejnutnější věci, aby jej bolševici nemohli v krátkém čase opět uvést do chodu. Co se týče obrovského mostu u Permi přes řeku Kamu, přikázal jsem jej jen málo poškodit.

Mé rozkazy se však nezalíbily admirálu Smirnovovi, jenž byl tenkrát současně ministrem námořnictva a velitelem říčního loďstva. Namáhal se, abych dovolil spálit parníky a vlečné lodě, zničit most a závod.

Zde se musím zmínit o hromadění úřadů. Bývalí generálovédvořani se vždy snažili dostat co nejvíce úřadů, z čehož vznikala různá nedorozumění. Tak tomu bylo i za Kolčaka a ukázalo se to ve jmenovaném případě. Ministr námořnictva admirál Smirnov byl na mně jako ministr nezávislý, byl však zároveň velitelem loďstva v obvodu mé armády a v té funkci mně byl podřízen. Pokud mu byly mé rozkazy vhod, vyplňoval je, pokud však byl jiného mínění než já, snažil se vystupovat jako ministr námořnictva. Tak tomu bylo i tentokrát. Já jsem kategoricky odepřel vyplnit jeho žádost, dát spálit loďstvo a zničit závod i kamský most, poukazuje na to, že je to jen občanská válka na ruském území, a proto že by to byl zločin, jehož škodlivé následky nebude možné napravit ani za desítky roků. Avšak admirál Smirnov se tajně obrátil do stavky, kde se domohl dovolení zničit vše bez mého souhlasu. Podle rozkazu admirála Smirnova bylo do Kamy vypuštěno velké množství nafty, jež byla zapálena. Shořely nejen všechny parníky a vlečné lodě, nýbrž i části města Permi a na mnoho verst po proudu řeky všechny přístavy, pobřežní sklady dřeva, kanceláře a jiné stavby. Také kamský most byl vyhozen do povětří. Obrovské škody způsobené takovým vandalským jednáním ne pouze bolševikům, nýbrž i celému ruskému národu, nelze ani přibližně odhadnout.

Při ústupu ničili „věrní Kolčakovci" nejen železnice, mosty a stanice, nýbrž i celé vesnice, stříleli a věšeli mnoho nevinných lidí. Reakční kruhy dovedly admirála tak daleko, že dokonce v oficiálních rozkazech nejvyššího velitele jsou paragrafy, v nichž „poveluje" spálit tu nebo onu vesnici, její mužské obyvatelstvo postřílet, vyhnat ženy a děti, půdu pak rozdělit „věrným synům vlasti". Jestliže se potkáváme s takovými případy v rozkazech oficiálně publikovaných, můžeme si představit, jaká libovůle a bezzákonnost byla na frontě!

DALŠÍ PŘÍČINY NEÚSPĚCHŮ KOLČAKOVÝCH VOJSK.

Především je nutno poukázat na špatnou organizaci týlu. Pokud byla ruská vojska neveliká, všechno zásobování se dělo skoro výhradně z kořisti vzaté v bojích s bolševiky. Vojska netrpěla nedostatkem. Po převezení vojsk na západní frontu a po nastolení admirála Kolčaka, kdy armáda silně vzrostla mobilizací, provedenou už dříve za omské vlády, velitelům sborů bylo vzato velení nad jejich týlem a všechno zásobování i doplňování bylo soustředěno v hlavním stanu vrchního vladaře i vrchního velitele v tzv. stavce. Neříkám, že by to bylo zařízení špatné při normálních okolnostech vojny a při normálních zařízeních v týlu. Ale jak stavka konala své úlohy, ukáži na výňatcích z raportů generála Pepeljajeva a Veržbického, velitelů obou armádních skupin:

Raport generála Pepeljajeva č. 534 z 19. února 1919 „III. perioda – postup na stanici Mendělějevo – rudí se úporně bránili a boje měly nejsurovější ráz. Neprětel dostával nové a nové zálohy a naše druhé a třetí prapory neprějížděly*). Sbor měl značné ztráty, úderný prapor byl skoro úplně zničen: zůstalo jen 96 lidí… Protože síly sboru se ztenčovaly a doplnění nedocházela, sbor musel v příznivém okamžiku upustit od postupu…" „Nedostávaje doplnění z týlu a vida, že počáteční úspěch nám může být vyrván, byl jsem nucen doplnit ztráty svévolnou mobilizací bývalých vojáků v získaném území…" „Doplnění přišla teprve koncem ledna, ale číselný stav sboru nezvýšila, nahradila jen ztráty." „Nespoléhaje na včasné rezervy z týlu a věda, že budou jen velice slabé, byl jsem nucen formovat permskou divizi, úderný prapor rozšířit na brigádu a formovat zvláštní partyzánské oddíly, aby včas doplňovaly mé oddíly."

Tento raport byl poslán Kolčakovi s mým připisem a zároveň se žádostí, aby v zájmu armády a jejího růstu bylo co nejdříve provedeno toto: 1. Mobilizace 10 ročníků inteligence, aby z ní byl utvořen důstojnický a hlavně poddůstojnický kádr. 2. Mobilizace v týlu 21. a 22. ročníku všech vrstev obyvatelstva. 3. Zařídit, aby příchod rezerv byl pravidelný a včasný. K tomu bylo nutné, aby byly znovu zřízeny týlové obvody armádních sborů, aby byl proveden zvláštními komisemi, složenými z důstojníků dlejících na frontě, soupis všech vojenských osob dlejících v týlu a aby osvobození bylo důstojníkům dáváno jen frontovými veliteli. 4. Aby všechny reformy, týkající se fronty, byly prováděny ne podle starých norem, nýbrž v souhlasu s běžnými potřebami a s životem armád, tvořících se za zvláštních podmínek.

Jak vypadalo zásobování armád týlem, ukazuje toto hlášení: „Spotřeba zbraní, děl, nábojů a patron od 24. prosince do dnešního dne je kryta největším dílem jen tím, co je ukořistěno v bojích, neboť z týlu jsme obdrželi za tento čas jen 7 000 dělových nábojů a ani jednu patronu. Minulý leden ukázal, že sbor spotřeboval v bojích 21 000 dělových nábojů a 4 000 000 patron. Pro jednodenní boj je nezbytné počítat na 250 kulometů a 22 000 pušek a asi 500 000 patron. Předpokládaje 10 bitevních dnů do měsíce, spotřeba patron bude činit 5 milionů…" (dále prosí o patrony, náboje, koňské postroje atd.). „Za období od 9. prosince 1918 do 25. ledna 1919 obdržel sbor z týlu místo 25 300 pudů masa jen 2 830 pudů, tj. jen 12% nutné dávky, zeleninu vůbec neobdržel, ač měl dostat 23 100 pudů, sena místo 103 100 pudů obdržel sbor jen 31 179 pudů." „Rychlý vzrůst sboru mobilizací v dobytém území (do 50 000 lidí) a provádění operací v krajích nepřítelem absolutně vydrancovaných žádá, nemá-li dojít ke katastrofě, aby bylo uděláno toto: …" (následují návrhy k nápravě).

Raport velitele jižní skupiny generála Veržbického z 1. června 1919 č. 863: „Tříměsíční neustálé boje bez rezerv a bez odpočinku a bez jakéhokoliv zásobování z týlu úplně vyčerpaly síly 3. stepního sboru. Těžký ústup od řeky Vjatky přivodil velice špatnou situaci. Důstojnictvo, které se doplňuje z týlu, je skoro všechno dílem pobito, dílem v nemocnicích. Doplnění nedocházejí a u vojáků se začíná projevovat přesvědčení, že ani v týlu nejsou a že ti, kdo jsou na frontě, jsou obětováni na vyhubení, a toto přesvědčení nelze vyvrátit, neboť přes mé několikrát opětované prosby se neposílá sboru, který je ve velmi těžkém postavení, žádná pomoc… Nedostatky v zásobování, veliká únava, nedostatek důstojnictva, anulování bankovek Kerenského a neustálé ztráty, které

*) Pluky generála Pepeljajeva měly dotud na frontě jen po jednom praporu – ostatní byly v týlu, a ač jsem o ně několikrát prosil, nebyly zavčas vyslány.

nejsou nikým nahrazovány, tvoří dobrou půdu pro zlobu a agitaci mezi vojáky a tato agitace se rychle stupňuje. Agitátorů je tolik, že je těžko jejich vliv paralyzovat… Do posledního stupně unavení a zoufalí vojáci začali projevovat nejprve známky pasivní neposlušnosti a později se objevovaly případy zřejmé neposlušnosti a nakonec vzdávání do zajetí se slovy: ‚Hůře nebude! Rudí mají alespoň prádlo a oděv.'"

Stejné žaloby následují v raportech generála Grivina (irkutská divize), plukovníka Jurjeva (votkinská divize) atd.

Nedostatek obuvi, šatstva a prádla v armádách na frontě byl tak veliký, že jsem musel nařídit, aby mobilizovaní v obsazených krajích s sebou přinášeli nutné věci. Votkinská divize, jak již bylo řečeno, chodila celou zimu v lýkových střevících, nohy měla omotané hadry a ani na jaře jsem ji nemohl celou obout. Šaty si vojsko většinou opatřovalo z kořisti. Sanitní aparát byl v hroznem stavu. Nebyli lékaři, nebyly léky, obvazy a bylo málo pořádných nemocnic. Finanční stav byl velice špatný; zatímco se v týlu vyhazovaly miliony, byl jsem nucen opatřit peníze pro svou armádu tím, že jsem dal zadržet Kolčakovy bankovky tištěné v Jekatěrinburku.

Nespoléhal jsem nikdy příliš na hluboký týl a jeho instituce, a bylo-li potřeba, jak jsem již uvedl, neváhal jsem nikdy odstranit různé závady i proti vůli vrchního vladaře.

Základní příčina všech těchto nešvarů nebyla ovšem ve vojsku samém, nýbrž je nutno ji hledat nahoře, v centrálním vedení, ve stavce. Hlavní stan, ve kterém se od počátku měla koncentrovat všechna vojenská administrativa i operační práce, daleko nevyhovoval zvláštním poměrům. Jeho jedinými starostmi mělo být zvětšení, upevnění a zásobování armád, aby co nejdříve mohly dokončit osvobozovací akci. Výjimečné poměry žádaly mravenčí, poctivou práci, a tu hlavní stan, vybudovaný generálem Lebeděvem, nekonal. Jakmile převzal sám do svých rukou centrální vedení všech vojenských věcí, začalo silně kulhat i doplňování a zásobování vojska, až došlo k tomu, co nalézáme v raportech generálů Pepeljajeva a Veržbického.

Generál Lebeděv, povýšený na generála admirálem Kolčakem, byl vůdce reakcionářské kliky ve stavce. Byl člověk ve smyslu vojenském nenadaný a neprozíravý, ale intrikán a pochlebník admirála Kolčaka, na němž měl přímo démonický vliv. Generál Lebeděv zformoval stavku ovšem zcela podle svého vkusu a bez zvláštního zřetele na talenty důstojnictva, vybíraje zřejmě důstojníky reakcionáře a monarchisticky smýšlející. Pro generála Andogského, který byl velitel akademie generálního štábu a všeobecně byl pokládán za nejlepšího vojenského odborníka, nebylo ovšem při admirálu Kolčakovi významnější místo, protože nebyl politického smýšlení, jaké generál Lebeděv potřeboval, a kromě toho mohl být Lebeděvovi nebezpečným sokem. Nesměl jsem ho ani já přijmout do služeb sibiřské armády. Tak se skupili ve stavce důstojníci, kteří nemohli nemyslet na návrat „starých, dobrých" carských mravů; byli v ní i takoví, kteří se tam ukrývali před frontou. Pád sovětů jim podle jejich mínění vracel to, co ztratili. Hledali tedy v boji s bolševiky jen své zadostiučinění. Nedovedli být ničím než kolečkem v dobře jdoucím stroji. Ale ruský stroj byl silně porouchán a bylo třeba lidí, kteří by jej alespoň dovedli spravit, když už nebyli takoví, kteří by vytvořili něco nového a lepšího. Stavka měla na počátku stav důstojnický asi 2 000 lidí, později se tento počet ještě zvětšoval: stávala se azylem všech, kdo potřebovali zaopatření.

V době, kdy ještě nebylo vůbec jisté, jak dopadne boj, admirál Kolčak i generál Lebeděv již byli přesvědčeni, že bolševické Rusko bude zlomeno, a zatímco bolševici všechny síly věnovali frontě, stavka se pilně obírala sny o budoucí velké ruské armádě a místo nutných doplnění hotových pluků formovala stále jen štáby, v nichž seděly tisíce lidí, a pro ně pluky, které zůstávaly v týlu a měly zcela nepatrný počet mužstva. Těžko říci, kolik měl admirál Kolčak pluků. Bylo jich velmi mnoho, ale součet jejich vojáků daleko neodpovídal představě, která se musela mně vynořit, slyšelli někdo mluvit o různých vojenských tělesech. Mnoho štábů, málo vojáků.

Takové štáby, pokud měly existovat jako kádry určitých jednotek, mohly být daleko slabší počtem lidí v nich zaměstnaných, kdyby svědomitě pracovaly. Množstvím personálu ve štábech se jen podporovala lenost, vzbuzující vzápětí různé vojenské a politické nešvary u důstojnictva, a byla ochuzována fronta, kde byl

vždy jeho naprostý nedostatek. Není divu, že tedy frontové důstojnictvo mělo k štábům vždy jistou neodůvěru, ba i nenávist.

Stavka byla velmi vlivný politický faktor. Diktatura admirála Kolčaka se zdála generálu Lebeděvovi neúplnou, a proto hned na začátku své působnosti pojal plán naprosté vojenské diktatury, jejímž hlavním orgánem měla být „stavka". Jí jako vojenskému orgánu by byla podřízena všechna ministerstva, přičemž vojenské ministerstvo by ovšem bylo zbytečné. Admirál Kolčak hleděl na myšlenku generála Lebeděva velmi vážně a při jedné rozmluvě se mnou o ní živě debatoval. Tato debata vzbudila spor s admirálem o osobu a službu generála Lebeděva. Varoval jsem admirála před takovým krokem, který by nutně od něho úplně odvrátil i nejumírněnější kruhy obyvatelstva a zvláště Čechoslováky. Kolčak sice neuskutečnil v celém dosahu Lebeděvův plán, ale jedno se přece později Lebeděvovi podařilo: že totiž ministerstvo vojenství bylo sloučeno se stavkou v jeden orgán. Zavedením funkcí náčelníků vojensko-administrativní správy namísto „Hlavních náčelníků kraje"*), podřízených velitelům jednotlivých armád. Lebeděv zmilitarizoval z velké části veškerou politickou správu. Těmto náčelníkům byli přímo podřízeni vojenští velitelé měst a městeček, kteří byli zejména v odlehlejších místech nejvyššími pány a často se dopouštěli hrubých přehmatů proti právu a zákonu. Za takových okolností bylo těžké mluvit o obecní a zemské samosprávě.

Velké naděje byly skládány na Kolčaka i v tom, že učiní přítrž řádění oddílů atamanů Semjonova a Kalmykova, před nimiž se třásla celá Zabajkalská a Přímořská oblast. Ale ani toto očekávání se nesplnilo. Rozmíšky se Semjonovem podlomily víru v nejvyššího velitele u mnoha ruských důstojníků. Kromě toho v Omsku přímo před zraky vrchního vladaře řádil ataman Aněnkov, v okolí Kanska ataman Krasilnikov, známý z omského převratu. K nim se důstojně přidružoval v Krasnojarsku i generál Rozanov.

Počáteční nesmírné úspěchy jarní ofenzivy úplně omámily hlavy omské kliky, již definitivně zorganizované kolem Kolčaka. Nastoupila těžká doba svévole a násilí jak zmíněných atamanů, tak mnohých politických orgánů. Každé lidové hnutí bylo pronásledováno. Nemluvím zde o ozbrojených povstáních rázu čistě bolševického, jež byla vždy potlačena. Ale byly zakazovány i nejnevinnější schůze, na nichž se měly projednávat otázky vnitřního dělnického života. Nehledě na to, že drahota úpadkem hodnoty rublu stoupala do závratné výše, úřednické a dělnické platové poměry nebyly ani ponětkud úspokojivě upravovány. Slovo „demokracie" bylo cenzurou co nejpřísněji škrtáno, rovněž i název „Ústavodárné shromáždění", po němž se opět ze všech stran počínalo volat.

Ani ve vojsku platy nijak neodpovídaly drahotním poměrům. Důstojníci, jimž byly svěřeny peníze nebo intendantní předměty, byli přímo hnáni ke zpronevěrám a k úplatkářství, mezi Rusy beztoho silně zakořeněném. Ženy důstojníků i vojáků, zanechané v týlu a nedostávající buď vůbec, nebo jen velmi malé podpory, byly často okolnostmi nuceny stávat se obětí prostituce. Spekulace přímo bujela. Tu a tam se sice zakročilo proti malým spekulantům, avšak ti, kdo prováděli obchody ve velkém měřítku, žili beztrestně. Nejnápadnější byl případ ministra zásobování Zefirova, jehož podvody šly do milionů.

Na organizaci „kontrarozvědky" tajné policie nazývané též „vojenskou kontrolou" a podřízené rovněž náčelníkům vojensko-administrativní správy kladl generál Lebeděv největší důraz. Na ni se vynakládaly přímo závratné sumy. Ve „vojenské kontrole" nacházeli útočiště lidé velmi pochybných kvalit a při vyšetřování osob podezřelých z protistátní činnosti se často dopouštěli přímo zločinů. V tomto směru byl pověstný obvod městečka Nižního Tagilu, kde byl velitelem města praporčík Zotov. O jeho bezprávích jsem se dověděl, když dal tělesně potrestat jakousi matku s dcerou, hledaje u nich za mužovy nepřítomnosti prý skrytou platinu. Matka si přišla ke mně stěžovat. Současně podal na Zotova trestní oznámení poštovní zřízenec Popov, jehož bratr byl v Tagilu Zotovem uvězněn a při dopravě do jekatěrinburského vězení zmizel beze stopy. Nařídil jsem přísné vyšetření obou případů, při nichž vyšlo najevo, že uvězněný Popov podle rozkazu praporčíka Zotova byl po cestě zastřelen a že kromě toho se Zotov jako velitel města Nižního Tagilu dopustil mnoha podobných zločinů.

*) Hlavní náčelník kraje byl politickým správcem armádního rajonu. Byl jmenován vrchním vladařem, a proto také jemu byl podřízen.

Jelikož takových případů byla celá řada i v jiných místech, byl jsem nucen vydat tento rozkaz: „Rozkaz vojskům sibiřské armády. Číslo 275. 6. května 1919.

Jekatěrinburk. Oficiální zprávy o stížnosti těch, kdo utrpěli bezpráví a příkoří, dokazují, že bohužel neubývá svévolného popravování, bití, střílení, a dokonce trestných výprav, jichž se dopouštějí zástupci vlády. Takový systém svévole může vzbudit v duši obyvatelstva představu o nové vládě ne jako o nositelce zdravých principů zákonitosti a právního pořádku, nýbrž jako o vládě, jíž jsou tyto principy cizí a jež jde po stopách předchůdců, záhubců vlasti. Zákon a právo musí provázet každou pevnou a zdravou vládu, neboť vláda je zosobněním ideje právního pořádku. A toto je jediná cesta pro každého, jemuž je přisouzeno velké štěstí stát se nositelem státního pořádku, práva a zákonitosti. Nelze vybudovat právní stát, pokud všichni představitelé vlády, od nejvyšších představených až po poslední výkonné orgány, nebudou proniknuti vědomím, že vláda ve státě je pevná pouze svým právem a zákonitostí. Ale mnozí buď vůbec nemají náležité představy o zákonu, nebo jej dobře nemohou pochopit. Nejsou si vědomi toho, že potrestání na místě, bití a střílení bez soudu pouze z jejich vůle rozrušuje státní aparát tvořící se za neuvěřitelných obtíží, poškozuje autoritu vlády a že oni, něčeho tím nedociilujíce, naopak hubí veliké dílo, nové vybudování Ruska.

Takové zjevy jsou nepřípustné.

Musí být co nejpřísnější potrestáni ti, kdo svým počínáním podporují nepřátele státu, kdo pro ně vytvářejí ovzduší, velmi výhodné pro nový útok na mladé Rusko. Jsa si vědom své veliké odpovědnosti za budoucnost národa, nemohu šetřit ty, kdo si počínají tak svévolně proti nejzákladnějším pojmům práva a zákona. Všechny, kdo se dopustí o své újmě exekuce, někoho bez soudu potrestají nebo zastřelí, budu odevzdávat vojenskému polnímu soudu pro zločin mučení nebo sprosté vraždy. Upozorňuji, že trestat někoho smrtí, i kdyby to byl nejsprostší zločinec, nepřítel státu a národa, může pouze soud, a to sborový, vojenský okružní nebo vojenský polní soud, utvořený pro každý jednotlivý případ na můj rozkaz nebo na rozkaz generála Pepeljajeva a generála Veržbického."

Tento rozkaz byl přijat tiskem a širokým obecenstvem s velikým zadostiučiněním. Avšak v kruzích stavky a mezi „atamany" rozmnožil řadu mých nepřátel. Generál Rozanov zakázal dokonce v Krasnojarsku jeho uveřejnění. Avšak stavka přesto, aby umlčela tisk, žádající rozšíření platnosti příkazu na celou Sibiř, za několik dní vydala podobný projev podepsaný admirálem Kolčakem.

MÉ POŽADAVKY VŮČI VRCHNÍMU VLADAŘI.

Žádal jsem vrchního vladaře o změnu vládního režimu hned v měsíci březnu. Ale všechny mé ústní rozmluvy a telegramy neměly žádoucí výsledek. Generál Lebeděv svým vlivem je vždy dovedl paralyzovat. Kolem Velikonoc roku 1919, když byl postup mé a západní armády v plném proudu, v době našich největších úspěchů, upozorňoval jsem, že všechna vítězství nebudou mít dlouhé trvání, nepřikročí-li se alespoň nyní k provedení nejnutnějších politických a hospodářských reforem a nezmění-li se plán vojenských operací. Ale admirál mi dokonce vyčetl, že prý ze mne mluví žárlivost na úspěch západní armády. Mohl jsem mu pouze odpovědět, že to je právě západní armáda, o jejíž frontu se bojím, a že budoucnost ukáže, do jaké míry jsou mé předpoklady oprávněné.

Po Velikonocích počátkem měsíce května jsem musel podle příkazu vrchního velitele přeložit svůj štáb (štáb Sibiřské armády) do města Permi na severní křídlo své fronty. Do Jekatěrinburku, jenž měl i nadále patřit k území mé armády, měla přijít stavka s admirálem Kolčakem. Ministerská rada měla zůstat v Omsku. Ukazoval jsem Kolčakovi na nevýhody takového grandiózního přemísťování: 1. Necentrální pozici města Permi pro velení nad Sibiřskou armádou. Od Permi jsem měl pouze jedinou železnici k Vjatce, kdežto z Jekatěrinburku byly dráhy Krasnoufimsk-Sarapul, Kungur-Perm, Kuzino-Berďauš, Alapajevsk-Perm. 2. Odloučení vrchního vladaře od ministerské rady bude znamenat ještě větší militarizaci státní správy, která beztoho již byla z největší části v rukou stavky. 3. Přemísťování je předčasné (nevěřil jsem v trvalost úspěchů západní armády). 4. Doprava na frontu tím bude přerušena

alespoň na 7–10 dní, což může mít zhoubný vliv na válečné operace. 5. Jekatěrinburk, třebaže má zůstat i nadále v mé pravomoci jakožto hlavní opěrný bod mé armády, bude přítomností stavky pro sibiřskou armádu úplně ztracen. Lze předvídat, že dojde k neustálým sporům mezi úřady sibiřské armády, ponechanými v Jekatěrinburku, a nově přibylými institucemi stavky, jelikož v jednom městě nelze přesně ohraničit jejich práva, a že stavce přirozeně vždy bude dáno za pravdu. 6. Přítomnost vrchního vladaře v Jekatěrinburku vzbudí neustálou cirkulaci zvláštních vlaků na dráze mezi Omskem a Jekatěrinburkem, a tím bude jediná tepna spojující sibiřskou armádu s vnitřkem země pro armádu ztracena.

Přes všechny tyto důvody jsem dostal rozkaz do 15. května přesídlit se svým štábem do Permi, ačkoliv se mé předpovědi již začaly splňovat a v západní armádě nastával katastrofální ústup.

Když jsem byl v jeho důsledcích donucen vytvořit svými rezervami novou frontu na řece Bělé, 150 km dlouhou, aby byla ucpána mezera mezi Sibiřskou armádou a západní, upozorňoval jsem Kolčaka v telegrafických rozmluvách z Permi 26. a 27. května na nesmyslnost strategických příkazů dávaných jeho náčelníkem štábu generálem Lebeděvem a žádal jsem alespoň prozatímně o jeho odstranění. Boje se, že admirál, nemaje sil vymanit se z vlivu stavky, nepřizná mým slovům dostatečnou váhu, obrátil jsem se k ministerské radě, aby její členové, osobně na našem sporu s Lebeděvem nezainteresovaní, podepřeli u admirála mé požadavky, najdou-li je správnými. Neviděl jsem jinou cestu. Vyložil jsem kritickou situaci na frontě v rozmluvě po telegrafu Ginsovi, správci kanceláře ministerské rady a zároveň zástupci ministerského předsedy, žádaje, aby ministerská rada působila na admirála, jenž dosud necháp jeji dosah.

Za dvě hodiny jsem měl telegrafické jednání s vrchním vladařem. Věděl již o mém předchůzejícím kroku. Vytýkal mi, že jsem se obrátil mimo něj k ministerské radě. Situaci prý rýsuji příliš temnými barvami. Třeba je vážná, přece jen, podle jeho zpráv, ne katastrofální. Odpověděl jsem, že stavkou je mu úmyslně zatajována a že večer v 8 hodin mu mohu podat přesnou zprávu o stavu celé fronty. To jsem také učinil. Když se však vrchnímu vladaři zdály moje důvody opět nedostatečné, prohlásil jsem, že budu nucen

žádat, aby mne zprostil velení, jakmile to dovolí situace na frontě, jelikož nemohu nést odpovědnost za budoucí události. Admirál slíbil, že prostuduje průběh operací. Druhého dne, 27. května, jsme v jednání pokračovali. Nabývalo prudkého rázu. Uvádím z něho některé úryvky:

Já: „Prosím, Vaše Vysokoprevoschoditělstvo, abyste v zájmu společné věci vážně promyslel jednu otázku, na níž závisí další rozhodnutí mého poměru k stavce i k Vám. Prosím, abyste mne odpověděl na tuto otázku podle možnosti ještě dnes, poněvadž jinak může mít vše smutné následky (míním ve vojenských operacích). Netrvám na okamžitém vyřízení všech bodů uvedených v mém včerejším telegramu, kromě bodu o náčelníku stavky generálu Lebeděvovi. Vystoupil jsem proti generálu Lebeděvovi přímo, jasně a přesně s těžkými obviněními stran jeho operačních nařízení. Nepokládám za možné, abyste na tak těžká obvinění, učiněná velitelem sibiřské armády, nedal odpověď po všestranném uvážení této otázky. Telegram obsahoval prosbu o odstranění generála Lebeděva. Celá věc musí být dána podle zákona buď soudu, nebo komisi složené ze zkušených důstojníků generálního štábu, a ti nechť rozhodnou, kdo z nás má pravdu a do jaké míry byly správné nebo nesprávné Lebeděvovy direktivy. Proto se ztetelem na mimořádnou těžkou situaci na frontě žádám prozatímní odstranění generála Lebeděva od zastávání úřadu Vašeho náčelníka štábu až do vyjasnění jeho věci. Na tu dobu je třeba jmenovat náčelníkem Vašeho štábu některého z generálů, jež armáda zná a jimž též důvěřuje.

Veškerý písemný materiál mohu s mapami předložit soudu nebo komisi kdykoliv. Prosím, abyste spatřoval v mém nynějším chování, třebaže z vojenského hlediska není úplně správné, jen úmysl vyvarovat se ohromných pohrom, jimž se nevyhnete, jestliže vše zůstane při starém, a nikoliv nějaké osobní účty s generálem Lebeděvem, které jsem nikdy neměl a mít nemohu. Mou povinností, zákonitým a mravním právem je starat se o další osud Sibiřské armády, jelikož jsem jejím velitelem a pracuji s ní od samého jejího vzniku.

Prosím, abyste mně podle možnosti ještě dnes dal jasnou a určitou odpověď, neboť domnívaje se, že nemohu sám rozhodovat

o osudu Sibiřské armády, pokud se neporadím s mně nejvyššími podřízenými náčelníky a svými pomocníky, zamýšlím je pro případ Vaší záporné odpovědi vyzvat k poradě o dalších operacích Sibiřské armády. Podle mého názoru ti, kdo opravdu prolévají krev a vedou desítky tisíc lidí na smrt, mají právo podat svůj hlas a rozhodovat o osudu Sibiřské armády, třebaže ze stránky vojenské to není správné.

Prosím, abyste se otázal generála Burlina na jeho dnešní rozmluvu s generálem Bogoslovským. Z ní uvidíte, že 7. uralská divize je ještě daleko od toho místa, kde má utvořit frontu a postupovat, a že nepřítel činí pokusy překročit řeku Bělou. Tato rozmluva potvrzuje moji obavu. I když se 7. uralská divize dala na pochod a šla bez překážek, bude přece již pozdě a nepřijde včas na označené místo. Musím hlásit, že budu nucen údernou skupinu dnes nebo zítra v postupu zastavit a její část stáhnout za řeku Bělou, abychom udrželi úsek sibiřské armády na levém břehu Kamy, a zbytek spěšně vyslat ke generálu Veržbickému na pomoc k odstranění průlomu, poněvadž prozatím nemám jiné rezervy. Zmíněné rozkazy stran úderné skupiny jsem ještě nedával. Skončil jsem."

Vrchní vladař: „Především, Vaše Prevoschoditělstvo, chci se Vás otázat, podřizujete-li se mým rozkazům, či ne?"

Já: „Divím se Vaší otázce. Dosud jsem Vaše rozkazy vyplňoval a vyplňuji. Musím však podotknout, že zákon mi dává právo pro případ, že mně svěřená armáda nebo její část je v nebezpečí, rozkaz nevyplnit a jednat na vlastní odpovědnost a podle vlastního uznání. Vaše Vysokoprevoschoditělstvo, svá slova jsem dobře uvážil."

Následuje výměna názorů. Konečně, otázav se mne ještě jednou, zda se podřizuji jeho příkazům jakožto nejvyššího velitele, pravil, že potom mi sdělí své rozhodnutí. Na mou odpověď, že se podřizuji, řekl:

„Těžké obžaloby, jež jste učinil na generála Lebeděva, vyžadují taktéž i na jeho žádost nestranné a kompetentní vyšetřování. Za tím účelem povolávám generálporučíka Diterichse, nejstaršího důstojníka generálního štábu, jemuž odevzdám tuto záležitost k vyšetřování. Velmi rád bych chtěl mít v komisi generála Bogoslov-

ského, ale nevím, je-li možné ho sem poslat. Podle mého mínění to není možné. O složení komise rozhodnu spolu s generálem Diterichsem. Dnes k Vám jede generál Burlin, jemuž račte odevzdat všechny dokumenty a vysvětlit své stanovisko. Generála Lebeděva nevyhnutelně potřebuji jako jediného pomocníka při reorganizaci stavky a ministerstva vojenství. Spojují se v jeden orgán mně podřízený, aby byl zmenšen důstojnický status a aby bylo dosaženo těsnější spolupráce obou. Kategoricky zakazuji jakožto zločinný prostředek rozsuzovat tuto otázku s podřízenými a velitelí. Kromě mne vy se nemáte k nikomu obracet s touto věcí."

Tak se skončilo naše telegrafické jednání. Mluvil jsem přímo, avšak plně jsem si byl vědom svých slov. Admirál Kolčak tedy již přistoupil k reorganizaci stavky podle návrhu generála Lebeděva. Bylo zrušeno ministerstvo vojenství, aby jeho splynutím se stavkou zbyteční důstojníci mohli být posláni na frontu. Ale výsledek? Všichni, kdo byli dříve zaměstnáni v ministerstvu, přešli prostě do stavky, a byla-li již dříve těžkopádná, čítajíc přes 2 000 důstojníků, měla jich nyní na 5 000, takže v ní jeden druhému jen překážel. Nebylo mi tedy divné, že zprávy o událostech na frontě svých sousedů jsem dostával oficiálně ze stavky obyčejně o 3 dny později, nežli jsem je měl ze soukromých informací. Generál Burlin však druhý den oznámil, že nemůže přijet, žádaje, abych materiál obviňující Lebeděva zaslal písemně. Učinil jsem tak 29. května tímto hlášením:

Vrchnímu vladaři a nejvyššímu veliteli admirálu Kolčakovi. „Operační direktivou číslo 359 bylo nařízeno západní armádě dojít na linii řeky Iku, což bylo úplně v jejích silách. Naproti tomu západní armáda, provádějíc hlavní postup na jihozápad, chránila své pravé křídlo na levém břehu Kamy jen třemi čtyřmi pluky na úseku asi 100 km, z čehož je jasné, že takto vede operaci nepromyšleně a lehkomyslně, ne-li zřejmě dobrodružně, což se i potvrdilo, když její 32. pluk utekl od Menzelinska a opakoval totéž u Čistopole. Takový nepromyšlený postup pravého křídla západní armády kupředu nebyl zdržován náčelníkem štábu vrchního velitele, který měl znát rozložení západní armády a měl rozumět, že daleký postup slabých částí kupředu může vést až k jejich úplnému zničení. Naopak on, nehledě na porážku západní armády, dal operační

direktivu číslo 1085, kterou přikazuje sibiřské armádě jít na Vjatku a Kazaň a západní armádě na Samaru přesto, že pravé křídlo Sibiřské armády nebylo ještě doplněno rezervami po přestálých bojích s 3. sovětskou armádou a že levé křídlo právě v posledních dnech zamezilo průlom rudých, přešlo Kamu, takže je nejvýš nutné, aby si odpočinulo. Západní armáda nebyla generálem Lebeděvem zdržována, nýbrž naopak pobízena kupředu a vnikla svým pravým křídlem do Čistopolu. Avšak rudí se u Jelabugy přepravili na druhý břeh Kamy. Sibiřská armáda, nemajíc rezervy, musela nástup na řeku Vjatku začít s unavenými vojsky, aby za těžkých bojů zajistila pravé křídlo západní armády. Oddíly se úplně znavily, počtem oslaběly a tu se vyplnilo to, co jsme předpovídali a Vám dokazovali já i můj náčelník štábu. Malé oddíly čerstvého rudého vojska provedly útok proti západní armádě a její fronta musela ustoupit, přičemž západní armáda začala stahovat všechny své síly k železnici Ufa-Simbirsk, a tím porušila jednotu fronty. Byl jsem nucen zaujmout úsek na levém břehu Kamy v šířce asi 25–30 km oddíly sibiřské armády a nastal okamžik, kdy můj desant 1 500 bodáků obsadil řeku Zaj a dosáhl nalevo spojení s 32. plukem západní armády. Avšak zatím se mezi 32. plukem a 4. ufimskou divizí utvořila mezera asi 90 km široká a bylo jasné, že se 32. pluk neudrží a strhne k ústupu i můj desant. Tak se stalo... Náčelník štábu hlavního stanu jasně viděl plný ústup západní armády, a přece nepochopil situaci, jak náleželo. Přikazuje sibiřské armádě buď bez ohledu na ústup západní armády dále postupovat na Kazaň a Simbirsk a krýt přitom své křídlo na levém břehu Kamy vlastními silami, anebo na levém břehu Kamy utvořit silnou skupinu a s ní udeřit do boku nepříteli, postupujícímu proti západní armádě, a to ve směru Jelabuga-Belebej. Ani to, ani ono nemohlo být vyplněno sibiřskou armádou, protože skupina generála Veržbického, roztažená na úseku 320 km, stěží odrážela útoky nepřítele na Iževsk a nejen neměla sil k nástupu na Kazaň, ale ani na ochranu svého křídla na levém břehu Kamy, obnaženého západní armádou. Generál Veržbický mohl dát dva pluky 15. divize na ochranu Kamy u Jelabugy, ale postupovat jimi ve směru na Belebej by bylo šílenství, které by nepřineslo západní armádě žádný užitek. Avšak vlivem opětného ústupu západní armády se nemohla zadržet ani na

řece Iku. Proto jsem musel poslat na ochranu levého křídla sibiřské armády z Jekatěrinburku 6 pluků útočného sboru (5 730 bodáků), bez telefonů, bez kuchyní a bez obozu, jež jsem vůbec neměl. Pluky nedokončily výcvik a nebyly ani povšechně vyzbrojeny atd." Dále následovalo přesné vylíčení další situace.

Odeslav toto hlášení, obdržel jsem zprávu, že admirál Kolčak odjíždí ke mně do Permi. Když přijel, předložil jsem mu memorandum, vypracované v mém štábu kapitánem Kalašnikovem již začátkem května. Kapitán Kalašnikov byl totiž náčelníkem informačního oddělení štábu Sibiřské armády. Jsa starým politickým pracovníkem ve straně sociálních revolucionářů, těšil se důvěře širokých vrstev obyvatelstva středního smýšlení. Chtěje získat správný názor na poměry v týlu, nedostatky, potřeby a přání obyvatelstva a veřejných organizací, vyslal jsem jej na informační cestu po Sibiři. Po svém návratu mi podal zprávu o získaných dojmech. Seznav odůvodněnost většiny jím přinesených návrhů, dal jsem souhlas k vypracování memoranda, jež mělo být podáno vrchnímu vladaři. Zpočátku jsem se nemohl odhodlat postavit se za všechny jeho body, proto jsem otálel s jeho odevzdáním Kolčakovi. Ale nyní jsem nabyl přesvědčení, že je to jediné východisko. Uvádím jeho obsah.

RESUMÉ JARNÍ OFENZIVY.

Armáda generála Děnikina proti očekávání nemohla udržet pořádek ve svém hlubokém týlu na severním Kavkaze. Též Ukrajinci utrpěli porážku a otevřeli bolševikům dráhu k Černému moři. V tom i onom případě, jak je vidět, bylo podceňování sil a špatná informovanost.

Západní armáda, nehledě na velkou a rozhodnou pomoc sboru generála Golicyna, jenž vzal na sebe celou tíhu prvního úderu, nejen nebyla s to, aby vyplnila úlohu dosáhnout levého břehu Volhy, nýbrž nemohla udržet ani dobyté pozice a téměř bezprostředně se její ofenziva změnila v rychlý a dosti nepořádný ústup. Tím byl též zastaven postup Sibiřské armády a všechny strategické výhody začátečních jarních úspěchů byly obráceny vniveč.

Příčinou ústupu západní armády nebyla mechanická přeměna poměru sil. Uvnitř západní armády se objevily vážné nedostatky úplně dostatečné, aby nastal rozklad i při nejmenším náporu nepřítele. Především se ukázalo, že zásobovací aparát neodpovídá úloze nástupu: vojska západní armády, postupující do území, z něhož bolševici včas vyvezli obilí, skot a všechny doprovní prostředky, zůstala bez proviantu a furaže (krmiva pro dobytek). Vozatajstvo, přinucené v době nejrychlejšího postupu vyměňovat saně za povozy, muselo očekávat jejich dopravu z rajonu Kurgan-Ufa a zůstalo přirozeně na desítky kilometrů za frontou. Kromě toho byl ústup provázen rozkladem armády: některé pluky se vzdávaly nepřiteli, povraždivše své důstojníky. Jedním z prvních byl ukrajinský pluk Tarase Ševčenka, formovaný v Čeljabinsku a mající pověst pluku dobře disciplinovaného. Před kapitulací v něm vypuklo vnitřní povstání, jehož obětí se stal velitel pluku (ataman) a řada důstojníků. Takový případ nemohl zůstat bez zhoubných následků pro celou armádu, a nebude-li ústup zastaven korpusem generála Kapela, je třeba pohlížet na situaci fronty západní armády jako na katastrofu. Jednou z příčin zhroucení západní armády byla politika a agitace jejího štábu, proniknutého protidemokratickým duchem a podněcujícího zášť mezi různými národnostmi (antisemitské proklamace, chování k Baškirům). Obojí bylo natolik pochybené, že výsledkem toho byla povstání v nejbližším týlu armády.

VNITŘNÍ NEPOKOJE. Je fakt, že se vnitřní nepokoje na osvobozeném území nezmenšují, nýbrž naopak s obtížemi na frontě nepřetržitě vzrůstají. Podle materiálu o nepokojích a povstáních v našem hlubokém týlu, objevujícího se v nynějším tisku, musíme usuzovat, že máme co činit se zjevy hlubšího charakteru, než jsou náhodné výbuchy nespokojenosti. Tím více se do tisku dostává jen nepatrná část celého počtu vnitřních konfliktů. Podrobný doklad o tom všem bude učiněn v nejbližší době. Avšak již nyní si lze udělat dojem o neobyčejně vážné situaci. Především překvapuje vznik a rozšíření nepokojů povstání v těch územích, kde, soudě podle hospodářských poměrů, bolševismus nemá půdu. Povstání byla: 1. V Jenisejské gubernii v újezdě Jenisejském, Krasnojarském, Ačinském, Kanském a Minusinském. 2. V Tomské gubernii v újezdě Tomském, Mariinském, Kuzněckém, Štěglovském a Novo-Nikolajevském. 3. V Altajské gubernii v újezdě Barnaulském. 4. V Irkutské gubernii v Nižně-Udinském a v části Balaganského. 5. V Zabajkalské oblasti ve Verchně-Udinském, Selenginském, Čitinském, Akšinském a Nerčinském. 6. V Amurské oblasti v Zejském rajoně. 7. V Přímořské oblasti v Chabarovském a v části Imakanského, v újezdě Olginském a Ussurijském.

Zvláště úporná a široce rozvětvená jsou povstání v újezdě Nižně-Udinském, Ačinském a Minusinském, Blíže k frontě je značně klidněji, avšak i tam byla povstání v Tjumeni (mobilizovaní a část dělníků) a v Kustanaji (rolníci, přistěhovalci a mobilizovaní). Je pozoruhodné, že většina povstání nevznikla ve městech, nýbrž hlavně na venkově. Povstalecké oddíly nabývají dosti velkých rozměrů: dříve se objevovaly neveliké hloučky partyzánů od 20 do 50 lidí, nyní se však dovídáme o oddílech 2 000 až 5 000 mužů (v Kustanaji celkový počet povstalců byl okolo 10 000 lidí). O rozměrech činnosti některých z nich je možné si učinit představu podle těchto faktů:

Amurská železnice nefungovala po dva týdny, poněvadž byla v moci povstalců. Japonské oficiální zprávy praví, že za půldruhého měsíce pouze v rajoně vesnice Spasské (v Amurské oblasti) bylo 30 povstání. Jiné zprávy (československé) od 18. března do 3. dubna zaznamenávají 57 útoků pouze na obvod stanice Tajšet (pásmo chráněné Čechoslováky). Povstalecké oddíly často mívají inteligentní vůdce, dokonce někdy i důstojníky. Je zřejmé, že povstalci, ať již operují partyzánskými výpady, poškozujíce železniční trať, napadajíce naše stráže atd., nebo ať vystupují v masách, nejen se nepotkávají s činným odporem místního obyvatelstva, nýbrž naopak spíše jsou jimi podporováni; tím si můžeme vysvětlit jejich časté úspěchy proti vládním i spojeneckým vojskům i to, že se lehce rozptylují a skrývají. Při potlačení povstání často neutrpí sami povstalci ani tolik, kolik místní obyvatelstvo a ti, kdo neměli s povstáním nic společného. Ve vesnici Ivanovce u Blagověščenska se dostali pod kulometný oheň japonského oddílu děti jdoucí ze školy. Něco podobného se stalo v Tambovce a v jiných místech. V témže rajoně byl tělesně potrestán člen Zemstva, vyslaný uklidnit znepokojené rolníky.

Všechny nepokoje a povstání se obyčejně vysvětlují vlivem bolševických agitátorů, seskupujících kolem sebe bývalé krasnoarmějce. Je nesporné, že bolševické elementy a jim příbuzné, kdykoliv vznikají nějaké nepokoje, se jim snaží dát charakter boje za vládu sovětů. Především je třeba vysvětlit, jakým způsobem tito agitátoři mohli nabýt vlivu na selské obyvatelstvo, jež nedávno vítalo s takovým nadšením svržení jejich vlády. Za druhé v celé řadě povstání je možné pozorovat pohnutky, jež nemají nic společného s bolševismem. Například v Kustanaji sehrály důležitou roli spory mezi přistěhovalými Ukrajinci a kozáky, snažícími se vypudit přistěhovalce beze zření na výnos Zatímní vlády. V Amurské oblasti ve vesnici Ivanovce povstavší sedláci si dali název „selské lidové armády", a aby nebyli ztotožňováni s krasnoarmějci, dali si na své prapory ne červené stuhy, nýbrž nadpisy „Za vlast". Cíle povstání bývají vytčeny různě: zavedení „vlády lidu" ve formě všeobecných selských rad, osvobození vlasti od cizinecké nadvlády, ústavodárné shromáždění. Ve většině případů povstání vůbec neměla určitý cíl a byla svéráznou pomstou za „izděvatělstva" (cynickou svévolí vlády – Zabajkalské Novosti, čís. 123, r. 1919). Setkáváme se s projevy podobnými tomu, jenž byl slyšen na stanici Kamyšet od zmocnivších se jí „bolševiků": „My nejsme bolševici, jsme selský svaz, bojujeme proti Kolčakovi, knutě a daním." Za třetí je možné místy v povstáních pozorovat účast selské inteligence, jež mnoho vytrpěla od bolševiků, a v jenom případě byl za účast v povstání zatčen i kněz.

Toto vše nás nutí uvažovat, že máme před sebou jiné zjevy, než jak se všeobecně vysvětluje – povstání inscenovaná bolševickými agitátoty – a pátrat po hlubších kořenech událostí odehrávajících se na teritorii Sibiře.

VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ NA SIBIŘI A NA URALE. Svržení bolševické vlády se kdysi všude setkávalo s entuziasmem nejrůznějších vrstev obyvatelstva, jehož důkazem byly slavnostní uvítání, milodary, procesí a velký počet dobrovolníků vstupujících do armády. To bývalo bezprostředně po bolševickém ústupu. Avšak ve většině měst se nálada mění za dva tři měsíce. Noviny píší o „hanebné apatii" všech obyvatel a potírají ji bez rozdílu, ke které politické straně náležejí. Postupně se tato lhostejnost začíná měnit v opozici,

třeba i pasivní; v důvěrných rozmluvách, k nimž se nyní uchyluje veřejné mínění, jsou stále častěji slyšet řeči o drahotě, jež „napomíná bolševiky", o velkých útrapách vojny, o tom, aby se vše co nejrychleji skončilo... Jsou časté i projevy nespokojenosti s vládním režimem vůbec. Ve veřejném životě současně s tím je možné pozorovat zjevy velmi připomínající periody ruských porážek v rusko-německé válce: spekulaci, hazardní hry a ziskuchtivé využitkování toho napětí, v němž se země ocitá následkem války. Mizí vlastenecká nálada, místo aby neustále ponoukala k obětem.

Zvláště názorně je to vidět na tónu našeho tisku. Všechen je naladěn protibolševicky, ovšem v různém stupni, a podporuje nynější vládu. Nicméně ve stále větším počtu časopisů, a to i v takových, které hájily nynější organizaci vlády i před jejím vznikem, například v „Otěčestvennych Vědomostech" („Vlastenecké zprávy"), se objevují zprávy i články o nedostatcích naší vlády, mající někdy charakter opravdu znepokojujícího volání v nebezpečí.

Nakolik je ve veřejnosti silná kritická nálada, se může usuzovat podle těch případů, při nichž sama vláda odhaluje špatné počínání svých orgánů. Příkladem toho může být kampaň, jež začala proti ministru zásobování (Zefirovi) a jeho agentům od toho okamžiku, kdy se počala soudně vyšetřovat jejich činnost.

CELKOVÉ PŘÍČINY OBTÍŽNÉ SITUACE. Naše neúspěchy na frontě, provázené vnitřními nepokoji a všeobecnou nespokojeností, nutí předpokládat, že existují jakési příčiny působící tyto jevy. Tyto příčiny je třeba hledat v metodách vlády.

Vláda osvobozené části Ruska zakládá svá práva na principu *své způsobilosti* vést boj s bolševismem ve jménu *vlasti, státu, zákona, pořádku, demokracie a občanského míru.* Vláda, odříkajíc se zásadně demagogie, využívajíc vášní třídního boje a nemajíc vedle sebe parlamentní orgán, jenž by s ní sdílel odpovědnost za kurs její politiky, může být pevná jen tehdy, *jestliže je všem zřejmé, že její politika odpovídá životním úkolům země.* Země musí cítit a mít důkazy, že vláda úplně stojí na výši svého úkolu.

Zatím je však vidět řada hrubých chyb v tomto směru:

1. V rozporu se všemi prohlášeními vlády je v praxi na různých místech vidět činy libovůle, naprosto se nesrovnávající s ponětím o právu a kultuře: a) užívají se tělesné tresty, zrušené již před

říjnovým převratem a nepoužívané ani v posledních letech carského režimu. Přitom se často používá proti občanům populárním v tom nebo onom kruhu obyvatelstva. (Příklady: kromě zmíněného člena Zemstva v Amurské oblasti tělesné potrestání lékaře jedním z velitelů oddílů Anněnkových, tělesné potrestání Afanasjeva, předsedy profesionálního svazu dělníků.) b) je mnoho případů zastřelení bez soudu a vyšetřování, jež zůstaly bez trestu (zastřelení člena Ústavodárného shromáždění Femina a jiných veřejných činitelů v Omsku a mnoho podobných případů); c) jsou případy arestu, administrativního vyhnanství a delší vazby bez oznámení viny u osob, jež naprosto nemají co dělat s bolševismem, ba mnohdy i známých svým potíráním bolševiků a populárních mezi obecenstvem (uvěznění Nikolajeva, zástupce barnaulského starosty, a člena výboru lékaře Rumjanceva; v Čeljabinsku předsedy dumy Rosenhausena, zatímního starosty Volkova a dvou členů výboru; v Jelabuze byl poslán do vyhnanství předseda tamější zemské úpravy (výboru) Běljajev, ve Spassku v Kazaňské gubernii byl zatčen bývalý komisař Zatímní vlády Sorokin, ve Vladivostoku členové výboru Zemstva, na mnohých místech kooperátoři atd.).

Tato všechna fakta nezůstávají utajena; uvědomělou částí obyvatelstva jsou pokládána za slabost vlády, neuvědomělou pak za úmyslnost.

2. Obyvatelstvo necítí důslednost v provádění zákona: a) omezování v nedotknutelnosti osoby a příbytku, svobody slova, tisku, shromažďovací a organizační, pochopitelné při podmínkách války, často v praxi se přeměňuje v úplné popírání těchto práv; b) vzhledem k tomu, že nejsou směrná nařízení centrální vlády, na mnohých místech se zákony pro vnitřní pořádek nahrazují příkazy velitelů míst a náčelníků garnizon, měnícími se s jejich odchodem. Přitom velmi často smysl příkazů zcela neodpovídá cílům a důstojnosti vlády; c) v některých místech se používají čistě bolševické způsoby represí, například zastřelení rukojmí (generál Rozanov v Krasnojarsku – Ivanov-Rinov).

3. Není cítit důsledný demokratický směr: a) politika vlády vůči zemstvům a městským dumám není jasná; jejich členové nejsou bezpečni za svá mínění pronesená při vyplňování svých povinností; byla provedena velmi četná ohraničení, jevící se zrakům

obyvatelstva i orgánům samosprávy důkazem nedůvěry k nim; b) lid buď málo, nebo vůbec nezná stanoviska vlády k Národnímu shromáždění, ba ani zásady voleb do něho; průtahy v přípravných pracích vyzývají k podezření, že není ochota svolat Ústavodárné shromáždění; c) výsledky vyjednávání o poradním zákonodárném sboru (zakonnosověščatělnom organu) působily dojmem, že vláda není ochotna jít demokracii vstříc; d) je možné pozorovat omezování nejsilnějších organizací, těších se největší autoritě kooperací. Tím, že tato všechna omezování míří na jednu stranu, pohlíží se na vládu jako na vládu TŘÍDNÍ, a ne CELONÁRODNÍ-STÁTOTVORNOU; e) ve vládní deklaraci o půdě je mnoho nejasností, které mohou vzbudit pochybnosti selských mas; velmi četné výnosy mají charakter definitivní, ač se v nich mluví o jejich konečném rozhodnutí Ústavodárného shromáždění; přitom se nebere zřetel na zvláštnosti různých krajů, hlavně krajů evropského Ruska; f) v lokálně naladěné části dělnických kruhů vzbuzuje kritiku výnos o burzách práce a nedůvěřivé chování k profesionálním organizacím.

4. Za všemi těmito nedostatky se skrývá opravdová chyba vládní politiky; ona se zabývá téměř výhradně otázkami měst. Vesnice, jež tvoří libovůlí více, necítí, že by se vláda starala též o ně. V zemi „selské demokracie" (prohlášení knížete Lvova v pařížském tisku) je tento nedostatek odkloněním od státního kurzu a bude mít v zápětí těžké následky pro armádu i vládu. Rolnictvo tvoří většinu obyvatelstva, rezervoár živé síly armády, dodávající obilí a majíci ve svých rukou většinu peněžních znaků, má mnohem větší specifickou váhu než všichni obyvatelé města dohromady, tj. než proletariát, střední vrstvy a třída obchodníků a průmyslníků. Nijaká vláda nemůže existovat, jestliže rolnictvo ji nebude pokládat za „svoji", za sobě blízkou.

5. Je možné pozorovat pochybnosti o tom, jak srovnat již nyní vytvořené zárodky pevné formy státní organizace s **prozatímním** zařízením diktatury. Kompetence ministerské rady není jasně vytčena a není zabezpečena její autorita.

Všechny tyto okolnosti mohou mít těžké následky pro osud státu v jakoukoliv dobu a v čase občanské války jsou tím nebezpečnější. Obyvatelstvo znavené různými hesly oceňuje obě zápasí-

cí strany ze stanoviska bezprostředních zjevů, srovnávajíc, co mu dává vláda sovětů i vláda státotvorná. Každý její nedostatek má vzápětí pokles nadšení k zápasu. Hrubé nedostatky pak mohou ponoukat některé části obyvatelstva k boji proti vládě a vrhat je do náruče bolševismu.

ZPRÁVY ZE SOVĚTSKÉHO RUSKA. Odstranění všech vnitřních příčin našich neúspěchů je třeba věnovat tím více pozornosti, jelikož bolševici pod tlakem svých dřívějších porážek začínají uměle měnit kurs své politiky. Již dříve sověty začínaly k práci přívlékat inteligenci. Nyní na březnové konferenci bolševické strany bylo rozhodnuto zastavit represálie středního rolnictva a malé buržoazie. Byla učiněna „sázka" na sedláky; předsedou centrálního výkonného výboru sovětů byl zvolen Kalinin – maloroľník, nazývaný „všeruským starostou". Účel je jasný – zbavit nás sympatií rolnictva. Naši nepřátelé nespí. Aby dosáhli vítězství, zříkají se mnohého, co prohlašovali za své zásady. I když je to nezachrání od konečného pádu, mohou tím oddálit dobu své porážky. Nebudeme-li však tomu nijak čelit, bolševici mohou zaniknout *teprve, až zahubí nás.*

PRAKTICKÉ PROSTŘEDKY. Hrozivá situace vyžaduje bezodkladné reformy. Je třeba ihned, dokud nebude pozdě, odstranit zmíněné nedostatky státní správy, vytknout jasný a demokratický kurs vládní politiky a provádět jej s neodchylnou přísností v přesvědčení, že v takovém případě vláda vždy může spolehat na většinu obyvatelstva a na armádu. Prostředky, jichž je nutno použít, jsou tyto:

A) V OBLASTI SYSTÉMU VLÁDY:

1. Vláda musí zvláštní deklarací roztýlit pochybnosti o své demokratičnosti a své snaze zavést právní a kulturní pořádek.

2. Vláda musí co nejpřísněji odstraňovat takové úředníky, kteří si dovolují využívat svého postavení k reakční propagandě nebo reakčnímu počínání, schovávajíce se přitom za vládu.

3. Vláda musí prohlásit, že jejím konečným cílem je svolat ústavodárné shromáždění na základě všeobecného rovného, přímého a tajného hlasovacího práva a v tomto smyslu dát nařízení komisi pro volby do Národního ústavodárného shromáždění.

Poznámka: Ponechal výrazy „národní" a „ústavodárného charakteru" jsou lidu nejasné, bylo by účelnější opět zavést název

„Všeruského ústavodárného shromáždění", propagovaný liberálními, demokratickými a socialistickými směry více než 20 roků.

4. Urychleně musí být svolán sjezd zástupců gubernských a újezdných zemstev a městských dum, doplněný zástupci veřejných organizací, aby vyjasnil situaci v zemi a vypracoval způsoby, jimiž by se odstranily nedostatky jednak vládního aparátu, jednak volených institucí, zvláště těch, které překážejí formování a zásobování armády.

5. Vzhledem k celkové situaci na frontě a v týlu je třeba, aby vláda ihned přistoupila k vytvoření plnomocného orgánu lidového zastoupení osvobozených území, třeba ve formě Sibiřského ústavodárného shromáždění.

6. Je nevyhnutelné vypracovat a uveřejnit statuty o zatímní organizaci vlády v ruské říši: o ministerské radě a o lidovém zastupitelstvu a do toho pojmout ustanovení o Všeruském ústavodárném shromáždění, jemuž bude odevzdána všechna plná moc centrální vlády.

7. Dále je nevyhnutelné: a) přísně pronásledovat užívání tělesných trestů, střílení lidí bez soudu a podobné činy na celém území Ruska, b) obnovit svobodu organizací kromě bolševických nebo takových, které se chtějí spolčit s bolševiky, c) ulehčit pro tisk podmínky cenzury a zrušit jeho administrativní pronásledování, d) vydat nařízení o právu shromažďovacím v tom smyslu, jak se toto praktikuje v evropských státech v době války, e) přezkoumat místní příkazy až dosud vydané a zavést větší jednotu a pořádek místních nařízení.

8. Je třeba obnovit autoritu zemstev a městských dum a rozhodně nesnižovat jejich úlohu na úroveň soukromoveřejných organizací; nařídit zvláštní vyšetřování přečinů, jichž se dopouštěla administrace proti členům jejich výborů.

9. Musí se používat prostředků, jež mohou získat sympatie rolnických mas; rozvinutí pozemkového zákonodárství apod., jeho uvedení v nejširší známost na venkově, organizace zásobování látkami a jinými tovary, zavádění osvětových institucí atd., a podpory loajálních selských organizací.

B) VZHLEDEM K ARMÁDĚ:

1. Bezodkladná a široká organizace zásobování armády.

2. Jmenování osob těších se důvěře veřejnosti i armády na vojenské hodnosti.

3. Důsledné provedení zásady jednotného velení.

4. Uspořádání záležitostí vyšších vojenských úřadů, neboť poslední novoty, jako např. zrušení ministerstva války, přiřkě odporují zásadám soudobých států i válečným zkušenostem a hrozí těžkými následky.

Admirál Kolčak, chtěje se o všem poradit s ministerskou radou, mne vyzval, abych s ním odjel do Omska. K vlastním poradám za mého pobytu v Omsku nedošlo. Mluvil jsem jen s některými ministry a vojenskými hodnostáři, z nichž většina byla se mnou stejného mínění jak o situaci, tak o činnosti stavky. Velitel jižní armády generál Dutov, přítomný v Omsku, podával dokonce již podrobné doklad o nesprávné práci hlavního štábu a zejména generála Lebeděva. Veřejné mínění bylo proti Lebeděvovi. Zdálo se, že admirál Kolčak tentokrát povolí. Oznámil mi, že do úplného vyjasnění odstraňuje Lebeděva z úřadu a náčelnictví štábu svěřuje prozatímně generálu Burlinovi.

Komisi vyšetřující moje žaloby tvořili generálové Diterichs, Innostrancev a Matkovský. Výsledek jejich šetření byl, že odsoudili mnohá operativní nařízení Lebeděva, ač Innostrancev a hlavně Matkovský se vyjadřovali dosti opatrně. Zato však generál Diterichs v přítomnosti obou mi sdělil, že on sám jen kvůli tomu „ničtožnomu podlecu" (nicotnému bídáku-Lebeděvovi), který byl Děnikinem vyhnán z armády, nepřijal dosud určitý úřad. Vrchní vladař mne žádal, abych odjel na frontu, že mi oznámí svá další rozhodnutí. Jsa si vědom, že natolik důležité otázky nelze vyřídit okamžitě, učinil jsem tak. Mezitím se situace na frontě ještě zhoršila a mně bylo nařízeno přeložit štáb Sibiřské armády z Permi nazpět do Jekatěrinburku a ustoupit za řeku Kamu.

MŮJ ODCHOD OD ADMIRÁLA KOLČAKA.

Brzy nato, počátkem června roku 1919, jsem dostal telegram, jímž mi nejvyšší velitel „pro jednotnost vojenských operací" podřizuje západní armádu. Nemoha okamžitě odjet na frontu západní armády, vyzval jsem jejího velitele a náčelníka štábu k telegrafické rozmluvě. Položil jsem jim otázku, v čem vidí příčiny neúspěchů. Sami mně potvrdili, že hlavní příčinou nebyla přeměna v poměru sil protivníka a jejich. Především zásobovací aparát zůstal příliš daleko za armádou, která se svým rychlým postupem dostala do krajiny úplně vysáté ustupujícími bolševiky, a tak se ocitla bez potravy a střeliva. Obviňovali stavku, ale přitom sami žalovali na prostopášnost vzrůstající v řadách jejich důstojnictva.

Přihlížeje k tomu všemu, neučinil jsem nic jiného, nežli že jsem rozšířil platnost rozkazů o zásobování pluků, o zacházení s vojáky, o opilství a svévoli důstojníků, v Sibiřské armádě již dávno existujících, i na armádu západní. Avšak se zlou jsem se potázal. Již za čtyři dny, právě když jsem byl připraven odjet na frontu západní armády, dostávám z Omska telegram asi tohoto znění: „– Západní armádu jsem Vám podřídil pouze ve smyslu operačním, a ne disciplinárním. Svým posledním rozkazem jste hluboce urazil všechny její zasloužilé důstojníky. Něco podobného Vám napříště co nejrozhodněji zakazuji. – Nejvyšší velitel admirál Kolčak."

Tak tedy, vydávaje rozkaz trestající spravedlivě všechny zločiny proti základním pojmům vojenského pořádku, urazil jsem generály a důstojníky západní armády. Měl jsem být odpověden za její bojovou způsobilost, ale neměl jsem právo ozvat se proti bujejícím v ní zlořádům. Kromě toho se dovídám, že generál Lebeděv, zbavený úřadu náčelníka štábu, opět jej vlastně zastává. Viděl jsem, že jsem podlehl v boji intrik, rozpoutaných se v okolí vrchního vladaře po mém posledním odjezdu z Omska. Teď již ve mně urzálo pevné rozhodnutí. Místo na ufimskou frontu jsem odjel do Omska a předložil admirálu Kolčakovi toto hlášení:

„Jeho Vysokoprevoschoditělstvu vrchnímu vladaři i nejvyššímu vojevůdci admirálu Kolčakovi! Hlášení. Vzhledem k situaci nastalé z důvodů osobně Vašemu Vysokoprevoschoditělstvu vyložených, pokládám za nemožné déle zde zůstávat a pokračovat

v práci, poněvadž směr mé činnosti se rozchází se snahami lidí Vás obklopujících a těšících se Vaší důvěře. Jsa přesvědčen, že při práci v takovém směru a smyslu, jak se vede nyní, není možné dostihnout náš cíl, totiž osvobození Ruska, ba že se nevyhnutelně musí zahubit vše to, co bylo před rokem započato s takovým úspěchem, jsem nucen prosit Vaše Vysokoprevoschoditelstvo, abyste mne zbavil plnění povinností velitele Sibiřské armády. Omsk, 19. června 1919, číslo 1335/G. Generálporučík Gajda."

Na moje hlášení mi admirál napsal tuto rezoluci: „Zprostit Vás velení nad armádou neshledávám možné, poněvadž vážná situace armády nedopouští změnu. Vyžaduji, abyste dále velel nad armádou a… (následuje devět slov nečitelných). Nejvyšší vojevůdce, admirál Kolčak. 19. VI. 1919".

S odmítnutím své oprávněné žádosti jsem ovšem nesouhlasil a trval jsem na jejím vyplnění. Admirál se dal přitom strhnout k bouřlivým výstupům, a proto jsem byl nucen zanechat ho asi na dvě hodiny o samotě. Potom jsem svou žádost opětně přednesl. Avšak admirál si znovu počal vést jako šílený a konečně prohlásil, že odjedu-li se svými důstojníky bez jeho dovolení, budeme pokládáni za zběhy a že si máme přičíst všechny důsledky takového kroku. Rozhodl jsem se tedy odebrat se zpět do Jekatěrinburku a vymoci naše propuštění prostřednictvím československého velení a generála Janina. Již odjížděl můj vlak, když ke mně přijel v automobilu osobní pobočník admirála Kolčaka se vzkazem, abych k němu zašel ještě jednou, že prý mně má vyřídit přijemnou novinku.

Když jsem přišel do admirálova kabinetu, seděl u něho ministerský předseda pan Vologodský. Na admirálově psacím stolku ležela hromádka novin, podtrhaných silně červenou tužkou. Noviny právě přede mnou přinesl generál Lebeděv. Admirál mi oznámil, že podle zpráv právě došlých ho generál Děnikin a generál Judeničč oficiálně uznávají vrchním všeruským vladařem a že u generála Judeniče se formuje stotisícová protibolševická armáda. „Nyní mně řekněte v přítomnosti pana ministerského předsedy," pravil dále admirál, „trváte-li na své žádosti, abych vás zprostil velení."

„Trvám, poněvadž nemohu jinak."

„Podívejte se, co o vás říší, to je skandál," odpověděl admirál a přitom mi ukázal spoustu podškrtaných článků omských a jiných novin, hájících mé požadavky ve zprávách o mém konfliktu se stavkou, jako kdybych já byl vinen tím, že omské noviny píší v takovém duchu. Současně mi předložil telegram, zaslaný jím mému zástupci generálu Bogoslovskému. Byl takového obsahu: „Místní časopisy na území podřízeném velitelí Sibiřské armády, zvláště v Jekatěrinburku ‚Otěčestvennyje Vědomosti' a ‚Naš Ural', přijaly příliš levý kurs. Co dělá cenzura? Upozorňuji, že jestliže nepřestane tato politika, bude zakázáno vydávání časopisů a ‚jekatěrinburští politikáni' budou posláni do vyhnanství."

Admirál Kolčak prohlásil, že mne nezbaví velení, nýbrž pouze dá roční dovolenou s právem odjezdu za hranice, abych se mohl vyléčit z „eserovštiny", jak se vyjádřil. Mám prý ihned odjet na frontu, tam mi bude za dva nebo tři dny telegraficky oznámeno dovolení odevzdat velení. Na mou otázku, zdali nejstaršímu po mně generálu Pepeljajevovi, admirál se opět rozlítil. „Ani za nic! Odevzdejte zatím velení generálu Bogoslovskému."

Odjel jsem do Jekatěrinburku, nařídil svému štábu učinit přípravy k odevzdání velení a sám jsem jel ihned na frontu ke Kunguru. Vlastně jsem již ani nevelel a všechny rozkazy vycházely přímo ze stavky od generála Lebeděva. A byly velmi zajímavé. Úplně zřejmá byla snaha stavky kompromitovat mou armádu, ještě celistvou, a způsobit, aby byla též bolševiky poražena. Zdá se to neuvěřitelné, ale mám k tomu důkazy. Upozorní jsem na to komisaře francouzské vlády hraběte de Martella a rovněž generála Janina, neboť mé severní skupině generála Pepeljajeva, stojící ještě na řece Čusové asi 200 km před ostatní frontou, bylo nařízeno hájit své pozice. Jediná cesta pro ústup byla přes stanici Kuzino nebo obrovskou oklikou po železnici na stanici Alapajevsk. Tato druhá dráha velmi špatně fungovala a každý musel dobře vědět, že ústup po ní je zcela nemožný. Jižní skupina generála Veržbickéhо, sousedící se skupinou generála Pepeljajeva, v tu dobu velmi rychle ustupovala a byla již u uzlové stanice Kuzina. Tuto stanici bylo třeba za každou cenu hájit až do příchodu vojsk generála Pepeljajeva. Chtěl jsem, aby právě ke Kuzinu byly na pomoc vrženy rezervy. Avšak stavka nařídila vystřídat tamější dvě divize generála Veržbickéhо kozáckými oddíly atamana Aněnkova, které do té doby nebyly ani na frontě a pouze provokovaly omské a později jekatěrinburské

obyvatelstvo svými monarchistickými kousky. Tím byl bod takové důležitosti značně oslaben a bylo samozřejmé, že nebude moci vůbec odolat a že skupina generála Pepeljajeva musí být odříznuta, což se později také stalo*).

21. června jsem ještě dostal po číslem 2642 písemné hlášení generála Pepeljajeva se žádostí, aby bylo podáno vrchnímu vladaři. Obsahem jeho raportu byly tytéž požadavky politických a částečně i vojenských reforem, jež byly v „Resumé jarní ofenzivy". Připojiv svůj souhlas, zaslal jsem jej Kolčakovi. Jeho obsah byl tento:

Politické a hospodářské reformy: 1. Slavnostně se zavázat, že ihned, jakmile bude osvobozeno Rusko, bude svoláno velké ústavodárné shromáždění, které by mělo právo rozhodovat o dalším osudu Ruska, a to pouze ono a nikdo jiný. Prozatím ihned svolat alespoň sibiřský parlament z členů zvolených národem. 2. Vláda ať okamžitě prohlásí, že v celém Rusku patří země výhradně těm, kdo ji obdělávají, a že bude dána rolníkům bez veškerých splátek. (Přitom jsme neměli na mysli zrušení menších usedlostí a hospodářských jednotek, nýbrž jenom vyvlastnění obrovských latifundií). 3. Ihned upravit dělnickou otázku, aby bylo možno dělníkům a jejich rodinám žít lidštěji, než jak žili za vlády carské i bolševické. Přitom poznamenáno, že je samozřejmě třeba od dělníků požadovat práci, ale že je zapotřebí též se starat o jejich životní poměry a co nejvíce je zlepšit. Zvláštní pozornost věnovat dělníkům a železničním zřízencům, kteří pracují denně i nocí a často přímo v nepřátelském ohni, kteří však jsou přesto odsouzeni skoro k hladu. 4. Povolat k vojenské službě všechnu inteligenci bez jakýchkoliv úlev, výjimek nebo odkladů. Všichni jsou stejně povinni hájit svou vlast a právě inteligence a bohatší třídy se tomu hromadně vyhýbají. (Ten zlořád se rozšířil zejména za vlády Kolčakovy.) 5. Zavést povinnou práci bez zřetele k majetku nebo společenskému postavení. 6. Všechno mužské obyvatelstvo, které není ve zbrani, podrobit zvláštní dani, odpovídající jeho majetkovým poměrům.

Po stránce čistě vojenské bylo možné naše požadavky shrnout takto: 1. Jmenovat zvláštního nejvyššího velitele, jenž by byl se svým štábem ve frontovém pásmu, a nikoliv v Omsku. 2. Dát vyšetřit příčiny neúspěchů na frontě. 3. Co nejrychleji doplnit vojenské jednotky potřebným počtem vojínů. 4. Podpory udělované rodinám mobilizovaných vyměřit se zřetelem na nynější poměry. Čím je rodina chudší, tím větší musí být podpora. Dosavadní podpory, byly-li vůbec nějaké, byly přímo směšně malé. 5. Penzijní otázku upravit též pro invalidy a rodiny, jejichž hlava padla na bojišti. V této otázce až dosud nebylo uděláno nic. 6. Zdvojnásobit plat vojáků a zvětšit plat frontových důstojníků. 7. Odstranit průtahy stavky v otázce vyznamenání. Sedm, osm měsíců obyčejně uplyne mezi návrhem na vyznamenání a jeho podepsáním. 8. Zlepšit péči o raněné, obrátit zřetel na výrobu protéz, na zařízení hydroterapeutických lázní, domů pro rekonvalescenty apod. 9. Zrušit všechny zvláštní podmínky omezující povýšení na důstojníka z řadového vojáka.

Zatím jsem dvakrát žádal telegraficky do Omska, aby byly urychleny formálnosti vyřízení mé žádosti o zproštění velení. A právě když byly již stavkou vydány zmíněné operativní rozkazy, byl jsem od Kuzina povolán admirálem Kolčakem do Jekatěrinburku (bylo to 7. července 1919). Generál Diterichs přišel ke mně, aby mě provázel k admirálovi. Upozornil mne „přátelsky", že Kolčak se na mne velmi zlobí. Admirál mě přijal opravdu velmi zvysoka: „Teď tedy můžete odevzdat velení, a to generálu Diterichsovi, jemuž zároveň podřídím celou frontu."

Generál Diterichs byl naší rozmluvě přítomen. Pravil poté admirálovi: „Vaše Vysokoprevoschoditělstvo, přijímám vrchní velení, ale dovolte, abych především postavil před polní soud generálporučíka Ryčkova, hlavního náčelníka zásobování sibiřské armády, člověka, který je nejvíce vinen jejími neúspěchy."

„S tím úplně souhlasím," odpověděl admirál.

To bylo pro mne něco úplně neočekávaného. Generálporučík Ryčkov se snou skupinou kazaňských důstojníků byl kdysi od admirála Kolčaka jmenován velitelem tjumeňského vojenského okruhu, tvořícího týlový obvod mé armády, a tím automaticky i hlavním náčelníkem zásobování sibiřské armády. Jeho jmenování bylo dokonce provedeno poněkud proti mé vůli. Pověstná obrana Kazaně stavěla totiž tamější důstojníky do dosti špatného světla.

*) Skupina generála Pepeljajeva byla skutečně 15. července odříznuta, pozbyla veškeré dělostřelectvo, kulomety a jiný válečný materiál. Zachránilo se z ní jen 1 500 lidí, čímž byla poslední celistvá část staré armády zničena.

Avšak poznav generála Ryčkova při jeho činnosti jako člověka velmi snažívého a muže hlubokých mravních zásad, vysoce jsem si ho vážil a oceňoval jeho práci. Ta nebyla lehká za známých poměrů v hlubokém týlu Sibiře. Přesto však štáb generála Ryčkova vždy i z ničeho uměl opatřit vše nejnutnější, takže se obecně poukazovalo na to, že v Sibiřské armádě je zásobování mnohem lepší než kdekoliv jinde.

Je proto přirozené, že jsem generálu Diterichsovi odporoval a podotkl: „Učiníte-li tak, bude to veliké bezpráví a tím nezachráníte nijak situaci, vrhnete-li armádě jako obětního beránka generála Ryčkova. Zde jsou jiní viníci, a nikoliv on." Generál Diterichs však na své žádosti setrval, nazývaje Ryčkova socialistou-eserem. Já jsem prohlásil, že znaje jeho práci, budu ho hájit se vší energií*). Řekl jsem též, že to generálu Ryčkovovi ihned oznámím, aby se podle toho mohl zařídit.

Zůstali jsem sami s admirálem Kolčakem. Upozornil jsem ho, že podle mého přesvědčení bolševici asi do týdne dobudou Jekaterinburk následkem posledního operativního rozkazu stavky. Admirál se přímo třásl rozčlením a vykládal mi o jakési reorganizaci způsobu boje, načež jsem mu odpověděl: „Mohu vás ubezpečit, že bolševíky nezadržíte ani v Jekatěrinburku**), nýbrž že pozbudete i Čeljabinsk, Tjumeň, Omsk a celou Sibiř, jestliže nezměníte v základu vládní systém i politiku, jíž ničíte, ba vlastně jste zničil vše to, co bylo dosaženo velkými oběťmi. Armáda se vám rozpadá a v týlu je svévole a anarchie."

Kolčak mě nenechal domluvit: „Já sám dobře vím, jak mám postupovat. Nechejte to na starosti mně, abych se spravil s bolševíky a všemi, kteří jsou proti mně, za to já jsem odpovědný. Vy situaci a ruským poměrům nerozumíte. Ostatně to ani od vás nemůže nikdo žádat, vždyť vy sám víte, že nemáte předběžné vyšší vojenské vzdělání pro velitele armády." Vše bylo proneseno ušlépačným tónem.

*) Generál Ryčkov skutečně přišel asi koncem srpna před soud, avšak skvěle se obhájil. Situace politická i vojenská tehdy již dokázala potřebu reforem. Kolčak generála Ryčkova armádním rozkazem rehabilitoval a vzdal mu dík za jeho „nenocitelné služby". Avšak cíl byl přesto dostižen: nepohodlný, svobodomyslný generál byl na určitou dobu, právě rozhodnou, odstraněn.

**) Jekatěrinburk byl bolševíky dobyt 15. července, osm dní po naší rozmluvě.

„Na to vám ale musím říci, Vaše Vysokoprevoschoditělstvo," odpověděl jsem, „nemám-li i vyšší vojenské školy, prošel jsem celou stupnicí velení prakticky, počínaje vojákem a velitelem čety a konče velitelem armády. Divím se, že ač jste o tom věděl dříve, přece jste kdysi tolik nalehal na generála Štefánika, aby mi dovolil převzít velení nad vaší armádou. Takovým též právem bych vám mohl říci, že vaše vzdělání je čistě pro službu námořní, a ne pozemní. Nemáte tedy též teoretické vzdělání pro velení nad armádami a pro správu celé říše, poněvadž mezi velením několika korábům a správou říše i armád je též veliký rozdíl."

Admirál začal zuřit, vyhrožuje mi zastřelením. Pravil jsem mu, že to není jen tak jednoduché, a má-li vůbec v úmyslu mne v něčem obviňovat, aby to učinil ihned, a ne později, až nebudu přítomen. Odpověděl mi: „Můžete odjet klidně, nemám nic proti vám a z ničeho vás neobviňuji." Tím se asi skončila naše rozmluva. Poručil jsem se, oznámiv admirálovi, že se mnou odcházejí též všichni českoslovenští důstojníci a vojáci, kteří v ruské armádě sloužili jen kvůli mně.

Tak jsme se rozešli s admirálem Kolčakem, jenž odjel týž večer do Omska. Na druhý den, 8. července, jsem byl zaneprázdněn odevzdáváním velení. 9. července k poledni jsem byl hotov. Telegraficky jsem se rozloučil s generálem Peppeljajevem, upozorniv ho na hrozící nebezpečí, že může být odříznut ve svém týlu od dráhy, a večer jsem vyjel se svým osobním štábem, 30 Čechoslováky tělesné stráže, ruskou rotou dobrovolníků a částí svého jízdního průvodu přes Omsk do Vladivostoku.

Již cestou do Omska mi odevzdali mně věrní velitelé stanic telegram stavky, jímž se jim nařizovalo slídit za každým mým krokem, s kým na cestě mluvím a kdo se mnou přichází. A v Omsku mne očekávalo nové překvapení: velitel stanice mně přinesl písemný rozkaz stavky, že můj vagon má být odebrán a přidělen generálu Golovinovi, který byl ještě tenkrát ve Francii, vlak rozformován a osobní ochrana odeslána do Jekatěrinburku. Pro mne prý jsou připravena dvě místa v expresním vlaku odjíždějícím za dva dny do Vladivostoku. Jestliže neuposlechnu rozkaz, bude prý použito zbraní.

Vydat vagony, jež vlastně patřily II. československé divizi a jež byly ponechány pouze mně k dispozici, jsem co nejrozhodněji odepřel. Odebrat mi zvláštní vlak, na nějž podle pravidel tamější spojenecké železniční komise jsem měl plné právo, a posadit mne do expresu mělo zřejmě za účel zbavit mě možnosti cestou s kýmkoliv mluvit. Co se týče ruské ochranné roty, prohlásil jsem, že ji odešlu nazpět, ačkoliv kolovaly určité zprávy, že atamanu Semjonovovi bylo dáno za úkol se mnou se „vypořádat", až budu projíždět jeho obvodem. Avšak odeslat českou ochranu a část jízdního průvodu jsem rovněž odepřel.

Od admirála Kolčaka přišel ke mně generál Burlin, chci-li prý ještě před odjezdem mluvit s vrchním vladařem. Odpověděl jsem, že jsme mluvili častokrát a mnoho a po tom všem že by asi ani admirálovi, ani mně nebylo příjemné se vidět. 15. července jsem odjel svým vlakem do Vladivostoku s úmyslem odplout co nejdříve do Čech na dovolenou a „léčit se z eserovštiny".

4. BOLŠEVICTVÍ

ZHROUCENÍ PROTINĚMECKÉ FRONTY A BOLŠEVICKÝ PŘEVRAT.

12. března roku 1917, podle ruského kalendáře 28. února, učinily davy lidstva a šiky vojsk na ulicích Petrohradu skoro bez krveprolití převrat a svrhly jho monarchismu, vykonavše to, co se nepodařilo vykonat velikými oběťmi roku 1905. Tato „únorová revoluce" byla hned s jásotem uvítána v druhém hlavním městě Moskvě i na venkově. První dny revoluce měly velice srdečný průběh, a kdo se díval očima cizince na davy lidstva, přísahající bránit nové svobody do posledních sil, ten jistě věřil, že krvavý nepřítel této říše, Německo, bude nyní smeteno nadšenými řadami vojska.

Avšak svoboda lehce získaná a na oko zabezpečená, protože v Petrohradu nebylo pro ni cítit bezprostřední nebezpečí ze strany západní, pomátla hlavy všem a byla chápána velmi mělce jak vojskem, tak i národem. Mezi masou prostých vojáků porozumění pro svobodu skoro vůbec nebylo; měla-li být tato milionová masa udržena způsobilou pro další boj s vnějším nepřítelem republiky, měly jí být podávány dary svobody rozumně a opatrně a nesměly v žádném případě rušit autority všech státních úřadů.

Hybnou silou tehdejší zatímní vlády, jejíž hlavou byl ministerský předseda kníže Lvov, byl od samého počátku ministr spravedlnosti Kerenský. Jeho vlivu podléhalo celé ministerstvo. Jsa plamenným řečníkem, dovedl svou výmluvností dobře působit na dav. Stav se později sám ministrem vojenství, uvolnil vojsku ještě více disciplínu. Kerenskému musí být vykládáno za zlé, že reorganizoval ruskou armádu podle svého programu, nedbaje rad a

zkušeností starých vojenských vůdců. Za něho bylo zavedeno mnoho všelijakých institucí, jež armádu ničily. Komitéty, volené vojenské výbory a zavedené ve vojsku k organizaci zásobování a politické i osvětové výchově se brzy přeměnily v instituce rozhodující o tom, má-li se vyplnit rozkaz velitelův, či nemá. Zrušení povinného pozdravování důstojníků vojskem bylo přijato jako zrušení jejich autority. Všechny reformy byly neuvědomělým ruským vojákům neodpovědnými agitátory vykládány jinak. Při jejich zavádění byla veškerá naděje vkládána v nadšení vojska a jeho uvědomění, kteréžto vlastnosti nemohly vyrůst za den.

Mnohem lépe pochopili a dovedli využít náladu ruských vojsk Němci. Ti se s nimi hned na počátku revoluce bratřili, přinášejíce do jejich zákopů lihové nápoje, za něž dostávali od nich chléb a ostatní potraviny. Namlouvali ruským vojákům, že nyní jsou úplně volní, že nemusí bojovat, že mohou jít domů do svých rodišť, tam prý se zatím rozděluje půda, o kterou by přišli, kdyby se hned nevrátili.

Ruský voják, omrzelý dlouhou válkou a útrapami, velmi rychle reagoval na tento způsob vysvětlení svobody a jeho první snahou bylo opustit frontu a odjet domů. Marné byly domluvy druhých vojáků, uvědomělých Rusů; ba ani sám Kerenský svými plamennými řečmi nemohl zastavit nastávající rozklad. Byl-li dán rozkaz k postupu, byl nejdříve posouzen komisařem, potom komitéty a na nich teprve záviselo jeho vyplnění. Vždy se ovšem našlo několik komitétů, které rozkaz zamítly, a velitelství nemohlo s hrstkou lidí postup podniknout.

Vláda brzy zpozorovala výsledky těchto reforem a hleděla ještě zachránit, co bylo možné, doufajíc neustále v nadšení vojáků. Začalo formování „praporů smrti". Do nich byli přijímáni dobrovolníci z oddílů jak frontových, tak týlových, lidé uvědomělejší, jimž záleželo na vítězství nad Německem. Avšak ani to nepomohlo. Přistoupilo se k postupu ve velkém měřítku; účastnily se ho i československé oddíly, které tehdy ukázaly ruskému vojsku, jak se bojuje za vlast a za dosažení cíle (bitva u Zborova), avšak sil, jichž bylo třeba k využitkování úspěchu a opevnění v dobytém území, bylo málo. Nadšení, s jakým bojovaly prapory smrti, nemělo na ostatní vojsko žádný vliv. Celý tento pokus ofenzivy byl proveden

na naléhání Kerenského. Velitelé armád jej zavrhovali, jelikož armáda neměla ducha, jehož potřebuje k vítězným bojům.

V tu dobu Němci, aby si zajistili nehybnost ruské fronty, posílali mezi ruské vojsko četné agitátory a propagovali ideje bolševictví, pro které byla v Rusku velmi úrodná půda. Všude na frontě i v týlu, ovšem ne u sebe, rozsévali hesla: „Proletáři všech zemí spojte se!" „Rovnost národů!" „Pryč s militarismem!" „Mír bez anexí a kontribucí!" „Pryč s válkou!" a podobná, jejichž provedení v Rusku bylo nejvýše třeba samému Německu. Němci propustili vůdce a hlasatele bolševictví Lenina do Ruska, aby si jeho pomocí zabezpečili nečinnost ruské fronty a aby mohli své síly, jež stály proti ní, vrhnout na frontu francouzskou, kterou by pak rychleji přemohli. Plán se jim podařil. Lenin přijel, udělal převrat, sestavil bolševickou vládu a Němci nejenže odvezli mnoho vojsk na západ, nýbrž měli i otevřenou cestu do zásobárny, do Ruska, z něhož mohli vyvážet vše potřebné pro armádu a pro hladovějící německý lid. Později sám Lenin se jim v tom pokoušel zabránit, ale bylo příliš pozdě a mass rozeštvaného bezhlavého lidu nebylo možné zakrátko zvládnout.

V armádě nastal úplný rozklad. Rusové všechny zásoby střeliva a zbraní, čehož tehdy bylo nadbytek, všechny koně a zásoby potravin zanechávali Němcům a Rakušanům a ubírali se do svých dědin. Žalostné tehdy bylo dívat se na vlaky přeplněné vojskem, utíkajícím z fronty. Chtěl-li někdo z vlaku vystoupit, nemohl pro množství lidí, rozbil prostě okno a vyskočil. Takovým způsobem se též do vlaku nastupovalo. Často docházelo k neštěstím. Vojácí jedoucí za tuhých mrazů na střechách vagonů mrzli a podél dráhy často bylo vidět ztuhlý trup vojáka, jenž spadl ze střechy vagonu. Jindy všichni vojácí sedící na střechách bývali smeteni v tunelech nebo pod mosty a většinou usmrcení. Nejel-li strojvůdce z různých technických příčin dost rychle, našel se vždy tovaryš, který nastoupil na jeho místo. Tak se stávalo, že vlaky jezdily, jak tovaryši chtěli, a mnohdy ani nečekaly, je-li traf volná. Kolik bylo srážek vlaků, kolik neštěstí z surovosti! Například v Kyjevě, kde se nástupiště končí levým křídlem nádražní budovy, vjel do nádraží vlak řízený též takovým samozvaným strojvůdcem; ten sice věděl, jak se jezdí, ale ne, jak se zastavuje, a proto vjel přímo do telegrafní

budovy. Při této katastrofě přišlo mnoho lidí o život; až do našeho odjezdu z Ukrajiny zůstala tu lokomotiva vražená do telegrafní budovy všem na výstrahu.

Demobilizace ruské fronty, která byla projektována na polovinu roku a snad i více, byla provedena za několik týdnů. Stavěl-li se někdo vojákům na odpor nebo vytýkal-li jim jejich jednání, se zlou se potázal. Bez všelijakých rozhovorů bili a zabíjeli. Velitelé neměli naprosto žádný vliv, naopak, sami utíkali, bojíce se vojáků, neboť ti zpočátku usmrcovali ty, které nenáviděli, a když už takoví nebyli, tedy každého důstojníka bez rozdílu.

Lákavými sliby a úmyslně podvratnou činností dala vláda otrávenému lidu příčinu drancovat po celém Rusku. Organizátory těchto loupeží byli bývalí vojáci. Spolu s mužiky podnikali výpravy přímo na velkostatky a domy, rozebírali všechny zásoby, rozdělovali mezi sebe a odváželi domů vše, co se jim zdálo příhodné. Zbytek, obyčejně přepychový nábytek, úplně ničili. Byly případy, že velká nástěnná zrcadla byla rozbita na kousky, aby se každému dostalo rovným dílem. Zásoby k osevu byly rozebrány, tažný dobytek byl odveden a všechny rozsáhlé polnosti, které v míru zásobovaly ostatní Rusko a částečně i cizinu, zůstaly neobdělány.

Totéž bylo v krajích, kde byly továrny. Vojáci spolu s dělníky vyhnali úředníky, majitele buď zabili, nebo je přinutili skrýt se a továrny si přivlastnili. Úředníky ovšem sami zastávat nemohli; nikdo z nich neupracoval a za nějaký čas, již byly továrny úplně zničeny a pro rodinu nebyla obživa, potulovali se po krajích a loupili.

Z takových živlů začala vláda rad formovat rudé gardy. Byli v nich lidé hledající dobrodružství, lidé se špatnou minulostí, kteří chtějí pomocí zbraní pokračovat ve své zločinné činnosti pod heslem „boj s nepřáteli osvobozeného národa". Takovými nepřáteli jim byli především ti, kdo měli nějaký majetek. K těmto domácím živlům se přidružili zajatci, vynikající zvířeckostí a surovostí, zvláště Maďaři, jejichž řádění poznala skoro celá Rus. Hlavně k této první epoše činnosti rudých gardistů se vztahují hrubosti, zvířeckosti a zločinnosti, které souvisí s vystoupením bolševictví. Nemajíce jiné síly nežli rudou gardu, používali hlasatelé nových myšlenek sympatie všech socialistických stran.

Rudogvardějci se vždy velmi dobře zhostili úlohy „vykořenit kontrarevoluci". Nejpřízemnější pro ně bylo obklíčit nějaké městečko, provést důkladnou prohlídku, zatknout několik bezbranných „buržujů" nebo několik bývalých kádrových důstojníků, a když se bránili, zastřelili je na místě. Tam, kde bylo vítězství pro přesilu lehké, kde nebylo třeba tužšího boje, boje muže proti muži, tam rudá garda ještě vítězila. Hůře bylo, stal-li se boj poněkud vážnějším, bylo-li od gardy požadováno, aby byla opravdovým vojskem. Tu většinou krasnogvardějci z boje hanebně utíkali.

Musím připomenout, že společně s částí rudogvardějců-banditů byly i takové skupiny, jež skutečně bojovaly za bolševickou ideu a jež vynikaly hrdinností a odhodlaností ke všem obětem. V těchto oddílech byli petrohradští a moskevští dělníci; surovostí a loupežími nebyli daleko od ostatních.

VLIV BOLŠEVICTVÍ NA ČESKOSLOVENSKÉ VOJSKO.

Rozklad frony ovšem nezůstal našimi lidmi nepovšimnut. Československé formace viděly všechno, co prožívala ruská rozpadající se armáda. Viděly všemožné politické pokusy a není divu, že byly tou epidemií částečně zachváceny. U Čechoslováků se to však projevovalo mnohem slaběji a netrvalo to dlouho. Brzy, když nastala chvíle nebezpečí, se v nich ozvalo hluboké národní cítění, které nás zachránilo. Vyšli jsme z této těžké zkoušky silnější a těsněji semknutí.

Československý armádní sbor se tehdy právě tvořil a druhá divize ještě neskončila mobilizaci, když se kolem nich na Ukrajině začala občanská válka. Okolnosti byly velmi těžké a jenom taktem důstojnictva a velikým vlastenectvím nadšením všech dobrovolníků se československé formace zachránily. Pravda, v naší demokratické armádě nebyla tak hluboká propast, jaká byla mezi ruskými důstojníky a vojáky. Ve službě byli mladší a starší bratři, mimo službu si všichni byli rovni. U nás prostý voják svou inteligencí rozuměl dobře všem těm klamným heslům, která byla s nadšením přijímána ruskými vojáky, a dovedl je i včas odmítnout. Byly sice i u nás zavedeny komitéty i komisaři. Třebaže i v našem vojsku

nadělali dosti zla, nevedlo to k tak smutným koncům jako u Rusů. Pověstný příkaz bolševiků o volbě velitelů vojskem na naše vojáky vůbec nepůsobil. Výzva bratřit se s Němci nebo ubíjet nepohodlné důstojníky, která se zdála sympatická ruskému vojákovi, byla našemu ihned jasná jako ničemný pokus k rozkladu jednotnosti řad. Za celý ten čas, kdy ruská armáda účtovala se svými důstojníky, u nás nebyl jediný podobný případ. Třebaže někteří vojáci nesympatizovali s některým svým důstojníkem, přesto nikdy nedopustili, aby ho urazil cizí člověk. Cit povinnosti, cit lásky ke své armádě a přání vidět ji silnou a zdravou byly tak silné, že vždy v nebezpečné chvíli zapomínali na vnitřní „rodinné" rozepře a postavili se svorně proti nepřátelům. Přicházeli k nám sice agitátoři a pokoušeli se dosíci podobného rozkladu, jaký byl v ruské armádě. Bylo však směšné ukazovat „růžovou cestu" našim vojákům. Obyčejné takovíi agitátoři utrpěli fiasko a utíkali před jejich pěstmi. Říjnový bolševický převrat nemohl nám dát již nic kromě očisty.

Po krátké nerozhodnosti od nás odešla část méně vytrvalých a méně uvědomělých lidí a zbytek se stal ocelovou stěnou, o kterou se třískly všechny pokusy bolševiků vnést mezi nás rozkol.

Poměr bolševických vojsk k nám byl zpočátku dobrý, totiž když jsme se s nimi stýkali na Ukrajině a když znala naše činy na frontě. Nezměnil se ani tehdy, když bolševické vojsko Muravěvovo táhlo proti Ukrajincům obvodem naší armády, zachovávajíc neutralitu. Bolševici viděli naši sílu, která jim mohla jak prospět, tak i mnoho uškodit. Dobrý poměr trval zvláště i při našem ústupu z Ukrajiny, kdy jsme vedli boje s německými předvoji, kterých se účastnili též bolševici.

Jakmile však bylo pevně řečeno, že odjedeme z Ruska na západní frontu, ruští bolševici spolu s českými znovu hledělí způsobit tentýž rozkol v naší armádě, jaký byl v ruské, a přilákat na svou stranu co nejvíce našich vojáků. Když naše vlaky projížděly k Penze, přišla výzva Sovětu ludových komisařů vydat zbraně. Naši představitelé, kteří měli od předsedy Národní rady profesora Masaryka přímou direktivu odvézt naše vojsko na francouzskou frontu stůj co stůj a vyhnout se krveprolití, přistoupili po delším jednání na tuto žádost. V Penze jsme měli odevzdat všechny zbraně a ponechat si jenom to množství, které je třeba k naší ochraně, tj. 160 pušek a jeden kulomet na každý vlak. Tehdy bylo též vyjednáno, že bolševici budou vypravovat denně 5 vlaků; avšak smlouvu plnili jenom tři dny. Vypravovali potom denně jenom dva vlaky, nebo dokonce jeden za dva dny, a pozdější dopravu úplně zastavili.

Příčinou k zastavení pobytu našich vlaků byla jednak urgence německé vlády vydat všechny zajatce a dopravit je do jejich vlasti, jednak snaha sovětů úplně odzbrojit naše vlaky, a tím nás přinutit, abychom vstoupili do Rudé armády. Zájem na tom, aby nám byla znemožněna cesta do Francie, měla tedy vláda německá i vláda sovětů. Snahy obou byly vydatně podporovány českými komunisty. Německá vláda, představovaná v Moskvě vyslancem hrabětem Mirbachem, nás pokládala ze svého stanoviska za část rakouského vojska zajatého v Rusku a žádala na sovětské vládě, aby nás jakožto zajatce dopravila na území centrálních mocností. Přirozeně naše účast na francouzské frontě v tak velikém počtu by byla možná osudnou pro Rakousko, beztoho již vnitřně rozhárané. Sovětská vláda doufala, že většina našich dobrovolníků přijme ruské poddanství a rozmnoží řady Rudé armády. V Krasnojarsku byl 21. května 1918 zachycen telegram lidového komisaře zahraničních věcí, adresovaný všem sovětům na Sibiři: „Německo se boji vpádu Japonců na Sibiř, jímž by byla evakuace německých zajatců úplně zastavena. Prosím, dopravujte je a užijte všechny prostředky. Čechoslováky není třeba dopravovat na východ. Lidový komisař Čičerin." – O snaze úplně odzbrojit naše vojska svědčí žádosti na vydání zbraní a různé srážky našich vojsk s bolševiky, kteří neustále ukazovali na naše důstojníky, na vzornou disciplínu ve vojsku a nejvíce na sílu, kterou v nás viděli.

Sami by si nás tak nevšimli a možná že by nás i propustili se zbraní v ruce na francouzskou frontu, kdyby nebylo ustavičných bolševických ponouknutelů-vlastizrádců, totiž *československých bolševiků-komunistů*. Po rozkladu ruské armády nabyly u sovětů rozhodující moci kluby internacionalistů německé a maďarské národnosti. Zvláště na Sibiři byly tyto kluby našimi nejzarytějšími nepřáteli a staraly se, aby nám všude škodily a vyvolávaly srážky, které směřovaly k našemu rozbití.

I mezi Čechoslováky se našli lidé, kteří se svou činností dopustili velikého zločinu na československém národě.

V době těchto těžkých chvil od nás odešlo opět nemnoho dobrovolníků. Z těch, kdo odešli, bylo jen málo přesvědčených bolševiků. Většina se dala zmást různými sliby, výhodami a penězi. Z tohoto málého počtu se někteří později vrátili a prosili o prominutí své viny. U nepřítele zůstali jenom ti, kteří neměli čisté svědomí a kteří se báli, že se budou muset před svými druhy odpovídat ze své zrady. Ale i z těch mnoho odešlo od bolševiků, když bojovali proti nám. Ti pak, kteří při bolševicích zůstali a bojovali proti rodným bratřím, jestliže padli do zajetí, nedostali milost, neboť naši vojáci pokládali jejich jednání za nejčernější zradu.

Škody, jež této idé způsobili československému vojsku, byly veliké. Oni byli hlavní příčinou našich sporů s bolševiky a měli na svědomí životy našich vojáků. V polovině července roku 1918 byl polním soudem československých vojsk vydán zatykač na české bolševiky obviněné z velezrady na svém národě. Jeho znění uvádím: „Polní soud československého vojska vydává na základě návrhu veřejného žalobce na

JUDr. Václava Růžičku, advokátního koncipienta a bývalého redaktora „Dělnických listů“ ve Vídni,

Karla Knoflíčka, redaktora sociálněděmokratického „Dělnického deníku“ v Praze-Vídni, člena redakce orgánu strany sociálněděmokratických komunistů „Pochodeň“ v Moskvě,

Aloise Munu, redaktora týdeníku „Hlas lidu“ v Prostějově a redaktora časopisu „Svoboda“ v Kyjevě,

Arno Haise, typografa v Praze-Libni, předsedu centrální organizace sociálněděmokratické a redaktora časopisu „Svoboda“ v Kyjevě,

Václava Vaníčka, učitele v bydžovském okrese v Čechách, bývalého člena OČSNR pro Rusko, bývalého předsedu batarejného komitétu 2. baterie II. československé brigády,

Oldřicha Koudelku, sekretáře Svazu knihařů v Praze, bývalého kooptovaného člena OČSNR pro Rusko,

Arnošta Svozila, kovodělníka v Prostějově, člena Moravského zemského československého svazu kovodělníků, bývalého předsedu plukovního výboru 1. československého záložního pluku, bývalého komisaře 1. československého záložního pluku,

Vladimíra Vaška, syna správce školy ve Chvalikovicích u Opavy ve Slezsku, bývalého člena divizního komitétu I. československé husitské divize,

J. Peksu, obchodníka v Karlině, bývalého desátníka 2. československého pluku Jiřího z Poděbrad

obvinění ze zločinu velezrady na československém vojsku na Sibiři. Všem příslušníkům československého revolučního hnutí se přísně ukládá uvedené osoby, ať je to kdykoliv a kdekoliv, zatknout a dopravit pod silnou stráží polnímu soudu československého vojska (sídlo u výkonného výboru a OČSNR). Předseda polního soudu Eisenberger m. p. Vyšetřující soudce Hess m. p.“

Tito lidé byli všude, kde stály naše vlaky; většina se usadila v Penze, kde jsme byli jejich příčiněním přinuceni odevzdat zbraně. Tam na sebe strhli ještě na dvě sté takových vojáků, kterým se nechtělo do Francie nebo kteří šli k bolševikům ze ziskuchtivosti. Účelem těchto českých bolševiků bylo úplně zastavit pohyb československých vojsk a uvést do jeho řad rozkol stůj co stůj. Dosáhnout zastavení pohybu vlaku bylo pro ně snadné, neboť jim pomáhaly urgence Němců. Avšak dosažení rozkolu mezi naším vojskem bylo mnohem nesnadnější. Snažili se o to všemožně. Agitovali mezi vojskem, vyvěšovali letáky na stanicích, kde stály naše vlaky, a prohlašovali v nich, že československé vojsko je zaprodáno buržoazní Francii, že jsme vojskem kapitalismu atd. Zesměšňovali vůdce našeho odboje profesora Masaryka. Hlavní pozornost ovšem obraceli k tomu, aby podlomili autoritu důstojnictva.

Avšak jejich snahy zůstaly bezvýsledné. Zůstali jsme celkem tvrdým, slitým jednou vůlí, kterého žádné překážky neodstrašily od dosažení cíle: osvobodit československý národ a vytrvat do konce po boku spojenců v boji proti ústředním mocnostem.

BOLŠEVICKÉ UKRUTNOSTI.

Ukrutnosti bolševiků dostupovaly někdy nejvyššího stupně zvířeckosti. Jejich příčinou bývalo nejenom nevyplňování jejich požadavků při rekvizicích a posvěchné odnímání všeho cenného,

nýbrž byly to někdy i malicherné věci, jako neprojevování souhlasu, odsuzování bolševických přečinů a nesympatické chování k bolševikům. Kolik bylo prolito krve, není možné nyní přesně určit; ale pozdější doby budou mluvit o *statistických* životů, jež byly přineseny jako oběť bolševické Leninově ideji.

Zmíním se jen o některých případech.

V bojích u Mariinska bylo vysláno několik dělostřelců na výzvědy před naši frontu. Byli však dopadeni Maďary a po boji jsme našli jejich znetvořená těla s rozpolcenými lebkami, bez uší a nosů.

Vzpomínám na zlobu, kterou se chvěli vojáci, když byla u Nižně-Udinska nalezena zohavená těla 14 raněných bratří a civilního ruského lékaře, který je dříve ošetřoval. Měli vypíchané oči a u dvou byly vyřezány pohlavní orgány. Lékaři Dr. Běljaninovi byly nejprve přesekány ruce, jakoby z pomsty za to, že ošetřoval Čechy, pak rozřaty tváře a uťaty uši. Pro strašlivou ukrutnost jsme Maďary nebrali do zajetí. Maďaři šli ve své ukrutnosti vždy do krajnosti. Němci byli po té stránce mnohem mírnější. O nich nebyly podobné zprávy.

Před odchodem z města Kunguru bolševici, obávajíce se z naší strany mobilizace mužského obyvatelstva ve městě, postříleli za několik hodin asi 400 lidí. Když jsme vstoupili do Kunguru, odevšad bylo slyšet pláč. Tamějšího kupce Agajeva s ženou před očima jejich jediné dcery mučili a potom ubili.

Když naše první oddíly vešly do města Permi, byly překvapeny na náměstí zvláštním pomníkem. Tamější církevní hodnostář příkře odsuzoval bolševické surovosti a dělal výtky jejich předákům. Za to byl v zimě při nejkrutějším mrazu svlečen do naha a veden ze svého obydlí na náměstí, kde byl poléván vodou, až zmrzl. Naléváním vody nad jeho tělem vznikl ledový šloup, jenž byl odstraněn teprve po dobytí Permi.

Při vstupu našich vojsk do městečka Osy jsme měli tutéž podívanou jako v Kunguru. Všechno mužské obyvatelstvo bylo vybito, takže správa měst a všechny úřady byly obsazeny ženami. V Ose bylo úředně zjištěno přes 2 000 obětí.

Na manželství bylo pohlíženo místy rovněž komunisticky. Ještě když projížděly naše vlaky na Sibiř, četli jsme ve městě Serdobsku prohlášení Sovětu komisařů saratovské gubernie, že všechny ženy

svobodné i vdané jsou majetkem státu. Každý bolševik má právo na kteroukoliv ženu a manželům se činí jenom ta výhrada, že společnost jejich ženy je jim dovolena dvakrát týdně. Nechtělí jsme věřit, že bolševická idea může jít tak daleko, a zdálo se nám, že jsme se ocitli v říši bláznů. Tento příkaz však dlouho v platnosti nebyl.

V Sarapulu byl vydán bolševickým velitelem města rozkaz, jímž bylo nařízeno žákyním gymnázia, počínaje od druhé třídy, že nesmějí odmítat procházky s bolševickými vojáky. Je přímo odporné popisovat tyto výstřelky komunismu, ale je nutné, aby byly uveřejněny.

Není tedy divu, že jakmile se naše oddíly přibližovaly k jakémukoliv obydlenému středisku, obyvatelé sami zajímali bolševické komisaře a přiváděli je k nám. V některých případech své zvláště nenáviděné a surové vládce ubíjeli dokonce bez soudu. Nezmiňuji se vůbec o boháčích nebo inteligenci, která nám vycházela vždy vstříc jako osvoboditelům. Jejich radost byla pochopitelná. Jich se dotkla nejvíce změna carské vlády v bolševickou. Avšak s námi dobrovolně bojovala proti bolševikům též dělnická třída, sociální revolucionáři a sociální demokraté menševici, kteří hned na počátku odzouzali bolševictví a vystupovali proti němu rázně, začež byli bolševiky krutě pronásledováni. Tyto socialistické strany byly v prvotních bojích s bolševiky dokonce houževnatější nežli strany právé. Rovněž bolševici mluvili s větší nenávistí o svých socialistických protivnících nežli o elementu buržoazním, jelikož buržoů bylo méně a práce s nimi byla snadnější.

Nejvíce řádily „Zvláštní komise pro boj s kontrarevolucí", zřízené po celém Rusku, které vyhledávaly lidi podezřelé a nepohodlné vládě sovětů a při výslechu se nezastavovaly před žádným způsobem týrzením.

Ponévadž carovo usmrcení spadá do období našich bojů s bolševiky, zmíním se stručně o konci jeho života, jak bylo soudním vyšetřováním zjištěno za Kolčakovy vlády. Podotýkám však, že nehledě na velkou péči věnovanou Kolčakem a jeho úřady vyšetřování tragédie Romanovových, výsledky vyšetřování byly celkem nepatrné. Ani jeden fakt nebyl osvětlen s určitostí a všechny uveřejňované zprávy se většinou zakládají na domněnkách.

Po první revoluci v Rusku se tehdejší ministerstvo obávalo, že se bude petrohradské dělnictvo mstít na caru Mikuláši II. za dlouholetou porobu, a nabídlo mu, aby přeložil své sídlo na Sibiř, méně zaludněnou a tehdy bezpečnější. V červenci roku 1917 přijel car s rodinou a služebnictvem do Tjumeně a odtud odjel parníkem po řece Tuře do města Tobolska, kde byl umístěn v klášteře. Jeho pobyt v Tobolsku však dlouho netrval. Když se v říjnu roku 1917 zmocnili vlády bolševici, vznikly u nich obavy, že by mohl někdo cara osvobodit, a proto se rozhodli odvézt ho i s rodinou z Tobolska do Jekatěrinburku.

Již dvě neděle před příjezdem bývalého vládce do Jekatěrinburku byl tamějším sovětem rekvírován Ipatievův dům pro obydlí carské rodiny. Západní a jižní část domu byla ohrazena dvojitým vysokým plotem z desek, aby bylo úplně skryto vše, co se uvnitř děje. Městský výkonný výbor jmenoval komisaře Muchina carovým tělesným strážcem a zároveň velitelem Ipatievova domu.

Vlak, jímž byl car vezen do Jekatěrinburku, nedojel až na nádraží, nýbrž byl zastaven na stanici Itok před Jekatěrinburkem, kde již bylo připraveno několik automobilů. Do Jekatěrinburku do Ipatievova domu byla nepozorovaně odvezena celá rodina až na následníka Alexejeva a carevnu Alexandru Feodorovnu, kteří byli přivezeni později.

V první den nebylo s bývalým imperátorem nakládáno tak bezohledně, neboť na zvědavost místních komisařů, kteří se chodili dívat na svého bývalého pána. Každý komisař pokládal za nutné pohledět na něho a každému se prý chtělo dát něčím najevo svou sílu a carovu slabost.

Za prvního velitele dvoru Muchina bylo Mikuláši II. dovoleno číst noviny a knihy, mohl vycházet na dvůr, kde měl svou pilu, a mohl pro ukrácení chvile řezat dříví. Ale Muchin pro taktní a pěkné zacházení s bývalým imperátorem byl vystřídán asi za 14 dní komisařem Jurovským, židem z irkutské gubernie, jenž sehrál osudnou roli v poslední dny života rodu Romanovových. Život carské rodiny se za Jurovského změnil. Nebylo jim dovoleno číst noviny, nebylo dovoleno ani zabývat se fyzickou prací. Ipatievův dům byl zpočátku chráněn jen malou stráží, ale později byla stráž zvětšena, když okolní rolníci při každé příležitosti obcházeli carův

dům a neustále si jej prohlíželi. Proto zakázali vycházet carovi na dvůr. Stráž byla nyní nejen okolo domu, nýbrž i uvnitř v carově obydlí. Vojáci ho neustále znepokojovali a zahrnovali nadávkami. Postavení carské rodiny se den ode dne horšilo podle toho, jak jsme se přibližovali k Jekatěrinburku. Našimi úspěchy vzrůstala zloba bolševiků, a ti ji dávali citi carovi dvojnásob. Bolševický výkonný výbor rokoval nyní o osudu rodiny Romanovových. Jedni stáli na tom, aby byla rodina postřílena, druzí, aby byla odvezena do Permi.

Když se Národní armáda zmocnila stanice Ufaleje a když Jekatěrinburku hrozilo nebezpečí, poslal Výkonný výbor Sovětu lidových komisařů v Moskvě telegram, co se má stát s Mikulášem II. a s jeho rodinou, a navrhl, aby byla rodina postřílena. Odpověď došla ruchle a v ní Sovět lidových komisařů vyslovil úplnou solidárnost s přáním jekatěrinburských komisařů.

V noci z 16. na 17. července 1918 za přítomnosti velitele domu komisaře Jurovského a deseti krasnoarmějců ve sklepě Ipatievova domu byla postřílena celá carská rodina. Před 300 lety nastoupil rod Romanovců v Rusku vládu v ipatievském klášteře a poslední vládce tohoto rodu byl usmrcen v domě Ipatievových potomků.

Když jsme došli do města Jekatěrinburku, Rusové příkrocili k vyjasnění osudu bývalého cara a jeho rodiny. Zprvu se o to staral generál Domontovič a po něm generál Diterichs. Bolševici provedli vše skrytě a na veřejnost přišly jenom domněnky.

Ve sklepě Ipatievova domu byly nalezeny stopy výstřelů ve stěně ve výši hrudi vzrostlého člověka, což ukazovalo na to, že členové carské rodiny byli střeleni stojíce. Další stopy byly znát na podlaze a ve stěně u podlahy, což svědčilo o tom, že zastřelení byli dobíjeni na podlaze, když upadli po prvním výstřelu.

Vyšetřováním zajatých bolševiků bylo zjištěno, že jeden ze zajatců byl pomocníkem šoféra automobilů, jenž odvážel těla usmrcených do lesa. Podle jeho výpovědi 17. ráno přijely na Ipatievův dvůr dva náklaďní automobily. Byly na ně naskládány sudy, v nichž prý byla těla carské rodiny politá hořlavými látkami, a byly pak vezeny na 120. verstu od Jekatěrinburku. Tam byly sudy složeny a automobily se vrátily. Po této výpovědi se generál Domontovič s lidmi odebral na tato místa a skutečně pod sněhem

nalezl veliké ohniště; byly v něm zbytky kostí, o nichž bylo dokázáno, že jsou to kosti lidské. Kromě toho byly nalezeny kovové přasky od dámských střevíčků. Podle toho usuzovali, že těla carské rodiny byla zde v lese spálena v tajnosti, aby veškeré stopy byly obyvatelstvu skryty. Budoucnost snad tuto tragédii lépe objasní.

Ostatní příslušníci vládnoucího rodu v Rusku, kteří byli internováni v Jekatěrinburku a byli pouze pod stráží policie, byli v té době všichni odvezeni do Alapajevska, severně od Jekatěrinburku, a tam byli bolševiky vhozeni do dolů.

ATAMANŠTINA.

Druhou krajností rozvratu ruských poměrů byla atamanština, používající ke svému udržení týchž prostředků jako bolševictví. Rozšířila se zejména na Dálném východě na kozáckých územích.

Kozáci byli privilegovaná, svérázná část ruského národa, chrabré, spolehlivé a vzorné vojsko, žijící svými tradicemi. Jejich vznik sahá do dávných dob. Vláda jim dávala různá privilegia, jimiž byli ve veliké výhodě proti ostatnímu ruskému obyvatelstvu. Žili úplně samostatně, majíce své kozácké úřady, zakládajíce si sami své školy, a car byl jejich nejvyšším velitelem. Jejich povinností bylo chránit území od nepřátel a kromě toho je vláda užívala jako usmiřovatelů v zemi – ovšem usmiřovatelů se zbraní v ruce.

Kozácké území se dělilo na stanice, tj. kraje; ve staničním městečku sídlil též jejich vojenský náčelník, obyčejně „sotnik" (rotmistr). Tito náčelníci se starali o vojenský výcvik mužských obyvatel. Vojákem u nich byl každý, otec, syn i děd. Zbraně, koně i stejnokroj si kupovali sami, dostávajíce od svých vojenských úřadů přiměřenou podporu. Všichni kozáci si volili nejvyššího kozáckého velitele, „atamana". Vybírali vždy nejschopnějšího a nejmoudřejšího kozáka, který byl jejich miláčkem a jehož všichni na slovo poslouchali. Při nepřátelském vpádu se dostavili všichni do svých pluků a byli postrachem celému kraji svou mohutností a silou. Byli vychováváni od malička ve vojenství a vojna byla jejich živlem. Kozáckých území bylo v Rusku několik. Byli kozáci

donští, orenburští, uralští, jenisejští, zabajkalští a ussurijští. Nejvíce jsme měli příležitost poznat kozáky sibiřské, kteří s námi bojovali proti společnému nepříteli – bolševikům. Jediní, kteří vytrvali s námi až do konce, byli kozáci orenburští, poněvadž byli uchráněni před všemi vnějšími vlivy, jsouce obklopeni ze všech stran nepřítelem.

Východosibiřští kozáci byli pod vlivem nejrozmanitějších živlů s temnou minulostí. U nich bujela politická a hospodářská soutěž, zákulisní intriky, podplácení a spekulace; působením těchto vlivů měli kozáci, osvobodivše svá území od bolševiků, svády jednak mezi sebou, jednak se Zatímní sibiřskou vládou. Jejich vojsko se zvrhlo z velké části přímo v bandu lupičů a utiskovatelů národa, dbajíci pouze na svůj prospěch a obohacení. Největší vinu ovšem měli jejich „atamani".

Nejvýznamnější z atamanů tohoto druhu na Sibiři byli: ataman zabajkalských kozáků Semjonov, vojenský staršešina jenisejských kozáků Krasilnikov a ataman ussurijských kozáků Kalmykov. Ti svým vystupováním a surovým chováním k obyvatelstvu velmi uškodili akci osvobození od bolševiků, jež byla tak upřímně myšlena ruským obyvatelstvem. Pokládali se za samostatné vládce celých krajů, neuznávali ve skutečnosti žádnou vládu a podrobovali se nějakému nařízení, jen bylo-li to k jejich prospěchu. Nebyla vláda od počátku osvobození Sibiře až po Kolčakovu diktaturu, která by je pokořila a přinutila k poslušnosti. A tak atamani zůstali vládci dále a svým chováním působili na vládu, která se jich bála. Skoro všechny politické převraty, vraždy a skandály byly dělány buď s pomocí atamanů, nebo přímo atamany. Všichni byli smýšlením monarchisté, jejich cíl měl být týž jako u sibiřské armády, zahladit bolševiky. Znovuutvořené sibiřské vládě byl nejnebezpečnější ataman zabajkalských kozáků Semjonov. Byl to člověk chytrý, úlisný a bezcharakterní. Sibiřskou vládu neuznával, neboť za sebou cítil silu Japonců, jimiž se hemžila celá východní Sibiř a kteří u Burjatů a Mongolů dělali jak jemu, tak jeho vojskům velikou reklamu, jen aby dosáhli utvoření mongoloburjatského státu pod svou svrchovaností.

Brannou mocí si Sibiř podmanit nemohli, protože byli střeženi Amerikou, která by nikdy nedopustila, aby oni hospodařili ve

východní Sibiři; proto jim byl Semjonov velmi dobrým nástrojem k utvoření nové základny jak proti Číně, tak proti Americe. Semjonovova vojska, asi 30 000 mužů, všemožně podporovali zbraní i penězi a Semjonov za jejich zády prováděl prostopášnosti a ukrutnosti v celém Zabajkalí a na Dálném východě.

Obyvatelstvo mluvilo o Semjonovovi a jeho vojskách jako o tyranu. Pozoroval-li Semjonov u obyvatelstva odpor při rekvizicích nebo provinil-li se někdo třeba nepatrně, byl bit knutou až do úmoru. V jeho štábu se hýřilo a nemravnostem nebylo konce. Sám ataman žil po způsobu tureckých pašů a půvabných žen byla v jeho štábu hojnost. Byly dokonce případy, že jedna z jeho krasavic, Máša, přijela na přehlídku vojska místo atamana Semjonova a velitel vojsk, poněvadž Máše neraportoval, byl zaměněn druhým. Děly se věci přímo neuvěřitelné. Když obyvatelstvo města Čity poukazovalo na nemravnosti jeho štábu, Semjonov vydal příkaz, ve kterém píše, že některé ženy vojínů a důstojníků žijí ne jako ženy, a že tedy on, ataman Semjonov, nemůže trpět tuto zpustlost a nařizuje, aby všechny nevěrné ženy byly zavřeny do kláštera na tři až šest měsíců a tam přísně drženy a vyučovány slovu božímu. Tímto příkazem však zlořádům u sebe přitrž neučinil, naopak znásilňování dívek, dokonce jejich usmrcování bylo projednáváno v prokurerském úřadě v Charbině mnohem větší měrou než dříve.

Druhým, od obyvatelstva celého kraje rovněž nenáviděným atamanem byl Krasilnikov. Započátku bojoval po našem boku proti bolševikům a byly do něho vkládány dosti veliké naděje. Jakmile jsme však dosáhli spojení s vladivostockým oddílem a vojska byla dopravována na západní frontu, Krasilnikov se svým vojskem byl ponechán v týlu pro udržování pořádku a byl podřízen generálu Rozanovovi, jenž byl velitelem vojenského okruhu v Krasnojarsku. Jsouce oba stejného charakteru, bojovali proti každému sebemenšímu projevu demokratismu a popudili proti sobě všechno dělnictvo krasnojarských železáren i okolní rolnictvo. Jako Semjonov užívali i oni knuty a za sebemenší provinění trestali nemilosrdným bitím. Obyvatelstvo již nemohlo snášet ukrutnosti nenáviděných velitelů kraje a bylo vehnáno do vzpoury. Vzpoura však byla potlačena vojskem Krasilnikova a nastala krvavá řež. Krasilnikov trestal krutě, zabíjel a vypaloval celé vesnice pro neposlušnost

obyvatel. Československé velení mnohokrát protestovalo proti těmto zlořádům a velmi často, kde mohlo, zakročovalo. Krasilnikov byl odvolán do Omska, kde ve své práci pokračoval, jak jsem se zmínil ve vypravování o dosazení admirála Kolčaka.

Všechny tyto kousky různých atamanů blednou před řáděním Kalmykova, atamana ussurijských kozáků. Kalmykov byl přímo banditou nejhrubšího zrna. Ussurijští kozáci s atamanem Kalmykovem svolali kozácké shromáždění a na něm rozhodli, že pro nepořádky a nejednotnosti ve vládě na Dálném východě nebudou uznávat žádnou vládu a utvoří vládu novou, jíž bude podřízeno jejich území; tato vláda bude povinna pry navázat styky s Japonskem a Francií, aby se oni o tato území finančně starali.

Výjimkou mezi všemi těmito atamany byl ataman orenburských kozáků, generál Dutov. Byl jediný, jenž se chopil zbraně proti utiskovatelům země – bolševikům – z lepších pohnutek a bojoval již před naším vystoupením na Sibiři ve svém kozáckém území. Jediný on si vytkl za cíl zavést pořádek a blaho v zemi a od toho hesla neustoupil. Ač sám byl monarchista, přece často domlouval ostatním atamanům, jak jsem již uvedl v jeho telegramu ataman Semjonovovi, aby ustoupili ve svých požadavcích vůči vládě a měli na mysli obrození Ruska; ale činil tak marně. Snahy jeho, starého kozáka-vlastence, byly bezvýsledné.

5. SLUŽBA ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK V TÝLU.

VNITŘNÍ ORGANIZACE NAŠÍ ARMÁDY NA SIBIŘI A OCHRANNÁ SLUŽBA NA MAGISTRÁLE.

Československá armáda, jak již bylo připomenuto, vyrostla z Družiny, kterou vytvořili Čechové a Slováci usedlí na Rusi; ale již od prosince roku 1914 byla tato Družina doplňována a rozšiřována československými zajatci, a ti potom za největšího rozmachu naší vojenské akce byli skoro jediným prvkem v armádě. Usedlých Čechů a Slováků byl v ní nepatrný počet.

Započátku do Družiny vstupovali jenom nejsilnější dobrovolníci, nejuvědomělejší, ke všemu odhodlaní. Mnozí jiní dali přednost zajateckým táborům, buď proto, aby si nějaký čas odpočinuli po útrapách prožitých na rakouské frontě a teprve potom vstoupili do řad vojska, nebo proto, že se obávali, skončí-li válka ve prospěch Německa, že budou muset zanechat rodinu napospas Rakousku a že se k ní nikdy nebudou moci vrátit. Bylo však také velmi mnoho těch, kteří nemohli vstoupit do vojska proto, že Družina měla povolený dosti nízký číselný stav a nad něj dobrovolníky přijímat nemohla; když byl pak tento stav zvětšen, zase nemohli odjet, jsouce zadržování v zajateckých táborech svými veliteli, germanofily.

Tyto překážky byly pomalu odstraňovány, až byla konečně roku 1917 dána možnost všem, aby vykonali svou povinnost. Tehdy se sjížděli dobrovolníci ze všech stran, ale v táborech přece jen zůstali lidé, kteří si příliš cenili klidný a spokojený život pod jakýmkoliv panstvím a čekali, až se paprsky naší svobody objeví na obzoru. Ti byli našim humoristickým listům na Sibiři dlouho látkou k srdečným šprýmům; byli znázorňováni, jak upocení a

ufícení pospíchají do armády, kdy již polovina vycházejícího slunce je na obzoru. Odtud vznikl žertovný název „upocení" pro ty, kdo se přihlásili do armády teprve v předposlední chvíli.

V zajateckých táborech potom zůstali jenom ti příslušníci československého státu, kteří byli věrnými stoupenci bývalého Rakouska, jimž ani vycházející slunce nebylo výzvou, aby se připojili k ostatním bojovníkům; tyto jsme byli nuceni prohlášením mobilizace všech československých příslušníků přinutit alespoň k nuceným pracím ve svém týlu. Byly z nich utvořeny pracovní družiny, jež pomáhaly při opravách mostů, tunelů a tratí. Kteří z těchto mobilizovaných vstoupili do armády, byli zváni „ufícení".

Veliteli našich pluků, jejich pomocníky a zčásti důstojníky, obzvláště u dělostřeleckých brigád a ve štábech, byli původně ruští důstojníci. Výzbroj, obleky a proviant jsme dostávali tehdy od ruského státu, ačkoliv již tehdy ruská armáda byla v začátcích zoškladu a bylo velmi těžké opatřovat výzbroj a zvláště zásobování. Byly doby, kdy dobrovolníci několik dní nedostávali chleba a jen jednou denně byla připravována černá kaše. Nelze říci, že nebylo slyšet reptání. Náš voják musí hubovat, i kdyby se mu vedlo sebelépe; je to asi zvyk z doby nenáviděné služby v rakouském kabátě, kdy se nadávalo na všechno. Avšak při všem nedostatku dobrovolníků musím podotknout, že každý ze svého měsíčního platu ještě skládal dobrovolnou národní daň, která se u některých rovnala polovině jejich výplaty.

Do té doby jsme nosili odznaky ruské armády, kde se hodnost poznávala na širokých ramenních páscích, zvaných „pogony". U vojáků byly rozdíly v počtu pásků našitých napříč. Svobodník měl jeden, desátník dva, četař tři, šikovatel jeden široký, žlutý nebo zlatý. Důstojníci nosili na frontě pogony zelené, v týlu zlaté a jejich hodnost označovaly hvězdičky. Pogon od praporčíka do kapitána měl dvě podélná pole a v nich nosil praporčík jednu, podporučík dvě, poručík tři hvězdičky, štábní kapitán čtyři a kapitán – velitel roty – měl pogon čistý, bez hvězdiček. Rozdíl mezi Čechy a Rusy byl ve vnější formě jenom ten, že my jsme pod rozetou na čepici nosili bílo-červenou pásku.

Se zhroucením fronty se v ruské armádě stupňoval též odpor k vojně a zvláště k důstojnickým pogonům. Vojáci v nich viděli

znak carské armády, znak nenáviděného vojenského režimu a násilně je rvali důstojníkům i poddůstojníkům. Proto OČSNR, když jsme právě tehdy byli prohlášeni za autonomní část francouzské armády, zavedla v naší armádě jiné odznaky, které se v zásadě a postupu rovnaly ruským, ale nebyly kříklavé a byly umístěny uprostřed mezi límcem a ramenem na levém rukávu. S těmi odznaky se legionáři vraceli domů.

Když nám rozklad ruské armády ukazoval, že dalším pobytem v Rusku nic nedosáhneme, naopak že v tom bahně zničíme své mladé síly, a když se profesor Masaryk a vojsko rozhodli odjet přes Vladivostok na francouzskou frontu a tam pokračovat v boji, byly ihned dělány přípravy k odjezdu. Po trati Kyjev, Penza, Čeljabinsk, Omsk, Vladivostok byly poslány zvláštní komise, jež měly nakupovat zásoby pro náš armádní sbor. Usadily se v různých městech a tvořily „zásobovací body" pro naše vlaky. Odjezd z Ukrajiny se počal začátkem března roku 1918.

Po cestě a zvláště po vypuknutí bojů s bolševiky se k nám připojovali dobrovolníci z různých konců Ruska. Přicházeli ve větších oddílech, takže bylo třeba započít formování III. divize. Za základ byly vzaty oba záložní pluky, z nichž 1. záložní pluk byl kádrem 9. pluku a 2. záložní pluk kádrem 10. pluku. Kromě toho byly vzaty části obou pluků jako kádry 11. a 12. pluku. Názvy dostaly pouze 9. a 10. pluk, ostatní jsou dosud bez názvů. 9. pluk se jmenuje Jana Koziny a 10. pluk Karla Havlíčka Borovského.

Tyto pluky ovšem započátku neměly velkou cenu, jelikož mnozí z dobrovolníků v té době přišlých již nebyli vojáky tak nadšenými, jako byli v I. a II. divizi, a mnozí hledali ve vojsku spásu před rostoucím bolševickým terorem anebo se hledělí dostat blíže k domovu – do Francie. Teprve útrapy a zkoušky v bojích zcelovaly řady těchto pluků a doba z nich vychovala vojíny rovnocenné plukům ostatních dvou divizí.

Na žádost bolševické vlády byla nucena OČSNR zbavit velení ruské důstojníky, jichž bylo u nás značné množství. Ti pak po cestě do Penzy opouštěli naše vlaky a rozjížděli se do svých krajů. Ruských důstojníků bylo ponecháno jenom několik. Byl to velitel armádního sboru generálmajor Šokorov a náčelník sborového

štábu generálmajor Diterichs. Kromě toho ještě několik dobrých důstojníků sloužících většinou u artilerie.

Za bojů na Sibiři bylo snahou OČSNR mít všechno velení v českých rukou; zvolila k tomu poručíka Syrového, jehož postupným povyšováním jmenovala generálmajorem a konečně velitelem celého armádního sboru. Velitelem I. divize byl jmenován poručík Čeček, povýšený na generálmajora; ten však dlouho velitelem nebyl. Velení I. divize se ujal brzy po něm plukovník Švec a po jeho smrti plukovník Voženílek. Velitelem II. divize jsem byl já a po mém odchodu do ruské armády mě velení nad ní velitel 6. pluku plukovník Krejčí. Velitelem III. divize byl jmenován velitel 8. pluku plukovník Prchala. Náčelníkem štábu armádního sboru zůstal nadále generál Diterichs a po něm podplukovník Všetička. Bývalý velitel sboru generálmajor Šokorov byl povýšen na generálporučíka a jmenován generálním inspektorem všech našich sibiřských vojsk.

Tak jsme se domohli ze skromných začátků vytvoření celého armádního sboru o třech divizích počtem na 60 tisíc mužů, rozdělených na 17 pluků. Z nich je 12 pěších, dva jízdní a tři lehkého dělostřelectva. Kromě toho byl zformován úderný prapor, tři technické roty, tři divizióny těžkého dělostřelectva, tři muniční parky a dva obrněné vlaky. Dále byl zřízen autopark, letecká škola, dopravní rota, polní pošta, strojírenská rota a různé dílny, jakož i široce rozvětvený technický oddíl. Každý pluk se dělí na tři prapory po tisíci mužích, prapor na 4 roty a roty na 4 čety. Praporům velí major a rotám kapitán. Každý pluk má svého archiváře, který zaznamenává historii pluku; kromě toho má svou knihovnu a umělecký oddíl, v němž pracují malíři, sochaři a fotografové. Fotografové pracovali jak v týlu, tak i na frontě a často v bitvách zachytili momenty významné pro historii našeho vojska. Kromě toho má každý pluk svou hudbu s dobrými hudebníky.

U I. divize je 1. jízdní pluk Jana Jiskry z Brandýsa a u II. divize 2. jízdní pluk nitranských kozáků. Každý jízdní pluk se dělí na dva diviziony pod velením majora a divizion na tři švadrony pod velením rotmistra. Oba pluky byly utvořeny až na Sibiři z bývalých kavaleristů, kteří až do té doby sloužili v pěchotě nebo u jízdních výzvědných oddílů, utvořených u každého pluku a později zrušených. I tyto jízdní pluky mají své hudby.

Dělostřelecké pluky jsou tři, na každou divizi jeden. Původně na Ukrajině to byly dvě dělostřelecké brigády, u každé divize jedna. Jejich organizace byla původně totožná s ruskou. Brigáda se rozdělovala na dva diviziony a divizion na tři baterie po 6 dělech. Na Sibiři byla utvořena organizace jiná. Veškeré dělostřelectvo bylo podřízeno v zásobování sborovému inspektoru dělostřelectva u armádního sboru a jemu jsou v zásobování podřízeni velitelé dělostřelectva u divizí, operativně i disciplinárně podřízení velitelům divizí. Každá divize má jeden dělostřelecký pluk lehkých děl a jeden dělostřelecký těžký divizion. Dělostřelecký pluk je rozdělen na 4 baterie po 4 dělech a těžký dělostřelecký divizion se dělí na 3 baterie po 2 dělech. Kromě toho má naše vojsko jízdní baterii o 4 dělech, podřízenou přímo sborovému veliteli dělostřelectva. Štábu armádního sboru je podřízeno ještě frontové a týlové intendantstvo, aviatický oddíl, telegrafní a poštovní oddíl a veliký technický oddíl.

Na jaře roku 1919 naše vojska odešla z fronty do týlu na ochranu magistrály; ta doba byla využita k řádné reorganizaci vojska.

Naše intendantstvo dělalo velké objednávky látek a oděvů v Japonsku a vojsko bylo oblečeno do nového, českého stejnokroje zelené barvy, který se hodí nejlépe k bojům v rovinách a lesnatých krajích. Povšechné rozdíly jednotlivých druhů zbraní jsou ve výložkách. Pěchota a dělostřelectvo má výložky malinové, jízda bílé, technický oddíl zelené, intendantstvo žluté, aviatika blankytné, sanitní oddíl a lékaři černé. Detailní rozdíly jsou ve znacích na srdcovitém štítku na levém rukávu, utvořeném lemovkou barvy, kterou má ten který oddíl. Na štítku je označena hodnost: u poddůstojníků žlutými pásky, u důstojníků až do kapitána stříbrnými a od majora počínajíc pásky zlatými. Každý vojín má na štítku číslici pluku, u kterého slouží. U kulometčíků je kromě toho na štítku vyšit kulomet, u dělostřelectva lafety, u telegrafistů klikaty blesk a u jízdy zkřížené meče. Štáby divizí se označují římskými číslicemi. Hodnost se označuje pásky v úhlu 135 stupňů takto: u muožstva jeden pásek označuje svobodníka, dva desátníka a tři četaře; jeden žlutý široký označuje šikovatele; jeden stříbrný pásek u důstojníka značil praporčíka; tato hodnost byla později zrušena. Dva stříbrné pásky označují podporučíka, čtyři kapitána. Jeden zlatý pásek

označuje majora, dva podplukovníka a tři plukovníka. Generálové mají kromě zlatého širokého pásku ještě hvězdy nad lentou: generálmajor má jednu, generálporučík dvě hvězdy. Na pravém rukávu byla pásky výložek označena léta strávená v legiích. Oslovování bylo u nás od samého vzniku vojska až dodnes ve službě i mimo službu „bratře", „bratře poručíku", „bratře četaři" atd.

Vlastní dekorace (řády a vyznamenání) jsme až do roku 1919 u nás neměli; byli jsme dekorování ruským velením a ruskými řády. Teprve po příjezdu generála Štefánika z Francie na Sibiř byl zaveden Řád Sokola s bílo-červenou stuhou.

Správa vojenská, jakož i politické vedení bylo až do prohlášení samostatnosti Československé republiky a do příjezdu generála Štefánika v rukou nejdříve „Svazu", potom „Odbočky Československé národní rady", při níž bylo zřízeno oddělení vojenské správy. Načelníkem tohoto oddělení, a tedy zástupcem vojenského ministra naší ruské vojenské organizace při Svazu, byl zprvu podporučík Vavroch, potom při Odbočce Československé národní rady praporčík Houska a naposledy podplukovník Medek.

Po příjezdu generála Štefánika z Francie, když se ukázalo, že náš cíl je dosažen, že Československá republika byla spojenci uznána a že doma byla utvořena zákonná vláda, byla zrušena i Odbočka národní rady a vojenská správa a všechny starosti o vojsko přešly do rukou velitele armádního sboru. Po našem osvobození Sibiře tam spojenecké mocnosti zvětšily počet svých vojsk a velitelem všech autonomních vojsk byl jmenován francouzský generál Janin, jemuž bylo tato podřízeno i vojsko československé.

Zbraně jsme užívali ruské a po spojení s vladivostockou skupinou byly přivezeny též zbraně japonské, jichž užívá polovina našeho vojska. Ostatní potřeby, jako polní kuchyně, různé náčiní, lopaty, krompáče atd., opatřoval náš technický oddíl, jehož podniky pracovaly po celé Sibiři a zásobovaly nejen oddíly československé, nýbrž i ruské. Naši inženýři dohlíželi na všechny technické práce, pomáhali přivést do pořádku uralské železné závody, uralské doly, stavěli různé odbočky železnic a všemožně přispívali ke zvelebení osvobozeného území.

Dopravní prostředky, jako automobily nákladní i osobní, nám většinou prodala Amerika a Francie; taktéž bylo postaráno i o ruské

vojsko. Koně jsme získávali buď v bojích s bolševiky, nebo jsme je kupovali od obyvatelstva.

Poštu obstarával zvláštní poštovní oddíl, jenž měl k dispozici několik poštovních vagonů; ty pravidelně vyjížděly z Vladivostoku na západ. Pošta u našeho vojska fungovala výborně. Špatně však docházela pošta z vlasti, jež byla posílána nepravidelně. Mnoho ze slibených a hlášených zásilek jsme vůbec neobdrželi.

Plat československého vojáka byl velmi malý. Kurs ruského rublu neustále klesal, a to tak značně, že si náš voják nemohl za svůj měsíční plat opatřit ani kabát. I později, když byl plat u vojska zvýšen, byl proti platu vojsk cizích států nicotný. Americký voják na Sibiři dostával měsíčně 60 dolarů, které po výměně za ruské peníze daleko převyšovaly plat českého generála.

Po prohlášení československého státu přešla všechna politická moc do rukou zplnomocněnce československé vlády Bohdana Pavlů, jmenovaného vládou, a bylo přistoupeno ke jmenování československých zástupců v různých ruských městech i v cizích státech Dálného východu. Konzulové byli v Jekatěrinburku, v Omsku, Krasnojarsku, v Irkutsku, Mandžusku, Charbině a ve Vladivostoku. V Japonsku je náš konzul v Tokiu, v Číně jsou dva, v Pekinu a v Šanghaji. Kromě toho byli vysláni odborníci do měst, kudy měly projíždět naše transporty jedoucí po moři do vlasti, a ti obstarávali zásoby a vše potřebné pro naše vojáky. Byli v Šanghaji, v Singapuru, v Bombaji, Adenu a Port-Saidu. Komise též najímaly lidi, pokud je bylo možné získat.

O informaci a zábavu u našeho vojska bylo též výborně postaráno. Již od konce roku 1915 vycházel v Petrohradě časopis „Čechoslovák", později „Československý deník", zprvu redigovaný Bohdanem Pavlů, potom Dr. Kudelou a Holečkem. Od roku 1916 až do jara 1918 byl v Kyjevě vydáván „Čechoslovan". Kromě toho na Sibiři vycházely humoristické listy „Houpačky" a byly vydávány knihy jak odborné, tak i zábavné.

U každého štábu jsou umělecké oddíly, které přivezou mnoho pěkných upomínek na Rusko. Sochaři byli vzati z fronty do týla a tam pracovali na návrzích pomníků našim padlým bratřím. Kdo v budoucnu pojede Sibiří, najde v okolí stanic a na hřbitovech po celé sibiřské dráze od Penzy do Vladivostoku pomníky s českými

nápisy: jsou vzpomínkou na hrdiny, kteří bojovali tisíce kilometrů od vlasti za její osvobození. Nejvíce pomníků a bratrských mohyl je ve městech Čeljabinsku, Jekatěrinburku, Omsku, Irkutsku a Vladivostoku.

Ztráty padlých v bojích jsou v poměru k počtu našich vojsk dosti malé. Kdybychom oboji na francouzskou frontu, měla by taková číselná jednotka jako náš armádní sbor jeden nebo dva větší boje, ale ztráty bychom potom čítali na tisíce za několik hodin. Na Sibiři bylo vykonáno pro naši vlast mnohem více a ztráty jsme měli poměrně malé. Všech mrtvých bylo asi 2 000, raněných bylo více, přibližně 7 000, avšak invalidů z nich zůstalo velmi málo. Ztráty mé skupiny při osvobození skoro celé Sibiře od Omska po řeku Onon byly podle úředních hlášení velitelů 151 mrtvých a 279 raněných.

Nejvíce řádily nemoci, a to vlivem dlouhého pobytu na frontě, útrap a námahy. Velmi mnoho umřelo na tuberkulózu, zaviněnou přílišnými útrapami a nezvyklým, drsným podnebím.

Strážní služba na magistrále nebyla pro československé vojsko oddechem. Nehledě na dosti obtížné výpravy proti povstalcům a boje s nimi, musí náš voják prožívat vnitřní boje se sebou samým. Jak již bylo uvedeno v „Resumé jarní ofenzivy", povstání vzmáhající se po celé Sibiři daleko nebyla rázu jen bolševického. Často to byly pokusy setřást ze sebe jho vlády libovůle a násilí. O tom naše vojsko dobře vědělo, a přece podle rozhodnutí spojenců vyplňovalo na něj vznesený úkol a vzpoury potlačovalo, třeba i proti svému přesvědčení. Nebylo přitom možné rozlišovat, kde hraničí bolševické povstání s pouhou protivládní revolucí. Kromě toho zde byla přece jen snaha zamezit nepořádkům na železnici, vždyť konec konců jednou musela přijít doba odjezdu na východ – domů. Svrhnout omskou vládu a pomoci demokratickým činitelům zaměnit ji jinou, liberální, k tomu nebylo odhodlanosti a bylo by to zřejmě vypovězení poslušnosti spojencům, kteří tenkrát hlásali zásadu nemíchat se do vnitřních ruských věcí, vyjímaje ovšem bolševiky. Co však bylo větším zasahováním do vnitřní politiky než ochrana magistrály? Ta, dokud aspoň většina obyvatelstva byla na straně omské vlády, byla ospravedlněna, poněvadž byla výhradně proti bolševikům, tvořících nepatrnou menšinu; když se však poměry

vytvořily tak, že se nejen bolševici, nýbrž i ostatní vrstvy národa staly nepřáteli omské diktatury, ochraňovat její týl neznamenalo nic jiného než vykonávat již službu četnictva.

Není divu, že za takových smutných poměrů v našem vojsku, beztoho již krajně nespokojeném neustálým oddalováním návratu do vlasti, se opět vzmáhaly vnitřní nepokoje, začavší koncem roku 1918 na frontě. Delegáti, zvolení kdysi na sněm, přes příkaz zanechaný generálem Štefánikem se nechtěli zříci svých mandátů a chtěli mít sněm. Dosti velká část vojska se s nimi prohlásila solidární. Konflikt táhnoucí se proto mezi velitelstvím a vojskem se stupňoval, až v Irkutsku došlo ke zjevné vzpouře. Ze stanoviska vojenské disciplíny to byl zjev rozhodně odsouzeníhodný. Z druhé strany však bylo nutno uvážit, že mnoho viny bylo na velitelství. Proč kdysi dávalo příkaz k volbám delegátů a snažilo se teprve nyní, když již vojsko bylo na nejvyšší stupeň rozagitováno, různě zakročit, nepotlačivši agitaci v zárodcích? Bylo třeba rozhodnout se pro jeden směr, ať již pro ten, nebo onen, ale být důsledným.

Irkutský případ skončil tím, že 53 sjezdových delegátů bylo arestováno a s připojivším se k nim praporem pěchoty dopraveno do Vladivostoku, kde, jsouce internováni, očekávali další rozhodnutí. To bylo ponecháno poselství hlášenému z vlasti.

POSELSTVO Z VLASTI.

První pozdravy z osvobozené vlasti nám přinášelo poselstvo, jež přijelo 12. srpna 1919 na japonské lodi „Tastachu Maru" do Vladivostoku. Poselstvo se skládalo z 6 členů, Jar. Hilberta, inženýra Krivoše, kapitána Janíka, Josefa Davida, JUDr. Bondyho a poslance F. V. Krejčího, který je vedl. Kromě toho zprávy hlásily i příjezd několika lékařů a novinářské delegace, v které byli zastoupeni čeští redaktoři z vlasti i z Ameriky. Vojáci sledovali denně ve zprávách „Československého deníku" cestu poselstva po moři a s nedočkavostí očekávali jeho příjezd. Příčiny nedočkavosti byly mnohé: noviny, které jsme z vlasti poslední dobou dostávali, přinášely velice chmurné zprávy nasvědčující tomu, že doma není všechno v náležitém pořádku a že namnoze není dobré vůle. Nerozhodná

situace na Slovensku a v Těšínsku příliš ukazovala slabost našeho domácího vojska. Budila velké obavy a tisíce úzkostí. Zloba proti Maďarům ještě nevymizela od posledních bojů s nimi a Poláků m jsme nedůvěřovali již odedávna pro jejich neslovanskou a dvoulící politiku; každý toužil jen domů, aby mohlo být zabezpečeno to, co nám chtějí vyrvat. Chtěli jsme od lidí, kteří nedávno opustili domovinu, slyšet posudek těchto zpráv, jimž jsme nechtěli ani věřit, chtěli jsme nestranně slyšet, co se doma děje, proč je tam tolik politických třenic a jak daleko jsme dospěli v budování svého svobodného státu. Rovněž jsme chtěli slyšet, co nás doma čeká, kde a jak nás bude nejvíce třeba, abychom přinesli vlasti užitek. Kromě toho se každý též těšil na soukromé zprávy od svých doma, chtěl slyšet, jak nás očekávají a jak nás asi přivítají.

K příjezdu poselstva bylo ve Vladivostoku vše připraveno. Vojáci stáli od rána v řadách na přístavišti, odkud vyjela vyzdobená převozní loď „Smělčák" s generálem Čečkem, Dr. Girsou a několika důstojníky vstříc lodi „Tastachu Maru". Když „Smělčák", na jehož palubu přešlo poselstvo, připlul zpět ke břehu, řady vojska umlkly a zraky všech zaplály. Poselstvo, vystoupivši a pozdravivši se s čestnou rotou, konalo její přehlídku. Člen poselstva poslanec F. V. Krejčí k nim promluvil krátkou řeč, která je uspokojila. Vyřizoval pozdravy z vlasti a ujišťoval nás o vzorném pořádku, který je doma. Rázem vymizely všechny černé představy a republika se nám opět ukázala takovou, jakou jsme ji chtěli mít. Radost však byla ještě větší, když jsme se dověděli, že poselstvo veze s sebou asi 60 000 dopisů z vlasti. Každý v duchu počítal, že mezi nimi bude jistě mít alespoň jeden lístek. Po tomto vřelém uvítání delegace odjela do štábu a odtud na hroby našich padlých bratří, kde položila věnec.

V dalších dvou dnech delegace navštívila ubikace našeho vojska a uspořádala přednášky o poměrech doma. Ve Vladivostoku v sále amerického baru mluvil poslanec F. V. Krejčí. Na Ruském ostrově redaktor „Národních listů" Červinka a na stanici Pěrvaja Rječka redaktor „Českého slova" Gustav Šmeje. Účast na všech třech přednáškách byla ohromná. O vlasti by byli naši poslouchali celé dny a každé slovo brali jako zlatou minci. Dověděli jsme se mnoho, ale pomalu jsme pochopili, že první slova poslance Krejčího o vzor-

ném pořádku ve vlasti byla přece jen jiná než skutečnost. Každý pozoroval, že naše obavy byly přece do jisté míry oprávněné, že jsme si zvykli příliš ideálně hledět na svou vlast a národ a že poměry doma nejsou takové, jaké jsme si přáli.

Byly to úřední zprávy, které stručně potvrzovaly fakta. O detailech nebylo ani mluveno, a již bylo možné pozorovat u vojáků jakousi zaraženost. Jedině nás posilovalo poselství prezidenta Masaryka. To nelíčilo budoucnost v lesklých barvách, to byl účet z vykonané práce a výzva k těžké práci budoucí. Prezidentovo poselství dýchalo vřelostí a radostí z našeho návratu, ale o jeho době mluvilo střízlivě.

A naši vojáci se zase ponořili v hloubání, opět se konejšili, že to nebude tak zlé, a pomýšleli, jak by nejlépe pomohli, až se vrátí domů.

Před odjezdem na západ vyslechlo poselstvo přání a stížnosti posádky a rovněž internované delegáty na blízkém ostrově Hranostaji. Všichni s napětím očekávali, jaké stanovisko zaujme k této choulostivé otázce. Poselstvo přirozeně nemohlo pronést určité rozhodnutí, tím spíše, že většina jeho členů ještě neznala z vlastního názoru sibiřské poměry. Bylo třeba též slyšet velitelství, aby úsudek nebyl jednostranný.

20. srpna delegace odjela na západ k našim ostatním částem a 27. téhož měsíce přijela do Irkutska, tehdy našeho vojenského i politického střediska. Ale ani potom nesh1edala možným řešit otázky internovaných delegátů, výbrž rozhodla zbavit se tohoto těžkého úkolu tím, že je odeslala domů „na soud národa", čehož se též internovaní domáhali. Čekalo se také, že poselstvo přinese konečně zcela určité rozhodnutí, kdy budou naše legie odvezeny domů, jak se zatím chovat k omské vládě a ochraně jejího týlu – magistrály – což velmi těsně souviselo s irkutskou vzpourou a 53 delegáty, ale i po příjezdu poselstva zůstalo při starém, až bylo naše vojsko z trapné situace vysvobozeno zhroucením protibolševické fronty, kdy vlastně již nebylo co ochraňovat.

6. CHOVÁNÍ SPOJENCŮ K BOJI PROTI BOLŠEVIKŮM.

Zde chci ukázat, jaké byly vztahy spojenců k protibolševickým vládám, jak jim spojenci pomáhali a jaké byly výsledky jejich intervence. O Čechoslovácích zvlášť se zde nebudu zmiňovat, neboť jejich činnost je dosti podrobně popsána již v předešlých statích. Oni také od opravdových ruských vlastenců ani nebyli pokládáni za spojence, nýbrž se o nich mluvilo jako o něčem mnohem bližším, jako o rodných bratřích.

Když jsme se dali na pochod z Ukrajiny na Sibiř, byla při štábu našich vojsk francouzská vojenská mise, jelikož se náš pochod dál pod patronátem francouzské republiky. Kromě toho u jednotlivých oddílů byli takzvaní „americtí strýčkové", členové YMCA (Spolku amerických křesťanských mladíků), kteří se starali o uslechtilou zábavu, o pěstování zdravého sportu, o dobrou četbu a vůbec o mravní výchovu vojska. Z francouzských vojenských zástupců byli nejznámější commandant (major) Vergé, commandant Guinet, podplukovník Pichon a plukovník, později generál, Paris. Všichni jmenovaní Francouzi prováděli důsledně v plné shodě jak s naším politickým (OČSNR), tak zpočátku i s naším vojenským vedením politiku míru s bolševiky, jsouce přesvědčeni, že neproustí-li nás bolševici po dobrém, že po zlém nic nepořídíme. I když bylo všem jasné, že bolševici pod různými záminkami naší jízdě překážejí, když nás v Penze, Samaře a Petropavlovsku úplně odzbrojili, byli to francouzští zástupci, kteří odbočce ČSNR spolu s našimi ruskými generály dokazovali, že jediná možnost dostat se do Francie je

ve všem se bezpodmínečně podřídit bolševikům. Ba ještě více: když konečně sověty na Mirbachovo zakročení prohlásily, že se polovina československého vojska musí dát na cestu murmaňskou drahou, tehdy krajně nezpůsobilou pro dopravu, Němci úplně ohroženou, francouzská mise vsugerovala Odbočce ČSNR, že to je jediný možný východ, ač naše vojsko do posledního muže tuto nabídku s rozhořlením odmítalo. Podobně se chovala většina amerických „strýčků"; ti ovšem, nejsouce vojáky, nevystupovali nijak aktivně, avšak jejich mínění bylo přece jen určité. Vystoupili jsme tedy proti vůli spojenců, když jsme byli napadeni bolševiky. Francouzští důstojníci se zpočátku k naší akci chovali velmi odmítavě. Když však viděli naše úspěchy, rázem obrátili a z největších odpůrců se stali nejhorlivějšími obránci. Nejlépe tuto přeměnu bylo možné pozorovat na majoru Guinetovi. Strýčkové z Ameriky zachovávali nadále korektně neutralitu.

Když jsme dostihli spojení s mariinskou skupinou kapitána Kadlece, čekalo nás překvapení. 1. července přijela do Mariinska z Krasnojarska bolševická mírová delegace, provázená americkou misí inženýra plukovníka Emersona, s nímž byl ještě vícekonzul Spojených států pan Thomas i major Slaughter. Plukovník Emerson nás započátku vybízel k bezpodmínečnému složení zbraní, naznačuje nám, neučiníme-li tak, že to bude mít nejtěžší následky pro československý stát, hněv Ameriky. Bude-li prý kvůli nám zničen jediný most nebo tunel, nebudeme již pokládáni za spojence, nýbrž za nepřátele. A že se bolševici chopí proti nám i takových prostředků, toho důkazem prý máme zničený most na Ononě při jejich ústupu před Semjonovem. Když však jsem mu vylíčil situaci, příčiny a cíl našeho boje s bolševiky a jeho možné následky, jeho chování se značně změnilo asi v ten smysl: „Dělejte si tedy, co chcete, uvidíme, jak to dopadne. Zatím však my musíme být neutrální."

Později, když jsme znovu dobyli Irkutsko, plukovník Emerson, který byl náčelníkem sboru amerických železničních inženýrů na čínské východní dráze, byl již úplně přesvědčen o správnosti našeho boje a sám přiložil pomocnou ruku k dílu, zúčastňuje se radou při zvedání velikých mostů přes řeku Irkut. Od té doby byl plukovník Emerson nejlepším přítelem a nejhorlivějším obhájcem Československá mým osobním druhem. Při naší poslední rozmluvě v Šanghaji mně dal na srozumění, že odjíždí do Ameriky s lítostí, že se mu nezdařilo provést dalekosáhlé plány Ameriky na Sibiři v železničním oboru. „Kdyby prý tam bývali pouze Čechoslováci, vše mohlo dopadnout úplně jinak!"

Jiný zajímavý případ, který měl velký vliv na pozdější události a charakterizuje počáteční chování spojeneckých zástupců k vystoupení Čechoslováků, se stal již 26. a 27. května v Irkutsku, když se artilleristický vlak kapitána Nováka, bolševiky napadený, zmocnil nádraží. Celá irkutská příhoda, jakož i vyjednávání podkapitána Hoblíka byla popsána podrobněji již dříve. Zde chci pouze ukázat na to, že to byl opět americký generální konzul pan Harris, francouzský generální konzul pan Bourgeois a commandant Vergé, kteří, nemohouce zpočátku pochopit situaci, přiměli Čechoslováky vydat zbraně. Hoblík ve svém hlášení 12. IX. 1918 přiznává, že jenom nátlak spojeneckých zástupců a hlavně commandanta Vergého, naléhajícího na vydání zbraní stůj co stůj a na doslovné splnění podmínek odzbrojení, ho přiměl povolit. Historik při štábu československého vojska na Rusi Dr. Steidler popisuje tento případ a přichází k závěru: „Konflikt byl takovým způsobem úplně lokalizován a Irkutsk, osudnou shodou okolností dočasně zachráněný, se pak stal centrem bolševických sil východní Sibiře, jednou z největších překážek našeho spojení s vladivostockou skupinou."

Na Dálném východě při vystoupení vladivostocké skupiny si spojenci počínali mnohem rozhodněji. Již dříve se obecně mluvilo o tom, že vojsko atamana Semjonova bylo podporováno od Japonců zbraněmi, střelivem i penězi, čemuž já pevně věřím. Když se pak spojenci dověděli o našich vítězných bojích s bolševiky na celé Sibiři a Povolží, přirozeně se postavili úplně na jinou stranu naší skupiny ve Vladivostoku a všemožně ji podporovali. Po boku Čechoslováků se zúčastnili bojů hlavně Japonci, kteří hned na počátku vrhli na Dálný východ dvě divize, „na pomoc Čechoslovákům a krvácejícímu Rusku". Jejich bitevní taktika se podstatně lišila od způsobu našich bojů. Majíce dostatek vojska, téměř vždy se snažili protivníka přemoci přesilou, čímž si můžeme vysvětlit jejich poměrně značné ztráty. Vedle Japonců se tam účastnila bojů též

vojska Spojených států amerických v počtu asi 12 000 mužů a menší oddíly anglické.

Jak jsem již dříve podotkl, dokud jsme nebyli spojeni s Vladivostokem, všechny naše i ruské naděje na znovuzřízení mohutného Ruska a na opětné vytvoření rusko-německé fronty se nejvíce opíraly o spojeneckou pomoc z Vladivostoku, jenž byl tenkrát diplomatickým střediskem celého Dálného východu. Druhořadí spojenečtí zástupci, dlející v pásmu našich bojů a bezprostředně pozorující naše úspěchy, nás v těchto nadějích nejen utvrzovali, nýbrž sami v nás ještě naději na spojeneckou pomoc vzbuzovali. Do té doby jsme nebyli ve stycích se světovou diplomacií a myslili jsme, že jak u nás, tak i u všech spojenců musí být čistá, nezištná touha pomoci ubohému Rusku, touha, jež se ničím nedá zastrašit. Avšak když jsme dosáhli spojení s Vladivostokem, trpce jsme se v tom zklamali.

Události na francouzsko-německé frontě ukázaly vytvoření nové ruské fronty jako zbytečné a spojencům se nezdálo nutné zasáhnout energičtěji proti bolševikům. Možná že jejich vnitřní situace jim to nedovolovala, ale zdá se mi, že ani nebylo v zájmu všech spojenců, aby bylo Rusko vzkříšeno. Mezi spojeneckými zástupci byli ovšem jednotlivci, kteří se upřímně přičiňovali učinit vše, co bylo v jejich moci. Rád vzpomínám na admirála loďstva Spojených států Knighta, velitele amerických vojsk generála Gravesa, náčelníka mise americkému Červenému kříži Dr. Teuslera, z léta roku 1919 pak velitele amerického křižáku „New Orleans" kapitána Larimera a jeho pobočníka, amerického Čecha poručíka Martinka. Vzpomínám na srdečné rozmluvy s nimi o způsobech, jakými by bylo možné uskutečnit naše plány, a na jejich upřímnou snahu přesvědčit svou vládu o nutnosti přijmout náš program za svůj. Bohužel jejich snahy nenašly dostatečný ohlas, ač tenkrát bylo tak snadné přemoci v Rusku teror levice a dovést zemi k Ústavodárnému shromáždění. Přesto však všichni jmenovaní prokázali našemu vojsku i tvořící se ruské armádě veliké služby.

Když se na řece Ononu má vojska neočekávaně potkala s Japonci, k velikému překvapení našemu i jejich, velmi jsem se podivil jejich nazírání na situaci. Od Čity jsem pronásleduval zbytky bolševických vojsk, prchajících na východ, po železnici až do

Čínského rozjezdu na stanici Karymskou, kde se železniční dráha rozděluje na dvě linie, východočínskou a amurskou, jež se opět před Vladivostokem spojují v Nikolsk-Ussurijska. Utíkající bolševici se rozdělili na dvě větve. Je zcela přirozené, že jsem je pronásleduval oběma směry, neveda, že již nedaleko od nás nám jdou vstříc pomocná vojska. Proto mne velice překvapilo, když japonský předvoj, doraziv na stanici Olovnou, žádal okamžité vyklizení dráhy od mých ešalonů, aby jejich vojska mohla pokračovat v obsazování námi již dobytých stanic, podle plánu jimi vypracovaného. Lze pochopit, že již z technických důvodů to nebylo možné tak rychle provést; proto jsem žádal japonské velitelství, aby zatím řeka Onon byla rozhraním mezi vojsky česko-ruskými a japonskými, pokud neuděláme místo na železnici. (Stanice byly úplně zastavěny vlaky, jak našimi, tak vzatými bolševickými.) Odpověď na to byla, „nepropustíme-li ihned japonský předvoj našimi stanicemi kupředu, že nás útokem napadnou."

Uložil jsem tedy kapitánu Husárkovi, aby vysvětlil tuto věc veliteli 7. japonské pěší divize generálporučíku Fudziovi, jehož štáb byl ve městě Mandžusku. Obdržel jsem zajímavé hlášení. Generálporučík Fudzi se velmi rozhorloval nejen nad tím, že jsem nemohl okamžitě propustit jeho předvoj, nýbrž i jakým právem prý československá vojska mohla pronásledovat bolševiky po amurské dráze směrem k Blagověščensku, když prý úloha vyčistit tuto dráhu od bolševiků byla dána spojeneckým velením ve Vladivostoku – Japoncům. Dlouho musel kapitán Husárek generálporučíku Fudziovi dokazovat, že jsme tím nijak nechtěli japonskému vojsku odejmout příležitost dobýt válečné vavřínv, nýbrž že můj postup byl jedině správný, když jsem pronásleduval prchajícího nepřítele oběma směry, poněvadž jsem ani zdaleka netušil, že nám vůbec někdo jde vstříc. Ještě i v rozmluvě se mnou, když jsem projížděl Mandžuskem na cestě do Vladivostoku, se generálporučík Fudzi vracel k této otázce.

Ve Vladivostoku jsem se přesvědčil na vlastní oči, jak se křižují zájmy Američanů a Japonců na Dálném východě. Hned z prvních rozmluv jsem si odnesl dojem, že při vojenské expedici, vysílané na Sibiř nám na pomoc, nešlo Japonsku ani zdaleka o naši záchranu jako o opanování trhu Dálného východu a pravděpodobně

i o části jeho teritoria, hlavně o opanování východočínské železnice, jež by jim byla pro případ války hlubokým týlem. Japonsko již dávno očekávalo vhodnou příležitost, aby pod nějakou záminkou mohlo obsadit svými vojsky alespoň část Dálného východu atamany, kteří byli jen nástrojem jejich dávného plánu. Vytoužený okamžik nastal při vypuknutí našich bojů s bolševiky. Tím si můžeme vysvětlit rychlost a ochotu, s jakou byla japonskou vládou organizována vojenská pomoc „ohroženým Čechoslovákům" a s jakou byly na Dálný východ vyslány tři japonské divize.

Japonci věnovali též mnoho práce a diplomatických intrik na vytvoření jakéhosi státu mongolo-ruského, jenž by se skládal z části východní Sibiře, Mongolska a Mandžuska a jenž by byl pod jejich protektorátem. Jeho hlavou měl být ataman Semjonov, který již za tím účelem přijal titul mongolského knížete.

V obsazeném území se Japonci snažili dostat pod svou kontrolu všechny uhelné doly a rudné hutě, uchvacovali vojenský materiál, vymlouvajíce se, že je to jejich válečná kořist, obsazovali všechna strategicky důležitá místa nebo pilně ofotografovali např. detaily vladivostocké pevnosti, připravujíce se tak již včas na eventuální válku s Ruskem. Čeho nebylo možné dosáhnout formou válečné kořisti, jako továrny a jiné nemovitosti, to skupovali za velmi výhodných podmínek, neboť japonský jen, stojící před válkou 97 kopějek (0,97 rublu), se již v srpnu roku 1918 prodával za 6 a půl rublu, v říjnu roku 1919 za 135 rublů a později i dráž. Celá Sibiř byla odkázána téměř výhradně na dovoz z Japonska; vývoz byl nepatrný, takže si japonští obchodníci mohli kursy přímo diktovat a Rusové byli proti tomu úplně bezmocní.

Japonci byli všude krajně nešetrní, čímž proti sobě popuzovali veškeré obyvatelstvo, a později nemálo přispěli k opětnému rozšíření sympatií k bolševikům i u jejich dřívějších zapřisáhlých odpůrců. Neuměje mluvit rusky, japonský voják často posunky hrubě vymáhal na obyvatelstvu potraviny apod. Ve svých garnizonách vybírali pro vojenské účely nejlepší budovy, zřízené obyčejně pro školy nebo jiné kulturní účely. Všechny protesty školských výborů, že tím bude úplně znemožněno vyučování a že budou vojskem zničeny všechny školní pomůcky, beztoho nedostatečné, byly bezvýsledné. K řádění Semjonova a Kalmykova se Japonci

ovšem chovali klidně, ba drželi nad oběma atamany ochrannou ruku, když je chtěl americký štáb hnát k odpovědnosti. Pověstná je poprava mnoha železničních zřízenců a dělníků na nádraží v Čitě bez soudu oddílem atamana Semjonova, k níž japonské vojsko nečinně přihlíželo.

Pro poměrně malou vzdálenost od Sibiře tam Japonci mohli poslat tak velký počet vojsk, a tím se tam stali po Čechoslovácích nejdůležitějším vojenským i politickým činitelem. Při každé směně však přijíždělo mnohem více vojska, než byl počet původního. Zveličení počtu expedičních vojsk se Japonci snažili udržet v tajnosti. Tak například do Irkutska, kde podle výkazu japonského štábu byla pouze setnina, často přijížděly menší oddíly vojáků, kteří hned z nádraží různými oklikami po dvou, třech odcházeli do kasáren, takže jich podle zpráv našich vyzvědačů již v září roku 1919 bylo v Irkutsku přes dva tisíce. Zatímco se Čechoslováci snažili nezištně pomoci Rusku v novém vybudování mohutné, životaschopné říše, bylo v zájmu Japonců, aby nepořádky a vnitřní třenice potrvaly co nejdéle a aby se oni tak mohli dobře upevnit na Dálném východě, kde si již roku 1919 počínali jako doma, ba ještě hůře, jako v porobeném území. Za takových poměrů by jim ovšem silná ruská vláda překážela, ne-li úplně znemožnila jejich plány. Že se skutečně Japonci obávali sjednocení Rusů, ukázali několikrát.

Již koncem roku 1917 všemožně podporovali Semjonova v jeho povstání proti bolševikům. Tenkrát bylo nebezpečí sjednocení Ruska pod vlajkou bolševictví a bolševické Rusko bylo pro Japonsko značným nebezpečím. V listopadu roku 1918, když se admirál Kolčak prohlásil vrchním vladařem, Japonci zpočátku pracovali přímo proti němu. Jelikož nechtěli později jednat v úplném nesouladu s ostatními spojenci, použili opět atamana Semjonova k roztříštění ruské veřejnosti a k otřesení Kolčakovy vlády, což se jim dokonale podařilo. Nikdo, kdo jen poněkud zná poměry v Japonsku, nebude věřit, že japonské vojenské kruhy nebyly Kolčakovi na počátku jeho vlády nakloněny proto, že by se byly obávaly, aby se Kolčakem nedomohla vlády reakce! Mohu směle tvrdit, že se obávaly právě opaku, aby se totiž Kolčak splněním svých slibů nestal opravdu populární a nedovedl Rusko k Ústavodárnému

shromáždění a k bývalé moci. Bylo to též možné vidět na konci Kolčakovy vlády, když právě Japonci byli největší oporou generála Rozanova, atamanů Semjonova a Kalmykova, kteří znemožňovali jakoukoliv organizaci většího rozměru, založenou na zdravých základech a mající za účel svržení Kolčakovy vlády a tím zachránění alespoň části Sibiře od bolševiků.

Jak by Japonci mohli odůvodnit svůj pobyt na Dálném východě a v Zabajkalí, kdyby tam nebyly nepokoje a povstání? Japonci by je museli uměle vytvořit, aby je pak mohli krvavě potlačit. A to také učinili. Každý projev nespokojenosti se svévolí atamanů a agentů Kolčakovy vlády byl charakterizován jako bolševictví a byl krutě potlačen, rovněž každá organizace, domáhající se jen poněkud důraznější upravení zoufalých hospodářských poměrů, byla prohlášena za bolševickou a nemilosrdně pronásledována atamany, a pokud k tomu nestačily jejich síly, tedy Japonci.

Lze pochopit, že takovým chováním Japonci na sebe uvrhli všeobecnou nenávist. Jejich intervence byla schvalována jenom největšími reakcionáři a nepoctivými spekulanty, kteří současně s nimi lovili v kalných vodách a obohacovali se na újmu celého národa. Přes jejich veškerou agitaci ve prospěch mongolského státu byli Japonci krutě nenáviděni právě Korejci, Číňany, Burjaty, ba samými Mongoly. Mohu klidně říci, že válka proti Japonsku, kdyby byla v tu dobu jen ponětkud technicky možná, by byla mezi Rusy mnohem populárnější než roku 1905. Tak obecné bylo rozhořčení proti Japoncům.

Jak jsem se již zmínil, plány Japonců byly ponětkud paralyzovány přítomností zástupců a vojska Spojených států severoamerických. Je to nabíledni, vždyť Japonci se strategicky opevňovali na Dálném východě hlavně pro eventuální válku s Amerikou. Ač se Japonci chovali k americkým zástupcům s náležitým respektem, možno říci někdy i se strachem, přece jen musím konstatovat, že velmi často provedli svou vůli i proti přání Američanů. Bylo k tomu třeba mnohdy i velké dávky smělosti prohlašovat něco na spojeneckých schůzích, činit věci něco úplně jiného. Ale stalo se a Američané se museli smířit s fakty, pokud nechtěli způsobit konflikty, hrozící velkými následky. Při málo bojovné a diplomaticky nepříliš samostatné povaze Američanů (oznámení definitivního

rozhodnutí ze vždycky vyhrazovali, „až obdrží odpověď od Governmentu z Washingtonu"), se věc končívala obyčejně tím, že se smířili se skutečností.

Pokud se týče intervence Spojených států v Rusku, omezovala se na ochranu určitých menších úseků na železnici, na technickou pomoc v dopravě, na práci Červeného kříže a na činnost Spolku křesťanských mladíků (YMCA). Skutečný výsledek americké pomoci byl velmi malý. Již jsem se výše zmínil, že dalekosáhlé plány pana Stewense, stojícího s plukovníkem Emersonem v čele americké železniční mise, ztroskotaly téměř úplně, a to myslím proto, že Američané měli na Sibiři poměrně málo vojsk, jen asi deset až dvanáct tisíc mužů. Zvětšení tohoto kontingentu bylo v samotné Americe nepopulární. Dále tu byly zásobovací obtíže a mimoto možnost výloh na dopravu. Kromě toho projekty pana Stewense se nepotkávaly v srpnu a září roku 1918 s dostatečným porozuměním u Rusů.

S náčelníkem mise amerického Červeného kříže doktorem Teuslerem jsem se potkal počátkem srpna 1918 na řece Ononu. Oznámil mi, že jsa již asi 17 let lékařem v Tokiu, byl americkou vládou pověřen organizací sanitní pomoci československému vojsku; prohlásil, že se přitom bude řídit mými pokyny. Již tenkrát měl ve Vladivostoku zařízenu nemocnici pro naše raněné na Ruském ostrově a činil přípravné práce pro otevření druhé nemocnice v Cicikaru na východočínské dráze i domu pro rekonvalescenty vedle své nemocnice v Tokiu. Nabídl se mi, že pro naši armádu opatří hlavně zubní lékaře, ošetřovatelky, léky a prádlo, což jsem s povděkem přijal s prosbou, aby podle možnosti rozšířil činnost amerického Červeného kříže i na tvořící se ruskou armádu. Dr. Teusler ochotně slíbil učinit vše, co bude možné.

Musím říci, že Dr. Teusler svůj slib plnil, pokud jen mu to okolnosti dovolovaly. Dlouho to sice trvalo, než došly jeho objednávky z Ameriky, někdy také nepochopením amerických činitelů vůbec nebyly vyřízeny, ale přece jen činnost amerického Červeného kříže v ruské armádě a mezi uprchlíky bylo možné pozorovat, ač to byla pouhá kapka do moře nedostatku a bídy.

Činnost amerického Spolku křesťanských mladíků, v jejichž službách bylo mnoho ruských vystěhovalců, se setkala u ruské

armády s úplným nezdarem. Ideje jím hlásané jsou ruskému vojákovi nepochopitelné, jsouce pro něj příliš abstraktní. U československého vojska „američtí strýčkové" se svými vagonovými knihovnami, čajovnami a kluby, zřizovanými ve městech s větší posádkou, byli ve značné oblibě.

K bojům s povstalci v území obsazeném Američany docházelo velmi zřídka, bývaly to jen nepatrné konflikty s nějakým nejvýstřednějším bolševikem. Mnohem horšího rázu bývaly konflikty s atamanem Semjonovem a hlavně Kalmykovem. Kalmykova Američané jinak nenazývali než banditou, lupičem nebo vrahem, a to plným právem. Jak drze si počínal Kalmykov vůči Američanům, lze vidět z toho, že si dovolil dát tělesně potrestat amerického vojáka. Američané hned nato ovšem zavřeli několik do toho zapletených Kalmykových důstojníků; nastalo vzájemné vyjednávání a Kalmykov konečně vydal „příkaz ussurijskému kozáctvu" (měl tenkrát ve zbrani asi 500 mužů), uveřejněný ve všech vladivostockých novinách, v němž bušil do všech cizinců a zvláště do Američanů, nazývaje je židovským národem apod. Ale ode dne publikování rozkazu hrdina Kalmykov kamsi zmizel a nebylo ho možné nalézt: obdával se, aby se nestalo něco podobného jako před několika dny zmíněnému americkému vojákovi. Je to směšné, ale charakteristické pro tamější poměry. Američtí zástupci nemohli vymoci, aby byl zbaven veřejného úřadu člověk, který pro loupeže, vraždy a jiné zločiny zasluhoval šibenici.

Konflikty se Semjonovem nebyly sice takového rázu, nicméně mohly často být pro zabajkalského pašu osudné, nebýt Japonců. Ale tak se vždy skončily ústupkem Semjonovova, který si stavěl hlavu jen tak dlouho, dokud nedostal pokyn z japonského štábu. Například v červnu roku 1919 ve Verchně-Udinsku se Semjonov již znenadání chystal k boji s americkým broněvlakem a s oddílem vojska, jemuž byla svěřena ochrana tamější trati. Jako záminku k tomu si vzal, zdá se mi, to, že američtí vojáci ponoukali železniční zřízence ke stávce. Již byly vytrhány koleje mezi oběma nepřátelskými tábory, ale srážka se přesto skončila smírem. Asi o dva měsíce později Semjonov zadržel několik tisíc ručnic, posílaných Američany Kolčakovi, a nechtěl je vydat, pokud od Japonců nedostal patřičné instrukce.

Chování zástupců Spojených států na Sibiři bych charakterizoval tak, že se chtěli účastnit každé akce podnikané spojenci v Rusku, ale že sami by přímo proti bolševikům neradi něco rozhodného dělali, vyčkávajíce, jak se vše skončí. Generál Graves, náčelník amerických expedičních vojsk, byl buď příliš nerozhodný, nebo měl opravdu málo vlivu na washingtonskou vládu, takže nikdy nemohl včas energicky zakročit ve prospěch idejí, jichž byl sám přívržencem.

Zato Angličané ve vnitřní politice ruského života na Sibiři měli velice významnou roli, ač jejich vojenské síly byly mnohem menší než americké, čítajíce jen asi 4 000 mužů. Vysokým anglickým komisařem ve Vladivostoku v letech 1918 a 1919 byl sir Eliot, avšak individuálně mnohem silnějším a vlivnějším politikem byl velitel anglických vojsk generál Knox. Zmínil jsem se již, že vrchního dílem jeho politiky bylo ustavení diktatury admirála Kolčaka.

Přirozeným následkem toho všeho byl neobyčejný vliv generála Knoxe na vrchního vladaře, jenž se ještě stupňoval každou novou zásilkou anglických zbraní, šatstva a obuvi pro Kolčakovu armádu. Avšak odevzdávaje ji ruské armádě, generál Knox si nepočínal právě kavalírsky. Dělaje často, jako by záviselo přímo na něm, odevzdá-li ji, či nikoliv, nedával ji nikdy najednou, nýbrž vždy po částech, vymáhaje přitom vždy různé kompenzace a řídě se často ne skutečnou potřebou jednotlivých částí armády, nýbrž osobními sympatiemi k jejich velitelům. Anglické zásilky oděvů a zbraní bývaly značné, a kdyby byly odevzdány alespoň v takových partiích, jak přišly, byla by to pomoc velmi vydatná. Ale tak, jsouce vydávány po částech, na počátku ústupu Kolčakovy armády, se dostávaly přímo do rukou bolševiků, takže se žertem říkalo, že generál Knox bude bolševiky vyznamenán řádem rudé hvězdy jako jejich hlavní dodavatel. Celkem bylo možné vidět, že se Angličané k nám Čechoslovákům a k slovanské myšlence chovají málo přátelsky. Záleželo jim sice na tom, aby nebezpečí bolševictví již vzhledem k jejich koloniím bylo zažehnáno, avšak příliš silné Rusko jim též nebylo vhod.

Vliv Francouzů, alespoň přímý, na vnitřní ruské poměry byl velmi nepatrný. Francouzi neměli na Sibiři skoro vůbec vojsko a rovněž jejich materiální pomoc vzhledem k tomu, že byli

válkou s ústředními mocnostmi úplně vyčerpáni, byla započátku velmi malá. Snažili se upřímně pomoci, jak mohli, avšak všechny své síly již věnovali těžkému zápasu s germánským militarismem doma. Jejich úloha záležela pouze v tom, že dokončovali po boku naší hotové armády námi započatou vojenskou organizaci všech národností, které se za světové války vymanily z německo-maďarské poroby. Tak byla vytvořena rumunská legie, polská divize a bylo přikročeno ke koncentraci srbských partyzánských oddílů. Všechna tato vojska, jakož i československá armáda byla pod vrchním velitelstvím francouzského generála Janina, zároveň náčelníka francouzské vojenské mise.

O těchto menších formacích je těžké říci něco pochvalného. Ještě poměrně nejvíce uspokojující z nich byly části rumunské, díky energické ruce českého plukovníka Kadlece, který byl v listopadu roku 1919 pověřen jejich výcvikem. Vyloučiv z 5 000 původních dobrovolníků asi polovinu, měl ve svých rukou přece jen jakési vojsko. Ale v srbských a hlavně polských legiích dobrovolníci až na malé výjimky hledali jen zaopatření a příležitost ke snadnějšímu provádění obchodů. Důkaz toho podali častokrát Poláci. Vzpomínám si, jak je na začátku podzimu roku 1918 generál Syrový, který jim tenkrát umožnil organizovat se, vysílal na jekatěrinburskou frontu. Velitel dvou polských pluků se vymlouval, že mu chybějí ještě různé předměty výzbroje, ale jakmile je obdrží, půjdou prý Poláci okamžitě s nadšením na pomoc československému údernému praporu a části 3. pluku, krajně ohroženým v Jekatěrinburku. Ačkoliv od nás obdrželi vše potřebné, přece jen se boji vyhnuli. Bojům s bolševiky se neustále vyhýbali a při ústupu našich, po zničení Kolčakovy armády, přešli všichni k bolševikům, ač jejich domovina byla s nimi ve válce.

Československé vojsko mělo na Dálném východě dva nadšené přívržence, a to Číňany a Korejce. Kromě jiných příčin bylo důležitou pohnutkou jejich sympatií asi to, že viděli, jak překáží Japoncům při provádění jejich plánů. Číňané i Korejci stejně z hloubi duše nenávidí Japonce, nazývajíce je právem východními Germány. Číňané proto, že Japonci ovládli již část jejich území, a Korejci, ponévadž celý jejich národ úpí pod japonským jařmem a veškerá jejich práva jsou nemilosrdně deptána.

7. BOJ PROTI DIKTATUŘE.

ZHROUCENÍ SIBIŘSKÉ FRONTY.

Když jsem odjížděl od Sibiřské armády, procházela fronta po řece Kojva, přesekávajíc hornozávodskou železnici u stanice Bisertskoje, dále na Ústř-Serebrjanku na dráze Lysva-Jekatěrinburk, pak jižněji přesekávala traf Perm-Jekatěrinburk u vesnice Šamar a vedla dále na jih přes Molebský závod, odkud rovnoběžně s kungursko-krasnoufimským traktem asi na výšině vesnice Tavry ustupovaly divize generála Grivina a Miloviče. Několik kilometrů jižněji od Tavry se začínala nesouvislá linie západní armády, která ustupovala v nepořádku a tak rychle, že nebylo možné při špatném telegrafickém spojení, namnoze svázaném se spojením bolševickým, říci jen trochu přesná data. Kvapně se vyklízel Čeljabinsk, s nímž v posledních hodinách přestalo fungovat spojení, které bylo přerušeno povstalci v Ufalejských závodech na trati Jekatěrinburk-Čeljabinsk.

Zde je třeba se zmínit o okolnostech, za jakých generál Diterichs byl jmenován vrchním velitelem celé fronty. Bylo již řečeno, že ve sporu s generálem Lebeděvem byl úplně na mé straně. Nemohl jsem tedy pochopit, kterak může přijímat velení a souhlasit, aby Lebeděv zůstal na svém místě. A přitom Diterichs ještě přesvědčoval Kolčáka a celou veřejnost, že se mu určitě podaří zadržet bolševiky před Jekatěrinburkem a Čeljabinskem. Takový optimismus byl naprosto nevysvětlitelný. Když však za několik dnů po mém odchodu katastrofa na frontě vyvrcholila ztrátou Jekatěrinburku a zničením celého armádního sboru generála Pepel-

jajeva, první požadavek Diterichsův byl, aby byl Lebeděv pro svou neschopnost okamžitě sesazen.

Snažil se pak zachránit situaci, vydával proklamace, vyzývaje obyvatelstvo, aby pořádalo na ochranu pravoslavné víry *křížové* výpravy proti bezvěrcům a židovským zaprodancům-bolševikům; organizoval kromě družiny „křižáků", nosících na prsou přišitý kříž, jiný podobný partyzánský oddíl „bratří sv. Hermogena", ačkoliv značně velká část přiuralského obyvatelstva je složena z mohamedánů-Tatarů, a dokonce i pohanských Čeremisů a Baškyrů.

Před kapitulací byl Jekatěrinburk vyloupen oddíly atamana Aněnkova, poslanými stavkou v posledních dnech na frontu. Svou ukrutností nezadaly bolševického bandám, které tam řádily rok předtím. Nyní stála bolševická vojska mnohem výše než zbytky Kolčakovy armády a nebylo divné, že obyvatelstvo míst, jí opuštěných takovým způsobem, vítalo s radostí bolševiky, kteří podle zpráv vešli v pořádku a neděli násilí.

Pak dlouho nebyly podrobné úřední zprávy a ty, jež přinášely občas noviny, nic neuváděly, kromě názvů několika vesnic, které nikdo nemohl na mapě nalézt.

Následovat ještě pokus o utvoření nové pozice na linii města Kamyšlova a jezer okolo Čeljabinska, jakož i pokus o reorganizaci vojenských sil. V posledních bojích západní armády skoro úplně vymizela. Nejsilnější z bývalých armád zůstala Sibiřská armáda, která mohla být ještě jádrem nového odporu proti bolševikům. Byla rozdělena na dvě části:

Středosibiřský sbor s malými zlomky orenburských kozáků byl jmenován nyní 1. sibiřskou armádou generála Pepeljajeva. Slabší zbytky mé bývalé armády, a to stepní sbor generála Veržbického, divize generála Grivina a zbytky západní armády utvořily 2. sibiřskou armádu generála Lochvického a konečně z jižní armády a ze zlomku západní byla utvořena 3. sibiřská armáda generála Sacharova. To byla reorganizace slibovaná generálem Diterichsem. Ač součet všech jeho vojsk neodpovídal ani sboru, opětně utvořil tři samostatné armády.

Když selhal pokus zadržet se na linii Kamyšlova, byl učiněn nový pokus o zastavení bolševiků na řece Tobolu a Jurze a poslední

na řece Vagaji, na linii jezer Černoje a Medvěží a řady drobných jezírek západně a jihozápadně od Petropavlovska. To bylo koncem srpna roku 1919.

Všeobecná nechuť k boji se ukazovala den ze dne více a vojska mnohdy utíkala při prvních výstřelech bolševiků. Zajímavý obrázek o poměrech v mé bývalé Sibiřské armádě podávali zápisky kapitána mého štábu Malečka, jehož jsem poslal v srpnu roku 1919 z Vladivostoku na frontu ke generálu Pepeljajevovi s důvěrnými zprávami. Uvádím jen nejzajímavější:

Po ohromném úsilí se mi podařilo dostat se z Omska do Išimě. Na tuto nevelikou vzdálenost asi 300 km jsem potřeboval 4 dny. Ve všem bylo vidět úplnou dezorganizaci. V Išimi jsem se dověděl, že polní štáb generála Pepeljajeva je na stanici Golyšmanovo. Generál Pepeljajev, jemuž jsem byl ihned oznámen, mne přijal přátelsky a dlouho se mnou besedoval o posledních událostech. Jako dnes vidím, jak rozloživ přede mnou mapu, řekl mi smutně: „Vidíte situaci... Dnes jsem vyslal severně od trati obchvatnou kolonu 6. marijinského pluku na stanici Omutinskou, zítra se má ukázat výsledek. Zároveň se chci pokusit o útok na obou křídlech. Obranu nevydržím, neboť 2. armáda generála Lochvického je slabá." Ukázal mi rozložení vojsk na mapě.

„Jeden můj oddíl s broněvikem zaujímá zastávku před naší stanicí. Severně od trati, asi 20 až 26 verst daleko, stojí první divize, jižně od trati 2. divize. Skupina plukovníka Bordzilovského je již několik dní odříznuta vzbouřenými sedláky u města Černoje a není s ní spojení; nejspíše je východně od Tobolska. Jednotná, spojitá fronta není a spojení mezi frontovými skupinami obstarávají velice slabé kozácké hlídky, takže není vyloučeno, že nepřítel šel po stepi rovně jako stůl, porostlé sem tam hustými skupinami křovin, aniž by zpozorován našimi oddíly, a napadne náš týl. Držím vojska na frontě jenom vlastní přítomností, a proto se nedivte, že nacházíte můj vlak nejblíže k nepříteli."

O tom jsem se přesvědčil hned druhý den večer, když obchvatná kolona rudých, proskočivši mezi oddíly Sibiřské armády, udeřila na stanici Golyšmanovo. Rudí pomalu, v nevelkých hloučcích, den zřídka střílejíce, se přibližovali ke stanici a před nimi rovněž v hloučcích, ale bez jakéhokoliv pořádku utíkali Sibiřané...

Výstřely dopadají na nádraží. Nejsou po ruce rezervy. Generál přikazuje, aby se připravili všichni lidé ze štábu. Právě před vlakem stojí asi rota lidí všeho druhu a všelijak ozbrojených: štábní důstojníci, písaři, sluhové. Generál se jich ptá, může-li se na ně spolehnout. Dostal bouřlivou odpověď a rota se rozvinula v řetěz, mající ve svém středu milovaného generála, jemuž jedině kvůli jeho osobě slíbila, že odrazí nepřítele. Zprava od stanice zahučela děla. To bylo 8 dělˇ útočné brigády, která byla na odpočinku. Dosud je neodvezli a děla se hodila. Rudí se dostali do kartáčové palby a zakrátko museli ustoupit.

Jak se stalo, že obchvatná kolona nevyplnila svůj úkol, dověděli jsme se později, když došla zpráva, že kolona, jež přišla až na 4 versty ke stanici Omutinské, se vzdala nepříteli, který postřílel některé a vzal s sebou ostatní důstojníky. Tak se vzdalo asi tisíc mužů.

Na druhý den jsem měl příležitost číst některá hlášení velitelů pluků. Zvláště zajímavé bylo hlášení velitele 2. pluku, který píše:

„U vojáků je naprostá neochota dále bojovat. Veřejně to sice nedají znát, ba ani mezi sebou neagitují, avšak přišli na tuto pravidelnou taktiku ve svém jednání: v týlu si na nic nestěžují, nic nežádají, ani to, co jim vším právem náleží, vykonávají službu svědomitě, pozdravují…, ale v řetěze, zvláště na porostlém prostranství, kde je nelze dobře přehlédnout, v houfech prchají k nepříteli. Velmi často se stává, že berou s sebou i důstojníky, ač se k nim nechovají nepřátelsky. Důstojníků je velmi málo a tíi, kdož jsou v linii, se drží vždy pohromadě, nedůvěřujíce mužstvu."

To, že vojáci nechtějí dále bojovat a že i důstojnictvo je omrzelé, nevidouc možnost nápravy, potvrzuje ve své besedě se mnou i náčelník štábu plukovníkˇ Kononov. „Je svrchovaný čas buď se smířit za jistých podmínek s bolševiky, nebo svrhnout vládu a dát národu novou ideu, která by jej nadchla k novému boji," pravil plukovník.

Ještě s ním besedují o slovech generála Pepeljajeva ohledně japonské pomoci a poznávám totéž mínění: „Pak" – podotýká plukovník – „myslím, že všichni čestní ruští lidé půjdou s bolševiky, aby zbavili Rusko neblahého vlivu cizích."

Ze všeho toho je vidět, že se Omsk neudrží, že nepomohou žádné křížové družiny generála Diterichse, že příčiny neúspěchu jsou

mnohem hlubší. Taková byla nejlepší ze sibiřských armád koncem srpna 1919…

Můžeme si představit, jak vypadaly druhá a třetí armáda, které již dříve byly mnohem horší. Vojsku scházela idea, za kterou by se bilo, jak tomu bylo dříve. Cítila se všeobecná nechuť k jakékoliv práci pro blaho Sibiře, neboť to, co bylo uděláno před rokem a co stálo tolik obětí, bylo dnes zničeno Kolčakovou vládou. Byla všeobecná představa, ze které nikdo nevidělˇ probuzení, neboť nebylo člověka, který by mohl zjednat nápravu.

Hlavní stan vyhlásil všeobecnou mobilizaci. Opět ukliďhoval obyvatelstvo a prohlašoval, že zařehná nebezpečí hrozící hlavnímu městu. Dovedl sice vzbudit nadšení u kozáků, jejichž stanice byly vydány útisku bolševiků, avšak když bez ohledu na stáří hromadně narukovali do Omska, nebyla pro ně výstroj a polovina jich byla poslána domů. U těch, kteří zůstali, nadšení brzy vyprchalo, když viděli, že vláda sama není schopna využít jejich obětavosti a že nemá tolik síly, aby pohnala na frontu spoustu důstojníků stále ještě se potulujících v týlu, kteří sami mohli vytvořit několik dobrých pluků.

S příchodem 1. kozácké divize na frontu k Petropavlovsku bylo dosaženo značného úspěchu. V Omsku jásaly vládní kruhy, rostly staré naděje, ale práce zase stála. Kozáci, nikým nepodporovaní, se vyčerpali a konec Omska se blížil tak rychle, že nebyl ani čas,aby se opevnili na řece Irtyši, která před Omskem tvoří výhodnou pozici. Útěk vlády z Omska vše dovršil.

JAK VZNIKLA MYŠLENKA PŘEVRATU. PŘÍPRAVY K POVSTÁNÍ.

Kdo bedlivě pročetl předcházející oddíly mé knihy, kdo v duchu krok za krokem prožil vše, co jsem prožil já se svými spolubojovníky a spolupracovníky, kdo konečně tušil přitom naše chybné kroky, ten pochopí, že jsme se museli ocitnout pouze v táboře povstalců, a ne utlačovatelů. Na Dálném východě je mé jméno úzce spjato s dílem povstání, jímž jsme se – snad ne právě v nejvýhodnější chvíli – snažili udržet zemi na kraji propasti, kam ji vháněla

nerozumná a přitom slabá omská diktatura. I v tomto případě můžeme směle hledět do očí těm, kdo si myslí, že jsou oprávněni nás odsuzovat. Může-li mně někdo něco vytknout, bude to pouze to, že jsem měl udělat převrat tenkrát, když jsem měl ve svých rukou armádu, čímž by byly zachráněny tisíce životů, které zahynuly v protahujícím se a beznadějném boji s bolševiky. Třebaže jsem přišel k nezlomnému přesvědčení, že admirál Kolčak nemá síla vyplnit dané sliby, přece jen jsem se rozhodl, že lépe bude vystoupit z armády než uvádět Sibiř do nových zkoušek převratem na frontě před tváří nepřítele.

Cestou z Omska do Vladivostoku jsem měl ještě jedenkrát možnost přesvědčit se o sympatiích a nadějích, jež ke mně chovaly široké vrstvy obyvatelstva. Nejednou a v mnohých městech ke mně do vlaku přicházeli zástupci různých politických směrů s prosbou, abych neodjížděl ze Sibiře, s níž jsem byl svázán těsnými pouty. Na této cestě jsem viděl, že se celá země přímo dusí v tíživé atmosféře násilí a že lid, jenž neviděl jiné východisko ze situace, je v pravém slova smyslu hnán do náruče bolševictví. Má cesta do Vladivostoku trvala právě měsíc. Byl to pro mne z jedné strany měsíc hluboké radosti, neboť jsem se zadostiučiněním viděl, že jsem ve svých sporech s Kolčakem hájil správné věci a že celá Sibiř náš spor bedlivě sledovala a stála na mé straně. Ale byla to pro mne zároveň cesta plná duševních útrap, když jsem viděl, že nemohu splnit tajné naděje ve mne kladené, poněvadž budu konec konců nucen opustit své přátele stejného se mnou smýšlení, nechávaje jim na vybranou mezi diktaturou, za jejímiž zády bylo jasně vidět japonské bodáky pod vedením atamana Semjonova, a mezi vracejícím se bolševictvím. Měl jsem pocit, jako bych se vyhýbal nebezpečí, nechávaje na milost a nemilost ty, s nimiž jsem zažil dny těžké i dny osvobození a s nimiž jsem se dočkal nových zkoušek. Zvláště těžké bylo pro mne pomyšlení, že utiskováním, jež v zemi vykonávala vláda, jsem zčásti vinen i já.

Asi za tři dny po mém příjezdu do Vladivostoku mi předseda Sibiřské oblastné dumy Ivan Alexandrovič Jakušev a Valerian Ivanovič Moravský s několika jinými politickými předáky pravice socialistů revolucionářů oznámil, že by rádi se mnou mluvili. Téměř všechny tyto politické ruské činitele jsem znal podle jejich práce

ještě z července roku 1918, kdy měli vynikající úlohu v oblastné dumě, a neměl jsem příčinu pochybovat o jejich nejlepších úmyslech, maje o nich vesměs dobrá doporučení; proto jsem s nimi mluvil úplně upřímně. Mluvili jsme o katastrofální situaci a o nevyhnutelné změně vlády. Řekl jsem jim o svých dojmech, jež jsem si odnesl z cesty celou Sibiří. Oni mne ze své strany podrobně zasvětili do toho, co se děje na Dálném východě, a oznámili mi ještě několik hrozných případů libovůle a násilí ze života na Sibiři, o nichž jsem dříve nevěděl. Naznačovali, že to v obyvatelstvu přímo kvasí a že se pracuje proti vládě. Po výměně názorů jsme se rozešli. Určité úmluvy jsme tenkrát neučinili, poněvadž mé rozhodnutí odjet do Evropy bylo ještě nezměněno.

Ale v tytéž dny se mi dostalo neočekávaného a nepříjemného překvapení. V novinách „Dalnyj Vostok" („Dálný východ") se objevila zpráva, že vrchní vladař admirál Kolčak mne zbavil hodnosti generálmajora. Nebylo to oficiální oznámení, avšak generál Rozanov, velitel vojsk Dálného východu, meškající ve Vladivostoku, ho nevyvrátil, takže se to muselo přijímat za fakt. Všichni českoslovenští důstojníci z Dálného východu protestovali proti takovému jednání a rovněž delegace spojeneckých zástupců mně přicházely vyslovit své politování a rozhorlení nad nezákonným činem admirála Kolčaka. Nemohl jsem to mlčky trpět. Nemluvě již o tom, že vrchní vladař neměl právo zbavovat mne hodnosti generálmajora, na niž jsem byl povýšen ještě Odbočkou ČSNR, mohl jsem být i hodnosti generálporučíka, obdržené v ruské armádě, zbaven pouze na základě rozsudku, kdybych se byl dopustil nějakých vážných služebních přestupků nebo zločinů. Proto jsem proti tomu protestoval jednak přímo u ruské vlády, jednak prostřednictvím československého velitelství. Až do obdržení satisfakce za učiněnou urážku jsem se rozhodl zůstat ve Vladivostoku.

Asi 20. srpna jsem mluvil podruhé s Jakuševem a Moravským. Do té doby byl již složen „komitét pro svolání Zemského soboru" (sněmu), jehož předsedou byl zvolen Jakušev, členy Moravský a dva jiní*). Za několik dní přijel do Vladivostoku podplukovník Krakověcký, bývalý vojenský ministr první vlády na Sibiři, jenž byl též přibrán do komitétu. Do připravovaného Zemského soboru měli být voleni zástupci obyvatelstva, zemstev, měst, kooperací,

jakož i zástupci různých národností a kozáctva. Komitét pro svolání Zemského soboru ani na minutu neměl pochybnost o tom, že omská vláda nebude dobrovolně souhlasit s jeho ustavením a že se jeho usnesením nepodřídí. Proto se rozhodl, že za účelem svržení diktatury provede převrat zbraněmi. Bylo usneseno udělat z toho věc čistě ruskou, aby se opět nedávala příležitost cizincům vměšovat se do vnitřního života země.

Při této rozmluvě mně členové komitétu navrhli, abych po provedení převratu vstoupil rovněž do výboru a přijal velení nade všemi ozbrojenými silami. Uváživ vše, přijal jsem nabídku. Přitom mi základní princip zamýšleného převratu, učinit z něho věc čistě ruskou, dával možnost zůstat věrný svému rozhodnutí, nepřijímat hned aktivní činnost.

Práce se započala. Já se svými českými důstojníky jsem se přimo nezúčastnil příprav k povstání ani agitace mezi vojáky. Měli jsme pouze nepřetržité spojení se členy komitétu a členům vojenské organizace, kteří byli v největším nebezpečí perzekuce, jsme poskytli útulek ve svém vlaku. Naším přímým úkolem bylo hlavně udržovat styk se zástupci spojenců, dlejícími ve Vladivostoku, a vyšetřit, pokud lze očekávat, že nedopustí ozbrojené intervence Japonců proti převratu.

Jménem předsedy Sibiřské oblastné dumy byla vydána „Gramota" (pamětní spis) o svolání zemského sněmu do Vladivostoku. Gramota byla rozeslána do jiných měst Sibiře a doručena též zástupcům spojenců. Není pochyby, že gramota měla dalekosáhlý význam, poněvadž dávala směrnici společenským vrstvám Sibiře, k nimž se soustřeďovaly všechny naděje; podle ní se všude mohly začít přípravné práce. Způsobila též velký rozruch v omských vládních kruzích. Brzy následkem rozšíření gramoty ve Vladivostoku se vrátil vladař obrátil k předsedovi ministerské rady Petru Vologodskému se svou gramotou, v níž nařizoval začít „přípravnou

*) Tato část byla psána v prosinci roku 1919. Nyní je možné jmenovat i ostatní dva. Byli to Šidorov, předseda Sibzemgoru (svazu sibiřských měst) a Pavlovský, člen kooperací. Účast v organizační práci přijímal též Medvěděv, správce Přímořské oblasti. M. N. Pavlovský byl brzy z porad i z komitétu vyloučen, jelikož bylo odůvodněné podezření, že jeho prostřednictvím byly všechny podrobnosti porad oznamovány generálu Rozanovovi.

práci ke svolání poradního sboru". Bylo však již pozdě. Všichni jasně chápali, že to je jen ústupek nátlaku, že jsou to pouze polovičatá opatření za tím účelem, aby byl nějak oddálen nedaleký a nevyhnutelný pád. Národ již nevěřil vrchnímu vladaři a očekával pouze výhodný okamžik, aby ze sebe svrhl nenáviděnou vládu.

Chování spojenců k zamýšleným změnám bylo velmi různé.

Vysoký anglický komisař Oreilli byl již před mým příjezdem do Vladivostoku úplně na straně tohoto hnutí. Mluvil jsem s ním několikrát v přítomnosti Dr. Girsy a viděl jsem, že změnu vlády, třeba i násilnou, pokládá za jedinou možnost zastavit vpád bolševiků na celou Sibiř. Snažil se však vůdčí osoby přesvědčit o nezbytnosti vzhledem ke spojencům zachovat alespoň pro formu v nové vládě admirála Kolčaka. Pokud je mi známo, propagoval myšlenku o nutnosti změny sibiřské vlády i v Anglii. Přitom se dostal do vážného sporu s generálem Knoxem. Jsem přesvědčen, že i generál Knox byl velmi špatného mínění o schopnostech Kolčaka. Jasně mi to vyjádřil v jedné ze svých rozmluv: „Uznávám, že to tak dále jít nemůže. Admirál sám je dobrý člověk. Jeho neštěstím je okolí. Působím na něj, aby učinil nápravu, ale jeho tvrdošíjnost to velmi ztěžuje. On však sám musí rozhodně zůstat. Příprava anglického veřejného mínění pro Kolčaka stála mnoho námahy, jedná se vážně též o jeho uznání spojenci, nehledě na to, kolik jsme mu poskytli peněz a válečného materiálu." Oreilli ve sporu podlehl a byl odvolán do Anglie.

Japonci hráli dvojitou úlohu. Jejich civilní zástupci a částečně i důstojnictvo admirality udržovali čilé styky se členy komitétu, schvalujíce jeho záměry a dávajíce mu velké naděje. Stanovisko rozhodně odmítavé zaujalo velitelství pozemních vojsk. Japonský konzul Watanabe a generál Chagino mi při svých dosti častých návštěvách dávali najevo, že japonské civilní úřady a námořnictvo jsou proti výbojné a reakční politice japonského velení na Sibiři, jsou proti výbojné a reakční politice japonského velení na Sibiři, jsou chtějí pouze zabezpečit obchodní zájmy Japonska na Dálném východě, zříkajíce se jakýchkoliv územních anexí. Prohlašovali, že nedopustí, aby bylo japonské vojsko použito k udržení omské vlády, vyjímaje bolševická povstání.

V chování Francouzů je též třeba rozlišovat zástupce civilní od vojenských. Vysoký komisař hrabě De Martelle a hlavně vladi-

vostocký konzul pan Bourgeois pohlížel na vše poněkud svrchu jako na vzpouru, s níž nechtěli mít nic společného. Oficiální vojenští zástupci, zejména generál Lavergne, jenž právě v tu dobu přijel z Evropy a převzal vedení francouzské vojenské mise, chovali se korektně a přísně neutrálně. Major Lassies, vyslaný kdysi na Sibiř francouzským parlamentem ke studiu tamějších poměrů, propagoval váš plamenného řečníka nutnost převratu. Stihl jej za to osud pana Oreilliho.

Začátkem listopadu mi pan Bourgeois prostřednictvím plukovníka Husárka oznámil zprávu ministra zahraničních věcí pana Pichona. Nařizoval francouzským úřadům, aby mne provázely a vítaly se všemi vojenskými poctami, rozhodnu-li se odjet do vlasti. Byl to pro mne dosti srozumitelný pokyn, ale přesto jsem musel poděkovat.

Stanovisko nám rozhodně přátelské zaujaly kruhy americké a čínské. Americký štáb byl tehdy vlastně tou největší oporou připravovaného sněmu. Hlavně s Američany se počítalo, že svou autoritou zamezí nějakému překvapení hrozícímu od japonských generálů, na co velitel amerických vojsk generál Graves dával naději. Situaci ztížil vysoký komisař Spojených států pan Morris, jenž poněkud nepředložen v době největších neúspěchů na frontě slíbil Kolčakově vládě finanční podporu, a dokonce i uznání. Tak alespoň hlásaly vládní noviny. Ale i on s obratností diplomata dovedl své stanovisko změnit.

O náladě a sympatiích Čechoslováků mluví nejlépe jejich tehdejší memorandum.

Jak jsem se již zmínil, ochranná služba československého vojska na sibiřské trati byla poslední dobou z mravního hlediska a z týchž příčin, pro které jsem já odešel ze Sibiřské armády, velice těžká; byla proti svědomí našich lidí.

Z morálně trapné situace nevysvobodilo Čechoslováky ani poselstvo z vlasti. Proto se naše politické vedení rozhodlo obrátit ke spojencům a 13. listopadu bylo všem zástupcům spojeneckých velmocí odevzdáno toto memorandum, podepsané odjíždějícím dosavadním zplnomocněncem československé vlády Bohdanem Pavlů a jeho nástupcem Dr. Girsou: „Nesnesitelný stav, v němž je naše armáda, nás nutí, abychom se obrátili ke spojeneckým mocnostem

s prosbou o radu, jakým způsobem by si československá armáda mohla zajistit vlastní bezpečnost a volný návrat do svého domova, o němž bylo rozhodnuto za souhlasu všech spojeneckých mocností.

Naše armáda byla ochotna chránit železniční trať a dopravu v úseku jí přiděleném a tento úkol také svědomitě konala.

Nyní se však pobyt našeho vojska na magistrále a její ochrana stává nemožnou, poněvadž je úplně bezúčelná, a dále i z důvodu nejprimitivnějších požadavků spravedlnosti a humanity. Ochraňující železniční trať a udržující pořádek v zemi, je naše armáda nucena proti svému přesvědčení podporovat a udržovat onen stav naprosté libovůle a bezzákonnosti, který zde zavládl. Pod záštitou československých bodáků se místní vojenské ruské orgány dopouštějí skutků, nad nimiž žasne celý civilizovaný svět. Pálení vesnic, vraždy klidných ruských občanů v celých stech, střílení demokratických lidí bez soudu pro pouhé podezření z politické nelojalitnosti jsou na denním pořádku a odpovědnost za to vše před soudem národů celého světa padá na nás, že ač máme vojenskou sílu, nezabraňili jsme tomuto bezpráví.

Tato naše pasivita je přímý důsledek naší zásady neutrality a nevměšování do vnitřních ruských věcí a je příčinou, že my, zachovávajíce naprostou loajalitu, se stáváme proti své vůli účastníky zločinu. Oznamujíce toto zástupcům spojeneckých mocností, jimž československý národ a vojsko byli, jsou a vždy budou věrnými spojenci, pokládáme za nutné, abychom se všemi prostředky postarali uvést ve všeobecnou známost národů celého světa, v jak tragické situaci morálně se ocitla československá armáda a jaké jsou toho příčiny.

Sami nevidíme jiné východisko z tohoto položení, než aby nám byl umožněn okamžitý návrat domů z onoho kraje, jenž nám byl příčerk k ochraně, a aby nám do uskutečnění návratu byla dána volnost zabránit bezpráví a zločinům, ať vycházejí z kterékoliv strany.

V Irkutsku 13. listopadu 1919.

Bohdan Pavlů v. r.
Dr. Girsa v. r.

BOJ VE VLADIVOSTOKU.

Vojenská organizace vystoupení byla po poradě s politickými vůdci svěřena podplukovníku Solodovnikovi. Byl mi sice záhadou od samého počátku, avšak nemohl jsem mu nedůvěřovat, když byl pro tak důležitou akci navržen politickými předáky. Teprve v posledních dnech a zvláště po skončení povstání jsem poznal jeho opravdový charakter. Byl to člověk, kterému lidská krev byla nutná k životu právě tak jako jiným lidem potrava. Zamanul-li si něco, neštítil se nijakých prostředků, aby toho dosáhl. Byl krajně nemilosrdný, neobyčejně smělý, ale uměl se i včas ukrýt. Několikrát, krátce před povstáním, jsem byl varován, že v případě, podaří-li se povstání, Solodovnikov se nebude štítit ničeho, aby odstranil několik náčelníků, aby získal všechnu moc, kterou žárlivě shánělo. Po převratu mi byly oznámeny některé podrobnosti z jeho minulého života, z nichž jsem nabyl přesvědčení, že je to člověk pro své přestupky nemožný i v levici i v pravici a že bude sloužit každé politické straně, jen aby vystoupil. Než jsem odjel z Vladivostoku, varoval jsem před ním písemně generála Čečka na žádost Moravského, Krakověckého a Jakuševa a později ze Šanghaje jsem dal ještě podrobnou zprávu o něm Dr. Girsovi*).

Ve svých hovorech před povstáním podplukovník Solodovnikov neustále ujišťoval členy komitétu o tom, že vše je na nejlepší cestě, že oddíly generála Rozanova sympatizují úplně s námi a že s námi půjdou, že i dělníci jsou na povstání připraveni a pomohou.

Pád Omska a uveřejnění československého memoranda urychlilo události. Obojí bylo studenou sprchou pro poslední přívržence omské vlády a naopak posílilo pozici jejích odpůrců. Špatně tajená nenávist reakcionářů proti Čechoslovákům začala propukat, neboť viděli, že memorandem je zmařena i poslední jiskra naděje dostat za tehdejších poměrů naše vojsko na pomoc Kolčakovi.

Ve Vladivostoku se zvýšila napjatá situace mezi štábem generála Rozanova a mým vlakem.

*) Solodovnikov se přesto jakýmsi nepochopitelným způsobem dostal s naším transportem do Čech. Zde mne několikrát navštívil, nabízeje různé politické kombinace mezi Rusy a vydávání brožur o sibiřských poměrech. Odmítl jsem jej přijmout.

Rozanovci nás začali veřejně provokovat a znepokojovat převážením svých vojsk. 15. listopadu, kdy byla paráda na oslavu výročí začátků denikinovské armády, přišly zcela určité zprávy, že se Rozanov pokusí o zničení našeho vlaku. Učinil jsem všechny přípravy. Generál Rozanov se však včas dověděl, že větší část jeho sil je nespolehlivá, a byl nucen útok odložit. Tentýž den k nám přešla většina pevnostního dělostřeleckého praporu (bez děl) a večer se na stanici Okeánské vzbouřili mořští střelci, kteří i s důstojníky přišli na druhý den k mému vlaku do Vladivostoku, nabízejíce mi svou pomoc.

17. listopadu ráno mi byly opět hlášeny různé pohyby Rozanovových vojsk; bylo možné usoudit, že se Rozanov rozhodl předejít přecházení svých vojsk tím, že na nás učiní útok. Dopoledne byla junkery (důstojnickou školou) obsazena staniční budoleden byla junkery (důstojnickou školou) obsazena staniční budova a na traktu nad nádražím se objevily rozanovské hlídky. Rozvědka mi hlásila, že oddíly, které s námi sympatizují, nejsou mezi vojsky přivezenými do Vladivostoku; většinu jich tvořili junkeři a poddůstojnická škola generála Knoxe. Mé síly čítaly asi 700 lidí, 45 důstojníků a 7 kulometů.

Naše pozice byla z vojenského hlediska velice špatná a mimoto byly okolnosti, které ji ještě více zhoršovaly. Z jedné strany moře, ze kterého rozanovské minonosky mohly svobodně bombardovat jako stůl rovnou plochu nádraží, z ostatních tří stran vůsde výšina, ze které nebylo těžké nás rozstřílet a kterou bylo pro nás velice nesnadné brát útokem. Oběma stranám byla na závadu nemožnost pohybů a utváření nějakých širších bitevních formací, zato však rozanovci se mohli skrytě k nám přiblížit za různými stavbami, ploty, vlaky atd. Naše vojenská pozice nám byla známa, avšak její nedostatky měla vyvážit stránka politická.

Vše přišlo předčasně. Příchod Rozanovových vojsk byl pro mne překvapením. Byl mi vysvětlován tím, že před parádou 15. května Rozanovovi důstojníci štvali vojáky proti mně, že prý půjdou odzbrojovat můj vlak – hnízdo socialistických rejdů – čímž dosáhli opačné nálady. Myslím však, že někdo z komitétu, jenž se nemohl dočkat převratu, bez mého vědomí dal k tomu signál, abych se ocitl před hotovým faktem a nemohl déle otálet. Snažil jsem se totiž stále zadržet události do návratu Dr. Girsy, jenž tenkrát dlel

v Irkutsku, přijímaje od B. Pavlů úřad zplnomocněnce, neboť jsem se obával, že za jeho nepřítomnosti může nastat neočekávaný obrat v chování spojenců, zejména Japonců. Avšak nyní nebylo možné couvnout.

17. listopadu o půl třetí hodině odpoledne začali rozanovci z budovy stanice palbu kulomety na stráže roty kapitána Trajeckého, jdoucí po Nižněportové ulici, rovnoběžně s mořským břehem kolem přístavu Dobrovolného lodstva. Rota se rozběhla do řetězu a začala útok na stanici. Současně mnou byly poslány hlídky na všechny strany. Do boje zasáhly i obě minonosky z moře dělostřeleckým ohněm, střílejíce na prostor kolem vlaku i na prostranství útoku. Má hlídka, jdoucí k ulici nad nádražím (Verchněportovaja), nebyla Japonci propuštěna.

Po 4. hodině rota kapitána Trajeckého, zesílená rotou poručíka Krečeta, přišla ke staniční budově, odkud junkeři začali utíkat. Ale dole v přízemí se ukázali Japonci. Kapitán Trajecký ve svém raportu hlásí, že podle tvrzení některých předních útočníků Japonci střílel z oken přízemku stanice, a tůže se, jak má dále jednat. To byla první nepříjemnost, která zdržela náš postup. Oznámil jsem tuto okolnost, kam náleželo, a nádraží obsadily mé roty až k 5. hodině, když je Japonci vyklidili. Tímto intervalem byl ztracen drahý čas, kdy se rychle mohlo operovat dále. Generál Rozanov zatím mohl přeskupit vojska a zálohy posunout blíže.

Teprve po tomto prvním boji jsme se dozvěděli, že se spojenci na konferenci, která zasedala odpoledne v japonském štábu, rozhodli zůstat při boji neutrální a přestat na tom, že nedopustí, aby se boj rozšířil dále do města. Za tím účelem Japonci obsadili všechny cesty v okolí staniční budovy. Naše situace se tím ovšem značně zhoršila, neboť Japonci bránili tomu, abychom mohli útočit dále ze stanice, kdyby rozanovská vojska ustupovala, a naopak Rozanovovi byla dána možnost přeskupovat své síly jakkoliv na neomezeném prostranství a střílet odkudkoliv. Japonci měli svá vojska nastřena všude, takže nám kromě všech ostatních nevýhod působilo starost i to, aby nebyl náhodou zasažen japonský voják, což by dalo příčinu k otevřenému vystoupení Japonců proti nám.

Druhé období boje nastalo večer o 10. hodině, kdy se rozanovci, obdrževše značné posily, pokusili o prudký útok na staniční

budovu. Již předtím, pro lepší ovládání místa, jsem nařídil stáhnout všechny mé vojáky do dobyté staniční budovy a jejího blízkého okolí, kde jsem se rozhodl k obraně, očekávaje v noci povstání na blízké stanici Přrvoj Rječke a na okrajích města Vladivostoku. Musel jsem tak učinit i proto, že jsem svými slabými silami nemohl pomýšlet na důkladnou obranu celého nádražního obvodu, zvláště ne v noci, kdy by nepřítel mohl snadno přerušit spojení mých hlídek, a tak vzbudit paniku.

Noční útok Rozanovových vojsk byl odražen s krvavými ztrátami o 12. hodině. Potom zavládl klid až do 5. hodiny ranní 18. listopadu. Za hluboké tmy nepřítel přivezl baterii lehkých děl až na tři sta kroků ke staniční budově a začal palbu kartáči, která byla brzy zesílena ohněm z minonosek i z baterie, stojící kdesi v pozadí na Křížové hoře. Po dělostřelecké přípravě asi ve tři čtvrtě na šest začala útočit pěchota jednak shora s Aleutské ulice, podporovaná palbou kulometů ze štábu pevnosti (budovy stojící proti staniční budově), jednak na přízemí stanice od viaduktu. Po půlhodinovém boji se nepříteli podařilo vniknout do přízemí stanice a nastala kritická chvíle, kdy bylo jisté, že dále nevydržíme ve stanici, která svou nevýhodnou stavbou nikoho nechrání a kterou je nemožné dlouho hájit. Nařídil jsem pokusit se tudíž o probití nepřítelem ve směru k českému štábu a dále z města k První Říčce, kde jsme mohli najít posily a dále se bránit. Sám v čele kolony jsem se vrhl do přízemku. Rozanovci, překvapení tímto výpadem, couvli z přízemí a část mých sil se takto dostala ze stanice. Zatím se však nepřítel dostal shora i do prvního patra nádražní budovy, kam vedly mosty z Aleutské ulice, a zajal zbytky mých vojáků, kteří už nestačili dojít za mnou dolů. Lidé, kteří vyrazili se mnou ze stanice, se bránili ještě na kolejích do 9. hodiny. Části se podařilo probít do amerického štábu, části k Čechoslovákům. Zůstal jsem, byv poraněn, sám s osobním pobočníkem poručíkem Latyninem. Snažil jsem se proniknout směrem k Jegršeldu, kde stály vlaky československého technického oddílu, přičemž jsem byl zajat. Na zakročení Čechoslováků a spojenců jsem byl propuštěn a převezen do bytu Dr. Girsy se závazkem, že opustím Rusko.

Naše celkové ztráty byly asi tyto: v odpoledním boji 6 zabitých a 4 ranění; ve večerním boji podle zpráv sanitního personálu 13 ra-

něných; v ranním boji mrtví 2 důstojníci, plukovník Voronov a Dr. Grigorjev, a ne více než 20 vojáků. V Rozanovově zprávě se hovořilo, že jsme měli 300 mrtvých. Věřím tomu, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli oddělováni, a že Rozanovovi důstojníci se vyslovovali o nutnosti zastřelit je dříve, než přestane střelba na nádraží. Kromě toho mrtvoly nalezené na kolejích ležely v chumáčích, což svědčí o tom, že i tu byli zajatci hromadně stříleni.

Takový konec jistě nikdo neočekával, ani sám generál Rozanov. Ukázalo se opět, že v Rusku obyvatelstvo středního umírněného smýšlení, jehož je obrovská většina, je naprosto neschopné organizace, a proto zatím musí být kořistí teroru menšiny, která je sice nepatrná, ale zato velmi čilá, ať už je to levice nebo pravice, podle toho, která z nich je právě u vlády.

PÁD OMSKÉ DIKTATURY A KONEC ADMIRÁLA KOLČAKA.

Dalo by se soudit, že neúspěch vladivostockého vystoupení, jež mělo být provázeno svržením omské vlády též v obvodu železnice od Vladivostoku do Nikolsk-Ussurijska a rovněž od Irkutska dále na západ, prodlouží její trvání. Avšak způsob jeho potlačení naopak masy ještě více rozjitřil. Ani počínající zima nezastavila bolševický postup z evropského Ruska, nýbrž dovršila zmatek. Útěk vlády z Omska byl více než překotný. Vytvářel se takovýto obraz: Kolčakova vláda prchá na východ k Irkutsku, kteréžto se zatím stává střediskem vzpoury, mající charakter levý, téměř bolševický. Zabajkalí i nadále zůstává Semjonovovou doménou. Druhým ohniskem protikolčakovského povstání je Nikolsk-Ussurijsk, odkud se přenáší opět do Vladivostoku. Jenže i zde je možné vidět velké přesunutí obecného smýšlení doleva.

Zmatek na železnici vrcholí tím, že prchajícím zbytkům kdysi mocné Kolčakovy armády stojí v cestě poslední československé

ešalony, jež nebyly včas odvolány na východ. Dochází k častým sporům mezi kolčakovci a Čechoslováky, kteří je nechtějí propustit před sebe, aby se sami neocitli v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, jelikož nechtějí těsně před odjezdem domů opět bojovat s bolševiky. Zato Rusové pohlíželi na Čechoslováky jako na neprátele a zrádce. A přece jen kvůli Kolčakovi naše vojska nebyla dříve posunuta na východ a byla tak dlouho zadržována na západní Sibiři, dokonce i v Omsku, ač se mohlo předvídat, čím se vše skončí. Kolčakovi jsme málo pomohli a sobě mnoho uškodili.

Ponděvadž povstání v týlu se stále vzmáhala a Kolčak neměl při sobě ani tolik vojsk, aby se mohl cítit osobně bezpečný, dostal se prý pod ochranu Čechoslováků. Jakým způsobem mně samotnému dodnes není jasné. Stalo-li se to na popud spojenců, je mi velmi divné, proč tuto úlohu ukládali našemu vojsku, znajíce jeho smýšlení, a že nevyslali na admirálovu ochranu oddíl Japonců, stojících v poměrně nedalekém Irkutsku. Ostatně se mi zdá, že je nejisté, zda Čechoslováci oficiálně Kolčaka pod svou ochranu *vábec vzali.* A není vyloučeno, že přesto ta zpráva byla dána do světa ze strany, která se tak chtěla zbavit vlastní odpovědnosti před světem.

S naším vojskem Kolčak dojel do Irkutska, jež kromě nádraží bylo v rukou povstalců. Zatím Čechoslováci, octnuvší se přesto v zadním voji, počali vyjednávat o přiměří s dohnavšími je bolševiky, jakož i s irkutským revolučním komitétem. Došlo k úmluvě, podle níž kromě zlatého pokladu, odváženého prý též pod ochranou Čechoslováků, měl být vydán i admirál Kolčak. Podmínky mezi Čechoslováky a bolševiky byly sdělovány v zadním voji, neboť naši lidé viděli, že rozanovci v nádražní budově za přítomnosti a mlčení svých důstojníků střídali mé vojáky, kteří se vzdávali, dále viděli ve štábu pevnosti, že některé ze zajatců a všichni němečtí, zadržení kolem stanice a v přístavu, jakož i někteří železniční zřízenci byli odděl

Body 5. a 6. týkající se osudu admirála Kolčaka a zlatého pokladu odpovídají zcela *našim návrhům.* Zlato odevzdá náš poslední ešalon.

Další body jsou opakováním starých bodů podmínek o naší neutralitě vůči občanské válce. V 9. bodu se stanoví, že ochrana železničních objektů v neutrálním pásmu bude předávána námi místním sovětským oddílům. Naše vojsko se zavazuje předávat trať s objekty neporušenými.

Podle dalších bodů se nebude vyvážet ani majetek Kolčakovy armády, ani železniční materiál vyjma toho, jenž je pro náš pohyb nutný: ešalony, topivo, mazadla. Ešalony po dosažení konečného bodu budou vráceny sovětské vládě.

Byl přijat bod našich podmínek, že Čechoslováci, Jihoslované, Lotyši a Rumuni, kteří zůstali vlivem okolností na nich nezávislých na sovětském území, budou dopraveni k našim posledním ešalonům.

Pro urovnání nedorozumění nezásadního rázu byla ustanovena smíšená čtyřčlenná komise. Jak již bylo v prvních podmínkách a jak se rozumí samo sebou, obě strany mají své zástupce v avantgardu resp. ariergardu se všemi prapory parlamentářů.

Podle 17. bodu st. Zima měla být odevzdána námi 7. února sovětskému avantgardu (což se asi stalo, jak svědčí irkutské noviny).

Konečné posledním bodem se stanoví, že *nedodržení kteréhokoliv* bodu této smlouvy jednou z obou stran má za následek přerušení příměří a zahájení válečných operací bude ohlášeno 24 hodiny předem."

O tom, kdy a za jakých okolností admirál Kolčak byl vydán, náš oficiální sibiřský orgán mlčí, alespoň v číslech z té doby jsem o tom nenašel zprávu… Teprve v čísle ze 13. 11. bylo uveřejněno toto: „Poprava admirála Kolčaka a ministra Pepeljajeva*) byla provedena podle rozhodnutí irkutského revolučního komitétu 7. února v 5 hodin ráno. V rozhodnutí revkoma se mluví, že ve městě je patrně tajná organizace kolčakovců, jelikož byla nalezena skladiště zbraní a nábojů, z druhé strany že se přibližují zbytky sibiřské armády, jejíž velitel ve svých podmínkách žádal vydání admirála Kolčaka. To vše by mohlo vést k pokusu o jeho osvobození, a tudíž ke krveprolití. Proto revkom, opíraje se o usvědčující dokumenty, sebrané vyšetřující komisí, i o rozhodnutí sovětské vlády, která prohlásila Kolčaka mimo zákon, se rozhodl zastřelit ho s ministrem Pepeljajevem, neboť prý „lépe poprava dvou zločinců dávno zaslužujících smrt než sta nevinných obětí". Čechoslováci předali admirála Kolčaka a jeho společníky k řádnému souzení. Byl však proveden samosoud. Revkomu byl znám dekret sovětské vlády, jejímž orgánem se on prohlašuje, o zrušení trestu smrti. V dekretu nebylo výjimky pro admirála Kolčaka a ministra Pepeljajeva. I když revkom nebyl sovětským orgánem, neměl právo popravovat bez rozsudku. Zásada spravedlnosti zde byla zaměněna principem účelnosti „lépe dva než několik set'. Tímto principem, ospravedlňujícím každé násilí, se kdysi řídili také popraveni. A jestli jsme protestovali proti omskému vraždění, proti terioru kolčakovské vlády, protestujeme i dnes, třeba je to velmi nepopulární. Mravní principy, spravedlnost neznají výjimky; kdo je naruší jednou, nese spoluodpovědnost za další akty násilí, nemá však omluvu v tom, že násilí předcházelo. Krev se krví nesmyje." – Tolik „Československý deník". – Z toho vysvítá, že se zde stalo cosi, co nemělo být. Kolčak byl patrně ještě před uzavřením úmluvy v Kujtunu vydán irkutským povstalcům, sociálním revolucionářům, brzy potom, když se zmocnili vlády. Jistě nebyla vyloučena možnost, že vláda z jejich rukou přejde k bolševikům, jak se skutečně krátce nato stalo.

Je, myslím, vážná okolnost omlouvající tento skutek generála Janina a československého velitelství: situace našeho vojska. Po tolika útrapách byli již všichni přesvědčeni, že nyní jim nastává hodina návratu. Jaká autorita od nich mohla požadovat, aby vstoupili do nového, těžkého boje, a ještě k tomu za omského diktátora, jenž podle jejich mínění byl sám viníkem i jejich kritické situace! Za takových okolností by bylo pravděpodobně marné, aby naše velení dalo příkaz Kolčaka hájit, poněvadž vojsko by mohlo odříci poslušnost. Pokud mu spojenci dali takové instrukce, mají sami vinu.

Tragický osud admirála Kolčaka je politováníhodný. Kdyby se Kolčak dostal do jiného prostředí, jsem přesvědčen, že by jednal

*) Ministr Pepeljajev byl bratr známého generála Pepeljajeva. Lišil se však od něho značně svou konzervativností.

úplně jinak, neboť v podstatě byl člověk dobrý, ale slabého charakteru. Nepadá snadno velká část viny na spojence, jejichž pomoc vždy stačila jen právě na tolik, aby se *udržela* protibolševická fronta? Tomu, kdo jako já pozoroval vývoj věcí na Sibiři zblízka, se vnucuje otázka, jestli měla Anglie s Japonskem zájem na tom, aby Kolčak *zvítězil*? Na tom, aby jen utvořil armádu a začal *občanskou válku* v Rusku, ovšem zájem měly.

Kolčak byl nemocný člověk, podléhající časem zvláštní chorobě, jež se jevila velikou podrážděností a vznětlivostí a po jejíchž výbuších býval fyzicky i duševně úplně vyčerpán. Podle sdělení námořního kapitána Ladyženského, jeho blízkého přítele, to byly následky nervového otřesu, jež utrpěl ještě jako velitel černomořského loďstva. Podle vyprávění nesl admirál Kolčak svůj osud mužně. Na zprávu důstojníka svého štábu, že má být vydán, admirál prý požádal, aby to Čechoslováci oznámili přímo jemu, a sám vyšel do chodby svého vagonu vstříc českému důstojníkovi. Když ten zprávu potvrdil, admirál se prý, ukázav na množství spojeneckých vlajek, jimiž byl jeho vagon ověšen, ironicky otázal: „Což potom tato komedie?“ – *Japonský oddíl stojící na nádraží prý kladně přihlížel, jak admirál Kolčak a jeho stoupenci jsou odváděni do žaláře.* Před popravou si prý Kolčak pouze vyžádal, aby mu bylo dovoleno se pomodlit.

Poslední zbytky ruské protibolševické armády, vedené po smrti generála Kappela generálem Vojcechovským, si jakž takž razily cestu na východ, aby se dostaly do Zabajkalí, na území atamana Semjonova. 1. února dal generál Vojcechovský na výzvu irkutského revolučního komitétu, aby složil zbraně, zaslat bolševici zaručovali jeho oddílům osobní nedotknutelnost, ze stanice Zimy tuto odpověď*): „Protibolševické armády se mohou odkázat od pochodu přes Irkutsk při vyplnění těchto podmínek:

1. Propuštění armády bez překážek za Bajkal po celé linii při obejití Irkutska.

2. Okamžitý kategorický příkaz revkomu všem sovětským pravidelným i nepravidelným vojskům zastavit na cestě armády nepřátelské operace proti nám; kopie tohoto rozkazu budiž současně předána mně.

*) „Československý deník“, čís. 599.

3. Do průchodu armády za Bajkal zastavit všude propagandu a klevety rozšiřované v různých proklamacích a příkazech revkomu, v nichž se armáda obviňuje z násilí na obyvatelstvu.

4. Zásobování armády penězi, které jsou přijímány za Bajkalem ve výši 200 milionů rublů, z toho 50 mil. rublů kovem. Z tohoto obnosu budiž na st. Čeremchovo odevzdáno 100 mil. rublů, z toho 25 mil. ve zlatě. To je rozhodně nutné, aby se dala armádě možnost žít bez křivd na obyvatelstvu, jimiž by se revkomu dávala jen příčina provokovat naši armádu.

5. Žádám, aby mně byl předán sanit. vlak Kolosnikova od skup. Nesterova, nyní stojícího blízko Zimy, a zabezpečen průjezd nemocných, raněných a rodin vojenských osob do Zabajkalí v ešalonech vůbec.

6. Osvobození adm. Kolčaka a osob s ním zatčených; všem se vydají dokumenty k odjezdu za hranice jako soukromým osobám. Spojenečtí představitelé jsou žádáni, aby tyto osoby vzali pod svou ochranu a garantovali jim svobodný průjezd za hranice.

7. Je nutné vydat městským i venkovským úřadům rozkaz: na cestě armády připravit potraviny, krmivo, obvazy, počítaje, že armáda má přibližně 50 000 lidí a 30 000 koní.

8. Jako záruku odchodu z Irkutska bez krveprolití musí odejít všechny sovětské oddíly severně od trati za pásmo 150 verst, jižně od trati za pásmo 100 verst. Jinak jsou boje nevyhnutelné.

9. Týden po odchodu našich vojsk od čáry poledníku Irkutska nesmí být proveden žádný pohyb sovětských vojsk východně od Irkutska. Ke kontrole nad plněním těchto podmínek pošle revoluční komitét do mého štábu 3 zástupce; zástupce spojenců prosím vzít na sebe kontrolu revkomu.

10. Nehledíce na průběh jednání, pokračujeme ve svém pohybu na Irkutsk.“ – Bolševici, kteří byli v každém směru ve výhodě, na takové podmínky přirozeně nemohli přistoupit. Požadavky Vojcechovského vzhledem k naprostému rozkladu jeho oddílů, hnaných kromě toho bolševiky ze západu, byly opravdu přemrštěné. Tím opět dokázal nerozumný ruský maximalismus, chtějící buď vše, nebo nic.

Po smrti admirála Kolčaka oddíly Vojcechovského nedobývaly Irkutsk a u Innokentěvské stanice protáhly mimo československé ešalony dále do přibajkalských hor.

DOSLOV.

ČEHO DOSÁHLI ČECHOSLOVÁCI SVÝM VYSTOUPENÍM.

Nikdo z těch, kdo první vyzdvihli prapor vzpoury proti vládě rad pouze za účelem probít se na východ, nemohl tehdy ani snít o tom, že započaté dílo vyroste v dílo velmi důležité, a to nejen pro náš armádní sbor a Rusko, v jehož zájmu tento boj byl, ale také pro zničení německého imperialismu a tím *pro úplné osvobození našeho národa.* Brestlitevský mír byl malou, ale pádnou ukázkou toho, jak by asi vypadaly dohodové státy, kdyby zvítězily ústřední velmoci. Německá vojska se pod různými záminkami usmíření a uspokojení lidu vtlačila na Ukrajinu, objevila se v donských uhelných pánvích a postupovala na jih. To nebyla ani tak vojenská výprava jako spíše vpád hladových zástupů. Tisíce vagonů potravin a surovin násilně uloupených bylo dopravováno do hladové německé říše… Mír s Ruskem měl být vysvobozením z těžkých hospodářských poměrů, jichž se Německo obávalo více než fronty. Brestlitevsk znamenal pro Německo prorážení spojenecké blokády a otevření závideníhodné zásobárny.

Rada lidových komisařů se pokoušela protestovat, ukazujíc na neustálé porušování podepsané smlouvy, proti jejímuž potvrzení protestovali dokonce i němečtí socialisté. Ale těchto protestů si německá vláda nevšímala. Aby byl dán jakýsi zákonitý podklad ke drancování německých vojsk, Němci na oko navazovali diplomatické styky s ruskou vládou. Vyslanec rady lidových komisařů byl přijat v Berlíně, a dekorum k utišení vlastních socialistů a udržení jakési formy slušnosti tak bylo zachováno. Celý svět se rozhorlo-

val nad podmínkami brestlitevského míru a sami Němci dobře věděli, že tato nenormální smlouva nebude věčná. Brestlitevský mír dovolával německému štábu ještě mnohem svobodněji a nenuceněji zacházet s majetkem cizího státu, než jak tomu bylo dříve, a čerpat z něho posily pro svou zemi.

Z druhé strany mír s Ruskem dával Německu a Rakousku přítok i živého materiálu. Několik set tisíc zajatců ústředních mocností, odpočatých a silných, mohlo být převezeno na francouzskou frontu a mít značnou úlohu při blížícím se konci války. Hned po brestlitevském míru se po celé Rusi počalo velké přemísťování německých a rakouských válečných zajatců, již se začali objevovat ve velkém množství ve všech větších střediscích Ruska. Současně se velkým množství ve všech větších střediscích Ruska. Současně byly vysílány četné komise z Německa do všech zajatečných táborů pod záminkou, že budou odesílat postupně do vlasti všechny invalidy a nemocné. Avšak jejich práce byla docela jiná. Vybíraly pouze ty, kdo byli nejvíce potřební německým mobilizačním komisím: specialisté všech odvětví, inženýři, důstojníci a vojáci technických oddílů byli určeni k odjezdu nejdříve. Bez překážek a rychle odjížděli k německým hranicím.

Činnost německého generálního štábu byla neobyčejně energická, důmyslná a důkladná. Přes ohromné ruské nepořádky, přes nedostatek dopravních prostředků a přes nepřízniovou náladu obyvatelstva byli Němci zakrátko po celé ohromné Rusi a Sibiři a všude získávali, co jim bylo zapotřebí: živý materiál, potraviny a surroviny. Zároveň nezapomínali na budoucnost. Snažili se navázat nejpřátelštější styky a pátrali po pramenech budoucího bohatství. Viděli v Rusku jednu ze svých kolonií.

Taková byla situace koncem května roku 1918, kdy byl námi dán signál k boji proti sovětské vládě v městě Novo-Nikolajevsku. My jsme tehdy nesnili o žádné velké úloze a měli jsme jediný cíl, probít se k Tichému oceánu, vzdálenému tisíce kilometrů. Ale náš úspěch byl podnětem další touhy a boj proti vládě rad, jako proti našemu jaksi osobnímu nepříteli, se přeměnil okolnostmi v boj za její svržení a za osvobození velikého Ruska od bolševické anarchie a zároveň od německé hegemonie. To je první zásluha československých vojsk, která musí být zaznamenána. Čechoslováci, jsouce si vědomi svých rychlých úspěchů, se velmi rychle

orientovali v politické situaci a svůj původní, avšak daleký cíl, přejít na západní frontu do Francie, ihned přeměnili na úlohu mnohem bližší a účinnější: obnovit protiněmeckou frontu na východě.

To bylo v době, kdy obrovská bitva na francouzských bojištích vstoupila do rozhodné periody, kdy každá malá okolnost mohla sklonit vážky vítězství na tu nebo onu stranu. Tehdy Čechoslováci vzkřísili na Sibiři heslo „vojna do vítězného konce", a získavše pro ně zástupce znovu utvořených ruských oblastí, postavili jako hráz proti srpnové hospodářské smlouvě Německa se sovětskou vládou uralsko-volžskou frontu na východě.

Důsledek obnovení fronty nedal na sebe dlouho čekat. V armádách Trockého, které byly vrženy na povolžskou frontu, se též objevily německo-maďarské části ze zajatců, kterým bylo znemožněno vyplnění všech úkolů ve prospěch Německa. *Kolosální, několik set tisíc čítající armáda zajatců, která byla již na cestě do Německa, byla námi zadržena právě v tu dobu, kdy Němci s napětím všech sil vrhali své poslední oddíly na francouzskou frontu.* Tím bylo Německo připraveno o veliké rezervy. I hospodářské plány německého štábu, které byly již blízko vyplnění, *zvláště využití hospodářského a minerálního bohatství na Uralu a na Sibiři*, byly námi rázem zhaceny. Vysílené Německo tak ztrácí poslední naději na přítok nových svěžích sil z pokořeného Ruska.

Tak byl československý armádní sbor, část bývalé ruské armády, přímým a velmi vydatným účastníkem zasazení poslední rány hroznému nepřiteli, jako byli, později a v počtu ovšem menším, i jeho bratři na půdě francouzské a na horských italských svazích. V tom je mezinárodní význam a zásluha naší Sibiřské armády, tím jsme spojencům v rozhodném okamžiku, v nejtěžší chvíli přispěli my, vojáci československého národa v Rusku a na Sibiři. *Za tuto pomoc uznali spojenci naši Národní radu v Paříži za spojeneckou vládu a všechna naše vojska za samostatnou spojeneckou armádu.* Za tuto pomoc nás povolali jako spojence na mírovou konferenci.

Tato naše vojenská pomoc Dohodě nám znovu dobyla samostatnost.

Ve světových dějinách bude jistě vzpomínáno i na to, jak vynikající organizaci jsme si na Sibiři vytvořili sami, dlouho bez cizí pomoci a takřka bez prostředků, uprostřed anarchie. Naše Sibiřská armáda byla poměrně velmi dokonalým organismem, který budil obdiv všech, kdo nás tam poznali.

V dějinách vlastní země bude naše Sibiřská armáda prvním novodobým národním vojskem, prvním slavným vojskem od dob husitských. Ukázala celému světu morální sílu a nezlomnost vůle českého národa. Ač byla roztříštěna na prostranství asi 8 000 km v malých oddílech, které byly jako kapky v moři bolševictví, lákajícího ji na svou stranu, neustoupila ani krok od svého národního a demokratického ideálu. Všechny svody a pak hrozby bolševiků jen ještě spojily naše řady. Dali jsme světu i svému národu důkaz, že nad třídní boj stavíme boj za samostatnost, slávu a sílu svého národa, že jsme především Čechoslováky.

I v dějinách Slovanstva jsme svému národu dobyli čestné místo. Ačkoliv jsme museli opustit Rusko, jež nedovedlo udržet, co jsme mu vybojovali svou krví, Rusko ubohé, těžce stonající, přece celé období organizace našeho zápasu proti Německu a bolševictví dalo všem opravdovým Rusům důkaz, že skutečně milujeme Rus a že jsme se snažili pomoci jí jako Slované čestně a neziště.

Při sepsání tohoto díla byli mými spolupracovníky důstojníci mého štábu, plukovník *Karel Husárek,* kapitán *B. Maleček* a *V. Mach.* Technickou práci obstaral kapitán *V. Šorm.* Za prohlédnutí díla děkuji univerzitním docentům Dr. *F. Trávníčkovi* a Dr. *M. Wiengartovi.*

Za prameny mně sloužily vlastní dojmy a archiv, dojmy a zápisky důstojníků mého štábu a štábu osobního, „Československý deník", ročníky 1918 a 1919, „Historie 1. pluku Mistra Jana Husi", *F. Langra* „Za cizí město", *V. Zenzinova* „Gosudarstvennyj perevorot admirala Kolčaka v Omské". Poněvadž perioda bojů mé skupiny, počínaje vystoupením v Novo-Nikolajevsku až po spojení se skupinou vladivostockou na řece Ononu, byla pečlivě zpracována historikem při štábu československých vojsk na Rusi nadporučíkem Dr. *F. Šteidlerem* v dosud nevydaném rukopisu, podávám s jeho souhlasem o těchto bojích pouze výtah z jeho rukopisu s některými vlastními doplňky. Týká se to článků: Dobytí Novo-Nikolajevska, ruské protibolševické organizace – Zabezpečení

Novo-Nikolajevska, spojení s kapitánem Kadlecem – Příměří u Mariinska, výprava na Kolčugino, Barnaul, spojení se skupinou operující západně od Omska – Druhá bitva u Mariinska a postup na Krasnojarsk – Vystoupení podplukovníka Ušakova v Kansku Jenisejském a v Nižně-Udinsku – Tažení od Nižně-Udinska k řece Bělé – Dobytí Irkutska a první boje u Bajkalu – Boj o Murino – Boje na úseku železnice Tanchoj-Posolská, konec bajkalské bolševické fronty – Spojení s vladivostockou skupinou československých vojsk.

Mapy byly zvláštní laskavostí a za dohledu profesora české techniky Dr. *Jaroslava Pantoflíčka* zhotoveny v geodetickém ústavu prací pana ing. *Alfreda Kotena.* Děkuji jim vřele.

V kapitole „Krátký přehled vzniku československého vojska v Rusku" je datování podle starého ruského kalendáře, v ostatních částech díla je datování podle kalendáře gregoriánského, který zavedli bolševici 7. února 1918.

Pro přílišnou krátkost času,v němž muselo být toto dílo vydáno, a pro nynější obtížné poměry nebylo možné opatřit podobizny všech bratří důstojníků a vojínů, kteří za anabáze vynikli, ač to bylo přáním jak autora, tak nakladatelství. Prosím, aby to bylo omluveno.

Dočetli jsme vzpomínky, které jejich autor napsal ve věku pouhých dvaceti osmi let, nedlouho poté, co se jeho jméno zaskvělo na předních stránkách světového tisku. Kdo byl onen muž, jenž se v den třístého výročí českého stavovského povstání, zahájeného nepovedenou defenestrací představitelů cizí moci na Pražském hradě a končícího Bílou Horou a popravou jedenadvaceti představitelů odboje na Staroměstském náměstí, velkou měrou přičinil o to, že československští legionáři v Rusku vzali svůj osud do vlastních rukou? Kdo byl onen muž, o němž skvělý satirik a ironik Janko Jesenský (mj. potomek z rodu v roce 1621 popraveného rektora Karlovy univerzity Jessenia a syn legionářského kapitána z let 1848–1849 Jána Jesenského), v době sibiřské anabáze jeden z místopředsedů Odbočky Československé národní rady v Rusku, s nelibě odmyslitelným nádechem upřímného sarkasmu napsal: *„Po tratí dunělo jméno kapitána Gajdy... Gajda byl hrdinou té doby. Na banketech ho řečníci zdravili, oslavovali, přímo v náruči nosili, chtěli z něho vytáhnout nějaký politický rozum, ale on prý měl zámek na ústech. I naši vojáci byli v rozpacích. Mohli se koupat zadarmo, ne v Angaře, ta byla studená, ale v lázních, a i prádlo dostávali zdarma. V holírně po holení se holič pěkně uklonil, poděkoval za čest, že mohl našeho vojáka oholit, a nepřijal nic. Dívky bláznily. Nejeden voják se zde tehdy zapletl. Politické strany zápolily v pořádání banketů, večerních čajů s vodkou, vínem a šampaňským, na nichž se důstojníci dostávali do vyšších sfér a dvořili se pěkným a*

milým ruským dámám. Chodilo se po plesech, zábavách a všude byli naši v popředí a první.“

Radola Gajda, vlastním jménem Rudolf Geidel, spatřil světlo světa v Kotoru, významné námořní základně a posádkovém městě na samém jihu rakouského mocnářství dne 14. února 1892. Narodil se v rodině účetního šikovatele, který po odchodu z armády do civilní služby působil jako úředník na okresním hejtmanství v Kyjově na Moravě. Mladý Geidel zde nejdříve studoval nižší gymnázium, ale jako většina hochů jeho letory měl se školou určité potíže, a proto ho přísný otec nechal raději vyučit drogistou-materialistou v Kotoru, kde současně navštěvoval vyšší třídy chorvatského gymnázia. V roce 1910 nastoupil vojenskou prezenční službu u 5. dělostřeleckého pluku v Kotoru jako jednoroční dobrovolník. Po jejím absolvování působil jistý čas v armádě jako účetní důstojník. V letech 1913–1914 vedl drogerii a kosmetický salon ve Skadaru a těsně před vypuknutím první světové války zde uzavřel i svůj první sňatek s dcerou místního lékárníka. Po vyhlášení mobilizace nastoupil koncem července 1914 službu v rakousko-uherské armádě, kde údajně dosáhl hodnosti nadporučíka. V září roku 1915 přechází na stranu Černohorců a slouží u nich jako zdravotnický důstojník. Po ústupu srbsko-černohorských vojsk do Albánie je ruskou vojenskou zdravotní misí vybaven doklady, v nichž je označen za lékaře (člena mise), a putuje s ní lodí přes Francii do Ruska. V Rusku nastupuje službu v řadách srbské dobrovolnické divize jako vojenský lékař. Ze svazku srbské armády je propuštěn na vlastní žádost na sklonku roku 1916 a o měsíc později přichází k Československé střelecké brigádě, kde je zařazen v hodnosti štábního kapitána (podkapitána) k 2. střeleckému pluku.

Gajda byl přijat do československých jednotek s důstojnickou hodností, jakou dosud nezískal ani jeden ze zasloužilých starodružinníků. To pochopitelně u některých legionářů vůči němu od počátku vyvolávalo jistou animozitu, vystupňovanou nadto jeho základní povahovou vlastností, krajním individualismem, který příliš nezapadal do rámce bratrského ducha vznikající legie. Pro absolutní většinu prostých bojovníků se však Radola Gajda díky svým vojáckým vlastnostem a schopnostem stal záhy idolem, za nímž byli

ochotni jít do jakéhokoliv ohně a válečné vřavy. V dobrém na něj vzpomínali až do konce svého života.

Gajdovo jméno se poprvé v plném lesku zatřpytilo v památné bitvě u Zborova 2. července 1917, kdy se jako velitel I. praporu 2. pluku iniciativně ujímá místo opilého ruského velitele velení nad celým plukem a výrazně přispívá k vítězství. Jako zatímní velitel pluku se vyznamenal i v tragických dnech všeobecného ústupu, který nastal po celkovém zhroucení Kerenského červencové ofenzivy, zejména u Volosovky, kdy energickou protiútočí vyvedl svůj pluk z obklíčení.

Po těchto těžkých bojích navštívil zdecimovanou brigádu vůdce československého zahraničního odboje T. G. Masaryk. Mladý ambiciózní kapitán Gajda mu však už tehdy nepadl do oka, neboť starý pán nemiloval výrazné individuality a dobrduhy v jedné osobě, ovšem s výjimkou sebe sama. Tak byl vlastně už tehdy Gajdův osud zpečetěn. Skupina nepřejících bratří legionářů tehdy proti němu rozpoutala v pořadí první velkou kampaň. Byl obviněn z toho, že se v srbských službách neoprávněně vydával za lékaře. Gajdovi se věc podařilo důkladně osvětlit a celá aféra byla uzavřena počátkem listopadu 1917 dopisem Odbočky Československé národní rady v Rusku, v němž se konstatovalo, že v jeho jednání nebyly shledány nečestné motivy. Měl ale být neprodleně odeslán z Ruska do Francie. Na přechodnou dobu byl odloučen od bojových jednotek na bezvýznamné místo ve štábu tvořícího se Československého armádního sboru. Tu však chod dějin prudce zasáhl do jeho života.

Dne 3. března 1918 bolševici, kteří se v listopadu 1917 chopili vlády nad Ruskem, uzavřeli v Brest-Litevsku separátní mír s centrálními mocnostmi. Čtyři dny poté, v den svých šedesátých osmých narozenin, Masaryk opouští Rusko a oznamuje legionářům, že odjíždí, aby ve Francii připravil půdu pro jejich další boj po boku dohodových mocností. Současně legionáře vyzval k tomu, aby československé jednotky, pokud budou v Rusku, zachovávaly přísnou neutralitu a nijak nezasahovaly do vnitřních poměrů. Koncem března uzavřela Odbočka ČNR v Rusku dohodu se sovětskou vládou o povolení průjezdu legií po sibiřské magistrále do Vladivostoku, odkud měly být československí vojáci lodními transpor-

ty převezeni do Francie. Podle dohody měli legionáři Sovětům odevzdat prakticky všechny zbraně. Vojenské velení legií i řadoví legionáři sami vzhledem k chaotickým poměrům, vládnoucím v celém rozkládajícím se ruském impériu, splnili tento požadavek pouze zčásti.

Vzhledem k tomu, že byly zastaveny transporty do Francie severní cestou (přes Archangelsk), zůstal kapitán Gajda v Rusku. Koncem března přebírá velení nad 7. střeleckým plukem a jeho vojenská hvězda počíná opět vycházet. Nemá důvěru v politiky a výsledky jejich vleklých jednání. Instinktivně počítá s konfliktem, a proto už na počátku května vydává plukovní rozkaz jak postupovat v případě očekávaného konfliktu s bolševiky.

Nedorozumění a srážek mezi legionáři, místními orgány sovětské moci, německými a maďarskými zajatci, vracejícími se na základě brestlitevské smlouvy do vlasti, a internacionalisty (včetně českých a slovenských komunistů, z nichž mnozí byli ještě zcela nedávno legionáři) valem přibývá. Rozbušku je incident v Čeljabinsku 14. května 1918. Protisovětské vystoupení československých legií začíná. Do Čeljabinska je svolán I. sjezd legií. V delegaci 7. střeleckého pluku ji přes osobní odpor k tzv. komitétování i jeho velitel. Kapitán Radola Gajda je spolu s poručíkem Stanislavem Čečkem a podplukovníkem Sergejem Vojcechovským zvolen členem Prozatímního výkonného výboru, který vydává heslo: „Na východ vlastním pořádkem!"

Gajdovi je rozhodnutím sjezdu svěřeno velení nad tzv. východní skupinou, jejíž jádro tvořily jednotky II. divize (7. střelecký pluk, část 6. střeleckého pluku, úderný prapor, 2. záložní pluk, 2. dělostřelecká brigáda a divizní vozatajstvo) a která byla roztažena na 1 300 verstách magistrály. Na počátku tažení velel Gajda svým čtyřem tisícovkám mužů z Novo-Nikolajevska. Jeho skupina dosáhla významných úspěchů. Dne 11. července 1918 dobyla metropoli východní Sibiře Irkutsk, a tak otevřela cestu k Bajkalskému jezeru.

Po nepřetržitých, více než třítýdenních bojích se předvoji Gajdovy skupiny 1. září setkal na stanici Olovjannaja s čelními jednotkami Vladivostocké skupiny čs. legií generála Diterichse. Celá sibiřská magistrála se tak ocitla v československých rukách. Jméno Čechoslováků letělo světem spolu se jménem plukovníka Gajdy,

mezitím spolu s českou Odbočkou Československé národní rady povýženého na generálmajora.

V druhé polovině září se pohnuly pluky II. divize podřízené generálu Gajdovi z Dálného východu, Zabajkalí a východní Sibiře. Gajda ověnčen aureolou „osvoboditele Sibiře" a „sibiřského lva" je vítán se všemi poctami v Čeljabinsku, v tehdejším sídle hlavního československého velitelství, a po poradě s generálem Janem Syrovým je neprodleně jmenován velitelem jekatěrinburské fronty. Zde v první polovině října přebírá operační velení i nad silami rodící se armády Zatímní sibiřské vlády. V té době se pod tlakem Rudé armády zhroutila československá fronta v Povolží, došlo k tragické smrti plukovníka Švece a legie počal zachvacovat duch rozkladu vyvolaný realitou občanské války, netečností Rusů k vlastnímu osudu, všeobecnou vyčerpaností z dlouhých bojů, nesplněnými přísliby spojenecké pomoci a touhou po návratu do vlasti. V polovině listopadu 1918 ministr vojenství sibiřské vlády admirál A. Kolčak ozbrojeným pučem svrhává tuto v zásadě levicově orientovanou protibolševickou vládu a nastoluje režim monarchisticképo diktatury. Většina československých legionářů včetně velení „omské vraždění" odmítá. Z vyšších velitelů pouze Gajda s Kolčakem sympatizuje. Poměr mezi Gajdou a vojenským a politickým velením legií se počal ochlazovat, jelikož Gajda na vývoj situace reagoval jinak než zdrcující většina legionářského bratrstva. Emotivně jednajícímu, tehdy ještě ani ne sedmadvacetiletému slavjanofilovi a rusofilovi, vyrostlému převážně mezi jižními Slovany, jejichž mentalitu do sebe vstřebal, praktickému, bohem nadanému vojákovi, který nejen ostatním, ale především sám sobě tak rád dokazoval, že nemožné je možné, se nyní naskytla příležitost stát se nejen „osvoboditelem Sibiře", nýbrž i spasitelem celého Ruska. V záchvatu ješitnosti zapomněl, že Rusko nemá rádo cízí zachránce. Toto rozhodnutí se mu stalo takřka osudným.

Počátkem listopadu 1918 přijíždí na Sibiř československý ministr války generál M. R. Štefánik, aby se pokusil zabránit postupujícímu rozkladu legií. Jeho mise je neúspěšná. Dává však Gajdovi, o němž projevil zájem samozvaný „vrchní vladař" Kolčak, souhlas k dočasnému odchodu z legií (v rámci dovolené na vlastní žádost, na neurčitou dobu a bez požitků) a vstupu do kolčakov-

ských služeb. Do ruské armády je Radola Gajda přijat v hodnosti generálmajora, později je dokonce povýšen na generálporučíka. I v čele Sibiřské armády si Gajda udržuje renomé virtuozního válečníka a současně roste i jeho samolibost. Záhy se dostává do rozporů s podřízenými ruskými generály a nakonec i se samotným Kolčakem. Konflikt vrcholí na počátku srpna 1919, kdy je Gajda nejdříve propuštěn a později i zbaven generálské hodnosti. Uražený samorostlý vojevůdce, doprovázený důstojníky osobního štábu, československou tělesnou stráží a ruskými dobrovolníky, odcestoval z Jekatěrinburku přes Omsk do Vladivostoku, kam dorazil 12. srpna 1919. Během cesty vedl jednání s veliteli československých jednotek a představiteli protikolčakovské opozice, především esery. Tato jeho politická angažovanost vyústila v neúspěšném protikolčakovském puči, do jehož čela se Gajda ve Vladivostoku postavil. Zraněný vůdce pučistů byl zajat a hrozila mu exekuce. Před trestem smrti ho zachránil pouze zákrok legionářského velení. Musel však kolčakovcům slíbit, že se přestane vměšovat do ruských záležitostí a urychleně opustí ruské území. Gajda svůj slib splnil a do Evropy odplul s prvním legionářským transportem.

Do vlasti přibyl 11. února 1920 a jeho příjezd proběhl bez okázalosti. Nejvyšší místa musela řešit otázku: Co s ním? Byl přidělen k pražskému zemskému velitelství a koncem roku byl vyslán do Paříže studovat Vysokou válečnou školu. Během svého pobytu ve Francii stačil ještě odmaturovat na soukromé škole ve švýcarském Lausane a kromě toho na pařížském Institut technique de praktique agricole získat i diplom zemědělského inženýra. Po návratu do republiky je na podzim roku 1922 jmenován velitelem 11. divize v Košicích. Přestože postupuje v hodnostech a funkcích, z divizionáře se stává prvním podnačelníkem a nakrátko dokonce i náčelníkem hlavního štábu, jsou kolem něho soustavně spřádány sítě intrik, do jejichž tenat díky své povaze a verbálním projevům á la generál Patton často upadá. Hrad soustavně shromažďuje informace nejrůznějšího druhu o minulém i přítomném životě populárního, ale nepohodlného a nevypočitatelného generála. V tisku jsou periodicky zveřejňovány informace o Gajdově tajném členství a snad i vůdčí roli mezi českými fašisty. Generál ovšem tyto zvěsti důrazně dementuje.

Na počátku srpna roku 1926 propukl v Československu jedna z největších afér. Ministr národní obrany generál Jan Syrový, z přímého popudu prezidenta republiky T. G. Masaryka, nařizuje generálu Gajdovi nástup na časově neomezenou dovolenou, během níž bude prošetřována jeho údajná špionážní činnost ve prospěch Sovětského svazu a příprava státního převratu. V tažení proti Gajdovi se vedle pochybných existencí z řad ruské emigrace, mezi nimiž bylo pochopitelně mnoho sovětských agentů, sovětské obchodní mise vedené V. Antonovem-Ovsejenskem, československých komunistů z řad legionářů v čele s J. Kratochvílem, zvlášť výrazně osobně angažují T. G. Masaryk, E. Beneš, S. Čeček, K. Čapek, J. Stránský a šedá hradní eminence V. Bouček. Přestože vyšetřovací komise Ministerstva národní obrany dospěla k závěru, že obviňující vznesená proti generálu Gajdovi nebyla dokázána, byl superarbitrován. Kárný výbor Gajdu později potrestal odnětím vojenské hodnosti a trvalým 25% snížením zaopatřovacích požitků. I tento trest však prezident Masaryk považoval za nedostatečný. Proto bylo evokováno zasedání odvolacího kárného výboru Ministerstva národní obrany, který trest ještě přitvrdil, a 17. ledna 1928 byla Gajdovi potvrzena ztráta vojenské hodnosti. Z generála se stal vojínem v záloze. Na věci nic nezměnilo ani to, že oficiální vinící aféry (Kratochvíl a Solovjev), které Gajda zažaloval pro pomluvu, byli Zemským trestním soudem v Praze právoplatně odsouzeni. V této době se uražený a dotčený Radola Gajda rozhoduje pro vstup do politiky, pochopitelně v řadách protihradní české krajní nacionalistické pravice, jejíž představitelé mu soustavně projevovali své sympatie.

Záhy po propuštění z armády je Gajda na brněnském sjezdu Národní obce fašistické, konaném na počátku ledna 1927, provolán vůdcem NOF. Funkci přijímá, i když opětovně výslovně zdůrazňuje, že s fašismem neměl dosud nic společného. Vývoj další politický vývoj je však tímto rozhodnutím zcela usměrněn a determinován. Prostřednictvím hradních agentů, kteří v širokém měřítku infiltrovali hnutí českých fašistů, je konečně i plně kontrolován. Gajdovi se sice daří rozhárané a neustále se hašteřící skupiny českých fašistů do jisté míry stmelovat, ale spolu s nimi je vtahován do dalších afér, šikan a soudních jednání organizovaných pod taktovkou

Hradu. Přesto z justičních při vychází většinou s čistým štítem a mnohdy nejen se sympatiemi české nacionalistické veřejnosti, nýbrž i se sympatiemi nezaujatých soudců a přísedících.

V roce 1929 Radola Gajda spolu s dalšími dvěma vyděděnci české politické scény, Jiřím Stříbrným a Karlem Perglerem, kandiduje za Ligu proti vázaným kandidátním listinám do parlamentu. Po roce je zbaven poslaneckého mandátu a musí nastoupit dvouměsíční trest žaláře pro účast na tzv. „sázavské aféře" (odcizení tajných spisů odvolacího kárného výboru Ministerstva národní obrany z letního bytu ministerského úředníka členy fašistické Omladiny, zorganizovanými Gajdovým právním zástupcem J. Branžovským). Potom následuje aféra z největších. Přepad židenických kasáren 43. pěšího pluku, provedený v noci z 21. na 22. ledna 1933 asi osmdesáticlennou skupinou českých fašistů pod vedením L. Kobzinka. Gajda je v souvislosti s případem zatčen, spolu s útočníky souzen před Státním soudem v Brně, v procesu trvajícím déle než dva měsíce, a osvobozen. Nejvyšší soud pod evidentním tlakem Hradu a osobně T. G. Masaryka původní verdikt změnil a Gajda obdržel šest měsíců těžkého žaláře. Předtím než nastoupil výkon trestu, se zúčastnil mezinárodního fašistického kongresu v Montreaux.

Před parlamentními volbami v roce 1935 se Kramářova Československá národní demokracie pokusila integrovat politické síly české krajní nacionalistické pravice do rámce jednoho hnutí nazvaného Národní sjednocení, které mělo současně vytvořit protiváhu Hradu, agrárníkům i henleinovcům. Do slučovacích snah byla v rámci Marešovy Národní fronty pojata i Gajdova Národní obec fašistická. Gajda ale vznikající hnutí záhy opustil a jeho strana ve volbách kandidovala poprvé samostatně. Hlasovalo pro ni 167 434 voličů (2,03%), přičemž nekandidovala v jednom českém a čtyřech slovenských volebních krajích. V poslanecké sněmovně zasedlo šest členů Národní obce fašistické v čele s Radolou Gajdou. Bez zajímavosti přitom nebylo, že z českých stran jediné fašisté zaznamenali od posledních parlamentních voleb vzrůst hlasů. Nad Československou republikou se však tehdy počala stahovat stále hustší a hustší mračna. Do boje na obranu republiky burcovali i čeští fašisté. Jejich vůdce na četných veřejných schůzích

pořádaných v českých zemích i na Slovensku hřímal: *„Zabezpečte národu hranice jeho sídel. Ty zabezpečíte, budete-li stavět pevnosti. Mohutné a tvrdé, ze železa a betonu. Jsme v situaci, která nás nutí, aby celá zem byla jedinou pevností. To je úkol, který je nejpřednější."*

V pokladných obdobích více méně nepolitické obecní volby nabyly v roce 1938 vysloveně konfrontační charakter. Byly konány bezprostředně po částečné čs. květnové mobilizaci a Gajda byl za Národní obec fašistickou v Praze kandidován na vedoucím místě pod heslem: *„Proti učiteli tělocviku Konrádu Henleinovi volte generála ruských legií R. Gajdu! 22. května 1918 v Čeljabinsku rozhodl proti bolševismu Gajda, 22. května 1938 v Praze rozhodne se každý pro Gajdu!"* Nestalo se. Také v anketě „Národní politiky" odpověděl Gajda na otázku, proč chce pracovat v pražském městském zastupitelstvu, reminiscenci, v níž spojil tíživou současnost s událostmi před dvaceti lety, kdy podle jeho názoru především on připsěl k rozhodnutí *„odmítnouti sovětský požadavek vydání zbraní a postavití proti nepřáteli meč a bodák, a nikoli chaos a slabost... Dnes vidím stejnou situaci".*

Dne 10. srpna 1938 napsal Gajda jako „vůdce Národní obce fašistické, generál ruských legií a poslanec" svému dávnému odpůrci, prezidentu Benešovi: *„Dovolte mi, abych v této těžké chvíli..., kdy znovu zápasíme o svojí existenci a svobodu a kdy na Vašich bedrech leží celá historická zodpovědnost za historický vývoj věcí našeho státu, ujistil Vás dnes svojí opravdovou a úprimnou úctou, kterou chovám k Vám jako k hlavě našeho státu... Nejen já, ale všichni moji přátelé budeme stát při Vás do posledního okamžiku našeho života, abychom chránili svobodu a čest našeho státu... Vaše osoba jest pro nás ztělesněním naší národní svobody. Měj život v posledních letech prošel často velkým utrpením a ponížením, prožil jsem tolik, že mohu Vám napsat dnes toto: jen ten, kdo byl ponížen, dovede pochopit, co znamená ponížení, a nikdy neměžeme připustit, aby náš národ byl ponížen a zotročen. Proto, pane prezidente!... přijměte ode mne ujištění, že v těchto historických okamžicích se můžete spoléhat na nás všechny, na mne, že věrně a poctivě budeme chránit dláho našeho státu a naší republiky do poslední kapky naší krve. Blaho vlasti jest naším nejvyšším zákonem. To*

jest heslo strany, kterou jsem založil a kterou vedu, a to tímto skutkem také dokazuji... Budeme stát za Vámi do všech důsledků."

Krédo tohoto dopisu naplnil Radola Gajda v pohnutých zářijových dnech, kdy spolu s komunistou Klementem Gottwaldem a národním demokratem Ladislavem Rašínem reprezentoval mezi československými politiky nejtužší stoupence branného odporu a kdy veřejně z balkonu Rudolfina vyhlašoval, že proti Němcům bude střílet každá kanálová propusť.

Přichází Mnichov a Gajda britské vládě z protestu vrací Order of the Bath (Lázeňský řád). I po mnichovských událostech zůstává v aktivní politice. Stává se členem vedení Strany národní jednoty a usiluje o svou rehabilitaci. Hodnost divizního generála je mu vrácena a všechny rozsudky civilních soudů jsou v jeho případě zahlazeny. Stává se tak ale jen několik málo dnů před rozpadem republiky a před okupací zbytku českých zemí. V kritický den 14. března 1939 po zprávě o akcích za osamostatnění Slovenska navrhuje generál Gajda předním českým politikům shromážděným v bytě úřadujícího místopředsedy vlády J. Černého, že tam odjede a do čtyřiadvaceti hodin zjedná pořádek, pak se ještě snaží organizovat protiněmecké demonstrace v pražských ulicích. Poté, co se dozvídá o výsledku berlínských jednání prezidenta Emila Háchy, zdrcen usedá do kouta místnosti a pláče. Čelí nacistickým agentům a extrémistům v řadách českých fašistů, kteří se v protektorátě snaží vyvolat zmatek s cílem likvidace jeho autonomie. Jako obecně známá osobnost je připraven vést v zájmu českého národa jednání i s Adolfem Hitlerem. Tyto v zásadě naivní politické kroky mu jsou po válce přičteny k tíži, přestože se hned v prvních měsících okupace rychle stahuje do ústraní a na veřejnosti dále nevystupuje. V rámci svých možností intervenuje za perzekvované. Spolu se svou manželkou se ujímají výchovy Jaroslavy Selucké, dcery popraveného příbuzného, Radoslava Seluckého, československého letce a šéfa čtyřčlenné zpravodajské skupiny, vyslané na území protektorátu sovětskou vojenskou rozvědkou. S touto skupinou s otcovým vědomím spolupracoval i generálův starší syn Vladimír. Mladší syn Jiří je na podzim roku 1944 zadržen německými bezpečnostními orgány při pokusu proniknout na bojující Slovensko a je uvržen do nacistického koncentračního tábora.

Brzy po osvobození, 12. května 1945, je generál Radola Gajda zatčen, obžalován z kolaborace, téměř dva roky držen za nedůstojných podmínek ve vyšetřovací vazbě a nakonec je Národním soudem v Praze odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky. Týden po vynesení rozsudku je s podlomeným zdravím z vězení propuštěn. Umírá v Praze 15. dubna 1948.

Jeho životní dráha se s konečnou platností uzavřela několik týdnů poté, co komunisté vzali v Československu moc do svých rukou. Duševně i fyzicky strádající stárnoucí muž vkládal v tomto období svého života poslední naděje v akci generála Lva Prchaly, jehož osobu plně respektoval už v legiích. Ani v této fázi života Gajdu neopouštěly emocionálně motivované idealisticko-avanturistické, leč v běžných podmínkách v zásadě neuskutečnitelné nápady. Takovýto přístup k realitě mohl aplikovat jen a jen ve specifických podmínkách revolucí a občanskou válkou zmítaného Ruska, ale i tam jen po určitou dobu. Pouze tehdy žil svůj autentický život a ve svých pamětech nám o něm zanechal subjektivně laděné svědectví. Vedle J. Červinky, J. Düricha, V. Kleczandy, J. Kratochvíla a F. V. Krejčího byl z prvních, kdo v uceleném díle a ze svého pohledu informoval naši veřejnost o československých legiích v Rusku.

V důsledku svých politických aktivit byl již za první republiky oficiální propagandou vytlačován ze všeobecného povědomí, respektive byly zdůrazňovány pouze jeho negativní rysy a činy. Tento proces pokračoval i po druhé světové válce. Zdaleka ne vždy a zdaleka ne ve všem můžeme s Radolou Gajdou souhlasit. Za každých okolností ale měl své charisma, a proto i velké množství obdivovatelů, ctitelů a ctitelek, málo přátel a mnoho nepřátel. Místo v našich dějinách mu zcela nepochybně náleží a nelze ho z nich vyškrtnout.

Doc. PhDr. Vladimír Fic, CSc.

CHRONOLOGIE ŽIVOTA RADOLY GAJDY

14. února 1892 – Rudolf Geidel alias Radola Gajda narozen v Kotoru

1904–1908 – navštěvoval nižší třídy gymnázia v Kyjově

1908–1910 – učil se drogistou, navštěvoval vyšší třídy gymnázia v Kotoru

1. října 1910 – nastupuje prezenční vojenskou službu u 5. dělostřeleckého pluku v Kotoru jako jednoroční dobrovolník, po absolvování vojenské základní služby působí v armádě dále jako účetní důstojník

1913–1914 – drogistou a kosmetikem ve Skadaru

28. července 1914 – mobilizován do rakousko-uherské armády, údajně jako praporčík, pak prý povýšen na poručíka a nadporučíka

září 1915 – zajat, dobrovolně přechází do černohorské armády, kde slouží jako důstojník u zdravotnictva

leden – únor 1916 – po ústupu srbsko-černohorských vojsk do Albánie odplouvá lodí přes Francii do Ruska s doklady vydanými mu ruskou vojenskou zdravotní misí, v níž je označen jako lékař (člen mise) vracející se do Ruska

25. prosince 1916 – na vlastní žádost propuštěn ze svazku srbské armády v Rusku.

30. ledna 1917 – příchod k čs. brigádě, Gajda zařazen do 2. čsl. střeleckého pluku

26. března 1917 – jmenován zatímním velitelem 12. roty

28. června 1917 – jmenován velitelem I. praporu 2. střeleckého pluku čs. legií

2. července 1917 – v bitvě u Zborova se iniciativně ujímá velení nad 2. plukem a významně se podílí na vítězství

12. července 1917 – jmenován zatímním velitelem 2. pluku

červenec 1917 – vyznamenává se při ústupových bojích čs. brigády (zejména u Volosovky)

počátek srpna 1917 – první setkání s T. G. Masarykem

24. září 1917 – zařazen do oddílu určeného k transportu do Francie

3. listopadu 1917 – v přípise Odbočky Československé národní rady v Rusku uzavírajícím Gajdovu „lékařskou aféru" je konstatováno, že v jeho jednání nebyly shledány nečestné motivy

březen 1918 – v řadové funkci přidělen ke štábu čs. sboru

28. března 1918 – přebírá velení nad 7. střeleckým plukem

3. května 1918 – vydává plukovní rozkaz jak postupovat v případě konfliktu s bolševiky

květen 1918 – delegátem Čeljabinského sjezdu, zvolen členem Prozatímního výkonného výboru legií

11. července 1918 – Gajdova Východní skupina obsazuje metropoli východní Sibiře Irkutsk a otevírá cestu k Bajkalskému jezeru

1. září 1918 – po nepřetržitých třiměsíčních bojích se na stanici Olovjannaja setkává předvoj Gajdovy Východní skupiny s Vladivostockou skupinou generála Diterichse; sibiřská magistrála se ocitá v rukou Čechoslováků

2. září 1918 – Gajda jmenován generálmajorem spolu s Čečkem (před nimi byla tato hodnost OČSNR jako prvnímu udělena J. Syrovému, veliteli čs. sboru)

26. září 1918 – Gajda přejímá velení nad II. čs. divizí

12. října 1918 – v Jekatěrinburku Gajda přebírá velení i nad rodící se armádou Zatímní sibiřské vlády se sídlem v Omsku

15. listopadu 1918 – Kolčakův puč v Omsku

1. ledna 1919 – generál M. R. Štefánik dává Gajdovi souhlas k jeho dočasnému odchodu z čs. legií a ke vstupu do Kolčakových služeb

7. července 1919 – vyvrcholení Gajdova konfliktu s Kolčakem
12. srpna 1919 – Gajda dorazil do Vladivostoku
22. srpna 1919 – ve Vladivostoku je v rámci čs. vojska převelen do velitelské zálohy
2. září 1919 – vrchní vladař Kolčak zbavuje Gajdu hodnosti generálporučíka, Gajda přijímá funkce vrchního velitele protikolčakovských sil
17. listopadu 1919 – potlačení protikolčakovského puče ve Vladivostoku, vedeného Gajdou
11. února 1920 – Gajda přijíždí do vlasti
sklonek roku 1920 – zahajuje studia na Vysoké válečné škole v Paříži, kterou absolvuje v roce 1922
9. října 1922 – jmenován velitelem 11. divize v Košicích.
29. prosince 1922 – povýšen do hodnosti generála IV. hodnostní třídy.
květen 1923 – na legionářském sjezdu v Bratislavě prohlašuje, že nemá vazbu na fašistické hnutí Červenobílých, znovu to opakuje v listopadu 1923 na ministerstvu národní obrany (MNO)
1. prosince 1924 – jmenován prvním podnačelníkem hlavního štábu
20. března 1926 – pověřen vedením funkce náčelníka hlavního štábu (jeho předchůdce J. Syrový se stal ministrem národní obrany v úřednické vládě)
2. července 1926 – ministr národní obrany J. Syrový nařizuje Gajdovi okamžitý odchod na časově neomezenou dovolenou; stává se tak na přímý popud prezidenta Masaryka, který uvěřil důkazům o Gajdově špionážní činnosti ve prospěch Sovětského svazu, a na druhé straně z obav před hrozbou pravicového převratu
24. července 1926 – komise MNO dospěla k závěru: „Obvinění vznesená proti generálu Gajdovi nebyla dokázána." Gajdovi budiž „uloženo domáhati se soudním trestním stíháním před veřejností očištění své pohaněné cti", tedy žalovat oba hlavní svědky.
14. srpna 1926 – superarbitrován
14.–21. prosince 1926 – zasedání kárného výboru MNO. Jeho verdikt potrestal Gajdu odnětím vojenské hodnosti a trvalým 25% snížením zaopatřovacích požitků. T. G. Masaryka pobouřila nedostatečnost trestu a jeho znepokojení sdílel i ministr národní obrany F. Udržal.

2. ledna 1927 – Gajda na brněnském sjezdu Národní obce fašistické (NOF) provolán vůdcem
21. března–5. dubna 1927 – zasedání odvolacího kárného výboru MNO. Jeho rozhodnutí bylo pro Gajdu konečné. Výnosem MNO ze 17. ledna 1928 je mu potvrzena ztráta vojenské hodnosti.
25. srpna 1927 – propuknutí tzv. „sázavské aféry".
21. března–19. června 1928 – Zemský trestní soud v Praze jednal o věci spoluúčasti Gajdy a jeho společníků na „sázavské aféře". Gajda odsouzen ke dvěma měsícům těžkého žaláře a ke ztrátě volebního práva, proti čemuž se odvolal. Soud jednal pod nátlakem Hradu.
28. dubna 1928 – Zemský trestní soud v Praze odsoudil Kratochvíla a Solovjeva, hlavní svědky, kteří Gajdu nařkli ze špionáže ve prospěch sovětského Ruska
27. října 1929 – parlamentní volby, Gajda se stává poslancem za Ligu proti vázaným kandidátním listinám
23.–26. dubna 1930 – projednávána Gajdova stížnost proti rozhodnutí odvolacího kárného výboru MNO před Nejvyšším správním soudem s výsledkem: „Stížnost se zčásti odmítá jako nepřípustná, zčásti zamítá jako bezdůvodná."
29. listopadu 1930 – poslanecká sněmovna zbavila Gajdu mandátu (12. prosince 1931 Nejvyšší správní soud pod předsednictvím E. Háchy tuto ztrátu potvrdil)
1. října 1931 – rozhodnutím MNO byla Gajdovi zastavena výplata všech zaopatřovacích požitků a byl vymazán z evidence vojenských penzistů
19. září 1931 – Nejvyšší soud v Brně projednával zmateční stížnost ohledně rozsudku ve věci Gajdovy účasti na tzv. „sázavské aféře". Dvoumělční trest žaláře byl změněn z nepodmíněného na podmíněný. Trest si odpykal v zimě 1932 na Pankráci.
21. ledna 1933 – fašistický přepad židenických kasáren 43. pěšího pluku

22. ledna 1933 – Gajda zatčen pozdě večer v obci Gbely na Slovensku v souvislosti s přepadením židenických kasáren

23. dubna–26. června 1933 – Státní soud v Brně projednává židenickou kauzu; Gajda osvobozen

16.–17. února 1934 – Gajda se účastní mezinárodního fašistického kongresu v Montreaux

28. března 1934 – pod nátlakem Hradu zpřísnil Nejvyšší soud původní verdikt za židenický puč. Gajda obdržel 6 měsíců těžkého žaláře. K výkonu trestu nastoupil 27. srpna 1934.

19. května 1935 – Gajda zvolen poslancem za NOF

1937–1938 – Gajda se výrazně angažuje v boji na obranu republiky, který vrcholí v době před Mnichovem, pak se angažuje ve Straně národní jednoty a po okupaci krátce v tzv. Svatováclavském výboru. Brzy však politickou scénu opouští a uchyluje se do soukromí.

11. března 1939 – Gajdovi byl prominut trest odnětí vojenské hodnosti s trvalým snížením (a později ztrátou) zaopatřovacích platů. Jsou zahlazeny všechny tresty, k nimž byl odsouzen civilními soudy.

12. května 1945 – Gajda je zatčen orgány čs. bezpečnosti jako kolaborant; ve vyšetřovací vazbě tráví téměř dva roky

21. dubna–4. května 1947 – Gajdův proces před Národním soudem v Praze; Gajda odsouzen k trestu odnětí svobody na 2 roky

15. dubna 1948 – Radola Gajda umírá v Praze, je pochován na Olšanských hřbitovech

VÝKLADOVÝ SLOVNÍK HISTORICKÝCH A MÉNĚ OBVYKLÝCH POJMŮ

ariergard – zadní voj

ataman – původně kozáckou občinou volený náčelník (vojskový staršina), za občanské války v Rusku takto označovali velitele kozáckých jednotek bojujících proti sovětské moci

atamanština – svévole uplatňovaná na ovládaných územích jednotlivými atamany, kteří zde uzurpovali moc

batalion – prapor (vojenská jednotka v sestavě pluku), též samostatný

batarejný komitét – baterijní výbor, orgán zvolený z řad příslušníků baterie, který podstatně omezoval nedělitelnou pravomoc velitele jednotky (viz komisarování a komitétování). Plukovní a rotní výbory byly zrušeny rozkazem v únoru 1919.

bělogvardějci – příslušníci vojenských jednotek bojujících proti bolševické moci

bombomet – minomet

broněvik – 1. obrněný automobil, 2. obrněný vlak

Centrosibiř (Centrosibir) – ústřední výkonný výbor sovětů Sibiře, orgán vytvořený na 1. sjezdu sovětů dělnických a vojenských zástupců ze Sibiře, konaném ve dnech 16.–24. října 1917 v Irkutsku, stál v čele boje za nastolení bolševické moci na Sibiři

Čeka – represivní bezpečnostně-zpravodajská složka na všech stupních sovětské moci budovaná F. Dzeržinským; v letech

1917–1919 existovala pod názvem VČK, později transformována do OGPU, NKVD, MGB a KGB

desant – výsadek

děžurný generál – ve staré ruské armádě byla takto označována funkce náčelníka (přednosty) 1. oddělení štábu vyšších svazků, do jehož pravomoci spadaly záležitosti vojensko-správní, funkce zřízena i u Čs. armádního sboru

Direktorium – vzniklo rozhodnutím porady členů bývalého ústavodárného shromáždění konané v Ufě, veškerá výkonná moc byla vložena do rukou pěti osob tzv. všeruské vlády (Direktoria) v čele s A. Aksentějevem, která měla navázat na činnost prozatímní vlády A. Kerenského; bylo svrženo 18. listopadu 1918 termidoriánským převratem provedeným členem vlády, ministrem vojenství A. Kolčakem, který v čele monarchistických sil nastolil diktaturu

divizion – oddíl (vojenská jednotka)

dobrovolníci – zde mínění hlavně čs. legionáři

družina – dobrovolnický svazek, zde „Česká družina" vytvořená 20. srpna 1914 v Kyjevě z Čechů usazených před vypuknutím války v Rusku, základ čs. vojska v Rusku

družiníci – příslušníci dobrovolnického svazku, zde příslušníci „České družiny"

emisar – zmocněnec, pověřenec, posel se zvláštním posláním, agent

esaul – původně nižší kozácká hodnost, v kozáckých jednotkách ruské a bílé armády odpovídala hodnosti kapitána (rytmistra jezdectva)

eser – příslušník politické strany sociálních revolucionářů, která hlásala „selský (mužický) socialismus" a navazovala na hnutí tzv. narodniků, její členové byli i stoupenci individuálního teroru

ešalon (ešelon) – vojenský transportní vlak, vlakový transport

frontální – 1. čelný, 2. přední, 3. přímý

garnizóna – 1. posádkové místo, 2. posádka

georgijevská (svatojiřská) stuha – stuha udělovaná k ruskému vojenskému Řádu svatého Jiří, oceňujícímu mimořádnou statečnost jednotky v boji

Gorkij – Nižnyj Novgorod

gorodok, vojennyj gorodok – samostatné vojenské městečko mimo civilní zástavbu nebo ve výcvikovém prostoru

gramota – 1. listina, 2. pamětní spis, 3. písemné oficiální prohlášení (deklarace)

gubernie – nejvyšší politicko-správní jednotka v Rusku, v jejím čele stál gubernátor (místodržící), dělila se na újezdy (viz) a tyto dále na volosti

hajduk – původně příslušník slovanských lidových ozbrojených oddílů, které bojovaly na Balkáně proti Turkům v 17.–19. stol., zde příslušník ozbrojených sil ukrajinských nacionalistů (separatistů)

horští střelci – jednotky horské pěchoty

intendantstvo – vojenské zásobování

inženýrská rota, oddíl – ženijně technická jednotka

Iževci – příslušníci iževské divize (viz Votkinská armáda)

Jekatěrinburk – Sverdlovsk

Judino – Krasnaja Gorka

kavalerista – příslušník vojenské jízdy, jezdec

knuta – karabáč, krátký kožený bič, symbol carské nadvlády

kolt – zde americký kulomet systému Colt, který byl dodán rozpadající se ruské armádě v rámci spojeneckých dodávek a hojně využíván na frontách občanské války

komanda – 1. speciální jednotka (kulometná, minometná, spojovací apod.), 2. mužstvo, 3. velení

komisarování – princip uplatňovaný podle ruského vzoru v čs. legiích v období „vojenské demokracie" za revolučního kvasu, kdy pravomoci velitele byly omezeny „politickou" kontrolou volených zástupců jednotky

komitétování – doslova „výborování" (viz také komisarování), jedna z určujících forem legionářské samosprávy vytvořené na různých stupních vojenské organizace; komitéty složené z volených zástupců měly v součinnosti s velitelem jednotky přijímat i realizovat rozhodnutí a vykonávat kontrolu

korpus – armádní sbor (vyšší vojenská jednotka tvořená divizemi)

kozák – původně příslušník vojenské vrstvy osobně svobodných

obyvatel Ruska usazených v exponovaných pohraničních oblastech; v novější době byly z kozáků tvořeny elitní armádní jezdecké útvary; většina kozáků se za občanské války zúčastnila bojů na straně bílých

Krasnaja Gorka – Judino

krasnoarmějci – příslušníci pravidelné Rudé armády

Kurgánský prapor – jednotka československého vojska v Rusku, vytvořená v červnu 1918 ze IV. ešalonu novobranců na počátku bojů na magistrále, později začleněná do 11. střeleckého pluku; název odvozen od místa jejich prvního bojového vystoupení proti bolševikům

maxim – kulomet systému Maxim vz. 1910 užívaný ve staré ruské armádě a pak za občanské války (1918–1920) i za Velké vlastenecké války (1941–1945)

menševik – příslušník menševické frakce ruské sociální demokracie, jež vznikla po rozkolu SDDSR na II. sjezdu v roce 1903 (druhé křídlo tvořili bolševici)

mořští střelci – námořní pěchota

mužik – drobný zemědělec, příslušník nejpočetnější vrstvy ruského obyvatelstva

Národní (lidová) armáda – započátku dobrovolnické, později mobilizované jednotky tzv. Samarské armády (viz), vesměs nízké bojové hodnoty

Nikolajevsk – Pugačev

Nižnyj Novgorod – Gorkij

novobranec – označení užívané pro zmobilizované zajatce, kteří vstoupili do čs. vojska na základě mobilizační výzvy

Novonikolajevsk – Novosibirsk

Novosibirsk – Novonikolajevsk

oblast – kraj (ve smyslu správním i teritoriálním)

oboz – 1. vojenské vozatajstvo, zásobovací kolona, 2. vozový park

Odbočka Československé národní rady v Rusku (pro Rusko), Odbočka ČSNR, OČSNR, Odbočka – orgán pro řízení sjednoceného zahraničního odboje vedeného v duchu koncepcí T. G. Masaryka; po odstranění carofilského J. Düricha stál v jeho čele M. R. Štefánik, pak R. Maxa, B. Pavlů a V. Girsa

oddělnyj – samostatný

okrajina – přihraniční prostor ruské říše, pohraniční kraj

ploščaď – 1. náměstí, 2. plocha

pogony – nárameníky

pochodový ataman – ataman velící celému kozáckému vojsku během polního tažení

prevoschoditělstvo – oslovení generálů a státních úředníků na roveň jim postavených

pud – stará ruská váhová jednotka, 16,380496 kg

Pugačev – Nikolajevsk

rajon – 1. správní okres, 2. prostor

raport – hlášení

regulární (regulerní) vojsko – pravidelná armáda

remontní vlak – technicko-opravárenská a ženijní vlaková souprava

revkom – revoluční výbor

Rudá armáda – pravidelné vojsko sovětské (bolševické) vlády, oficiální název Dělnicko-rolnická rudá armáda, vznikla z Rudých gard a dalších revolučních bojových oddílů 28. 1. 1918, v roce 1946 přejmenována na Sovětskou armádu

Rudá garda – ozbrojené síly bolševiků, organizované již za první ruské revoluce 1905–1907 a znovu po únoru 1917, za občanské války 1918–1920 tak byly nazývány teritoriální protibolševické jednotky a rudí partyzáni

rudogvardějci – příslušníci Rudých gard, většinou nepravidelných jednotek podřízených bolševikům

sáh – stará ruská délková jednotka, 2,133561 m, dělil se dále na 3 aršíny

Samara – Kujbyšev

samoděržavci – neomezení vládci; termín neadekvátně přenesený z ruských poměrů, kde vyjadřoval podstatu systému carského absolutismu, na panovníky centrálních mocností císaře Františka Josefa I. a Viléma II.

sapér – příslušník zákopnické složky ženijního vojska, zákopník

selský újezdný sjezd – volební lidové shromáždění místního vý-

znamu, jež volilo provincionální orgány regionální moci na území nepodléhajícím bolševikům

setnina – rota

Sibiřská armáda – vojska podřízená generálu R. Gajdovi v době jeho služby v ruských ozbrojených silách podřízených „vrchnímu vladaři" Kolčakovi

Sibiřská oblastní duma – protibolševický, nesourodý zákonodárný orgán vytvořený na počátku ledna 1918 v Omsku na sjezdu politické reprezentace Sibiře ze zástupců samospráv. Duma jmenovala vládu, ale byla bolševiky rozehnána; v činnosti pokračovala na Dálném východě (v Tomsku a Irkutsku) pod ochranou čs. legií.

Simbirsk – Uljanovsk

sovět – rada; v počátcích bolševického politického systému orgán slučující v sobě principy zastupitelské a výkonné moci na všech stupních státní moci a správy

sovět lidových komisařů – sovětská vláda v čele s V. I. Leninem (dobové označení užívané až do Velké vlastenecké války)

stanice – zde kozácká vesnice

starodružiníci – původní příslušníci „České družiny" (viz družina), na rozdíl od novodružiníků, kteří byli do jednotky přijímáni z řad zajatců

stavka – zkrácený výraz pro Stavka vrchnogo glavnokomandujuščego (SVG), termín užívaný v ruské armádě pro označení nejvyššího velitelského orgánu bojujících vojsk, stan vrchního velicího velitele, hlavní stan

Svaz československých spolků na Rusi, Svaz – organizace vytvořená politickým sjednocením českých spolků v Rusku na sjezdu konaném v Moskvě 7.–11. března 1915. Nejsilnější byl spolek Kyjevský, který byl i patronem České družiny (viz).

Sverdlovsk – Jekatěrinburk

svodná divize – improvizovaná divize vytvořená ad hoc z plků náležejících různým divizím, (diviznÍ bojová skupina)

švadrona – eskadrona, jezdecká jednotka na úrovni roty

telegrafní lenta – vytištěná telegrafní páska (Hughesův telegraf)

tovaryš – správně tovaryšč – soudruh, druh, kamarád, spolubojovník, v ruštině termín mnoha významů, též hanlivé označení bolševiků

trakt – důležitá silniční komunikace vojensko-strategického významu, silnice nejvyšší třídy v Rusku

újezd – nižší administrativní okresek s prvky samosprávy

versta – stará ruská délková jednotka, 1 066,78 m, dělila se dále na 500 sáhů

vojenský okruh – vyšší vojensko-administrativní a mobilizační celek

Votkinci – příslušníci Votkinské divize (viz Votkinská armáda)

Votkinská armáda – jednotky zorganizované za ozbrojeného protibolševického povstání, k němuž došlo v srpnu 1918 ve Vjatské guberni (za pomoci čs. legií) s centrem v Iževsku a Votkinu, měly převážně dělnický charakter

Všeruské ústavodárné shromáždění – instituce rozpuštěná bolševickou vládou 6. 1. 1918, protože se stavěla proti sovětské moci. Část jeho členů vytvořila 8. 6. 1918 za podpory čs. legií Výbor členů Ústavodárného shromáždění (Komuč), tzv. Samarskou vládu, která počala v Povolží formovat Národní (lidovou) armádu (viz).

Vysokoprevoschoditělstvo – oslovení vysokých generálů a státních úředníků na roveň jim postavených

Ymca – Young Men's Christian Association (Křesťanské sdružení mladých mužů), výchovné sdružení založené v roce 1844 v Londýně, v roce 1855 vzniklo jeho světový svaz

zástava – 1. prapor, standarta, 2. ochranný oddíl, 3. záštita

Zatímní sibiřská vláda – vytvořená z členů bolševiky rozehnané Sibiřské oblastní dumy (viz), kteří se nacházeli na území ovládaném čs. legiemi mezi Omskem a Irkutskem

Zemský sobor – sněm zemstva (viz)

zemstvo – volené (újezdní a gubernské) orgány místní správy v Rusku zřizované po zrušení nevolnictví (1861)

Zvláštní komise pro boj s kontrarevolucí - viz Čeka

PŘEHLED ORGANIZAČNÍHO VÝVOJE ČS. JEDNOTEK V RUSKU

1914–1916 – Česká družina

1916–1917 – Československý střelecký pluk

1917 – Československá střelecká brigáda:
1. střelecký pluk
2. střelecký pluk
3. střelecký pluk

1917–1918 – Československý armádní sbor:
I. divize:
1. střelecký pluk
2. střelecký pluk
3. střelecký pluk
4. střelecký pluk
II. divize:
5. střelecký pluk
6. střelecký pluk
7. střelecký pluk
8. střelecký pluk
a další sborové útvary

1918–1920 – Československé vojsko na Rusi:
I. divize „Husitská":
1. střelecký pluk (Mistra Jana Husa)
2. střelecký pluk (Jiřího z Poděbrad)

3. střelecký pluk (Jana Žižky z Trocnova)
4. střelecký pluk (Prokopa Velikého)

II. divize:
5. střelecký pluk (Pražský T. G. Masaryka)
6. střelecký pluk (Hanácký)
7. střelecký pluk (Tatranský)
8. střelecký pluk (Slezský)

III. divize:
9. střelecký pluk (Karla Havlíčka Borovského)
10. střelecký pluk (Jana Sladkého Koziny)
11. střelecký pluk (Františka Palackého)
12. střelecký pluk (Generála M. R. Štefánika)

1. úderný prapor
1. pluk lehkého dělostřelectva (Jana Žižky z Trocnova)
2. pluk lehkého dělostřelectva
3. pluk lehkého dělostřelectva
1. oddíl těžkého dělostřelectva
2. oddíl těžkého dělostřelectva
3. oddíl těžkého dělostřelectva
1. jízdní pluk (Jana Jiskry z Brandýsa)
2. jízdní pluk
obrněný vlak „Orlík"
obrněný vlak „Úderník"
a další bojové a týlové útvary

BIBLIOGRAFIE

(Výběr literatury týkající se vojenské a politické činnosti generála Radoly Gajdy)

Červinka, Jaroslav. Cestou našeho odboje. *Příspěvek k historii vývoje formací čs. vojska na Rusi v r. 1914–1918.* Praha, 1920.

Dostal, O. Generál ruských legií Radola Gajda a jeho účast v sibiřské anabasi. Praha (s. d.).

Dürich, Josef. V českých službách. Vypsání mého pobytu za hranicemi. Kláštor nad Jizerou, 1921.

Fic, Vladimír. Národní sjednocení v politickém systému Československa 1930–1938. Praha, 1983.

Fink, P. Bílý Admirál. Profil kolčakovštiny. *Poznámky a dokumenty ze zápisníku válečného zpravodaje.* Brno, 1929 (3. vydání).

Fink, P. Umírající království. Glosy a materiály. Ze zápisníčku válečného korespondenta. Praha (s. d.).

Gajanová Alena. Dvojí tvář. *Z historie předmnichovského fašismu.* Praha, 1962.

Gajda, Radola. Ideologie českého fašismu. Praha, 1931.

Gajda, Radola. Moje paměti. Praha, 1920, 1. vydání.

Gajda, R. Branžovský, J. Stavovská demokracie národního státu. Praha, 1932.

Gajda, R.–Karlík, J. Válka a my. Praha, 1927.

Gregorovič, M. Kapitoly o českém fašismu. Praha, 1995.

Gregorovič, M. První československý odboj. *Čs. legie 1914–1920.* Praha, 1992.

Hovorka, J. Gajda proti Masarykovi. Praha (s. d.).

Cháb, V. Jihočeský selský vůdce Radola. Praha, 1931.

Ivičič, V. 7. peší Tatranský pluk. Nitra, 1932.

Ivičič, V. Tatranci. *Dějiny 7. dělostřeleckého pluku.* Praha, 1924.

Ivšín, K. Československá brigáda. Praha, 1936.

Janin, M. Moje účast na československém boji za svobodu. Praha (s. d.).

Jesenský, J. Cestu ke slobode. *Úryvky z deníka 1914–1918.* Bratislava, 1933 (4. vyd. 1968).

Kalina, A. S. Krví a železem dobyto československé samostatnosti. Praha, 1938.

Karlík, J. Případ generála Gajdy. Příčiny, podstata, osoby. Praha, 1926.

Kavan, F. Komando statečných. Praha, 1970.

Klecanda, V. Operace československého vojska na Rusi v letech 1917–1920. Praha, 1921.

Klevanskij, A. Ch. Československění internacionalisté a legionářský sbor v Rusku. Praha 1973.

Klimek A., Hofman, P. Vítěz, který prohrál. *Generál Radola Gajda.* Praha, Litomyšl, 1995.

Kratochvíl, J. Cesta revoluce. Praha, 1922.

Kratochvíl J. Jménem republiky? *Mé slovo k vítězství gajdovské pravdy.* Praha, 1928.

Krejčí, F. V. U sibiřské armády. Praha, 1922.

Kurfürst, F. Radola Gajda–Rudolf Geidel. Legenda a skutečnost. Praha, 1926.

Kronika 2. čsl. pěšího pluku Jiřího z Poděbrad, 1916–1920. Praha-Litoměřice, 1926.

Lukeš, F. Podivný mír. Praha, 1968.

Moulis, M. Tajné heslo granát. Praha, 1973.

Od Zborova k Bachmači. *Památník o budování československého vojska na Rusi pod vedením T. G. Masaryka.* Praha, 1938 (2. vyd. 1948).

Památce pětiletého výročí bitvy u Zborova. Praha, 1922.

Pasák, T. K historii českého fašismu. Praha, 1985.

Paulus, F. Generál Gajda před kárným výborem. Praha, 1928.

Paulus, F. Případ generála Gajdy. Bratislava, 1939.

Pěcháček, J. Masaryk-Beneš-Hrad. *Masarykovy dopisy Benešovi.* Praha, 1996.

Pichlík, K., Vávra, V., Křížek, J. Červenobílá a rudá. *Vojáci ve válce a revoluci 1914–1918.* Praha, 1967.
Pichlík, K., Klípa, B., Zabloudilová, J. Českoslovenští legionáři 1914–1920. Praha, 1996.
Sak, R. Anabáze. *Drama československých legionářů v Rusku (1914–1920).* Praha, 1996.
Skácel, J. Československá armáda v Rusku a Kolčak. Praha, 1926.
Sychrava, L., Werstadt, J. Československý odboj. Praha, 1923.
Štefánik (ed. J. Bartůšek) 1–2. Bratislava – Praha, 1938.
Šteidler, F. V. Československé hnutí na Rusi. Informační přehled. 2. vydání. Praha, 1922.
Tomášek, D. Deník druhé republiky. Praha, 1988.
Vodák, V. L. Národní obec fašistická a její vůdce Radola Gajda. Praha, 1934.
Za svobodu. Obrázková kronika československého revolučního hnutí na Rusi 1914–1929, I–IV. Praha, 1925–1929.
Zborov 1917–1937. Památník k dvacátému výročí bitvy u Zborova 2. července 1917. Praha, 1937.
Zborov. Památník k třicátému výročí bitvy u Zborova 2. července 1917. Praha, 1947.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Předlohou pro naši knihu bylo 2. vydání z roku 1921, v němž autor používá mnoha archaismů, rusismů a legionářské terminologie. Často se opakující termíny, jako například korpus, batalion, dobrovolci, jsme v našem vydání nahradili jejich současnými ekvivalenty – sbor, prapor, dobrovolníci. Méně často se vyskytující pojmy nechráváme většinou v původní podobě a jejich význam osvětlujeme ve výkladovém slovníku historických a méně obvyklých pojmů. V zájmu srozumitelnosti textu jsme na některých místech učinili stylistické úpravy.

Redakce

REJSTŘÍK JMEN

Afanasjev 220
Agajev 242
Alexejev 244
Alexandra Feodorovna 244
Andrejev 103
Antonov-Ovsejenko 27
Aralov 30, 57
Argunov 135, 160–162
Astrov 135, 164
Avksentějev 129, 135, 160–162, 164
Azarch 122

Bakin 99
Bár 52
Barták 57
Belenec 41
Bělický 101
Běljajev 220
Běljanin 242
Beneš 115
Berzin 101,102
Berzinov 198
Berjozovský 169
Blagotič 116, 117, 122
Bláha 165
Blajerský 21, 22
Blücher 118, 153
Bodzilovský 275
Bogoslovský 186, 212
Boldyrev 135, 136, 157, 160, 162, 164
Bondy 258
Bourgeois 263, 282
Brabec 25
Brusikov 16,17
Budkovič 43
Burlin 212, 213, 224, 232

Čajkovský 135, 136
Čeček 30, 58, 59, 177, 253
Čehovský 37, 44, 45
Čerepanov 42, 45, 46
Černov 129, 165
Červinka J. 23, 24
Červinka V. 259
Česnovský 42
Čičerin 239
Čila 101

David 258
Dedženkov 160
Děnikin 190, 215, 224, 226
Derber 126–128
Diterichs 18, 33, 34, 54, 105, 108, 157, 159, 166, 212, 224, 229, 230, 245, 253, 273, 274, 276
Domontovič 245
Dutov 54, 125, 157, 169–171, 183, 190, 224, 249
Dvořák 75, 77–80, 92

Eisenberger 241
Elers-Usov 76
Eliot 271
Emerson 41, 81, 262, 269

Fiala 50
Fomin 166
Fudza 265
Fukin 186

Gatenberger 163
Gerke 161, 162
Gins 163, 210
Girsa 34, 105, 283
Golicyn 140, 142, 143, 146, 150 až 153, 184, 185, 187, 188, 191, 192, 215
Golikov 75, 81–83, 103
Golovačov 129
Golovin 231
Graves 264, 271, 282
Grigorjev 288
Grišin-Almazov 36, 129
Grivin 137, 140, 141, 143, 150, 152, 153, 185, 187–189, 192, 193, 196, 199, 204, 273, 274
Gučkov 19
Guinet 34, 261, 262
Gunner 160

Hais 56, 240
Harris 66
Hasal 123
Hásek 67, 70, 71, 92
Hašek 25
Havel 52
Hejda 79
Hess 241
Hetzel 56
Helbert 258
Hnízdo 64
Hoblík 27, 263
Holeček 256
Houska 34, 105, 106, 255
Hrdina 20
Hurban 105
Hus 17, 54, 148
Husárek 37–39, 41–44, 63, 71, 72, 74, 265, 282

Chagino 281
Chanžin 142, 177, 183, 190, 192, 195
Chorvat 105, 110, 126, 127, 139, 157, 164, 169, 170

Innostrancev 224
Ipatiev 244, 245
Iranaki 110
Ivankin 79
Ivanov 147
Ivanov-Rinov 157, 220

Jakušev 128, 278, 279, 284
Jančík 40, 83, 84
Janeček 89
Janík 106, 258
Janin 177, 180, 226, 227, 255, 272, 291
Jaroš 104
Jesenský 147
Jindra 90
Judeničč 226
Judin 128
Jungr 21–24, 73
Jurenčv 113, 114
Jurjev 204
Jurovský 244, 245

Kadlec 21–23, 32–35, 37, 39–41, 45, 46, 63, 68, 75, 78–80, 85, 86, 105, 139, 143, 262, 272
Kalašnikov 215
Kalmykov 110, 126, 127, 206, 247, 249, 266, 268, 270
Kappel 116, 117, 122, 123, 292
Kapsa 66

Karandašvilly 104
Kašírin 118, 152
Katanajev 161, 162, 169, 172
Kazagrandi 143, 146, 149, 150, 152, 153, 188, 191, 195, 196
Kerenský 17, 77, 203, 233–235
Klecanda 167
Kleveta 106, 107
Ključnikov 163
Knoflíček 56, 240
Knox 156, 168, 271, 281, 285
Kolín 89
Kolesnikov 293
Kolčak 147, 155–161, 163–166, 168–172, 174, 178, 182, 183, 190, 191, 197, 200–202, 204 až 206, 209, 210, 213, 215, 218, 224–232, 243, 247, 249, 267, 268, 270–274, 277–279, 281, 282, 284, 288–293
Kolobov 128
Kononov 276
Kornilov 19
Košek 159–161
Koudelka 44, 56, 240
Kozlovský 81
Krakovecký 128
Krasilnikov 73, 159–163, 166, 169, 171, 206, 247–249
Krasnov 163
Krečet 289
Krejčí 49, 143, 144, 185, 253
Krejčí F. V. 258, 259
Krivoš Ing. 258
Kroutil Dr. 62
Krutovský 128, 129, 131
Kudela Dr. 34, 256
Kudrjavcev 128
Kulikovský 144, 145
Kurajev 57–59
Kurc 46
Kurenko 140, 146, 185, 191
Kultvašr 116

Ladyženský 292
Landberg 36
Larimer 264
Lassies 282
Laševič 149,154
Latynin 287
Lavergne 282
Lavrov 79, 104
Lazo 103
Lebeděv 157, 170, 190, 191, 204 až 207, 209–204, 224–227, 273, 274
Lenin 154, 235, 240
Lichač 160
Litkin 41
Ljupov 184
Lochvický 274, 275

Maksunov 165
Maleček 275
Markov 36
Markovič 106
Martelle de 227, 281
Martinek 264
Masaryk 14, 16–18, 20, 56, 105 až 107, 147, 148, 175, 238, 241, 252, 260
Maslov 160
Máša 248
Matkovský 159, 160, 162, 224
Maxa 38, 39, 56, 57
Medek 57, 58, 167, 255
Medvědév 280
Megiska 66
Mézl 145
Michajlov 11, 100, 128, 129, 159, 163
Mikuláš II. 94, 244, 245
Milovič 273
Mirbach 19, 27, 56, 239, 262
Moisejenko 161
Moravský 240, 278, 279, 284
Mores 42
Morris 282
Mottl 56
Muchin 244
Müller 50, 51
Muna 25, 56, 240
Muriajev 20, 21
Museus 16

Němec 143–146
Nesterov 293
Netík 104
Novoselov 128, 161
Novotný 52

Oreilli 281, 282
Orlov 126

Paris 261
Patejdl Dr. 147, 168
Patušinský 128
Pavlovský 193
Pavlů 30, 136, 167, 168, 178, 256, 282, 283, 286
Peksa 241
Pepeljajev 78, 83–86, 90, 124, 139 až 141, 143, 146, 150–154, 185 až 196, 198–200, 202, 204, 208, 227, 228, 231, 274–276, 290, 291
Petrov 128, 163
Pichon 261, 282
Pleškov 16, 139
Podhájecký 18, 21
Podhora 75
Polák 41
Popov 207
Postnikov 147
Prchala 253
Preisler 68

Rakov 160
Raušar 56, 57
Richter 161
Rogovský 159–162
Rozanov 206, 209, 220, 248, 268, 279, 280, 284–288
Rosenhausen 220
Rumjancev 220
Růžička Dr. 25, 56, 65, 66, 240
Rybníček 69
Ryčagov 140, 150, 153, 185, 188
Ryčkov 186, 229, 230

Sacharov 274
Saneš 123
Sapožnikov 135, 136
Satilov 128, 129
Selivačev 17
Semjonov 104, 105, 110, 126, 127, 139, 154, 166, 169–172, 206, 247–249, 262, 263, 266–268, 270, 278, 288, 292
Senotrusov-Morozov 91
Serebrenkov 163
Sergejev 42, 43
Sidorov 36, 280
Skoták 56
Slaughter 262
Solodovnikov 284
Smirnov 201
Smuglov 21
Sorokin 67, 220
Staničič 91, 93
Staruněvičvič 163
Steidler Dr. 263
Štěpanov 116, 188
Stewens 269
Strombach 56
Sudakov 55
Sukin 44
Svoboda 168
Svozil 240
Syrový 13, 49, 94–97, 108, 137, 140, 159, 166–168, 176–180, 182, 253, 272

Šafránek 116
Šatilov 131
Šenkin 163
Ševčenko 198, 216
Šmejc 259
Šokorov 18, 34, 46, 47, 252, 253
Šourek 41

Špaček 34, 105, 106
Štefánik 12, 167, 175–179, 182, 231, 255, 258
Šulgovský 88, 89
Šumilovský 163
Švanda 140
Švarc 25
Švec 54, 58, 60, 66, 67, 116, 122, 124, 173, 253

Tellbert 163
Terebnikov 128
Terill 119
Teusler Dr. 264, 269
Thomas 262
Tichý 169
Tomaševský 186
Trajecký 286
Trocký 19, 32, 84, 121–123
Trofimov 70

Ugrumov 129
Ulrich 48
Ulz 83
Ustrugov 128, 163
Ušakov 32, 63–69, 75–80, 87–93, 140, 186

Václavek 37
Válla 146
Vaníček 56, 240
Vašek 241
Vavroch 225

Vergé 66, 261, 263
Veržbický 140, 142–146, 149–152, 185, 187, 188, 191–200, 202 až 204, 212, 214, 227, 274
Vinogradov 135, 164
Vojcechovský 29–31, 47–50, 54, 94, 97, 98, 137, 140, 143, 292, 293
Volkov 91, 159, 161–163, 166, 169, 171, 220
Vologodský 105, 128, 129, 135, 136, 163, 164, 170, 226, 280
Volský 129
Voronov 40, 288
Voženíšek 58, 60, 253
Vlastička 46, 89, 93, 253

Watanabe 281
Weinbaum 41
Word 156

Zacharov 128
Zanálka 50, 51
Zefirov 163, 207, 219
Zenzinov 129, 135, 136, 160–162, 164
Ziněvič 104
Zorinov 198
Zotov 207

Žák 32, 49, 54, 102
Žebeněv 102
Žiška 18, 148

OBSAH DÍLU I.:

1. KRÁTKÝ PŘEHLED VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉHO VOJSKA V RUSKU . . . 9
Družina. Svaz československých spolků na Rusi. Odbočka Československé národní rady pro Rusko. Ruská únorová revoluce. Boj u Zborova. Další formování československého vojska.
2. ODCHOD ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK Z UKRAJINY NA FRANCOUZSKOU FRONTU . . . 19
Po brestlitevském míru. Boje s Němci u Bachmače. Úmluva o odevzdání zbraní a nedorozumění s bolševiky, úmluva mezi Maxem a Trockým o odzbrojení Čechoslováků.
3. NAŠE VYSTOUPENÍ . . . 28
Vojenský sjezd v Čeljabinsku. Telegram Trockého. Mé velení nad skupinou československých vojsk východně od Omska 28. – Dobytí Novo-Nikolajevska. Ruské protibolševické organizace 34. – Zabezpečení Novo-Nikolajevska a spojení s kapitánem Kadlecem 37. – Příměří u Mariinska, výprava na Kolčugino, Barnaul, spojení se skupinou operující západně od Omska 41. – Vystoupení skupiny čeljabinské a penzenské: a) Boje skupiny čeljabinské 46; b) Boje skupiny penzenské 55. – Mobilizace Čechoslováků 62. – Druhá bitva u Mariinska a postup na Krasnojarsk 63. – Vystoupení podplukovníka Ušakova v Kansku-Jenisejském a v Nižně-Udinsku 64. – Tažení od Nižně-Udinska k řece Bělé 68. – Dobytí Irkutska a první boje u Bajkalu 74. – Boj o Murino 81. – Boje na úseku železnice Tanchoj-Posolskaja. Konec bajkalské bolševické fronty 86. – Tažení na Jekatěrinburk a Tjumeň 94. – Spojení s vladivostockou skupinou československých vojsk 103. – Mírová delegace vladivostocké skupiny 105. – Stručný přehled bojů vladivostocké skupiny československých vojsk 108. – Boje I. československé divize a ruské lidové armády na povolžské frontě 111. – Fronta jihouralská a nikolajevská 118. – Ústup I. československé divize a lidové armády na povolžské frontě 120.
4. PO OSVOBOZENÍ SIBIŘE . . . 125
Politická situace na Sibiři.

OBSAH DÍLU II.:

1. BOJE S BOLŠEVIKY ZA VLÁDY DIREKTORIA . . . 135
Utvoření direktoria 135. – Převezení československých vojsk mé východní skupiny na západní frontu 137. – Mé velení jekatěrinburské skupině 140. – Odevzdání praporů plukům II. československé střelecké divize 147. – Permská operace 149.

2. SVRŽENÍ DIREKTORIA A UTVOŘENÍ DIKTATURY 155
Vrchní vladař admirál Kolčak 155. – Vládní převrat v Omsku 159. – Organizace nové vlády 163. – Jak se chovali k omskému převratu Čechoslováci, spojenci a ataman Semjonov 166. – Úpadek ducha československých vojsk 173. – Příjezd generála Štefánika 176. – Odchod československých vojsk z fronty 180.
3. MÁ SLUŽBA V RUSKÝCH ŘADÁCH 182
Vstup do ruské armády 182. – Postup bolševiků na Kungur a jeho zmar 185. – Náš postup na řeku Vjatku a Volhu 190. – Počátek ústupu Kolčakovy armády 197. – Další příčiny neúspěchu Kolčakových vojsk 202. – Mé požadavky vůči vrchnímu vladaři 209. – Resumé jarní ofenzivy 215. – Můj odchod od admirála Kolčaka 225.
4. BOLŠEVISMUS 233
Zhroucení protiněmecké fronty a bolševický převrat 223. – Vliv bolševictví na československé vojsko 237. – Bolševické ukrutnosti 241. – Atamanština 246.
5. SLUŽBA ČESKOSLOVENSKÝCH VOJSK V TÝLU 250
Vnitřní organizace naší armády na Sibiři a ochranná služba na magistrále 250. – Poselstvo z vlasti 258.
6. CHOVÁNÍ SPOJENCŮ K BOJI PROTI BOLŠEVIKŮM 261
7. BOJ PROTI DIKTATUŘE 273
Zhroucení sibiřské fronty 273. – Jak vznikla myšlenka převratu, přípravy k povstání 277. – Boj ve Vladivostoku 284. – Pád omské diktatury a konec admirála Kolčaka 288.
DOSLOV. ČEHO DOSÁHLI ČECHOSLOVÁCI SVÝM VYSTOUPENÍM 294
SLOVO HISTORIKA 299
CHRONOLOGIE ŽIVOTA RADOLY GAJDY 310
VÝKLADOVÝ SLOVNÍK HISTORICKÝCH A MÉNĚ OBVYKLÝCH POJMŮ 315
PŘEHLED ORGANIZAČNÍHO VÝVOJE ČESKOSLOVENSKÝCH JEDNOTEK V RUSKU 322
BIBLIOGRAFIE 324
EDIČNÍ POZNÁMKA 327
REJSTŘÍK 328

Radola Gajda
MOJE PAMĚTI

Editor Antonín Pohlodek
Obálka Boris Mysliveček
Odborný poradce Doc. PhDr. Vladimír Fic, CSc.
Odpovědný redaktor Alena Čadrnová
Sazba TEMPO - Lubomír Prokeš - polygrafická výroba
Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.
Roku 1996 vydalo nakladatelství Bonus A, s. r. o.
jako svou 40. publikaci
Francouzská 103, Brno
Vydání třetí
v Bonusu A první
Počet stran 352

Generál Kadlec.

Generál Syrový.

Plukovník Medek, správce vojenského odboru Odbočky ČSNR.

„Muzikant" Jaroslav Novotný, kapelník, mládeček I. pluku, který padl na Mechové Hoře u Miasu.

Plukovník Kutlvašr, velitel I. pluku.

Plukovník K. Husárek.

Plukovník Ušakov.

Generál Čeček.

Zplnomocněnec čs. vlády Bohdan Pavlů.

Zplnomocněnec čs. vlády Dr. Girsa.

Diplomatičtí spojenečtí zástupci v Irkutsku. Sedící zleva anglický konzul Harris, francouzský generální konzul Bourgeois, anglický vicekonzul Preston. Stojící zleva druhý: anglický vicekonzul Nash, třetí: československý kapitán Šourek, pátý: Dr. Blahoš, pozdější československý konzul v Irkutsku.

Plukovník Váňa.

Spojenecký velitel Vladivostoku plukovník Wuchterle.

Vrchní vladař admirál Kolčak.

Generál Pepeljajev.

Plukovník Voženílek.

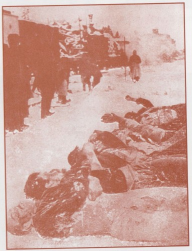

Mrtvoly dělníků pobitých bolševiky na stanici Grigorjevskoje.

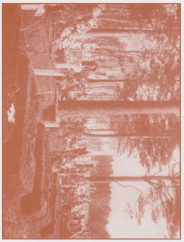

Hroby čs. vojínů v Irkutsku.

Atamon Semjonov se svými pobočníky.

ROZLOŽENÍ ČESKOSLOVENSKÝCH EŠALONŮ NA MAGISTRÁLE OD PENZY DO OMSKA KOLEM 25. KVĚTNA 1918.

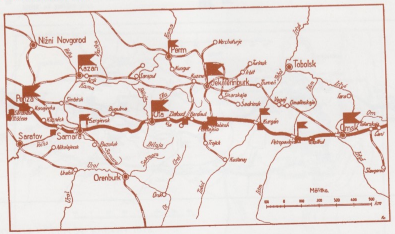

Místa, ve kterých byly československé oddíly.

Dálnějšíjší bolševické posádky.

ROZLOŽENÍ ČESKOSLOVENSKÝCH EŠALONŮ NA MAGISTRÁLE OD OMSKA DO ČITY KOLEM 25. KVĚTNA 1918.

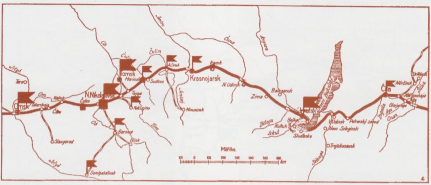

ROZLOŽENÍ ČESKOSLOVENSKÝCH EŠALONŮ OD ČITY DO VLADIVOSTOKU KOLEM 25. KVĚTNA 1918.

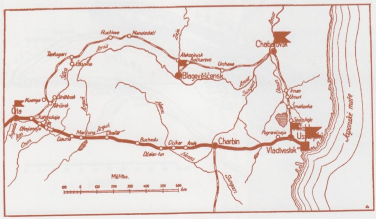

BOJE NA ÚSEKU ŽELEZNICE TANCHOJ-POSOLSKA VE DNECH 15. - 18. SRPNA 1918.

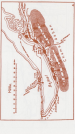

Ipatievův dům v Jekatěrinburku, kde bydlela a kde byla popravena carská rodina. Rohový pokoj se čtyřmi okny uprostřed obrázku byl carův pokoj. V domě byl později štáb severouralské fronty.

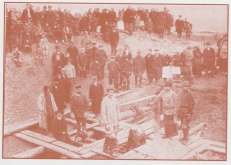

Vytahování mrtvol lidí naházených bolševiky do studny.

Mrtvoly vytažené ze studny.

Přísaha pluků II. čs. divize při přijímání praporů v Jekatěrinburku.

Příjezd generála Štefánika do Jekatěrinburku. Zleva kapitán Richter, generál Gajda, plukovník Husárek, generál Štefánik, podplukovník Bogoslovský, podplukovník Medek, Bohdan Pavlů, plukovník Dr. Foustka.

Generál Vojcechovský.

Ubitý kapitán Tichý.

Ubitý kapitán Tichý v rakvi.

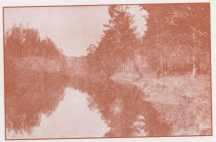

Řeka Mias.

Mrtvola plukovníka Ušakova, zohaveného a umučeného bolševiky.

Plukovník Ušakov v rakvi.

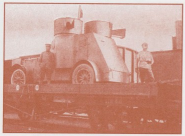

Bolševický obrněný automobil, ukořistěný u Posolské.

Plukovník Ušakov vyjíždí se svou obchvatnou kolonou k Posolské.

Jezero Nildy Ustar nedaleko Kyštymu.

Most přes řeku Onon, zničený bolševiky na ústupu před Semjonovem.